

WILHELM STEKEL

LIMBAJUL
VISELOR

PSIHOLOGIA
PENTRU
TOȚI

PPT

3
TREI

LIMBAJUL VISELOR

PSIHOLOGIA
PENTRU
TOTI

COLECȚIE COORDONATĂ DE
Simona Reghintovschi

Colecție distinsă cu **DIPLOMA DE EXCELENȚĂ**
— Cea mai bună colecție a anului —
la Gala Industriei de Carte din România, 2013

WILHELM STEKEL

LIMBAJUL
VISELOR

TRADUCERE DIN ENGLEZĂ DE
Andra Hâncu

PSIHOLOGIA
PENTRU
TOȚI

3
TREI

EDITORI

Silviu Dragomir
Vasile Dem. Zamfirescu

DIRECTOR EDITORIAL

Magdalena Mărculescu

REDACTOR

Victor Popescu

DESIGN

Alexe Popescu

DIRECTOR PRODUCȚIE

Cristian Claudiu Coban

DTP

Corina Rezai

CORECTURĂ

Rodica Petcu
Lorina Chițan

ISBN ePUB: 978-973-707-979-4
ISBN PDF: 978-973-707-980-0
ISBN Print: 978-973-707-811-7

Titlul original: The Language of Dreams

Autor: Wilhelm Stekel

Copyright © Editura Trei, 2014
pentru prezenta ediție

C.P. 27-0490, București
Tel./Fax: +4 021 300 60 90
e-mail: comenzi@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

CUPRINS

<i>Prefață</i>	9
I. Semnificația simbolismului:.....	13
Ce este un simbol?	
Visul despre femeia ucisă	
Specia umană bolnavă de iubire	
Visul tatălui gelos	
Vis și mit	
II. Analiza unui vis simplu (visul cu telefonul):...43	
Balada sărmanului arici	
Părerea doamnei A. despre actul de a telefona	
III. Aspecte superficiale ale interpretării viselor: 55	
Luna și Pământul	
Visul cu Sfatul Popular	
Reprezentarea vieții neînfrânate	
IV. Simbolismul copacului ce se scufundă: 70	
Reprezentarea gliei-mamă	
Teama de sine	

V. Deformarea onirică (1):.....	80
Vise în care suntem urmăriți	
Visul politic în care apare Bismarck	
Vila cea minunată	
Visul în care apare cofetarul	
Sensul contrar al cuvintelor străvechi	
Psihologia tipologiei lui Don Juan	
Livretul de economii și iubirea	
Gândurile malefice din copilărie	
Gimnastul cel iscusit	
Bărbatul brunet, un simbol al morții	
VI. Deformarea onirică (2):.....	105
Deplasarea de sus în jos și din față în spate	
Când politețea maschează disprețul	
Un vis ce trebuie interpretat în sens invers	
Cea de-a doua echivalență simbolică	
Simbolizarea iubirii disprețuitoare	
De ce strigă copilul „Papá!“	
Un vis biografic	
VII. Deformarea onirică (3):.....	120
Deplasare și condensare	
Servitorul cel curajos	
Pulsunile criminale (antisociale)	
VIII. Clivajul personalității în vis:.....	129
Visul unui judecător: vila și închisoarea	
Visul cu muzeul	
IX. Transformări și bisexualitate:.....	138
Semnificația celor cinci degete	
Un vis vechi într-o nouă lumină	
Simboluri ale bisexualității	
Toate visele sunt bisexuale	
Căutarea laturii masculine a femeilor	

X. Simbolismul dreptei și al stângii în vise:.....	157
Verișoara ca substitut al incestului	
Tatăl trebuie să plece	
Simbolismul spiralei	
Visul cu gestul diplomat	
XI. Visele unui om nehotărât:.....	174
Visul cu bomboane	
Visul în care apar cărți furate	
O altă versiune	
XII. Simbolismul vieții și al morții:.....	183
Visul cu sabia lungă	
Masturbarea ca bagaj de mână	
Ideea matricidului	
Sângele ca lichid seminal	
XIII. Discuțiile din vise:.....	197
Simbolismul conversației	
Simbolismul culorilor în cazul domnului S.	
XIV. Reprezentarea emoțiilor în vis:	204
Visul despre „pregătire“	
Visul unui cleric	
Originile fetișizării picioarelor	
Triumful asupra tatălui	
Idei și imagini obsesionale în vise	
Originile infantile ale fobiei de atingere	
De ce „se miră“ visătorul	

PREFAȚĂ

Fiecare activitate mentală este dominată de legea „bipolarității”: fiecărei pulsioni îi corespunde o alta contrarie; fiecărei virtuți, un viciu; fiecărei manifestări a puterii, o slăbiciune. Nu vom putea înțelege niciodată natura umană, atât timp cât nu reușim să ținem seama de acest fapt.

Lucrarea mea analizează secretele sufletului omenesc. Ar fi nedrept să judecăm specia umană pe baza rezultatelor acestor cercetări. Pentru că această lucrare abordează în mod special răul naturii umane și nimic altceva decât acest rău. Însă nu trebuie să uităm că mai există și o altă latură.

Probabil că ce vreau să spun ar putea fi înțeles cel mai bine prin intermediul unui exemplu: un străin ajunge într-un oraș care-i este necunoscut; îi cercetează îndeaproape, cu mult entuziasm, monumentele de artă; este încântat de imaginile frumoase pe care i le oferă latura culturală a orașului. Și pleacă, apoi, convins fiind că a ajuns să cunoască temeinic orașul. Un alt călător își spune — după ce a urmat programul sugerat de ghidurile obișnuite destinate turiștilor: acum vreau să

văd și cealaltă latură a vieții din această localitate! Știe că viața exterioară ceremonioasă are și o parte neplăcută și descoperă încă o dată că doar cel ce s-a familiarizat, de asemenea, cu umbrele este cu adevărat capabil să evalueze corect partea luminoasă a unei scene.

Explorările mele sunt preocupate de temeliile sufletului omenesc. Nu se adresează persoanelor neinstruite și lipsite de experiență ale căror minți ar putea fi mai curând derutate, în loc să găsească lămuriri în aceste studii. Medicii, juriștii, specialiștii în sănătate publică, educatorii și psihologii vor găsi în acest volum, fără îndoială, o anumită doză de inspirație, iar orizontul lor mental se va lărgi. Este timpul să dedicăm mai multă atenție aspectelor ce aparțin vieții noastre onirice. Acest domeniu ne oferă oportunitatea de a dobândi o înțelegere asupra celor mai profunde zone ale sufletului omenesc, permițându-ne, astfel, pentru prima dată, să pătrundem adevăratul caracter al naturii umane.

În conceperea acestei cărți — rezultat al multor ani de muncă sârguincioasă — m-am lăsat ghidat în primul rând de unele necesități practice. Aspectele teoretice și literatura scrisă deja pe tema viselor au fost discutate atât de bine de Freud, încât trebuie să le recomand tuturor celor interesați să se îndrepte spre lucrările fundamentale și extrem de instructive ale acestui autor.

Lucrarea mea nu trebuie să fie doar citită — ea trebuie verificată în practică. Orice critică este bine-venită, atât timp cât nu este dictată de prejudecata oarbă, întrucât persoanele nefamiliarizate cu problematica interpretării viselor vor fi înclinate să considere unele dintre afirmațiile ce apar în carte ca fiind oarecum forțate sau poate chiar artificiale.

Aceasta a fost și propria mea experiență atunci când am început să mă dedic subiectului viselor. Convingerea

nu poate lua naștere doar din lectură; ea apare după ce ai verificat personal în practică aceste principii.

În plus, aș vrea să atrag atenția asupra unui lucru: interpretarea viselor este o știință în proces de formare. Tot ce ține de ea se află în continuă schimbare, totul este în proces de formulare. Această carte nu este decât o treaptă a unei scări. Cine ar putea să estimeze în acest moment înălțimile maiestuoase la care ar putea ajunge construcția în cadrul căreia prezenta lucrare nu este decât o etapă premergătoare?

Stekel

SEMNIȚAȚIA SIMBOLISMULUI

Într-adevăr, dacă oamenii ar fi atât de atenți încât să observe și să interpreteze indiciile discrete ale naturii, ar fi entuziasmați de ceea ce trăiesc atunci când visează. Ar descoperi că, în vis, natura a dezvăluit deja primul indiciu al mării enigme pe care omul tânjește atât de mult să o rezolve.

Kürnburger

Arta interpretării viselor provine din negura timpului. Unele dintre cele mai vechi scrieri au drept subiect interpretarea viselor. Visul era considerat un mediator între forțele superioare ale naturii și umanitate. De obicei, vocea divinității se făcea auzită prin intermediul viselor. Dar demonii și forțele malefice, de asemenea, puteau să intre în contact cu omul în timp ce acesta visa. Erau vremuri pe care noi, cei care trăim într-o epocă a științei, ni le putem imagina cu greu. „Luminile, umbrele și culorile, în orice caz, s-au schimbat“, spune Nietzsche. „Nu mai înțelegem precis cum resimțeau oamenii din

vechime cele mai obișnuite și mai simple aspecte ale vieții — cum ar fi lumina zilei sau trezirea; de exemplu: *pentru că oamenii de demult credeau în vise, viața lor în stare de trezie avea un alt colorit.*“

Spre deosebire de cei învățați, oamenii simpli nu au considerat niciodată că visele lor ar fi doar niște „baloane de săpun“. În sufletele lor persista credința în realitatea acestei experiențe psihice. Dar credința insista cu obstinație asupra a ceea ce ar putea fi numit fondul „istoric“: oamenii voiau să interpreteze viitorul prin intermediul viselor. Visul era privit ca un profet ce nu dădea greș. Oricine era capabil să interpreteze vise avea darul de a rezolva enigma viitorului. O variantă a acestei credințe este utilizarea visului în scopuri mercantile. Transpunerea imaginilor din vis în bani este practică cu sârguință până în zilele noastre și joacă un rol însemnat pentru oameni¹. Clasele „cultivate“ se cred datoare să zâmbească superior când este vorba despre asemenea practici. Ei consideră visul un joc lipsit de sens al fantazării scăpate de sub controlul conștientului. Chiar și în acest caz, o judecată simplă ar fi trebuit să ducă la concluzia că avem aici materie primă de o mare valoare psihologică, deși într-o formă distorsionată. Ar trebui să vedem ce putem obține din aceasta. Când și când, câte un cercetător a încercat, sporadic, să rezolve enigma viselor. Dar aceste începuturi promițătoare n-au dus decât la teorii exagerate².

- 1 Vreau să profit de această ocazie pentru a afirma că nu m-am dat în lături de la examinarea mai multor cărți egiptene și persane despre vise. Voiam să aflu dacă ceea ce știm datorită analizei moderne a viselor este confirmat în vreun fel de scrierile străvechi. Însă arareori este cazul. Așa-numitele „cărți de vise“ care sunt vehiculate de la un popor la altul mă frapază ca fiind niște artefacte create în mod deliberat. Transpunerea imaginilor din vis în bani poate fi în mod clar asociată cu jocul de loterie, care datează de doar câteva secole.
- 2 Un volum vast de scrieri referitoare la vise a fost analizat în mod adecvat de Freud, spre a cărui operă îi sfătuiesc să se îndrepte pe cititorii interesați.

Anatole France afirmă cu îndreptățire: „Sunt ferm convins că puterea viselor este mai mare decât cea a realității“. Visul este puntea dintre real și lumea supra-sensibilă. Popoarele din vechime știau acest lucru mai bine decât noi. Ele credeau în vise și prin vis se simțeau mai aproape de entitatea divină pe care o venerau.

Divinitatea este proiecția idealului nostru spre infinit. Ceea ce îi solicităm Eului nostru ideal ne apare drept porunca lui Dumnezeu. Toate manifestările Eului sunt raportate încontinuu la un ideal a cărui supremație dăinuie. De aici decurge prima concepție referitoare la originea viselor — concepția conform căreia visul este un dar trimis de zei. Vocea divinității poruncește și avertizează, prezice și laudă prin intermediul visului. Cei ce interpretau visele în trecut pretindeau că au harul de a înțelege acest limbaj secret și de a prezice viitorul.

Însă nu doar Eul ideal este proiectat spre infinit. Eul malefic emană, de asemenea, înspre exterior și se reflectă, întorcându-se către noi ca tentație sau ca influență a forțelor demonice. O credință naivă din perioada medievală susținea că visul reprezintă lupta dintre rai și iad, o înfruntare între Dumnezeu și Satan. Acest duel a fascinat întotdeauna imaginația omului. De la Iov și Iisus până la Faust și Parsifal — ce abundență de creații poetice!

Tocmai această eternă luptă dintre pulsione și inhibiție, dintre om în forma sa primordială și el însuși, acoperit de spoiala culturii, se revelează în această minunată imagine simbolică. Cultura reprezintă reprimarea continuă a pulsionilor noastre. Cu cât omul ajunge mai sus pe scara culturală, cu atât mai stricte sunt legile ce îi impun constrângerile etice ale societății în mijlocul căreia se află. Cultura înseamnă inhibiție ce funcționează firesc. Cu cât este mai mare libertatea socială, altfel spus, cu cât sunt mai puternice drepturile sociale ale individului, cu

atât este mai mică anvergura libertății sale personale, cu atât sunt mai stricte și limitările pe care individul trebuie să și le impună, în beneficiul tuturor. Progresul social se bazează pe anihilarea individualismului.

A visa înseamnă a te lăsa în voia fantasmelor, fără intervenția conștiinței, adică fără controlul limitant al acesteia. Visul este o halucinație. Conștientul este încărcat de inhibiții. Eul etic preia mai întâi controlul asupra conștientului și apoi încearcă să pătrundă în profunzimile inconștientului. De aici clivajul ce ia naștere între reprezentările Eului în stare de veghe și cele ale halucinațiilor din vis. Conștiința morală (cugetul) este suma tuturor inhibițiilor de natură religioasă și etică. Termenul „conștiință morală“ în sine implică asocierea cu o cunoaștere a binelui și a răului. Omul primitiv nu are o asemenea cunoaștere. El este familiarizat doar cu pulsunile sale, cu neplăcerea ce apare ca urmare a neîmplinirii dorințelor și cu plăcerea pe care o simte în timpul și după satisfacerea acestora. Iar omul primordial din noi revine la viață în timpul viselor.

Dar discrepanța imensă dintre cerințele Eului nostru cultural și cele ale Eului pulsional antrenează în cele din urmă o situație stranie. Eul cultural nu cunoaște sau presupune că nu cunoaște Eul pulsional. Nu reușește să identifice limbajul visului și își manifestă astfel în mod deplin atitudinea de ignoranță „nevinovată“. Și din acest motiv, visul își prezintă imaginile într-un limbaj secret, simbolic. Limbajul său este cel al omului primordial. Pentru că strămoșii primitivi ai omului se exprimau și ei tot într-o formă simbolică. Cele mai vechi documente scrise sunt inscripții simbolice. O sabie înseamnă luptă, un copac — natură, un fulger — divinitatea etc. Arta interpretării viselor constă în transpunerea acestui limbaj simbolic în termenii limbajului obișnuit.

Care este funcția visului? Vom trece peste concepția învechită conform căreia visul nu ar fi mai mult decât un joc lipsit de sens al elementelor mentale; în egală măsură desconsiderăm și ipotezele străvechi ce pornesc de la premisa intervenției unor forțe malefice. Ne îndreptăm atenția direct spre teoria lui Freud, ce privește visul ca pe realizarea unei dorințe.

„Relația noastră cu lumea în care am venit cu de-a sila“, afirmă Freud în prelegerile sale introductive³, „mi se pare că atrage după ea faptul că nu o putem suporta fără întrerupere. De aceea ne retragem temporar în starea de dinainte de lume, deci în existența din pântecul mamei. Cel puțin ne creăm condiții asemănătoare celor de atunci: cald, întunecat, fără stimuli. Unii dintre noi se rulează covrig și iau în somn o poziție asemănătoare celei din uter. Este ca și cum lumea ar avea asupra noastră, adulții, stăpânire numai pe două treimi; într-o treime noi nu suntem nici măcar născuți. Fiecare trezire de dimineață este atunci ca o nouă naștere“.

Hebbel⁴ a exprimat aceeași idee într-un mod mai potrivit, fără a recurge la noțiunea îndoielnică de reîntoarcere în starea intrauterină: „Somnul este o scufundare în sine“. Eu însumi am exprimat aceeași idee în monografia mea *Der Wille zum Schlaf* („Voința de a dormi“), după cum urmează: „A dormi înseamnă a-ți retrăi trecutul, a-ți uita prezentul și a-ți presimți viitorul“.

Exemplul următor din cea mai recentă lucrare a lui Freud este suficient pentru a demonstra caracterul unilateral al concepției sale asupra viselor. Pentru el, visul este și rămâne împlinirea unei dorințe. El așază toate visele

---

3 S. Freud, „Prelegeri de introducere în psihanaliză“, în *Opere esențiale*, vol. 1 (București, Trei, 2010), p. 99.

4 Hebbel, Christian Friedrich (1813-1863) — poet și dramaturg german (n.t.).

pe acest pat al lui Procust reprezentat de dorințe. Astfel, el neglijează complet visele telepatice care, întâmplător, nu se potrivesc teoriei sale. Nu crede în visele telepatice. Însă dă la o parte și toate celelalte vise, despre care trebuie să recunoaștem că transmit uneori un avertisment sau o anxietate, precum și visele pe care le-am putea numi „instructive“. Pentru el, anxietatea (angoasa) este întotdeauna semnul unei dorințe refulate. Dar știind că visul redă conflictul perpetuu dintre pulsuni și inhibiții, lupta omului cu el însuși în dubla sa ipostază de purtător al pulsuniilor primare și de reprezentant al culturii, trebuie să privim visul ca pe o imagine ce surprinde ambele fațete ale conflictului, o dramatizare în care atât pulsuniile, cât și inhibițiile își găsesc reprezentarea plastică și în care chiar și gândurile străine pot ieși la suprafață prin mijloace telepatice. Dacă nu vedem decât pulsuniile, am putea ajunge cu ușurință la concluzia eronată — pe care eu însumi am susținut-o un timp — potrivit căreia visul nu este mai mult decât împlinirea unei dorințe. Pentru că în spatele fiecărei dorințe se află întotdeauna o pulsune intensă: cea sexuală, cea de a ne hrăni, cea de putere, de preamărire a propriei persoane etc. Dar, dacă analizăm inhibițiile, vom găsi în spatele acestora influențele culturii: avertismente, pregătirea pentru viitor, preziceri, religiozitate și interdicții morale de toate felurile.

Poate că poziția mea va fi mai clară dacă o voi compara cu cea a lui Freud, raportând-o la un exemplu concret. În lucrarea menționată mai sus, Freud relatează un vis neobișnuit și apoi adaugă interpretarea sa. El spune:

„Una dintre pacientele mele și-a pierdut tatăl în timp ce era în tratament. De atunci, ea se folosește de orice prilej

pentru a-l reanima în vis pe tată. În unul dintre visele ei, tatăl apare într-un anumit context, care nu mai este valorificabil ulterior, și spune *Este 11 și un sfert, este 11 și jumătate, este 12 fără un sfert*. Pentru interpretarea acestei ciudățenii a venit doar asociația că tatălui îi plăcea când copiii săi adulți respectau cu punctualitate ora mesei comune. Aceasta ținea cu siguranță de elementul oniric, dar nu permitea nicio concluzie legată de originea acestuia. Exista o bănuială, justificată de situația din cură la acel moment, că la acest vis ar participa și răzvrătirea critică, reprimată cu grijă, față de tatăl iubit și venerat. Urmărind în continuare asociațiile, aparent mult îndepărtate de vis, visătoarea povestește că în ajun se discutase multă psihologie în prezența ei și o rudă spusese astfel: *omul primitiv (Urmensch) supraviețuiește în fiecare dintre noi. Acum credem că înțelegem. Aceasta i-a dat un prilej extraordinar pentru a-l face să supraviețuiască pe tatăl răsposat. În vise, ea l-a transformat în om-ceas [Uhrmensch – pronunțat identic cu Urmensch – n.t.], punându-l să anunțe orele amiezii.*⁵

Cine este de părere că jocul de cuvinte *Uhrmensch*, omul-ceas, și *Urmensch*, omul primitiv, este destul de forțat va fi informat de genialul maestru că visul este capabil de cuvinte de spirit. Femeia care visează dorește să-și vadă tatăl, iar visul îi îndeplinește cu promptitudine dorința. Avem, așadar, un exemplu tipic și limpede de realizare a unei dorințe — din perspectiva lui Freud. Eu, în schimb, aș fi văzut acest vis ca pe un avertisment. Moartea tatălui o influențase puternic pe pacientă, determinând o deplasare a gândurilor sale de la subiectele lumești la unele supranaturale. Ea e preocupată de problema vieții de după moarte. Viața pe care o trăim pe pământ trebuie să fie doar o pregătire pentru

---

5 S. Freud „Prelegeri....“, ed. cit., pp. 263-264 (n.t.).

viața eternă. Este ca și când tatăl i-ar striga: „Viața este scurtă! Petrece-ți zilele cu chibzuință! În curând va suna ceasul de douăsprezece ori (ora la care apar spiritele). În curând, ziua ta va lua sfârșit!“

Trecerea timpului este foarte ingenios sugerată de avertismentul progresiv: „11 și un sfert, 11 și jumătate, 12 fără un sfert“. Întrucât nevroza exprimă conflictul dintre pulsivitate și inhibiție sub forma unei suferințe, putem intui tulburarea pacientei. O forță o îndeamnă să-și dea frâu liber și să se bucure, iar o alta o trage în direcția renunțării și a controlului de sine. Tatăl apare ca reprezentant al autorității (și al divinității) și o admonestează: „Renunță la toate bucuriile lumesti și pregătește-te pentru judecata Domnului, pentru viața eternă. Ziua judecății se apropie“.

Dar este acest vis îndeplinirea unei dorințe? Dacă tatăl ar fi apărut ca răspuns la dorința ei, invocată (în chip de halucinație) prin faptul că ea tânjea să-l revadă, nu ar fi găsit oare alte cuvinte, o atitudine mai blândă prin care să se apropie de fiica lui? În acest vis văd doar puterea conștiinței morale. Simt anxietatea chinuitoare, observ regretul dureros la gândul unei vieți irosite sau trăite în mod nepotrivit, aud un strigăt sfâșietor care-mi umple sufletul de compasiune.

Acest vis este un avertisment și în același timp prezice viitorul pacientei. Ea va continua să meargă pe calea ascetismului și a renunțării. În visul pacientei, apropierea aceluia sfârșit care îi așteaptă în cele din urmă pe toți oamenii este vestită prin litere de foc.

Dar ce putem spune despre caracterul visului? Este o dorință sau un avertisment, dacă ținem seama de forța (pulsivitatea sau inhibiția) care îl domină? Visul caută soluția unor probleme irezolvabile. Este o îmbinare a trecutului cu prezentul și o prefigurare a viitorului. Domeniul său este inepuizabil și nu poate

fi încastrat între limitele înguste ale unei formule. De fapt, visul este inepuizabil, precum e și enigma pe care o reprezintă omul, și totuși la fel de transparent cum este omul, cu condiția să nu pornim cu niciun fel de idei preconcepute. Gândurile unei persoane aflate în stare de veghe pot fi reduse la o formulă unică? Gândim doar în termenii împlinirii dorințelor? Această întrebare devine superfluă dacă luăm în considerare fie și numai elementul cugetului moral. Visul este fluxul vieții noastre mentale în curgerea sa ce vine din profunzimi neexplorate, trecând prin filtrul conștiinței și ajungând până la nivelul conștientizării.

De fiecare dată când adormim, murim la sfârșitul zilei respective. Fiecare trezire este o renaștere. Gândul morții ni se înfățișează în vis prin imagini ciudate. Deși uităm de realitatea morții pe durata zilei, deși freamătul vieții cotidiene poate acoperi vocea conștiinței morale, visul ne readuce în minte eternul *memento mori*! Fiecare dintre noi aude vocea dojenitoare: „E ora 12 fără un sfert!“ Și o auzim atunci când dorințele ne prind în mrejele lor — auzim cântecul de lebadă atunci când suntem cuprinși de cele mai ușuratece pofte. Și, astfel, murim de mai multe ori și trebuie să dăm socoteală în mod decisiv iar și iar — astfel, ne examinăm trecutul în mod critic, evaluându-l, cuprinși de temeri și regrete. În fiecare noapte, multitudinea de gânduri pe care le avem trece printr-un purgatoriu purificator. În interiorul nostru sunt și paradisul, și iadul — înlăuntrul nostru se află și judecătorul, și acuzatul. E ca și când idealul pe care l-am proiectat spre infinit găsește din nou drumul de întoarcere spre noi în timpul nopții, ca și când am încerca în fiecare noapte să învingem încă o dată demonii care ne îmboldesc să ne satisfacem plăcere după plăcere și care ne umplu inimile candido de invidie și sentimente răzbunătoare, de interese

meschine și perfide și de poftă interzise. Și fiecare vis dramatizează în mod plastic acest conflict încrâncenat, fiecare vis atestă faptul că umanitatea se străduiește să se autodepășească și să atingă înălțimi nebănuite. În minunata piesă *Der Traum ein Leben (Visul, o viață)*⁶ a lui Grillparzer găsim o ilustrare minunată a visului care funcționează ca avertisment, ca imagine a luptei dintre pulsiune și inhibiție. Prin intermediul dramei sale, artistul ne-a dăruit cheia înțelegerii viselor.

Dar trebuie să-i fim recunoscători lui Freud pentru că ne-a arătat calea ce duce spre tărâmul viselor și pentru că a fost primul care a scrutat, cu ochiul ager al deschizătorului de drumuri, vâlul care înconjură visul, păstrându-i secretele. Astăzi, interpretarea viselor a devenit un ajutor indispensabil în practica psihoterapiei. Oricine dorește să fie de folos oamenilor în calitate de psihoterapeut trebuie să se familiarizeze cu arta interpretării viselor.

Nu este ușor să stăpânești această artă. Este nevoie de formare specială și de foarte multă răbdare. Presupune să testezi personal în practică rezultatele obținute până acum, până când ajungi să dobândești cunoștințele și convingerea necesare prin observații și experiențe individuale.

Instruirea adecvată în vederea interpretării viselor presupune o viziune nouă și adecvată asupra limbajului, identificarea abilității a sensurilor duble și familiarizarea cu simbolismul și cu procesele de deformare specifice visului.

Rolul simbolismului în viața oamenilor nu este încă suficient apreciat. „Orice formă de artă este simbolism“, afirmă Feuchtersleben. „Consider că cea mai importantă sarcină din cariera mea“, spune Hebbel, vorbind din

---

6 O analiză a acestei piese în lucrarea mea: *Dichtung und Neurose. Bausteine zur Psychologie des Künstlers und des Kunstwerkes*. Wiesbaden, 1909.

perspectiva artistului, „este reprezentarea simbolică a vieții mele interioare“. Symbolismul ne domină existența. Limbajul, cutumele, credințele și gândurile sunt, într-o măsură mai mare sau mai mică, sisteme de simboluri criptice.

Fără o cunoaștere a simbolismului, interpretarea viselor este o sarcină imposibil de îndeplinit Rudolf Kleinpaul⁷ are meritul de a fi vorbit despre importanța imensă a simbolismului în numeroasele sale opere, mai cu seamă în *Sprache ohne Worte (Limbajul fără cuvinte)* și în lucrarea sa mai complexă din 1888, intitulată *Das Leben der Sprache (Viața limbajului)*.

De fapt, ce este un simbol?

Riklin afirmă⁸:

„Un simbol este un semn, o abreviere pentru un lucru mai complex. Când mă uit pe orarul transporturilor feroviare și observ «semnul poștei» reprezentat de cunoscuta emblemă a unui corn de suflat lângă numele unei gări, acesta îmi aduce la cunoștință că respectiva gară are servicii poștale care o conectează cu alte localități ce nu se află pe acea rută feroviară.

Dar simbolul sugerează mai mult decât atât. De ce nu avem un alt semn care să sugereze conexiunile asigurate de serviciile poștale pe orarul transporturilor feroviare? Cornul de suflat al poștei este un obiect care aparținea inițial serviciilor poștale. Deși acum nu mai este un element esențial al poștei, pe vremuri era unul dintre semnele sale cele mai remarcabile, ce impresiona atât ochiul, cât și urechea. Astfel, găsim aici două trăsături suplimentare ce

---

7 Kleinpaul, Rudolf (1845-1918) — scriitor german, autor de monografii, drame și cercetări filologice (*n.t.*).

8 Riklin, Franz (1878-1938) — psihiatru elvețian. Citat din *Schriften zur angewandten Seelenkunde*, II (Viena și Leipzig, 1909).

aparțin simbolului. Semnul ales drept simbol funcționează asociativ atât în relație internă, cât și externă cu lucrul pe care îl semnifică și căruia îi dă sens. În mod special, este potrivit pentru calitatea de simbol datorită istoriei și dezvoltării sale în conexiune cu obiectul pe care îl semnifică, deși importanța sa în acea conexiune nu este lipsită de fluctuații. În prezent, nu mai avem vizitii ce călătoresc pe distanțe lungi, suflând cu poftă în corn. Dar cornul apare în continuare ca semn în orarul transporturilor feroviare, în serviciul militar, denotând aici oficiul poștal de campanie, dar și în diferite alte conexiuni.

De obicei, conceptul pe care simbolul îl reprezintă are și o latură mistică (sau ocultă). Simbolurile sunt adeseori utilizate ca semne de recunoaștere pentru membrii unor organizații secrete, cum ar fi, de pildă, semnele utilizate de francmasoni. Latura «ocultă» constă în faptul că doar cei inițiați înțeleg semnul respectiv. La fel erau, de exemplu, și caracterele runice, pe care doar anumite persoane știau să le citească; aceasta este ceea ce conferă ceremoniilor bisericești forța de a impresiona mintea receptivă a oamenilor. Istoria dezvoltării și schimbările de sens ce apar de-a lungul acesteia reușesc să mascheze adevărata semnificație a simbolului pentru toată lumea, cu excepția celor inițiați. Întrucât simbolul este doar un semn, doar o parte a obiectului inițial pe care îl semnifică, în cursul istoriei dezvoltării sale ar putea adopta, în mod treptat, semnificații variate și ar putea semnifica diferite lucruri: cornul de suflat al serviciilor poștale poate fi interpretat în diverse moduri în sens psihologic și poate desemna mai multe lucruri în funcție de localizare sau de circumstanțe: ar putea însemna «nod de cale ferată» atunci când este alăturat numelui unei gări în orarul transporturilor feroviare sau existența unor «conexiuni poștale» atunci când apare în broșuri informative. Într-un sat îndepărtat de munte înseamnă un lucru, iar pe mâneca unei uniforme semnifică altceva.

Sugerarea înțelesurilor posibile arată faptul că semnul sau simbolul înlocuiește însumarea sau fuziunea tuturor asocierilor posibile. De pildă, simbolul ce apare în vis este caracterizat de faptul că înglobează mii de posibilități asociative. De aici decurge o multiplicitate a fațetelor, iar «sensul obscur» al simbolului se pretează, din acest motiv, mai multor interpretări pertinente. Cei care nu sunt experimentați și nu cunosc simbolul și toate modurile în care acesta poate fi utilizat ar putea să-l interpreteze în mod eronat sau doar în sensul care le este familiar. Biblia, de exemplu, deține avantajul — și, în același timp, dezavantajul — de a conține numeroase simboluri ce pot fi interpretate în variate moduri. “ (*Wunscherfüllung und Symbolik im Märchen.*)

Fără o cunoaștere a simbolismului, interpretarea viselor nu este posibilă. Marea greșeală a celor ce au interpretat vise în perioada modernă a fost tocmai faptul că nu cunoșteau nimic despre simbolism. Strămoșii noștri erau mult mai avansați din acest punct de vedere. Cât de impresionant este simbolismul viselor ce apare în Biblie! Și cât de desăvârșit este simbolismul lui Artemidoros din Daldis⁹, a cărui *Carte de tălmăcire a viselor* este demnă de atenția psihanalistului din zilele noastre¹⁰.

Înainte de a începe descrierea artei propriu-zise a interpretării viselor, vă invit să ne îndreptăm atenția, în trecere, asupra viselor ce apar în Biblie și asupra tehnicii interpretative grecești. Nu cunosc exemple mai potrivite pentru o prezentare introductivă a simbolismului oniric.

Cea mai celebră este interpretarea visului lui Iosif pe care o găsim în Întâia Carte a lui Moise. Iosif își datora

---

9 Artemidoros din Efes, cunoscut și ca Artemidoros din Daldis — clarvăzător din secolul al II-lea (n.t.).

10 Pentru traducerea în limba română, a se vedea: Artemidoros, *Carte de tălmăcire a viselor* (Iași, Polirom), 2001 (n.red.).

înalta funcție exclusiv capacității sale extraordinare de a interpreta corect visele stăpânului său. Primul vis pe care l-a povestit fraților săi a fost acesta:

(1) *Parcă legam snopi în țarină și snopul meu parcă s-a sculat și stătea drept, iar snopii voștri s-au strâns roată și s-au închinat snopului meu.* (Facerea, 37:7)

Imediat, frații au înțeles că visul vestește superioritatea lui Iosif: „Nu cumva ai să domnești peste noi? Sau poate ai să ne stăpânești“. (Facerea, 37:8) Nici măcar noi, copiii acestei epoci, nu am putea să interpretăm altfel acest vis. Doar că noi suntem capabili să tragem concluzia că avem de-a face cu visul unei persoane ambițioase. Și, întrucât prin ambiție ajungi departe, mai ales când ești înzestrat cu înțelepciunea necesară și cu o energie inepuizabilă, suntem îndreptățiți să presupunem că orice om a cărui tinerețe este plină de asemenea vise se bucură de cele mai bune auspicii¹¹.

Și cel de-al doilea vis al lui Iosif denotă o ambiție similară:

(2) *Iată, am mai visat alt vis: soarele și luna și unsprezece stele mi se închinau mie.* (Facerea, 37:9)

Acest vis ar fi trebuit să-i aducă pierzania, dar a însemnat începutul unei vieți pline de noroc miraculos. La fel de remarcabil e și modul în care Iosif interpretează ulterior visele:

(3) *Vacile cele urâte și slabe la trup au mâncat pe cele șapte vaci frumoase la chip și grase la trup* (Facerea, 41:4) — vis pe care l-a interpretat în mod genial ca simbolizând șapte ani de foamete ce aveau să urmeze după șapte ani de abundență.

---

11 În visele contemporane, „ambitia“ este simbolizată prin mijloace moderne: persoana ambițioasă zboară deasupra capetelor tuturor celorlalți într-un balon, aeroplan sau, după moda veche, sub înfățișarea unui înger. Uneori, zborul prin aer se produce fără ajutorul aripilor, prin simpla legănare a brațelor sau a corpului.

Aceste interpretări dovedesc o înțelegere remarcabilă a simbolismului oniric.

Arta interpretării viselor era la fel de dezvoltată în rândurile grecilor antici, și voi cita două exemple aparținând lui Artemidoros¹²:

(4) Cineva a visat că era legat cu un lanț la temelia statuii lui Poseidon de la Isthmos. A devenit preot al lui Poseidon. Se cuvenea, într-adevăr, ca, în calitate de preot, să nu fie despărțit de locul sacerdoțiului său.

Această anticipare a viitorului este la fel de iscusită ca următoarea profeție a lui Artemidoros, pe care o voi reda imediat. Nimeni nu devine preot fără să fi dorit mai întâi acest lucru, cu excepția celor constrânși...

Al doilea vis extras din scrierile lui Artemidoros prezintă un simbolism la care vom avea ocazia să revenim adeseori. În acest vis, sexualitatea este reprezentată prin carne: senzualitatea omului e reprezentată de carnea unui animal.

(5) Cineva a visat că, ducându-și soția la altar ca pe o victimă, o sacrifică, îi taie carnea în bucăți, o vinde și obține un câștig foarte mare. A visat apoi că se bucură de asta, dar caută să ascundă banii astfel adunați, din cauza invidiei celor din jur.

Omul și-a pus soția să se prostitueze și a obținut beneficii de pe urma destrăbălărilor ei, astfel încât afacerea i-a fost, fără îndoială, profitabilă, dar era drept să fie ascunsă.

Și în cazul acestui bărbat, dorința a dat naștere ideii — și aceasta cu mult înainte de faptă. Mai întâi a visat ceea ce nu avea curajul să ducă la îndeplinire. Pentru că putea să considere visul drept o poruncă a zeilor, visul a dus la o înșiruire de acțiuni pe care le-ar fi putut întreprinde chiar și în lipsa visului respectiv. Posibil chiar în scurt timp. Acest vis denotă nerăbdare. Cel ce visează abia așteaptă să-și vândă soția și să câștige banii.

---

12 Artemidoros, *Carte de tălmăcire a viselor*, ed. cit., pp. 266-277.

Putem extrage exemple excelente și din arta orientală a interpretării viselor. Mă voi limita la o singură relatare a unei glume făcute de Buadem (literal „*omul acela*”), un nume care, în opinia doctorului Müllendorf, nu este decât un pseudonim inventat de editorul Mehmed Tewfik pentru a înlocui numele celebrului poet umoristic Nastratin Hoge. Se presupune că acest Till Eulenspiegel¹³ al Turciei ar fi „strălucit” pe acest pământ în secolul al XIV-lea.

Buadem nu avea mai mult de cinci sau șase ani, când îi povesti tatălui său următorul vis:

(6) — *Tată, astă-noapte am văzut niște prăjituri minunate în vis.*

— *Fiule, visul tău e de bun augur. (În glumă.) Dă-mi zece parale (cea mai mică subdiviziune monetară care circula pe atunci în Constantinopol) și-ți voi spune ce înseamnă visul tău.*

— *Dacă aș avea zece parale, n-aș mai visa prăjituri!*¹⁴.

Vă invit acum să executăm un mare salt temporal tocmai în secolul al XVI-lea și să ne îndreptăm atenția spre visul celebrului medic, filosof și matematician Girolamo Cardano, autor al volumului *De Somniis*, a cărui credință în adevărul profetic al viselor sale era atât de nezdruncinată, încât și-a ales soția, fiica unui hoț la drumul mare, datorită asemănării cu un chip care-i apăruse în vis; visul îi vestise trezirea pasiunii sale, până atunci latente, în compania acestei femei. Fusesse impotent până la vârsta de 34 de ani. Oricine poate înțelege cu ușurință cu câtă disperare își dorește un bărbat impotent să intre în “grădina iubirii”. Iată cum istorisește Cardano această poveste:

(7) *Într-o noapte, mă aflu într-o frumoasă grădină, plină de flori și fructe. Totul era învăluit de aerul parfumat,*

13 Till Eulenspiegel — personaj din folclorul german medieval, renumit pentru farsele sale (n.t.).

14 *Die Schwanke des Nassr-ed-din und Buadem*, Reklam Bibliothek, 2735.

astfel încât niciun pictor, niciun poet, nicio minte ome-
nească nu și-ar fi putut imagina ceva mai încântător. Eram
lângă intrarea în grădină. Poarta era deschisă și am văzut o
fată îmbrăcată în alb. Am îmbrățișat-o și am sărutat-o; dar
chiar de la primul sărut, grădinarul a zăvorât poarta. L-am
implorat fierbinte să lase poarta deschisă. Se făcea că mă
întristaseam din pricina asta și încă mă agățam de fată când
am fost încluiat afară.

Ce poate să viseze un bărbat cu imaginație bogată atunci
când nu poate pătrunde în grădina iubirii? Acest frumos
exemplu ne expune dorința din starea de veghe prin
intermediul unui simbolism ce o maschează doar parțial.
Însă nu întotdeauna simbolismul este atât de evident și de
simplu ca în acest exemplu. Adeseori, întregul vis e dedicat
unei dramatizări simbolice. Pentru moment, vreau să evit
problemele mai complicate pe care va trebui să le analizăm
mai târziu. Voi cita doar un exemplu din *Interpretarea
viselor*, de Sigmund Freud, ce ilustrează modul în care visul
redă o expresie colocvială prin intermediul imaginilor.

O doamnă visează:

(8) *O fată în casă stă pe scară ca pentru a spăla
geamurile și are cu ea un cimpanzeu și o pisică de gorilă*
(ulterior corectează: o pisică de Angora). *Ea aruncă
animalele spre visătoare; cimpanzeul se gudură pe lângă
ea, ceea ce este foarte greșos.* „Acest vis și-a atins scopul
printr-un mijloc foarte simplu, luând literal o expresie și
reprezentând fiecare cuvânt. «Maimuță» este un cuvânt
de ocară și situația onirică nu spune altceva decât «a
arunca în jur cu ocări».”¹⁵

Câteodată, suntem siliți să reducem situațiile și
imaginile din vis la colocvialisme, *Redewendungen*. Visul
preia cuvintele în sensul lor literal; trebuie să concepem
aceste procese în mod pictural. Acest lucru presupune

15 Sigmund Freud, *Interpretarea viselor, Opere esențiale*, vol. 2 (București,
Trei), 2010, pp. 472-473.

o îndemânare specială și exercițiu individual. Ambele trebuie să fie dobândite.

Pentru a ilustra ceea ce tocmai am afirmat, îmi amintesc un vis scurt cu un conținut foarte semnificativ. Beta¹⁶, un bărbat ce suferă de anxietate, are următorul vis:

(9) *Văd în fața mea un mare tablou pictat pe lemn, reprezentându-l pe Hristos. Desprind o așchie din tablou.*

Și acest vis trebuie să fie înțeles în sens simbolic. Cel ce visează este în continuare credincios, în sufletul său, crede chiar cu tărie, deși în exterior se manifestă ca un liber-cugetător fanatic. Cu o zi înainte de a avea acest vis, el citise o carte intitulată *La folie de Jésus (Nebunia lui Iisus)*¹⁷. Brusc, a trebuit să abandoneze lectura. Nu poate explica de ce anume. A fost un act compulsiv. Ca o poruncă: *Încetează să mai citești în clipa aceasta!* Motivele mai profunde ce au determinat acest act compulsiv sunt dezvăluite în vis. Credința sa este pe cale să devină „așchii“.

Nu este necesar să discutăm acum semnificația mai adâncă a acestui vis și relația dintre anxietate și dorință. Deocamdată, am încercat doar să trasez prin câteva linii generale bazele simbolismului oniric. *Înțelegerea simbolismului constituie baza interpretării viselor.* Chiar înainte de Freud, am avut o oarecare cunoaștere a rolului pe care-l joacă simbolismul în viața oamenilor. De exemplu, Schubert¹⁸ și Kleinpaul au insistat asupra

---

16 Am desemnat subiecții ale căror vise sunt citate în mod repetat prin substitute reprezentate de litere grecești. Numele tuturor persoanelor sunt schimbate, astfel încât recunoașterea lor să fie imposibilă. Acesta este unul dintre cele mai mari dezavantaje în lucrările de gen. Dar nu putem proceda altfel. Discreția este cea dintâi obligație a psihoterapeutului.

17 Dr. Binet-Sanglé, *La Folie de Jésus* (Paris, Maloine, 1908).

18 Gotthilf Heinrich von Schubert (1780-1860), medic și naturalist german (n.t.).

unei viziuni simbolice privind viața în ansamblul ei. Acești cercetători au indicat cu îndrăzneală, de asemenea, simbolismul de natură sexuală. Nu este de mare ajutor că limba germană face distincția între genurile cuvintelor?

Atunci când inițiem un demers de analiză a viselor, suntem impresionați de vasta extindere a gândirii noastre simbolice și, în special, de simbolismul sexual. În vis, orice obiect alungit poate reprezenta penisul și orice obiect rotund poate simboliza vaginul. Dar acest lucru este valabil doar în ceea ce privește visele? Ar trebui să vedem ce are de spus Kleinpaul referitor la acest subiect în lucrarea sa, intitulată *Das Leben der Sprache (Viața cuvintelor)*, mai ales în capitolul despre „psychopatia sexualis“ (v. vol. II, p. 490). El atrage atenția asupra faptului că limbajul, în ansamblul său, este sexualizat și plin de simboluri. Limbajul este încărcat de simboluri de natură sexuală.

„Specia umană este cu adevărat bolnavă de iubire“, spune Kleinpaul. „Oriunde ne îndreptăm privirea, nu-i vedem decât fanteziile, axate pe sexualitate, jumătate morbid, jumătate nebunește. Specia noastră pare să-și fi pierdut rațiunea! Nu-și poate lua gândul de la masculinitate sau feminitate, nu poate vedea o protuberanță sau o adâncitură fără a se gândi la sex — iar dacă este vorba despre un turn în care tânjesc niște prizonieri, acesta se numește *il maschio di Volterra*, căci *maschio* înseamnă și «turn», dar și «bărbat».

Irisul este numit *das Mädchen des Auges*, literal, «fata ochiului», și asta nu din pricina vreunei asemănări cu o fată. Irisul însuși este fata. Pentru că are un orificiu în mijloc — nu trebuie să știi anatomie pentru asta — pata cea neagră din mijlocul irisului seamănă cu o gaură. *Gaură, trypa, τρύπα, trou*, în toate limbile aceste

cuvinte desemnează *femeia*, la fel și în cartea Facerii (1:27), iar ochiul, fiind mic, a fost asemuit unei fete tinere.

Asocierea sau gândirea capătă această înclinație erotică mai ales atunci când un anumit lucru se potrivește într-un orificiu, cum ar fi piciorul care intră în pantof sau cuțitul în teacă — când lucrurile sunt grupate în perechi și intră unul în altul. Toate aceste obiecte «împerecheate» amintesc de «marele noroc» al ființelor sexuate, uniunea sexuală — numită *lingam* în țara de pe fluviul Gange.

Qual buco, tal cavicchio (literal: «Așa orificiu, așa diblu»), spune un proverb italian, sau, după cum a remarcat odată Fischart: «Fiecare sticlă are dopul potrivit, iar ouăle stricate și untul rânced trebuie puse laolaltă»; o celebră zicătoare germană exprimă aceeași idee: «*Auf jedes Töpfchen gehört sein Deckelchen*» — «Fiecare văsuleț își găsește căpăcelul său». Kleinpaul continuă: «Nenumărate expresii referitoare la artefacte nu pot fi explicate altfel decât prin reverberații ale vechii teme a lui Adam și-a Evei. Numeroasele piese cu nume de mamă sau care trimit la matrice din diversele domenii tehnice au aceeași origine.

Mutter, Nonne, Weib și *Schnecke*, mamă, călugăriță, femeie, melc; și, pe de altă parte, *Vater, Mönch* și *Mann*, tată, călugăr și bărbat, nu reprezintă decât părțile cele mai importante. Termeni precum *călugăr* și *călugăriță* au o semnificație profundă. Adeseori, se întâmplă ca partea masculină să aibă, de asemenea, un nume cu o semnificație deosebită, cum ar fi *ciocan* sau *rangă*, în timp ce părțile femeiești sunt substituie poetic. Șurubul și piulița par a sugera, și ele, o relație conjugală.“

Într-adevăr, afirmația lui Kleinpaul este corectă: limbajul este plin de simboluri de natură sexuală.

De fapt, e de ajuns să sesizezi adevăratul spirit al limbajului pentru a putea interpreta un număr semnificativ de vise. Un adolescent de 16 ani, al cărui

tată este un celebru artist și un Don Juan care se bucură de popularitate și admirație în rândul doamnelor, îmi povestește următorul vis:

(10) *Tata găsește mai multe găuri în pereții camerelor. Sunt îngrijorat pentru că vrea să le acopere numai el.*

Când l-am întrebat ce anume îl îngrijora, mi-a răspuns: „Faptul că tata se ostenea singur. L-aș fi putut ajuta. Nu e o treabă potrivită pentru un artist atât de mare.“ Tânărul își „raționalizează“ visul — pentru a utiliza expresia adecvată a lui Jones. Noi, însă, preferăm să înțelegem visul în sens literal. Tânărul este un Alexandru¹⁹ îngrijorat de faptul că Filip nu-i va mai lăsa nimic de cucerit. Toate femeile din casă îl venerează pe tată: mama, mătușa, guvernanta franțuzoaică, secretara. Bănuiește — probabil în mod întemeiat — că tatăl întreține relații sexuale cu acestea. Găurile din pereți trebuie înțelese în sensul literal despre care vorbește Kleinpaul.

Am început prin a vorbi despre simbolismul general și neutru — snopii de pe câmp²⁰ — și iată-ne deja înconjurați de simboluri erotice. Acest lucru este inevitabil în cazul interpretării viselor. Oricine abordează acest subiect trebuie să fie pregătit să se confrunte cu aceste aspecte.

Îl voi aminti aici pe un precursor al lui Freud — cunoscutul analist al viselor Karl Albert Scherner²¹, care a lansat ipoteza conform căreia toate visele sunt generate de excitații corporale. S-a dovedit că această teorie este în întregime nefondată. Cu toate acestea, cel care a

---

19 Aluzie la relația dintre Alexandru cel Mare și tatăl său, Filip al II-lea al Macedoniei (*n.t.*).

20 Visul lui Iosif s-ar putea preta și unei alte interpretări, în cheie erotică. Visele de „mărire“ și dorința de a avea o potență extraordinară sunt adeseori în strânsă asociere. Paranoiciii ce suferă de mania grandorii pretind adeseori că au o mie de soții, o mie de copii etc.

21 *Das Leben des Traumes* (Berlin, Heinrich Schindler, 1861).

conceput-o a formulat o viziune destul de corectă asupra simbolismului de natură sexuală. Unele detalii pot părea ridicole. Dar datele nu-și pierd câtuși de puțin semnificația doar pentru că acestea par ridicole.

În ceea ce privește simbolismul de natură sexuală, Scherner scrie:

„Excitația sexuală este simbolizată de reprezentări ale organului erect ca atare sau prin imagini și fapte fantastice care au trezit dorința de gratificare sexuală. Dar întâlnim și aici formulele mascate, așa cum au fost păstrate de arta plastică. De exemplu, în timp ce se îndreaptă spre o anumită destinație, cineva găsește pe stradă cilindrul unui clarinet și în apropiere o bucată similară dintr-o pipă (tubul acesteia), respectiv o bucată de blană. (Cilindrul clarinetului sau pipa reprezintă fără îndoială forma organului bărbătesc, aspectul alungit al obiectului găsit corespunzând formei asemănătoare a organului sexual bărbătesc extern; dar obiectele găsite au întotdeauna sensuri duble, având în vedere tipul de excitație și de interes al persoanei care este implicată inițial în actul găsirii obiectelor respective. În cele din urmă, bucată de blană menționată simbolizează părul pubian, așa cum peria simbolizează sprâncenele și genele, în locul tufișului mult mai potrivit din punct de vedere simbolic; alăturarea celor trei imagini semnifică legătura dintre obiectele reprezentate prin intermediul lor.) Un alt exemplu: ca rezultat al stimulării vezicii urinare, cineva găsește, în vis, o tijă scurtă îndoită în mod ciudat sau un portțigaret ce reprezintă colapsul întregului aparat reproducător masculin extern. Mai bine conturat pare să fie simbolismul care denotă stări de tensiune sexuală, de felul celor ce rezultă de obicei din stimularea vezicii urinare, expresia cea mai clară a unui grad înalt de stimulare. De exemplu,

cineva zărește, dincolo de coroanele unui grup de copaci sub care se află, turnul foarte înalt al unei biserici aflate în apropiere și se miră văzând că cea mai înaltă porțiune a turnului bine cunoscut (un obiectiv pe care îl știe în realitate) este curbată, și, observând cupola rotundă aflată dedesubt, are impresia că un al doilea vârf (care nu mai corespunde realității) s-a aplatizat în formațiunea aflată mai jos; în timp ce privește cu atenție, cel ce visează se vede pe sine ca fiind plasat sub nivelul femeilor, sau le vede pe acestea depășindu-l. Turnul cel înalt reprezintă tensiunea organului activ, vârful său pare îndoit sau aplatizat, corespunzând porțiunii superioare a aparatului reproducător; imaginația încearcă din greu să identifice două turnuri, în timp ce în realitate există doar unul, pentru a exprima astfel paritatea organului inferior; apoi, vederea aceluia turn înalt se realizează de sub coroanele copacilor tineri, pentru că organul activ în stare de erecție se distinge din mijlocul părului pubian care îl înconjoară (subarboret). Turn, vârf, sfere duble, cupolă, subarboret, toate acestea laolaltă exprimă un complex de gânduri, întrucât imaginația îmbină toate imaginile într-una singură...“ (*Das Leben des Traumes*, p. 197)

Următorul vis aparține unei femei necăsătorite în vârstă de 30 de ani:

(11) *Papă își face de lucru prin cameră și taie toate vârfurile frunzelor ornamentale ce acoperă sculpturile din stuc. Sunt supărată că face asta și vreau să-l împiedic. Mă întreb dacă nu cumva a înnebunit.*

Femeia ne spune că tatăl ei a fost întotdeauna extrem de gelos. Nu-i permitea nici măcar să dea mâna cu un bărbat necunoscut. Tinerii nu veneau niciodată în vizită acasă la ea. Nu avea voie să meargă la petreceri dansante. De aceea a ajuns să nu se mai mărite.

Putem să înțelegem și acest vis în sens literal. Tatăl înlătură vârful, împiedicând-o astfel să aibă ocazia de a cunoaște falusul. În vis ea găsește curajul de a-i spune ceea ce, din nefericire, nu îndrăznise să-i spună niciodată în viața reală. Era genul de fiică ascultătoare. În minte îi apare o sculptură a cărei parte din față este acoperită de bine-cunoscuta frunză de viță-de-vie. Observăm perifraza atât de caracteristică gândurilor ce apar în vis. De ce această acoperire? Ce rost avea frunza de viță-de-vie, dacă vârful îi erau tăiate? Ea observă cât de irațional părea să fie comportamentul tatălui. Este frapată de caracterul ciudat (nebunesc) al acestui comportament.

Putem observa astfel ce înțeles au termenii de „gaură“ și de „vârf“ sau extremitate în asocierea dintre două vise diferite. Limbajul viselor recurge la capacitatea de codificare care a dat naștere limbajului nostru de zi cu zi.

Acest simbolism nu este valabil doar în ceea ce privește visele. Este la fel de valabil și atunci când este vorba despre povești, mituri, folclor și cuvinte de spirit.

Mai cu seamă simbolismul basmelor este deosebit de limpede.

Vis și basm! Ce asociere minunată! Adulții visează ceea ce copiii trăiesc. Principiile noi se află în continuă evoluție. Modificăm vechile adevăruri și declarăm: „Opusul este adevărat: copiii visează ceea ce adulții trăiesc“. Acesta nu este doar un joc de cuvinte.

Freud ne-a dăruit cheia semnificației viselor. Dr. Franz Riklin încearcă să utilizeze această cheie atunci când cercetează tărâmul încântător al basmelor. Și iată că încercarea se dovedește reușită! Se pare că basmele pe care le spunem copiilor au o legătură intimă și profundă cu visele adulților și că sunt presărate la tot pasul de elemente criptice ale unui simbolism de natură sexuală a cărui semnificație nu prezintă o dificultate deosebită.

Lucrarea lui Riklin *Wunscherfüllung und Symbolik im Märchen* (Realizarea dorințelor și simbolismul în basme) demonstrează că basmul are o semnificație sexuală ascunsă. Și basmul reprezintă „realizarea unei dorințe“ în accepțiunea lui Freud, asemenea visului.

Basmele simple reprezintă dorințe populare relativ simple. Riklin ne dă o serie de exemple excelente. Cine nu cunoaște încântătoarea poveste *Märlein* din celebra culegere de basme a lui Bechstein? O mamă plânge trei zile și trei nopți pentru că și-a pierdut copilul pe care-l iubea nespus. În timpul nopții, ușa se deschide încet și copilul decedat apare, în cămășuță de noapte, aducând un mic vas în care sunt strânse toate lacrimile mamei. După câteva alte lacrimi, micul vas e plin până la refuz, iar copilul își dobândește pacea și liniștea. „Așadar, nu mai plânge, pentru că pruncul tău e bine îngrijit și se joacă împreună cu îngerașii!“ Copilul dispare. Mama încearcă să nu mai verse lacrimi. Copilul nu trebuie tulburat, odată ce și-a găsit pacea desăvârșită! Riklin observă în mod pertinent că povestea ar putea fi în egală măsură visul real al unei anumite persoane. Dar, din întâmplare, nu este istorisirea unei experiențe individuale; această modalitate de vindecare (*consolarea*) a devenit o convingere generalizată, cu utilitate psihologică — și anume credința conform căreia prea multe lacrimi ar tulbura pacea celor care au decedat! Această idee nu le este de niciun folos celor morți, dar este folositoare celor vii. Același motiv este reluat în numeroase variante: în povestea japoneză a *Călugăriței din palatul Armidei*; în altă versiune germană a Fraților Grimm, mai exact în *Cămașa mortului*; în *Noile povestiri din folclorul islandez* editate de Ritterhaus. Pretutindeni, dorința adulților de a scăpa de durere se face simțită destul de repede ca mobil ascuns al celui care a urzit povestea.

Simbolismul de natură sexuală ne dezvăluie caracterul poveștii în mod mai pătrunzător decât principiul împlinirii unei dorințe. În primul rând, aflăm că adulții le spun copiilor ceea ce preferă să audă ei înșiși. Firește, ei fac acest lucru în mod simbolic, cu alte cuvinte, mascat.

Subestimăm semnificația actelor simbolice și a reprezentărilor simbolice în viața de zi cu zi. De fapt, existența este de neconceput în absența simbolurilor. Riklin afirmă: „Oare nu aproape toate cuvintele sunt simboluri? Semnele scrierii sunt simboluri, cuvintele sunt simboluri, mimica, gesturile noastre sunt în cea mai mare parte simbolice. O hartă a unei zone geografice este un simbol. Sunt demne de atenție simbolurile abstracte pline de sens: ochiul lui Dumnezeu, balanța (cea a justiției, de exemplu), crucea, simbolismul culorilor: negru, roșu; simbolismul uniformelor etc.“

Ce putere fantastică are, în primul rând, simbolul de factură sexuală! Acesta ne domină întreaga viață. Nu există niciun obiect care, în anumite condiții, nu ar putea constitui un simbol de natură sexuală. O anumită intonație, un gest deliberat, un semn făcut din ochi ce însoțește o remarcă nevinovată poate să-i confere aceștia un „sens dublu“.

Simbolismul de factură sexuală este cheia ce ne dezleagă misterul mai multor mituri aparținând diferitelor popoare. La fel se întâmplă și cu poveștile religioase. Un exemplu uimitor din ultima categorie îl găsim în imaginea șarpelui, care joacă de asemenea un rol foarte important și în folclor. Un șarpe a ispitit-o pe Eva în paradis. Șarpele se înfățișează unor tinere fete (*Oda și șarpele*, Bechstein) și, când acestea își depășesc repulsia și iau reptila cea rece în pat... șarpele se transformă brusc într-un prinț minunat care căzuse victimă unor vrăji. Șarpele cel alunecos, rece și urât este un simbol sexual, precum este și broscoiul cel

hidos care se urcă în patul fiicei regelui (*Regele broască sau Heinrich cel cu inima ferecată* al Fraților Grimm). Și în aceste povești, depășirea dezgustului este răsplătită prin apariția unui prinț minunat. Mai multe exemple de acest tip pot fi găsite în opera lui Riklin despre care am discutat deja.

Ceea ce reprezintă basmele pentru individ reprezintă și povestirile folclorice sau miturile în raport cu mentalitatea unui popor. Mitul conține, în egală măsură, un simbolism de natură sexuală mai mult sau mai puțin criptic, uneori destul de explicit și evident, care se aseamănă în mod remarcabil cu simbolismul viselor — un aspect revelat convingător de Karl Abraham în studiul său interesant asupra psihologiei populare, intitulat *Traum und Mythos (Vis și mit)*.

Studiul acestor mituri a fost mult timp cultivat asiduu de către psihologii interesați de folclor, care se așteptau, pe bună dreptate, să găsească în ele o cale ce avea să-i ducă la o mai bună înțelegere a vieții psihice a popoarelor. Întocmai cum visele dezvăluie gândurile secrete ale unui anumit individ, tot astfel miturile dezvăluie într-o manieră inconfundabilă idealurile și dorințele popoarelor. S-a dovedit că o serie de mituri care au apărut în răstimpuri în mijlocul celor mai diferite națiuni ale pământului dovedesc similarități remarcabile, astfel încât unii cercetători au înclinat să considere că formarea miturilor depinde de unele procese mentale comune întregii umanități. Pe de altă parte, mulți alți cercetători au susținut că asemănările dintre mituri se datorează transferării — împrumuturilor sau transmiterii aceluiași material mitologic. Ceea ce a lipsit până de curând din cercetarea domeniului miturilor a fost o evaluare a paralelismului dintre procesul formării miturilor și viața psihică a individului. Conectarea celor două domenii de cercetare — sfera viselor individuale

și sfera viselor unui popor, așa cum sunt reprezentate acestea în mituri — constituie un imens pas înainte.

Este plăcut să consemnezi faptul că legăturile dintre activitățile sociale și individuale ale psihicului au fost dezvăluite cu succes măcar într-un domeniu limitat, și anume în *Mitul nașterii eroului*²², un studiu al lui Otto Rank căruia îi datorăm deja un alt volum excelent, *Artistul (Der Künstler, Viena și Leipzig, 1907)*. Rank indică în mod foarte convingător similaritățile dintre fantasmеle indivizilor și fantasmеle populare, așa cum apar acestea într-o serie de mituri ale nașterii.

Vrem să accentuăm simplul fapt al existenței acestui paralelism: visele și miturile, basmele și poveștile tradiționale prezintă același tip de structură psihologică. S-ar putea aduce drept contraargument observația că miturile eroice au fost inițial concepute de poeți, în timp ce basmele au fost create de geniul poetic al unui întreg popor. Un asemenea contraargument poate fi combătut cel mai bine prin cuvintele pertinente ale lui Hebbel: *in den Dichtern träumt die Menschheit — întreaga specie umană visează prin poeții săi*.

Un fond de materiale aproape inepuizabil din perspectiva simbolismului poate fi găsit în culegerile îngrijite de bine-cunoscutul folclorist F.S. Krauss și de colaboratorii săi și publicate sub titlul *Anthropophyteia* (Leipzig, Deutsche Verlagsaktiengesellschaft). Cantitatea imensă de materiale adunate în această culegere rămâne să fie prelucrată sistematic în lumina simbolismului oniric. Din când în când, mă voi referi la similaritățile dintre limbajul popular și simbolismul oniric. De asemenea, manifestările umorului ne dezvăluie procese ale inconștientului²³.

---

22 În trad. rom: *Mitul nașterii eroului. O interpretare mitologică a psihologiei* (București, Herald), 2012.

23 Vezi S. Freud, *Opere esențiale*, vol. 4, *Cuvântul de spirit și raportul său cu inconștientul*, București, Editura Trei, 2010.

Până în acest punct nu am indicat decât câteva exemple simple care ilustrează semnificația simbolismului de natură sexuală. Nu este posibil să realizăm o prezentare a analizei viselor fără a atinge subiectul erotismului. De fapt, nu există vise nonerotice.

Puterea pulsiei sexuale este atât de uriașă, încât probabil că nu ne eliberează de sub influența sa constrângătoare nici măcar pentru câteva secunde. Vom vedea mai târziu, când vom analiza subiectul viselor lucide, al imaginilor hipnagogice (imagini onirice care apar înainte de instalarea somnului sau chiar înainte de trezirea deplină, în timpul așa-numitelor stări intermediare), că elementul sexual este tot timpul pregătit să ia în stăpânire psihicul uman.

Simbolismul oniric este eminent sexual. Nu este vina mea că latura erotică va juca un rol predominant în paginile ce urmează. Eu nu pot decât să expun materialele așa cum se prezintă acestea.

Mai există și un alt factor care joacă un rol imens în viața onirică: *pulsiunea ucigașă*. *Criminalul ascuns în noi ni se dezvăluie în vis*. Dar pulsiunea ucigașă o servește aproape întotdeauna pe cea sexuală. Poate că orice criminal este autorul unui delict sexual — e o posibilitate. Sper să dovedesc în următoarele capitole ale acestei lucrări că cercetătorul nu este responsabil pentru prezența notelor erotice. Nu punem accent în mod deliberat pe acestea. Ele sunt pur și simplu prezente. Orice om a cărui vedere nu este distorsionată poate să observe că simbolismul joacă cel mai important rol în viața noastră mentală.

De ce oamenii utilizează cu larghețe simbolismul în vorbele de spirit și de ce dovedesc de obicei o apreciere atât de mare față de ambiguitatea simbolică utilizată în cochetărie? Hitschmann observă²⁴ cu îndreptățire

---

24 Hitschmann, *Freud's Theories of the Neuroses* (tradus de Charles R. Payne, Moffat, Yard & Co.).

că, „în adunările caracterizate de cinism prilejuite de petrecerile bărbaților sau prin cabarete ori atunci când citesc reviste umoristice, aceleași persoane dau brusc dovadă de o cunoaștere suficientă a simbolismului de factură sexuală!“

Ce sens ar avea să evităm aceste aspecte ale vieții pentru că pur și simplu nu le agreăm? Această carte este expunerea unor fapte...

Ancestrala, eterna luptă dintre pulsiune și societate, dintre *al meu* și *al tău* (Otto Gross) nu încetează în timpul viselor. Împlinirea unor dorințe, postulată de Freud, poate fi și o realizare a unor dorințe ale Eului moral.

Însă există multe vise care nu se potrivesc criteriului „realizării dorinței“, chiar dacă am considera „visele cu încărcătură morală“ ca fiind dorințe ale Eului moral. Apoi, mai sunt și visele telepatice: niciun cercetător obiectiv nu se mai poate îndoii de existența sau validitatea lor.

Bazându-ne pe cunoașterea acestor date, ne îndreptăm acum atenția asupra analizei unui vis mai complex.

ANALIZA UNUI VIS SIMPLU (VISUL CU TELEFONUL)

În însemnările sale, Hebbel observă: „Un om care ar lua decizia de a-și nota cu exactitate și în mod regulat toate visele, fără a fi selectiv și fără a avea scrupule, și adăugând în plus câte un comentariu ce include orice aspecte din viața sau lecturile sale ce ar avea vreo legătură cu semnificația viselor lui ar face un mare serviciu umanității. Dar, așa cum se prezintă umanitatea în zilele noastre, e prea puțin probabil că cineva s-ar apuca de așa ceva; și totuși, ar merita ca cineva să încerce, ca un exercițiu de opțiune personală“.

Am văzut asemenea jurnale. Acestea nu ne sunt foarte utile, pentru că nu suntem familiarizați cu simbolismul criptic al persoanei care visează.

Marele progres înregistrat în interpretarea freudiană a viselor constă tocmai în faptul că a adus o formă nouă de sprijin artei interpretării viselor: reacțiile asociative ale persoanei care visează. Materialul oniric ce a generat visul se reîntoarce în mintea celui care a visat prin asocieri libere.

Dar uneori, aceste asocieri nu apar în mod spontan. Se întâmplă în mod repetat ca, din pricina opoziției interioare, segmentele visului să nu evoce nicio asociere în mintea pacientului. Cunoașterea limbajului și simbolismului onirice ne ajută să depășim asemenea „impasuri”. Cu cât este mai simplă viața mentală a unei persoane, cu atât sunt mai simple și visele acesteia. O sumedenie de vise se potrivesc totuși planului conceput de Hebbel. Atunci când cunoaștem viața persoanei care visează, înțelegem și ce reprezintă visul. Dar există și vise care-și trădează semnificația chiar înainte ca noi să ne fi familiarizat cu istoricul vieții persoanei care le-a visat.

În acest punct, cercetările mele se abat de la traseul parcurs de Freud. Freud plasează accentul pe ceea ce poate fi găsit în spatele conținutului manifest al visului. Eu m-am străduit să demonstrez că însuși materialul oniric manifest prezintă conținutul cel mai important: gândurile onirice latente. Pornind de la această convingere, am obținut rezultate surprinzătoare. Am descoperit relații (de exemplu, simbolismul morții) pe care nu le-aș fi scos niciodată la lumină prin intermediul gândirii asociative a persoanei care a avut visele respective. Acest lucru nu este valabil în cazul tuturor viselor. Pentru că, după cum am afirmat deja:

Visele sunt construite în mod diferit. Oamenii simpli au vise diferite de cele ale oamenilor cu o educație complexă. Visul este compus din segmente onirice separate care alcătuiesc un întreg — o imagine onirică unică. Analiza unui vis trebuie să pornească de la aceste segmente de vis luate separat.

Dar cum trebuie să interpretăm un element oniric? Ce semnificație are acesta? Care este relația sa cu împlinirea dorințelor?

„În general, la interpretarea fiecărui element oniric“, afirmă Freud, „nu se știe dacă:

- a) trebuie să fie luat într-un sens pozitiv sau negativ (relație de opoziție);
- b) trebuie să fie interpretat istoric (ca reminiscență);
- c) simbolic sau
- d) aprecierea sa trebuie să pornească de la text ca atare.

În ciuda acestui plurisemantism, putem spune că reprezentarea travaliului visului, care *nu intenționează să fie înțeles*, nu îi face traducătorului atâtea dificultăți câte îi făcea scribul de hieroglife cititorului lor.²⁵

Visele sunt diverse. Unele sunt obscure și complexe și necesită o analiză îndelungată și insistentă. Visul poate fi redus la elementele care îl compun doar dacă procedăm cu multă grijă. Pentru a face un exercițiu educativ simplu, vă invit să analizăm un vis ce redă o fantasmă, reducându-se, de fapt, la o unică reprezentare simbolică.

De asemenea, există vise care pot fi elucidate printr-o singură soluție. Atunci când, de exemplu,

(12) O femeie merge la măcelărie pentru a face cumpărături, găsește vitrina în care se află carnea, alege o bucată mare, solidă de carne, în formă de cârnat (Wurst), o îndeasă în buzunar, în care abia încape, apoi carnea se înmoaie la căldura buzunarului,

fiecare detaliu al visului este elocvent dacă știm că este legat de poftele cărnii și de „cumpărăturile“ de la târgul iubirii. Vreau să consemnez aici un vis de factură similară, în care telefonul are o semnificație erotică. Este un vis lung și spectaculos, cuprinzând numeroase detalii

---

25 Sigmund Freud, *Interpretarea viselor*, ed. cit., p. 403 (n.t.).

care, firește, sunt la rândul lor importante în analiză, dar pe care trebuie să le trec cu vederea deocamdată. Acest vis este demn de atenție și pentru că se încheie printr-o creație poetică. În vise, poeziile sunt destul de des întâlnite. Versurile pot apărea în mod întâmplător în vise și uneori acestea sunt chiar destul de reușite. Pentru moment, trebuie să-mi depășesc tentația de a aborda subiectul creațiilor poetice din vise. Poeziile și visele sunt în egală măsură produse ale inconștientului²⁶ și prezintă legături firești și profunde.

Simpaticul vis al doamnei Alpha, care se încheie cu o baladă, sună astfel²⁷:

(13) Vin în vizită la sora mea și nu-mi găsesc decât cumnatul acasă. Telefonul sună. Uimită, mă întreb de când au adus aparatul acesta în casă. Cumnatul meu îmi aruncă o privire batjocoritoare și mă întreabă dacă nu citesc ziarele. Îi răspund spunându-i că probabil nu o fac cu suficientă atenție și îl întreb ce legătură are aceasta cu telefonul. Cumnatul îmi spune că întregul sistem de comunicații telefonice trece acum prin schimbări radicale și, de când telefonistele proaste, pe care nu te puteai baza, au fost înlocuite de bărbați provenind din cele mai instruite cercuri, care s-au oferit voluntari pentru a asigura aceste servicii lucrând în schimburi, nu mai există motive de îngrijorare și neplăceri. Nu mai există nicio familie cumsecade în toată Viena care să nu aibă telefon și, întrucât există atât de mulți abonați, costurile ce revin fiecăruia au scăzut realmente. Imediat, sesizez de ce avantaje beneficiezi ca abonat al serviciilor de telefonie și mă entuziasmez la gândul că îmi voi procura

---

26 Vezi studiul meu intitulat *Poetry and Neurosis* („Poezie și nevroză“) — traducere autorizată în limba engleză realizată de James S. Van Telaar.

27 Profit de ocazie pentru a menționa că toate visele sunt consemnate exact așa cum le-au notat pe hârtie autorii lor. Cea mai trivială expresie colocvială, o greșeală de ortografie, o punctuație specifică — toate acestea pot fi foarte importante în cadrul analizei.

imediat așa ceva. „Numai un prost ar putea să nu aibă telefon“, exclam eu cu însuflețire și întreb care sunt tarifele. „Doar o sută de coroane pe an“, spune cumnatul meu. „Un tarif ridicol de mic“, declar eu, deja convinsă, și extrag ca prin farmec din portvizit, care de obicei e gol, o bancnotă cu valoarea respectivă. Nerăbdătoare, cer să îmi fie acceptată imediat cererea de abonare. Cumnatul meu ia banii și îl aud discutând detaliile la telefon. Apare un domn, nu are barbă, e sumbru, mic de statură, cu un aspect respingător și o voce puternică, amenințătoare. Se prezintă drept bas al Operei Imperiale și declară că a fost desemnat să aibă grijă de numărul meu de telefon. Cumnatul meu mă ia deoparte și mă sfătuiește să fiu foarte politicoasă cu acel bărbat, să-l invit din când în când la cină și voi fi tratată cu mai multă grijă. Îi spun cu sinceritate că nu suport vocea celui bărbat îngrozitor și că mai degrabă aș renunța la telefon decât să-l aud pe acest ins oribil urlându-mi în urechi în viitor. „Dă-mi banii înapoi“, îi spun, dezamăgită. „Nu pot, deja l-am plătit“, mi se răspunde. În ce mă privește, când sunt pe culmile fericirii, întotdeauna mă aflu doar la un pas de abisul disperării, așa că, nefericită, acum că m-am pricopsit cu un abonament telefonic, întreb dacă n-ar fi posibil ca un tenor de la Operă să fie desemnat în cazul meu. Tenorii au voci mult mai plăcute auzului. Din nou, apare un bărbat, îndesat, fără barbă, cu obraji roșii, se prezintă drept tenor la Opera Imperială și mă întreabă despre telefon. Imediat, declar că timbrul lui mă mulțumește mai mult decât al celui alt și că sunt foarte dornică să fac schimb de domni. Acest bărbat este însoțit de o femeie pe care mi-o prezintă drept sora lui, actriță. Îi caută pe cumnatul meu și pe bas pentru a discuta despre înlocuirea acestuia din urmă. Basul vorbește cu rea-voință evidentă, și, imediat, după un schimb de cuvinte furioase, pe care nu le pot înțelege, îl văd pe bas bombănind insulte pe când se retrage. Supărarea mea a luat sfârșit și, debordând de fericire, îi invit pe doamnă și

pe domn să ia loc. Încerc să fiu politicoasă și, ținând seama de sfatul cumnatului meu, lansez o invitație la cină, care este acceptată cu bucurie. „Ce seară plăcută vom petrece“, mă gândesc eu, încântată. Actrița oferă promisiunea de a ne recita ceva din când în când, iar bucuria mea e infinită. „De fapt, dacă doriți să mă ascultați, vă voi recita cu plăcere ceva chiar acum“, spune încântătoarea făptură, și începe. Este un poem necunoscut scris de Baumbach, intitulat Der Arme Igel, Sărmanul arici, și ascult cu mult interes cum este recitat. Apoi mă trezesc și notez poemul²⁸.

Acest vis, în aparență atât de vesel și plin de umor, concentrează tragedia unei vieți. Balada sărmanului arici este povestea mariajului ei. Nu e fericită în căsnicie. Îi displace soțul ei, nu-i poate suporta tandrețea. Când încearcă să aibă contact sexual cu ea, începe să plângă în mijlocul actului și îl respinge. Îi este teamă de propriul ei libido. Dacă ar fi posibil să se ofere fără excitație libidinală, ar face-o. Dar pentru că nu vrea să fie stimulată sexual de el, își respinge soțul în timpul apropierii fizice. A inventat tot soiul de pretexte pentru a-l ține la distanță. Într-o zi are migrenă, în altă zi are gripă, în a treia zi se pare că tocmai a debutat menstruația și aceasta durează săptămâni întregi în cazul ei, ceea ce, desigur, nu poate fi adevărat. În cele din urmă, teama de îmbrățișarea soțului a devenit o idee, un gând obsesiv, iar ea s-a refugiat într-o nevroză severă, astfel încât să aibă posibilitatea de a duce o viață abstinentă. Faptul că pudibonderia ei este îndreptată doar spre soț, în cazul căruia „teamă a refulat iubirea“, așa cum spune poezia — este demonstrat de analiza visului cu telefonul și a altor vise ale femeii. În unul dintre visele ei mai vechi pe care mi le-a povestit apărea o situație foarte semnificativă. Bărbatul pe care îl iubea cu adevărat, dar

---

28 Poemul este reprodus la sfârșitul acestui capitol.

care nu-i devenise soț, era în patul ei, comportându-se ca un amant înflăcărat și neobosit. Am apărut și eu, dar perechea nu a fost deranjată, așa că, în acel vis, am citat versurile:

*Zur Liebe ist es nie zu spät,
Wie man es jetzt gesehen hat*²⁹.

Iar amantul mi-a răspuns:

*Heil! Heil! Heil!
Schön ist ihr Hinterteil.*³⁰

Așadar, aversiunea ei față de sexualitate este direcționată doar asupra bietului soț, pe care îl antipatizează în mod conștient. În balada cea tristă, ea își imaginează chiar că acesta înnebunește și se stinge în trei zile.

Acest fapt are o semnificație profundă. De fapt, bărbatul nu este sănătos, ci suferă de o ușoară paralizie progresivă. Medicul care are grijă de familia lor spune că va mai rezista probabil încă trei ani.

Prima ei iubire fusese un tenor. Aceasta explică contrastul dintre bas și tenor în acea lungă reprezentare onirică. Soțul ei are o voce sonoră, de bas profund, care îi răsună dureros în urechi și o dezgustă. S-a obișnuit să-i ignore cu desăvârșire vocea. Pur și simplu nu-l mai aude când vorbește.

Astfel se explică visul cu telefonul. Simbolismul de natură sexuală al telefonului a fost bine-cunoscut cu ceva

---

29 „Să iubești nicicând nu-i prea târziu/ Precum putem vedea acum“ (n.t.).

30 „Salut! Salut! Salut!/Frumos e-al ei șezut“ (n.t.) Pacienta care relatează acest vis are obiceiul și priceperea de a improviza versuri și poate vorbi rimat zile în șir. Așadar, compunerea baladei din vis este firească, în cazul său.

vreme în urmă în Viena și este cunoscut și în prezent. În unul dintre locurile populare de divertisment dedicate unei muze mai puțin serioase, o celebră subretă a cântat timp de un an și mai bine un cântec despre telefon plin de aluzii bine plasate. De fapt, era o descriere clară a actului sexual, în care diverși termeni tehnici din telefonie erau utilizați într-un stil extrem de percutant. Un tânăr vrea să învețe tehnica telecomunicațiilor. Fata care deține aparatul îi dă „receptorul“ în mână, el sună, centrala răspunde; el vrea un alt „număr“ și telefonează atât de exaltat, încât aproape distruge aparatul etc.

Același simbolism de factură sexuală ne furnizează cheia înțelegerii acestui vis.

Visul începe cu gânduri incestuoase la adresa cumnatului, care este foarte fericit în căsnicia sa. Ea îl găsește singur acasă, iar telefonul sună imediat, cu alte cuvinte, dorințele sexuale se trezesc. Cumnatul, care fusese până acum un catolic neabătut, un conservator opus tuturor mișcărilor reformatoare ce ar fi putut slăbi rigoarea catolică a legăturilor conjugale, același cumnat care refuză să citească ziarele dedicate progresului, acel individ recunoscut pentru gândirea sa clericală îi spune că viața sexuală a oamenilor are acum un alt fundament, unul modern. Este vorba despre des menționata temă a amorului liber. Bărbați de condiție bună, bărbați cultivați (ce diferență față de soțul ei!) se oferă voluntari și lucrează în schimburi pentru a asigura servicii de telefonie. Observăm faptul că acesta este un serviciu tipic masculin; bărbatul slăbit de munca la telefon este imediat înlocuit de un altul. Astfel, nu mai există temerile sau necazurile de care femeia are parte din pricina soțului, a cărui potență pare să se adapteze jalnic de prost apetitului ei.

Actul de a „telefona“ nu mai este indecent. Dimpotrivă, nu mai există nicio familie cumsecade în Viena care să nu aibă telefon. Vinovăția individuală se

diminuează pe măsură ce numărul păcătoșilor crește (numărul abonaților este imens; prin urmare, costul scade pe măsură). Și ea plătește o sută de coroane pentru un „microfon“, un *Sprachrohr* (literal, un tub pentru vorbit)³¹. Până atunci, acesta fusese tariful plătit pentru folosirea unui telefon automat (altfel spus, masturbare — act sexual deslanșat automat — autoerotism). Ultima mea factură telefonică a însumat 100 de coroane, ceea ce demonstrează că, în vis, cumnatul este o *condensare* între mine și cumnatul real. Acest proces prin care două sau mai multe persoane sau incidente sunt îmbinate într-o singură imagine va fi discutat în mod repetat în prezenta lucrare. Demn de atenție este și buzurarul „de obicei gol“, ce desemnează vaginul gol care ar putea să-și procure cu ajutorul banilor un bărbat respectabil și înțeleghător. Cumnatul discută detaliile abonamentului la telefon. Apoi apare mai întâi propriul ei soț; femeia i-a fost dată lui în grijă — cumnatul a fost martor al legământului lor (el trebuia să se ocupe de numărul meu de telefon). Sfatul de a-l invita la cină vădește legăturile dintre actul de a mânca și sexualitate³². Masa de seară înseamnă aici invitația de a rămâne peste noapte. Dar ea preferă să renunțe la telefon. Acest lucru corespunde într-adevăr situației reale, așa cum am suspectat de la bun început. E nemulțumită, își vrea banii înapoi (care aici semnifică zestrea risipită între timp), vrea să se despartă de soț, o decizie pe care până atunci cumnatul ei catolic încercase să o împiedice din toate puterile.

---

31 *Sprachrohr*, literal „tub pentru vorbit“ este, desigur, un simbol ce substituie penisul. În acest context, observăm tendința visului de a exprima toate visele erotice sub caracter bisexual, o tendință pe care vom mai avea ocazia s-o evidențiem în mod repetat. Telefonul implică un transmițător și un receptor.

32 În limba germană, „*einen zum Abendbrot einladen*“ — a invita pe cineva la cină, are adeseori această conotație.

Ea îl găsește foarte atrăgător pe tenorul cel simpatic — și atât de dornic să accepte invitația la cină — care intră în scenă după aceea. Ar vrea să facă schimbul, renunțând la soț pentru acest bărbat. Bărbatul care îi place atât de mult este căsătorit, din nefericire. (E întotdeauna însoțit de o doamnă.) În vis, ea o transformă pe rivală într-o soră iubitoare, în conformitate cu dorința sa. Faptul că femeia e „actriță“ este un reproș adresat soției tenorului și felului său de a fi: e artistă și-și bate joc de tine! Cântărețul cu voce de bas pleacă, în sfârșit, bombănind cuvinte grele; ea este foarte amabilă și îl invită pe domn la cină. Astfel, ajunge să aibă un bărbat și o femeie la dispoziție. Imaginea indică în mod foarte clar tendințele homosexuale ale pacientei. Ambele componente erotice, homosexualitatea și heterosexualitatea ei, intră în joc: „*Ce seară plăcută vom petrece!*“

De asemenea, actrița va recita poezii, un act încărcat de aceeași semnificație simbolică pe care o are și actul de a „telefona“.

Apoi, încântătoarea făptură recită poezia ce sugerează dispreț față de soț și se încheie cu ideea potrivit căreia aricii ar trebui să stea doar alături de alți arici.

O analiză mai amănunțită demonstrează că ea însăși este „acea făptură încântătoare“. Adeseori fusese numită astfel, în copilărie. Se identifică cu soția bărbatului mult iubit³³.

În cele din urmă, actul de a „telefona“ mai are încă un sens, bine cunoscut de ea. La începutul relațiilor sexuale, ea reușea să se excite (și să se contracte), iar soțul răspundea cu o reacție musculară corespunzătoare. La începutul căsniciei, femeia era fericită și avea parte de ... „telefoane“. Nu după multă vreme, în timpul actului

33 Aici avem o dovadă a unei puternice iubiri de sine, așa-numitul narcisism care a fost sugerat și de asocierea cu „telefonul automat“.

sexual, libidoul a dispărut, fiind înlocuit de repulsia față de libido. „Telefoanele“ au luat sfârșit³⁴.

Firește, visul dezvăluie multe alte asocieri. Dar nu este necesar să insistăm mai mult asupra acestui vis, urmând a ne îndrepta atenția către analiza altor exemple. Mai am o singură mențiune referitoare la caracterul acestui vis. L-am numit „vis ce exprimă o fantasmă“. Acest lucru înseamnă că visul reprezintă în mod clar transpunerea unor reverii din starea de veghe într-o formă ușor voalată de limbaj oniric. Acest tip de vis este foarte des întâlnit în rândurile pacienților ce suferă de isterie. Visele de acest tip nu solicită câtuși de puțin iscusința specialistului care le interpretează.

*Sărmanul arici
(baladă)*

*Un arici se-ndrăgosti
Într-o bună zi
De-o fecioară șoricioaică
Cea mai mândră dintre toate
Fetele din casa-ntreagă.*

*Și, precum datina zice,
Se duse să-i ceară mâna
Șoarecului de câmpie,
Tatălui, cu-n han pe nume:
„La cotoi negru-cărbune“.
Îi ceru deci mâna fetei*

---

34 Simbolul telefonului este asociat cu receptorul, în sens tehnic. În volumul VI al anuarului de folclor pe teme sexuale *Anthropophyteia*, dr. Aigremont a publicat un eseu foarte instructiv, intitulat *Muschel und Schnecke als Symbole der Vulva ehemals und jetzt* („Scoica și melcul, ca simboluri ale vulvei: ieri și azi“). Mai mult, *Schnecke* este un simbol de factură bisexuală, iar cuvântul *Schneck* simbolizează penisul.

*Iară tatăl fu mișcat și
Pe dată a-ncuviințat.*

*Iute, iute, al nost' arici
Acas' își luă nevasta
Ferice și plin de freamăt,
Îmbătat de-al său amor,
Inima-i tânjea de dor
Să ia-n brațe al său odor,
Șoricioaica sa cea dulce.*

*Dar abia ce-ombrățișă
Cu-n braț ferm și puternic
Că ea se înspăimântă
Tremurând de te lua mila.
Și-atunci pricepu ariciul
C-ai săi țepi erau pricina.*

*Și cu toată-ndrăgostirea
Îi cam pieri și bucuria.
Căci preabuna sa soție
Din frică, refulă a ei iubire.
Și-n preajma ei, el nu mai cuteză.
Blestem veșnic pe capul său!*

*Cu amar și mult pelin,
Fu țeposul nostru plin
Și plângând nervos și tare
Căzu mort, bolind cu jale.
După trei zile-ncheiate
Îl duseră chiar la groapă.*

*Și morala-i cam așa:
De ești arici cu mintea-ntreagă,
Ia-ți aricioaică, fiți pe-o seamă.*

ASPECTE SUPERFICIALE ALE INTERPRETĂRII VISELOR

Încearcă să pătrunzi în sufletul tuturor oamenilor, dar permite și altora să intre în sufletul tău.

Marc Aureliu

Vă invit să încercăm încă o dată să evidențiem aspectele superficiale ale vieții onirice prin intermediul analizei câtorva exemple. Din nou, ne îndreptăm atenția spre un vis ce prezintă doar elemente simbolice simple.

Următorul vis îi aparține domnișoarei Gamma:

(14) În mână port un sac plin cu rufe murdare. L-am golit. Era plin de așternuturi murdare, cenușii. O față de pernă, neagră de murdărie, tampoane igienice (la fundul sacului), o mulțime de tampoane — totul era foarte scârbos. A trebuit să golesc tot sacul.

Iată o reprezentare simbolică a terapiei psihanalitice pe care o urmează. Își spală rufele murdare de față cu mine. În timpul ultimei ședințe mi-a vorbit despre

neplăcerile sale legate de menstruație; fața de pernă e o aluzie la anumite lucruri intime care au avut loc în pat. Este extrem de dezgustată de asemenea lucruri. Dar are senzația că trebuie să povestească totul (să golească sacul de rufe murdare până la fund) pentru a depăși problemele pe care le întâmpină, o dată pentru totdeauna. Toate gândurile gravitează în jurul noțiunilor de „curat” și „necurat”. În momentul de față, ea se ocupă cu un fel de „spălare de păcate”. *Es graut ihr davor* — are oroare de ceea ce se întâmplă. (Observăm aici un joc de cuvinte bazat pe sonoritatea similară dintre adjectivul *grau*, gri, cenușiu, și verbul *grauen*, a resimți aversiune, oroare; o aluzie la rufăria murdară, precum și la oroarea și dezgustul resimțite față de ea.) Întregul vis reprezintă o transpunere tipică și simbolică a gândurilor sale din starea de veghe.

Însă această interpretare corespunde doar celui mai superficial nivel al visului. Reprezintă doar manifestările sale recente. Dar orice vis cuprinde stimuli proveniți de la diverse niveluri, înainte de a deveni o unitate mai mult sau mai puțin încheată. Visul este *supradeterminat* (*überdeterminiert*, spune Freud) și produce semnificații suplimentare. De asemenea, este caracterizat de *originea sa infantilă*.

Nivelurile superficiale ale asocierilor realizate de femeia ce a avut visul respectiv sunt legate de senzațiile asociate primei menstruații. Credea că este murdară. (Unele populații cred că femeile sunt necurate în perioada menstruației și sunt considerate *tabu* de-a lungul perioadei respective.) Alte asocieri ne duc în anii copilăriei, când ea își amintește că a cercetat așternuturile părinților, în căutarea unor astfel de pete. În cele din urmă, apar la suprafață amintiri din copilărie ce dovedesc că dezgustul ei față de murdărie a fost precedat de o perioadă intensă de atracție fetișizantă față de murdărie (misofilie).

Alte asocieri ce pot fi stabilite pornind de la sacul cu rufe murdare duc la un alt fel de sac — scrotul. Două traume grave se revelează ochiului minții. Un unchi i-a cerut să-i țină falusul în mână. Amintirea ejaculării („Trebuia să golesc totul“) se asociază cu o puternică reacție de dezgust. O amintire și mai veche este legată de un incident similar, în care este implicat fratele ei mai mic. Putem remarca încă o dată conotațiile bisexuale ale sacului de rufe, care, în calitate de simbol, se asociază cu practica masturbării.

Fără a mai insista inutil, vom trece la alte exerciții analitice „superficiale“. În cea mai mare parte a cazurilor, ne vom limita la nivelurile de suprafață ale asocierilor.

Am vorbit despre procesul simplu al realizării dorințelor, așa cum este prezent acesta în basme. Un copil i se înfățișează mamei, implorând-o să nu mai plângă. Lacrimile sale tulbură pacea copilului din mormânt. Aș vrea să relatez acum un vis „consolator“ similar. O femeie în vârstă care și-a pierdut soțul în urmă cu doi ani visează:

(15) Îl văd pe câinele nostru bătrân și inutil zăcând pe canapea în timp ce-și dă ultima suflare. Deodată, ginerele meu se întoarce acasă cu un cățeluș adorabil, cu blănișă cafenie. Îl întreb: „Te-ai consolată atât de repede?“, iar el ridică din umeri, spunând: „De ce nu? Ce rost are să tot jelim? Trebuie să învățăm să acceptăm inevitabilul“.

Femeia a avut acest vis exact atunci când se împlineau doi ani de la moartea soțului ei. Timp de doi ani, văduva purtase doliu și nu-și permisesese nicio bucurie. În vis, ginerele reprezintă propria-i judecată lucidă: nu mai jeli de acum! La ce te ajută să o ții tot într-un doliu? Fă și tu ce fac toți oamenii înțelepți!

Obiectivizarea propriilor gânduri prin intermediul unei alte persoane este extrem de comună. De

asemenea, prin vis sunt sugerate și alte gânduri. Bătrânul (câine — simbol al disprețului) a murit, ia-ți pe altul! Apoi urmează gândul neliniștitor: ginerele ar putea să se consoleze cu ușurință dacă soția lui (fiica ei tânără și brunetă) ar fi să moară...

Dar, pentru moment, să ne limităm la semnificațiile superficiale dezvăluite de asocierile cele mai simple.

O tânără foarte cultivată, cu înclinații artistice, îmi povestește că a avut în noaptea precedentă „un vis frumos, minunat de poetic“ ce îi lăsase o impresie puternică. Îmi relatează visul și îl și notează pe hârtie, la rugămintea mea:

(16) Se făcea că eram de ceva vreme alături de alte două fete într-un tren, mai precis când s-a permis accesul pasagerilor, și aveam sentimentul vag că mă aflam într-o relație foarte armonioasă cu J.K., și de asemenea era ceva și între mine și H. (cealaltă fată).

Mai târziu, stau într-un compartiment de clasa a III-a, la fereastră, în partea din față (în direcția mersului) și în partea stângă, spate în spate cu cele două fete. Mai mult, se pare că în compartiment suntem doar noi.

Mă ridic și văd pe fereastră luna sus pe cer, având forma unui gigantic gălbenuș de ou, cam de vreo două ori mai mare decât ar fi normal. În stânga ei este un inel luminos care o înconjoară, acesta seamănă în mare măsură cu inelele lui Saturn.

Observ cât de ciudat este că luna plutește atât de aproape de linia ferată, iar H. îmi răspunde, spunând că nu este decât o iluzie optică. „Dacă e așa“, zic eu, „o să aflu imediat“, și mă aplec înainte pentru a prinde luna cu ambele mâini, trăgând-o în compartiment. Am uitat de inelul din jurul ei, acesta dispăruse.

Dar în mâinile mele luna avea o consistență elastică și tremurătoare. Era ca și când un frumos gălbenuș ar fi înotat în mijlocul unei farfurii de supă, iar când ai fi încercat să-l

zdrobești cu lingura, gălbenușul nu s-ar fi spart, ci ar fi revenit la forma inițială de fiecare dată.

Am renunțat și m-am prăbușit din nou pe banchetă, epuizată, gândindu-mă cât de îngâmfată am fost pentru că am tras luna în compartiment, lipsind Pământul de satelitul său, și nu știi dacă am dat glas acestor gânduri, dar în orice caz se făcea că H. mi-a spus: nu e chiar așa o dovadă de obrăznicie. Doar că nu ești experimentată și încă nu înțelegi relațiile dintre lucruri. S-a referit în mod special la relațiile fiziologice. Orice lucru este legat cu nenumărate fire de tot restul lucrurilor și revine la starea inițială.

M-am așezat din nou, nemaispunând nimic, dar gândindu-mă: ce ciudat și amuzant.

Acest „vis inocent al unei fecioare“ ne permite să descriem starea ei psihică. Aflăm că ea înțelege deja în mod nedeslușit destul de multe lucruri și se înfrânează când este vorba de cunoașterea anumitor chestiuni. Potrivirea unui lucru în altul este percepută în cheie „psihologică“, iar aspectul organic este reprimat. De asemenea, observăm că ea consideră aceste excitații ca fiind păcatoase și o invidiază pe prietena sa H., o fată simplă și drăguță care are un iubit, pe motivul experiențelor pe care le-a avut aceasta din urmă. Visul nu ne prezintă o enigmă: nu descrie decât o persoană simplă, cuprinsă de o dispoziție romantică și nesatisfăcută. Precizez în mod anticipativ că imaginea lunii a fost identificată de curând ca simbolizând penisul și testiculele.

Inelul este un simbol al logodnei. Mai târziu, ea ignoră inelul. Așadar, este pregătită să accepte și copulația în afara căsătoriei, asemenea prietenei sale H. Afirmația ei: „Nu înțelegi unele lucruri. Orice lucru este legat cu nenumărate fire (canale spermatice) de tot restul lucrurilor și revine din nou la starea inițială“ frapează în mod deosebit. De asemenea, merită reținut

că ea stă într-un *Durchgangscoupé*, un compartiment de „tranzit“, un canal de legătură, adică un vagin. Termenul vulgar ce desemnează testiculele apare odată cu acest *Eidotter* — gălbenușul de ou.

Domnișoara Gamma povestește un vis aproape identic:

(17) *Am văzut un glob mare plutind prin aer, încercuit de un inel de sticlă albastră, asemănător unei roți.*

Semnificația este aceeași. Inelul de logodnă al mamei sale are o minunată piatră albastră. Inelul de pe deget este un simbol al uniunii sexuale. Preotul pune inelul pe degetul miresei; aceasta înseamnă că de acum înainte ea poate să cunoască raporturile conjugale. În ambele vise găsim acest simbol cu conotații bisexuale: globul și inelul — acea uniune pe care hindușii o numesc *lingam*.

Alt exemplu de simbolism ce desemnează organele genitale apare într-un vis al unei văduve, J.N.:

(18) *Sunt la magazinul universal, fac cumpărături. E ora închiderii. Se sting luminile. Mergem la garderobă. Umbrela mea nu e acolo — lipsește —, dar văd o altă umbrelă, cu mânerul stricat. Mânerul arată ca un evreu polonez — cu un nas mare ca un tirbușon. O iau în mână pentru a o proba și a vedea dacă mă pot sprijini pe ea și mă gândesc: umbrela nu e chiar așa de rea precum pare.*

Umbrela este un simbol falic des întâlnit. A o deschide semnifică erecția. Sărmana femeie și-a pierdut soțul (luminile se sting). Nu mai are umbrelă (umbrela mea nu e acolo). Cel mai bun prieten al ei este evreu. („Mânerul stricat“ sau „tăiat“ sunt jocuri de cuvinte ce sugerează circumcizia.) Semnificația acestui vis este: „La nevoie nu mai faci mofturi. Dă-i o șansă evreului; doar el te poate ajuta să uiți de suferință. Poate se va dovedi mai bun decât crezi“.

Întrucâtva mai complicat este următorul vis, care mi-a fost povestit de X.Z., un filosof:

(19) *Visez un triunghi care ar trebui să simbolizeze un anumit principiu filosofic și care-mi servește mie, și poate că și altora, drept un soi de sprijin. Triunghiul se face tot mai mic și mai ascuțit, iar în cele din urmă rămâne doar un soi de suliță, așadar nu mai poate servi drept sprijin și sunt pe punctul de a cădea într-o prăpastie îngrozitoare. Mă trezesc cu un strigăt puternic, cumplit, și tremur din tot corpul.*

Locuiește împreună cu un cuplu căsătorit. Bărbatul e cel mai bun prieten al său. El întreține o relație triunghiulară. Prietenul este baza acestei relații. Acea bază dispăre, cu alte cuvinte, prietenul moare. El se cuplează cu femeia. Se presupune că moartea a fost provocată în mod deliberat. Are gânduri de ucigaș (suliță, *Spiess* — complice, *Spiessgeselle*), iar căderea în prăpastie este crima teribilă la care visează cea mai profundă ipostază a sinelui său. Acel *lingam* ce urmează după moartea soțului explică misterul unei uniuni ce evoluează dintr-un triunghi. Asocierile duc în această direcție, urmând calea scrupulelor de natură religioasă (trinitatea). Ideile filosofice sunt dorințe erotice mascate. Nivelurile mai profunde revelează relația copilului cu părinții săi.

Domnul Dalton visează:

(20) *Port pantofi desperecheați: unul galben în piciorul stâng, iar în dreptul, unul negru.*

Iubește două femei: una este blondă, cealaltă e brunetă. Mai semnificativă este reprezentarea culorilor: *schwarz-gelb*, negru-gălbui. Este austriac și poartă pantofi în culorile împăratului său (tatăl). Este un sceptic tipic. Oscilează încontinuu între masculin (tatăl cu părul negru) și feminin (mama cea blondă). Ar vrea să-i mulțumească pe amândoi... Hermafroditismul lui psihic (Adler) este extrem de bine surprins în această imagine. De asemenea, cele mai puternice pasiuni care îl consumă sunt gelozia (galben) și gândul întunecat al răzbunării (negru).

Uneori, un vis scoate la lumină forme neobișnuite de realizare a dorințelor. Înlesnește transformarea dorințelor imorale în realități respectabile. O femeie pudibondă, foarte credincioasă soțului ei, este interesată de un tânăr scriitor. I-ar plăcea să-l întâlnească. Visul evocă oportunitatea dorită. Femeia visează:

(21) Sunt imobilizată la pat după o intervenție chirurgicală serioasă. Soțul meu stă la căpătâiul patului, privindu-mă cu blândețe și compasiune, cu mâna pe umărul meu. Aplecat deasupra mea și privindu-mă drept în ochi este tânărul poet. Îmi revin după anestezie sau dintr-un somn profund. Văzându-i pe soțul meu și pe poet, simt în vis cum sângele îmi congestionează obraji și îi spun poetului: „Ești și tu aici?“ Mă privește cu dragoste și exclamă: „Slavă Domnului! E salvată“. „Dar tu, tu cum de ești aici, acum?“ îl întreb eu. „Sunt medic, doamnă“, spune el. „Am dat o mână de ajutor în timpul operației.“ Obrajii mi se îmbujorează, îmi întorc capul într-o parte, mă cufund în perne și-mi închid ochii.

Toate dorințele îi sunt satisfăcute. Are un corp alb, minunat. Poetul este medic și a văzut-o dezbrăcată. A operat-o, a salvat-o (ambele sunt forme simbolice de substituție a uniunii sexuale). Totul s-a desfășurat în mod cât se poate de onorabil. Soțul a fost de față. N-a avut loc niciun atentat la pudora ei. Totul s-a întâmplat sub anestezie³⁵.

Unul dintre visele ce urmează (24) prezintă o situație similară influențată de deformarea nevrotică.

Ne îndreptăm atenția spre analiza unui vis frumos, așa-zis politic.

Visul este foarte dinamic și ne permite înțelegerea clară a uneia dintre formele de simbolism oniric cel mai des întâlnite.

---

35 Cunosc de mult timp faptul că nevrozele și psihozele postnarcotice pot avea drept surse asemenea fantasme inconștiente ce implică violența. Vezi un exemplu similar în lucrarea mea *Nervöse Angstzustände*, p. 96.

Visul în care apare Sfatul Popular:

(22) *Se pregătește o recepție la Sfatul Popular (Rathaus). Și împăratul este de față. Mii de oameni așteaptă afară plecarea împăratului. E seară și Piața Sfatului este iluminată feeric cu această ocazie specială. Trei siluete stau de pază în fața intrării principale. În mijloc stă o siluetă gigantică îmbrăcată în armură de fier, emanând o lumină albă, orbitoare. La dreapta și stânga sa stă câte o siluetă îmbrăcată în veșminte aurii, asemănătoare. Acestea sunt foarte liniștite, aproape nemișcate, dar omul de fier e agitat, așteaptă nerăbdător să vină momentul în care să strige oamenilor adunați „Sosește împăratul!” — oamenii așteaptă de ore întregi. Eu și alți câțiva inși am fost suficient de norocoși încât să fim primiți înăuntru. Îl vom vedea pe împărat de la doi pași — doar gândindu-mă la asta, inima începe să-mi bată mai tare. Devin foarte emoționat și alerg în susul și-n josul scărilor, până rămân fără suflare. Sunt cuprins de o agitație de nedescris; deodată, aud un zgomot teribil venind de afară, tot mai puternic, asemenea vuietului unui val uriaș ce se izbește de clădirea cea minunată, reverberând în interior. Însăpăimântat, întreb servitorul ce s-a întâmplat. Îmi spune: „Cei trei paznici de la intrare s-au săturat să aștepte și au plecat, aruncând vorbe de ocară spre Sfat, iar oamenii au devenit mai nerăbdători ca niciodată din pricina asta, așa se explică strigătele lor“. În acest moment, ușile clădirii sunt izbite de pereți și un ocean de lumină îmi invadează ochii. Îl văd pe primar cu marele lanț auriu și decorațiile cu panglici roșii alergând grăbit în josul scărilor; trece atât de aproape de mine, încât mai că-i pot simți respirația; mă trage după el, îl urmez alergând, ușa cea impunătoare a primăriei se întredeschide deodată, ca și când ar fi fost deschisă de o atingere magică. Primarul întrebă cu însuflețire: „Unde e împăratul?“ I se spune că împăratul a părăsit Sfatul ieșind pe o ușă lăturalnică și se îndreaptă acum spre clădirea Teatrului Municipal. Văd*

foarte clar o trăsură ce dispăre în mijlocul mulțimii. Dar nu se mai aude niciun sunet... și apoi mă trezesc.

Iată visul unui poet, plin de incidente dramatice, de imagini grăitoare și care este legat, în aparență, de situația politică. Cel care a avut acest vis este un tânăr care urmează să ia în căsătorie o fată săracă. Părinții lui se opun. Tatăl său (împăratul) este acum neajutorat și depinde de sprijinul fiului. În seara de dinaintea visului, tânărul se gândise îndelung cum ar putea să se debaraseze de situația aceea neplăcută. Visul i-a arătat o soluție. În casa fetei, în care crede că primește sfaturi bune (*Rathaus* — Sfat Popular), are loc o mare recepție. Prin asociere, analiza scoate la lumină un bal, o ceremonie matrimonială. Tânărul se însoară (recepția). Dar tatăl (împăratul) trebuie să „plece“ mai întâi (adică să moară) astfel încât piedica să fie înlăturată. Este vorba despre dorința ca tatăl să moară. Mulțimea imensă de oameni, situațiile adverse. Trei paznici păzesc clădirea Sfatului. Omul de fier este, din nou, tatăl (silueta gigantică), care, în ciuda puterii sale, nu obține nimic. Așa se explică robustețea lui. Lumina albă, orbitoare, pe care o răspândește, este o aluzie disprețuitoare la creștetul său chel și la intelectul lui limitat, convențional, mic-burghez. Silueta tăcută, înveșmântată în straie aurite, e scumpa, iubită lui mamă (de asemenea dedublată) care nu-i aduce reproșuri; omul de fier (având o constituție de fier) este agitat și joacă mereu rolul tiranului din casă: vine împăratul! Această remarcabilă compoziție onirică transmite sentimentele resimțite de tânăr; tatăl are de spus cuvântul decisiv, dar circumstanțele i se împotrivesc în mod cât se poate de evident. Tatăl și-a pierdut slujba (paznicii de la poartă își abandonează posturile), acesta este motivul pentru care situația a devenit insuportabilă. Și acum realizarea dorinței se înfățișează în toată splendoarea ei. Un ocean de lumină îl orbește.

Primarul este iubita lui, stăpâna inimii sale, lanțul de aur — legământul matrimonial; cât despre decorațiile cu panglici roșii, s-a stabilit prin analiză că acestea simbolizează sângele. Cum descrie el puterea atracției pe care o exercită femeia iubită? „Mai că-i pot simți respirația; mă trage după el (ea), îl (o) urmez alergând, ușa cea impunătoare a primăriei se întredeschide deodată, ca și când ar fi fost deschisă de o atingere magică.“ Împăratul este dus către Teatrul Municipal. În piața respectivă el văzuse un mare cortegiu funerar, cu câteva zile în urmă. Teatrul Municipal, simbol al casei părintești, e acum un domeniu cucerit. Atât împăratul, cât și teatrul orașenesc sunt învinse.

Tânărul era extrem de entuziasmat în timpul visului. Dar, în viața de zi cu zi, împăratul și primarul nu îl afectează în niciun fel. Îl afectează doar în acest context, ca simboluri; cum împăratul reprezintă cel mai mare obstacol, iar primarul simbolizează cel mai scump ideal, iubita lui, aceste gânduri avute în timpul visului declanșează niște afecte formidabile. Foarte interesantă este observația: „Primarul întreabă cu însuflețire: Unde e împăratul?“ Acesta este însuși apogeul micii drame prezentate în fața noastră, marea scenă în care sunt implicați tatăl și iubita. Firește, ea este cea care iese învingătoare.

Dar cine crede că această analiză este exhaustivă se înșală amarnic. Visul ne expune problema relației sale amoroase. Tânărul a realizat identificarea mamei cu femeia iubită. Sfatul Popular le simbolizează atât pe mamă, cât și pe mireasă; duce cu gândul la mama adorată sau la femeia iubită, care va fi mama copiilor săi. Mama îl primește pe tată (împăratul) — desigur la vreme de seară. Mulțimea de oameni semnifică dorințele răzvrătite, nenumăratele gânduri rele, și, din acest motiv, prin contrast, reprezintă, firește, un secret. Cele trei siluete ale paznicilor simbolizează, asemenea

majorității triadelor, penisul și perechea de testicule. Aici, penisul este „omul de fier“ înarmat cu o lance; testiculele (oul — culoarea galbenă) sunt caracterizate de veșmintele aurii³⁶. Unul la dreapta, celălalt, la stânga. Conform simbolismului oniric cunoscut din vechime, tatăl este și genitorul, altfel spus, penisul. Testiculele sunt nemișcate, liniștite prin natura lor, doar penisul e nerăbdător ca cineva să „ajungă“ (la orgasm).

*Eu și alți câțiva înși am fost suficient de norocoși încât să fim primiți înăuntru*³⁷. Firește, el a fost în interiorul corpului matern. Trecutul devine prezent. (Această temă — fantasmale privitoare la corpul matern — va deveni subiectul preocupării noastre cu alte ocazii în cursul acestui studiu.)

Dorințele devin din ce în ce mai presante. O trinitate a altcuiva devine a sa³⁸. Împăratul pleacă printr-o ușă lăturalnică (altfel spus, moare, trăsura lui dispare în mulțime). Situația seamănă mai mult cu actul copulației (în sus și-n jos pe scări) — iar tânărul se trezește din vis.

Fantasma referitoare la naștere se amestecă în mod firesc cu cea referitoare la deflorare. Nu vrea să mai aștepte atât de mult. Omul de fier e nerăbdător.

Iată un alt vis:

Visul despre viața neînfrânată:

(23) Sunt într-un tramvai ce se îndreaptă spre Gara Franz Joseph. Unul dintre cai e înhămat cu un frâu făcut dintr-o frânghie subțire. Funia se rupe.

---

36 „Bilele aurii“ ca testicule: *Anthropophyteia*, vol. II, p. 142.

37 Familia are trei copii.

38 Un material interesant cu privire la simbolism poate fi găsit în lucrarea intitulată *Ancient, Pagan and Modern Christian Symbolism*, de Thomas Inman (ediția a II-a, New York, ed. de Peter Ecker). Conform acestui autor, crucea reprezintă îmbinarea a patru falusuri, are origine feniciană și nu are nimic de-a face cu esența creștinătății. La început, crucea reprezenta fuziunea trinității cu unitatea. Este un simbol foarte des întâlnit în arta egipteană.

Am avut acest vis în toamna în care soția mea s-a întors dintr-o excursie făcută în timpul vacanței de vară, ajungând la Gara Franz Joseph. Un exemplu clar de realizare a unei dorințe, dorința de a continua viața lipsită de griji a unui văduv „provizoriu“ (exprimată cu câțiva ani în urmă în cântecele argotice populare, prin exclamația: „Soția mea-i plecată la țară, ura, ura!“), reprezintă în mod evident exteriorizarea unui gând neconștientizat. În realitate, mă bucuram că soția mea avea să preia din nou treburile casnice în grija ei, astfel încât în viața mea să fie din nou ordine. Nu profitasem de presupusa mea stare de libertate. Dar, cu toate acestea, dorința secretă trebuie să fi existat.

Desigur, eu sunt calul înhămat. Acesta este un simbol des întâlnit ce substituie soțul, spre deosebire de soție, care este reprezentată de obicei ca entitatea superioară. Legăturile prin care sunt prins de trăsură sunt reprezentate în vis ca fiind foarte slabe. Funia se rupe (sens dublu: calul, cu alte cuvinte individul cel ușuratic, se eliberează). Dorința referitoare la moarte se manifestă în gândurile din timpul visului. Parcele³⁹ taie firul vieții⁴⁰. Firul vieții se sfârșește.

Nivelul infantil este reprezentat de elementul Gării Franz Joseph (împăratul Franz Joseph — tatăl). Mă reîntorc pe tărâmul copilăriei, mă reîntorc la mama și... îmi părăsesc soția.

---

39 Parcele (Moirele în mitologia greacă) — cele trei zeițe ale destinului din mitologia romană, adeseori închipuite ca trei bătrâne, dintre care una toarce, a doua deapănă, iar a treia curmă firele vieților omenești (n.t.).

40 În gândirea populară, „firul vieții“ reprezintă, de asemenea, penisul: *Anthropophyteia*, vol. II, p. 112. Muștrările de cuget pe motivul scurtării firului vieții (a duratei existenței) prin masturbare (deșirarea firului vieții) este o idee latentă ce apare și în vise. Muștrările de sine cauzate de practicile onaniste din copilărie joacă un rol foarte important în nevroze și, asemenea gândurilor funebre, apar în majoritatea viselor sub forme caricaturale, greu de deslușit.

Am văzut că visul ne îndeplinește dorințele secrete sau... ne dezvăluie temerile ascunse. Temerile și dorințele sunt înrudite. Nu există vreo teamă reprezentată în vis care să nu fi fost cândva o dorință. În lucrarea mea *Nervöse Angzustände (Stările de nevroză anxioasă)* am demonstrat, exemplificând prin numeroase vise ce exprimă anxietate, că dorința secretă a nevroticilor apare în vis sub forma fricii sau a anxietății.

Doresc să închei acest capitol cu un vis scurt, dar educativ, ce ilustrează în mod foarte limpede supoziția referitoare la anxietate.

Un bărbat de aproximativ 30 de ani este afectat de o perversiune gravă. Tânjește să aibă contact doar cu copii cu vârste mai mici de zece ani. A luptat împotriva acestei slăbiciuni din toate puterile și a reușit să o stăpânească. Știa cum să țină în frâu bestia din interiorul său. Una dintre fantasmelor lui favorite era să născocoască situații în care faptul de a se deda perversiunii sale nu ar fi părut un lucru atât de păcătos. De exemplu, dacă un răufăcător l-ar sili să o facă... nu ar fi responsabil și ar fi disculpat de legile umane și divine în egală măsură, din pricina vis major (forței majore, constrângerii).

Acest bărbat are următorul vis:

(24) Sunt urmărit pe un câmp deschis de un bătauș, un individ foarte puternic. E însoțit de o fetiță mică. Mă temeam că m-ar fi putut forța să am contact sexual cu fata, dar m-am gândit: nu ar trebui să las acest lucru să-mi apese prea mult conștiința de astă dată. Am fugit și m-am întâlnit cu niște oameni, prin urmare, am scăpat.

Așadar, cel ce visează este gata să înfăptuiască un păcat într-o situație care l-ar absolvi de responsabilitate. El caută această *force majeure* sau intervenția sorții sub forma unui „bătauș“. Dar chiar vechea sa dorință s-a transformat acum în teamă din pricina inhibițiilor⁴¹.

---

41 Vezi cazul unui rabin în *Nervöse Angzustände*, p. 165.

Acest vis ilustrează mutarea unei fantasme din starea de veghe în viața onirică. Înfațișează o zonă de frontieră ciudată în care dorința și teama se îmbină într-un singur afect.

IV

SIMBOLISMUL COPACULUI CE SE SCUFUNDĂ

Visul pătrunde până în locurile adânci și înfiorătoare ale naturii noastre epicuriene, luminează zone din interiorul nostru asemănătoare grajdurilor regelui Augias, iar în timpul nopții vedem cum fiarele sălbatice, lupii cei fioroși pe care rațiunea îi ține în lanțuri pe durata zilei, dau târcoale, gata să atace.

Jean Paul

Exemplele extrase din Biblie și cele aparținându-i lui Artemidoros, precum și diferite alte vise ne-au arătat că simbolismul asigură cheia interpretării viselor. Așadar, am putea considera că o cunoaștere precisă a simbolismului oniric este tot ceea ce ne trebuie pentru a fi în stare să elucidăm înțelesul oricărui vis. Dar problema nu este atât de simplă. Din când în când, am putea să identificăm conținutul unui vis doar prin studiul superficial al imagisticii sale. Dar numai din când în când. În general,

acest lucru nu este posibil. Și chiar dacă un anumit sens a fost identificat, ce valoare are acesta? Fiecare vis are multiple sensuri. Visul dispune de mecanisme diverse de deformare, deja ne-am familiarizat cu unele dintre acestea, în timp ce pe altele le vom cunoaște mai târziu. Potrivit lui Freud, trebuie să facem diferența între două categorii de date: materialul oniric *manifest* și materialul oniric *latent*. În multe situații, materialul latent nu poate fi recunoscut fără ajutorul persoanei care a avut visul respectiv. Pentru că simbolurile au o semnificație fixă doar în anumite condiții. Și orice poate juca rol de simbol. De asemenea, simbolismul variază de la o persoană la alta. Un violonist recurge la un limbaj simbolic diferit de cel al unui băcan. Fiecare om își extrage simbolismul din propria sferă de cunoștințe. În vis, tatăl, de pildă, este mereu reprezentat ca o autoritate — așadar, majoritatea oamenilor îl concep ca fiind Kaiserul, coristul de la operă — ca dirijor, eternul student — ca profesor, politicianul — ca președinte, țăranul — ca funcționar al statului, vagabondul — ca polițist, burghezul vienez — sub înfățișarea primarului, „bunul credincios“ — sub cea a Papei, cu toate că și alți oameni și-ar putea reprezenta tatăl în chip de Papă (*papă*).

Am evidențiat aceste aspecte ca un avertisment împotriva unei supraevaluări unilaterale a simbolurilor onirice. Iar acum, vă invit să ne îndreptăm atenția spre analiza aparent simplă, neproblematică a unui vis.

Doamna Delta are următorul vis:

(25) *Mă aflu într-un spațiu cu patru laturi (nu era o zonă împrejmuită) — O grădină? Sau o curte? — Un copac aflat la un capăt a dispărut încet din fața ochilor mei, ca și când s-ar fi scufundat încet sub apă. Am avut suficient simț al observației încât să bag de seamă că atât copacul, cât și curtea erau străbătute de trepidații: „Iată că putem vedea cum se produc schimbările la nivelul suprafeței pământului“.*

Acest vis a fost urmat de o altă imagine onirică uitată, care se încheia cu un sentiment de ușoară anxietate.

Observăm că visul redă de fapt momentul în care se produce un cutremur. Amintirile legate de teribila catastrofă ce a avut loc la Messina au stimulat apariția imaginii onirice (element recent — nivelul cel mai superficial al visului). La acea dată, un sat întreg a dispărut aproape în întregime în timpul cutremurului, în locurile în care litoralul mării a fost reconfigurat. De asemenea, femeia care a avut acest vis citise cu câteva zile înainte un roman al lui Ganghofer, intitulat *Der laufende Berg* (*Muntele mișcător*), în care era descrisă scufundarea tot mai adâncă în pământ a unei cabane. Astfel avem, în aparență, o reproducere simplă a unui eveniment prezentat în ziare și a unei scene descrise într-o povestire, iar teama poate semnifica frica de cutremure pe care au resimțit-o multe persoane atunci când catastrofele de la Messina și San Francisco au fost aduse în atenția publicului.

Dacă am putea dovedi, alături de Swoboda⁴², că femeia citise romanul cu 28 de zile înainte sau că mai multe serii a câte 28 de zile au trecut de când ea citise în ziar despre cutremur, am putea susține liniștiți că visul nu a fost decât repetiția ciclică a unei impresii puternice pe care a avut-o cu ceva timp înainte. Presupunând că așa ar sta lucrurile — ce am câștigat pe această cale în ceea ce privește înțelegerea visului?

Trebuie să ne dăm silința cu adevărat să pătrundem mai adânc în simbolismul visului. Femeia își amintește că, în timpul unui cutremur, a apărut o insulă în mijlocul oceanului — cutremurul a făcut-o să se nască. Presupunem imediat că tema visului gravitează în jurul

---

42 *Studien zur Grundlegung der Psychologie*. O lucrare foarte interesantă, în care se aduc dovezi ce atestă că anumite impresii se manifestă periodic prin intermediul visului.

opozitiei bipolare naștere și moarte, asemenea contraste fiind adeseori reprezentate în vise prin intermediul acestorași simboluri. Vă invit să analizăm acest detaliu. Altă asociere de idei aduce în mintea femeii care a avut visul ultimul cutremur prin care a trecut Viena. Cu ocazia respectivă, un umorist a pus la cale o farsă, trimițând unui ziar un reportaj despre eveniment aparent științific, dar derutant, scris ca și când ar fi venit din partea unui specialist. Făcătura se încheia cu observația: *Meine Frau verspürte auch einige Stösse* — literal, *Chiar și soția mea a simțit niște zgâlțâituri*, dar, desigur, redactorul ziarului a schimbat cuvântul în „trepidații“. Acum ne apropiem puțin mai mult de semnificația visului. Un copac înalt care dispare, zgâlțâituri, trepidații, naștere. Ce înseamnă toate acestea? Nu este dificil să răspundem.

Întregul vis capătă alte conotații. Redă o scenă din primii ani de copilărie, în care femeia care a avut acest vis observase actul copulației dintre părinții săi. Ea auzise doar mișcărilor ritmice ale patului. Spațiul cu patru laturi era dormitorul părinților și patul conjugal, care are tot patru laturi⁴³. Precizarea suplimentară „nu era un spațiu închis — o grădină sau o curte?“ funcționează parțial ca deformare onirică și parțial ca *supradeterminare*, o modalitate de a contopi camera și patul. Așa cum din două negații se obține o afirmație, accentuarea în acest caz (nu era închis) trebuie considerată tot ca o afirmație. Freud observă în mod foarte pertinent: „Nu există negație în vis“. Dacă în vis se argumentează cu certitudine: „Soția mea nu era acolo“ — propoziția înseamnă exact opusul ei, și anume că prezența soției era dureroasă și trebuia mascată cât mai bine.

---

43 În acest sens al expresiei *vier-eckig* (patrulater, în patru colțuri), o masă cu patru laturi poate simboliza și patul. Observați expresia: „A lăsa și casă, și masă“, în limba germană, literal „masă și pat“ (*Trennung von Tisch und Bett*).

Așadar, avem reprezentarea mișcărilor de zgâlțâire a patului (sau a unei camere). Dar ce legătură are aceasta cu un copac care se scufundă în apă? Bine cunoscutul simbolism oniric ne vine în ajutor în acest moment. Apa trimite întotdeauna cu gândul la naștere⁴⁴. Copiii vin din apă — aceasta este prima teorie infantilă referitoare la sex. Înainte de a se naște, fătul plutește în apă, știm noi, adulții. Iar copacul? Ce altceva înseamnă acesta, dacă nu principiul generator de viață, penisul? Naștere și moarte, ambele sunt reprezentate de penis.

Mama este reprezentată aici prin pământ — ea este glia-mamă. Schimbările la „suprafața pământului“ se referă în mod simbolic la graviditate (creșterea abdomenului).

În acest moment, ne confruntăm cu o problemă ciudată: cea a vieții și a morții în vis. Nu este uimitor faptul că noțiunile opuse au aceeași semnificație? Pentru că o analiză mai amănunțită a visului dezvăluie că acesta redă simbolic moartea. Vom reveni la acest subiect mai târziu.

Acum, vreau doar să menționez că un om de știință german a studiat cu mult timp în urmă această relație. Utilizând exprimarea distinctă și oarecum bombastică a perioadei sale, Schubert afirmă⁴⁵:

„Tot ce găsim în limbajul viselor, fiecare ton ironic, fiecare asociere bizară de idei și izul profeției, toate acestea le găsim mai cu seamă și în originalul din care decurge lumea viselor, în natură. De fapt, natura pare să fie de acord cu poetul nostru cel criptic și să râdă împreună cu acesta de jalnicul nostru amuzament și de jalea noastră amuzantă, pentru că, dacă o dată își râde de noi când am ajuns în mormânt, altă dată ne bocește în urechi când ne aflăm în patul conjugal, potrivit astfel

---

44 Unul dintre capitolele ce urmează va fi dedicat unei sistematice treceri în revistă a viselor legate de naștere.

45 *Die Symbolik des Traumes* (Leipzig, F.A. Brockhaus), 1840, p. 38.

cât se poate de meșteșugit plăcerea și durerea, bucuria și tristețea — asemenea vocii naturii, muzicii brizei din Sri Lanka ce cântă menuete de o voioșie minunată în tonuri de o tristețe dureroasă, sfâșietoare. E vremea iubirii și a bucuriei atunci când cântecul de jale al privighetorii răsună cel mai frumos, deplângând trandafirul scuturat pe mormânt, după cum spune poezia, și când toate tonurile vesele ale naturii au note tânguitoare și viceversa; se spune că o anumită pasăre de curte cu viață scurtă își sărbătorește întotdeauna nuntirea în pragul mormântului, în ziua morții sale. Moarte și nuntă, nuntă și moarte — acestea sunt atât de strâns legate în natură, de pildă în vise, încât adeseori una pare să ducă cu gândul la cealaltă, să evoce sau să sugereze prezența celeilalte; în limbajul naturii, ele apar de obicei ca idei de importanță egală, iar fiecare dintre ele poate, când se ivește prilejul, s-o înlocuiască pe cealaltă. După cum s-a observat și în alte rânduri, creația și disoluția finală a corpurilor noastre sunt procese care, pretutindeni în natură, sunt strâns legate și identice în ceea ce privește substanțele și schimbările implicate; fosforul e deopotrivă luceafărul dimineții și cel de seară, lumânare de nuntă și de înmormântare în același timp, și, pe măsură ce o parte din ciclul perpetuu al proceselor metabolice este dedicată construirii, o altă parte e dedicată distrugerii. Durerea și plăcerea, plăcerea și durerea sunt înrudite în același mod; copilul bucuriei se naște prin durere; din cea mai acută disforie senzorială și tortură, chiar în pragul leșinului și al morții aparente, apare suprema plăcere; dimpotrivă, de asemenea, plăcerea senzorială este mesagerul durerii.

Această asociere ciudată pare să nu fi scăpat atenției speciei preistorice care a construit falusul, sau simbolul său de dimensiuni colosale, piramida, pentru a desemna un mormânt, și a cinstit zeitatea morții cu ceremonii gravitând în jurul falusului; ca și când fiecare act de natură senzuală ar conține indiciul brut al unui sens mai profund.

În mijlocul ceremoniilor funerare și al bocetelor de doliu din misterele antice răsunau, ca într-o tragedie shakespeariană, și râsetele stârnite de Baubo și Bahun; în spatele festivităților satirice și pline de veselie putea fi percepută adeseori o notă foarte gravă și tragică⁴⁶.

Trebuie să căutăm și în visul nostru un sens mai profund. Descoperim un alt sens: visul este o fantasmă funerară. Femeia zace în mormânt. Un copac, așa cum a văzut prin cimitire la căpătâiul mormintelor, se scufundă încet în pământ. Patrulaterul în care se află este mormântul⁴⁶.

Așa cum duhul pământului îi spune lui Faust:

*Geburt und Grab,
Ein ewiges Meer,
Ein wechselnd Weben,
Ein glühend Leben*⁴⁷.

Astfel, ea zace închisă în mormânt, în cimitirul în care sunt flori (grădină) și copaci în amintirea morților, lucruri care au să dispară și ele în cele din urmă.

În ziua judecării de apoi, mormintele se deschid și morții se trezesc. Dar vai și-amar! Cum și-a petrecut ea viața? Oare nu printr-un șir de gânduri păcătoase? Aici putem observa sentimentul profund al vinovăției, care trebuie să se manifeste la sfârșitul visului sub forma anxietății.

---

46 „O femeie visează că merge să viziteze o doamnă pe care o cunoaște și care era într-adevăr pe patul de moarte la acea vreme, în urma unei lungi suferințe; odată ajunsă, nu mică îi este mirarea când descoperă că femeia naște, lucru pe care nu-l poate înțelege, date fiind vârsta avansată a bolnavei și faptul că fiul ei adult îi stătea la căpătâi. În acest exemplu, imobilizarea la pat creează legătura asociativă între actul de a da naștere și cel de a fi pe moarte.” (Karl Albert Scherner, *Das Leben des Traumes*, Berlin, Ed. Heinrich Schindler, 1861, p. 147).

47 „Naștere sunt și mormânt/ O veșnică mare/ Mereu schimbătoare lucrare./ Viață în toate arzând”, J.W. Goethe, *Faust* (București, Editura Pentru Literatură), 1962, p. 28 (n.t.).

Nici aceste observații nu epuizează semnificațiile visului. Cea mai importantă trăsătură urmează să fie dezvăluită. Teama ce apare la sfârșit (anxietatea) indică sexualitatea reprimată; revelează dorințe care, fiind intangibile, irealizabile și antisociale, au fost convertite în anxietate.

Aflăm că soțul ei, nedorind să aibă copii și să-și asume responsabilitatea apariției lor, practica de ani întregi *coitus interruptus*. Această teamă de graviditate se manifestă și în reprezentarea onirică. Precum și teama că soțul ei, în realitate un bărbat sănătos și puternic, ar putea muri subit sau s-ar dovedi necredincios etc.⁴⁸

În acest context, o asociere de idei duce la cea mai importantă idee a visului. Femeia are un singur copil, un fiu care urmează să se însoare în câteva luni. În seara de dinaintea visului, viitoarea ei noră a vizitat-o și împreună au discutat despre trusoul de mireasă. S-au uitat la diverse modele de corsaje, iar fata înclina spre o cămașă cu nasturi în partea din față, spunând: „E foarte comod așa. Dacă va trebui să alăptez, n-aș putea folosi alt tip de corsaj“. Femeia fu surprinsă de ușurința pe care o avea tânăra cu mentalitate modernă în a vorbi despre asemenea lucruri. În tinerețe, ea fusese cu totul altfel... Simți un val trecător de aver-siune față de fata aceea tânără, strălucitoare, sănătoasă care îi furase inima fiului său.

Acum înțelegem cea de-a treia semnificație a visului. Copacul ce se scufundă în pământ este fiul ei⁴⁹. Îl vede în noaptea nunții (cu ochii minții), vizualizează anticipativ

---

48 Teama că bărbatul ar muri îi exprimă dorința secretă — bărbatul e prizonierul ei și nu trebuie să-l lase singură nicio clipă. Înțelegem motivul: nu trebuie să plece de lângă ea; cu alte cuvinte, nu are voie să moară.

49 Ea l-a „plantat“, l-a crescut, a avut grijă de el. Copacul, altfel spus fiul ei, trebuie să-i fie sprijin.

sarcina nurorii. Este geloasă, iar gelozia îi produce o suferință intensă. Fiul ei, pe care l-a alăptat când era mic, este adesea reprezentat în vise ca penis. În acest vis, simbolistica este dublă. Așadar, mesajul visului este: prevăd sfârșitul iubirii lui pentru mine! Fiul meu se va căsători în curând. Treptat, se va înțărca. Însemn tot mai puțin pentru el. Este tot mai absorbit de iubirea lui (copacul ce se scufundă). O va lăsa însărcinată pe soția lui, va fi tată. Iată cum trecerea timpului aduce schimbări.

Ar fi foarte interesant să aflăm ce denotă continuarea visului. Cum se eliberează femeia de aceste dificultăți. Desigur, aceasta este tema majoră a visului și, prin urmare, este complet ascunsă vederii.

Dar prin analogia cu alte vise anterioare și asemănătoare pe care le-a avut pacienta — căci este vorba despre o pacientă — putem deduce că în partea care lipsește apare moartea tinerei rivale. O asemenea rivală a murit în trecut — s-a întâmplat cu patru ani înainte — și, din pricina reproșurilor pe care și le-a făcut în mod inconștient legat de acest eveniment, a dezvoltat această nevroză. Acum fantasmelor ei cochetează cu același gând, iar sentimentul vinovăției reacționează prin sporirea anxietății.

*Anxietatea din ultimul vis analizat reprezintă teama de sine*⁵⁰.

În acest context, cea mai importantă idee este cel mai bine ascunsă, în profunzime. Este vorba despre gândul morții. În loc să aibă resentimente față de propriul ei fiu mult iubit, din cauza viitoarei nurorii, femeia ar prefera

---

50 Vezi cuvintele lui Richard al III-lea despre visul îngrozitor pe care l-a avut înainte de bătălie (n. a). „De ce mă tem? De mine? Nu e nimeni:/ Richard i-e drag lui Richard; eu sunt eu./ E-aici vreun ucigaș? Nu. Da, eu sunt. Să fug atunci de mine?” W. Shakespeare, *Opere I, Richard al III-lea* (București, Editura Univers), 1982, p. 575 (n.t.).

să-l vadă murind — ar trebui să moară, să dispară cu totul din calea ei. Se șapă un mormânt în care este depus un corp neînsuflețit. Pentru ea, aceasta este cea mai importantă schimbare la nivelul suprafeței pământului.

Asemenea gânduri macabre sunt întâmpinate de inhibiție și își găsesc exprimarea prin anxietate. Pentru că ea își iubește fiul cu adevărat. Nu vrea să-l piardă.

În fiecare vis este întrețesut și gândul morții.

Nu există vis care să nu conțină prevestirea subtilă a morții.

Pacienta noastră trăiește doar între morți. Este „bogată“ în spirite (joc de cuvinte pornind de la *geistreich* — spiritual).

Alte asocieri pe care le comportă acest vis duc la gânduri legate de masturbare (mișcări tremurătoare) și bisexualitate⁵¹. Dar am putea deruta cititorul continuând pe această linie. Visul a devenit deja destul de complicat. Însă nu există vise simple.

---

51 Așa-numita „fantasmă legată de corpul matern“, cu alte cuvinte iluzia de a fi în interiorul corpului-sicriu al mamei și de a-i urmări îndeaproape experiența conjugală iese la suprafață, de asemenea. Femeia se teme că ar putea fi „îngropată de vie“.

DEFORMAREA ONIRICĂ (1)

*Credeți-mă, în vise prind viață cele mai
nebune fantezii ale omului.*

Richard Wagner

Numeroase exemple ne-au demonstrat că visul vorbește utilizând un limbaj simbolic și că descifrarea simbolurilor ne oferă o explicație parțială a semnificației visului. Trebuie să subliniez din nou: este vorba doar despre *o explicație parțială*, pentru că, pe lângă simbolism, diverse procese implicate în *deformarea onirică* joacă un rol asupra căruia trebuie să vă atrag atenția în continuare.

Una dintre cele mai importante forme de deformare onirică este transformarea în opusul unei noțiuni. Cei preocupați de interpretarea viselor încă din vremuri străvechi erau deja conștienți de acest proces, iar gândirea populară a perceput, de asemenea, adevărul. Dacă cineva visa moarte, cartea egipteană a viselor spunea că acest vis semnifică naștere; dacă cineva avea parte de

mari necazuri în vis, tълmacii din Antichitate interpretau aceasta ca pe o presimțire a norocului. Aceste încercări populare de interpretare au fost ridiculizate de unii dintre savanții noștri; dar, după cum remarcă Freud în mod pertinent, se pare că viziunea populară a fost mai aproape de adevăr în aceste privințe decât cea a savanților erudiți. Prin interpretare putem constata că multe vise reprezintă o transformare a materialului oniric în contrariul său. „Excrementele înseamnă aur. Aurul și excrementele sunt opuse, de aceea aurul adus de diavol se transformă în excremente. Dar una dintre specificitățile visului este reprezentarea obiectelor prin opusul lor. Așadar, când cineva e bine-sănătos, înseamnă boală, când cineva face dragoste — e rost de ceartă, iar plăcerea senzorială intensă din vise precedă nu arareori durerea din realitate: *vae tibi ridenti, quia mox post gaudia flebis.*”⁵² (Kleinpaul, *Sprache ohne Worte*)

Menționez aici cel mai interesant exemplu care mi-a fost adus în atenție. O femeie mi-a spus: „Visele n-au niciun sens! A patra oară am visat același lucru ridicol“:

(26) *O femeie scundă, bătrână și urâtă mă fugărește în jurul mesei; mi-e frică și mă trezesc înspăimântată.*

Sensul visului e foarte simplu. Dacă transformăm femeia cea scundă, bătrână și urâtă în opusul său, aflăm că în vis ea este fugărită în jurul mesei de un bărbat înalt, atrăgător și tânăr, experiență ce corespunde unei dorințe a femeii frumoase care este căsătorită cu un bărbat foarte slab și plătând, o dorință care, prin refulare (din cauza caracterului său „interzis“), s-a transformat într-o anxietate (angoasă). Femeia își amintește continuarea acestui vis doar după ce îl interpretez și confirmă interpretarea. Așa-zisa femeie bătrână din vis îi sfășie bluza pacientei și vrea să-și strecoare

52 Vai de tine, tu, cel ce acum râzi, pentru că în curând vei plânge (n.t.).

mâna între sâni ei — un gest complet illogic, venind din partea unei femei bătrâne, dar pe care-l putem înțelege perfect dacă vine din partea unui bărbat tânăr implicat în aceeași situație, ceea ce redă de fapt o fantasmă legată de viol. Pe de altă parte, ne putem gândi de asemenea că visul redă actul opus, că ea luptă împotriva dorinței sale de a alerga după un bărbat înalt; dar încheierea pare să dovedească lipsa de logică a supoziției. De ce ar vrea să rupă vesta bărbatului? Aici vom introduce un alt proces oniric, așa-numita *deplasare de jos în sus* (Freud). În multe vise, ceea ce are loc dedesubt este reprezentat deasupra și viceversa. Aceasta este o formă de deformare onirică extrem de comună, un proces care, mai mult, joacă un rol imens în simptomatologia nevrozelor. Aplicând principiul deplasării, ajungem la adevărata dorință: aceea de a adopta un comportament agresiv, sfâșiind pantalonii unui bărbat. Ambele interpretări, în cheie agresivă și în cheie defensivă, se potrivesc foarte bine una cu alta; întrucât orice sadic este și masochist, orice exhibiționist este și voaier în același timp. „Toate pulsionile se prezintă în perechi.”⁵³ Astfel, natura însăși susține legea atracției contrariilor. Visul trebuie să fie încărcat și de un sens pozitiv. Se teme de mama ei. Are înclinații homosexuale și își dorește să fie violată; mai mult, atacul pune sub semnul întrebării propria-i capacitate de a fi mamă.

Pentru că femeia e sterilă. Nu va avea niciodată lapte în sâni. Iar acum ajungem la cel mai important sens. Își dorește să fie din nou alături de mama ei, să stea la

---

53 Alfred Adler, *Der Aggressionstrieb im Leben und in der Neurose*, Fortschritte der Medizin, 1908, nr. 19: „La cei sănătoși, perverși sau nevrotici deopotrivă, forța motrice e generată de două pulsioni inițial separate, care mai târziu ajung să se atragă și, în consecință, manifestările sadomasochiste corespund în egală măsură celor două pulsioni: cea sexuală și cea agresivă (*Aggressionstrieb*)“.

sânul acesteia. Atașamentul la sân este primul contact aducător de plăcere din copilăria mică.

Astfel, visul jonglează cu mai multe motive. Mai mult decât atât! *Bătrâna care o apucă de bluză în dreptul inimii simbolizează moartea*. Un simbol străvechi. *Orice anxietate include și angoasa de moarte*. De fapt, în mod indirect — include întotdeauna angoasa de moarte!

Astfel, suntem martorii interacțiunii dintre setea de viață și angoasa de moarte, teama de viață și dorul de moarte contopindu-se.

Mai mult, aceste forme de deformare onirică sunt întărite de caracteristici lingvistice.

Lingviștii au atras atenția asupra faptului că, în limbajul străvechi al omului, multe cuvinte aveau sensuri duble, desemnând un concept și, în același timp, cel aflat în opoziție totală.

Această trăsătură a limbajului era deja cunoscută de Schubert, care, în a sa operă *Symbolik des Traumes* (*Simbolismul visului*), susține:

„Recent, cercetări lingvistice mai amănunțite au dovedit pretutindeni prevalența termenilor interșanjabili din limbajul articulat și a înrudirii cuvintelor. În primul rând, observăm adeseori că acele cuvinte care au sensuri contrarii au o rădăcină comună; ca și când, exprimându-se, sufletul a accentuat acest dublu sens constitutiv, și nu vreo anumită manifestare externă a acestuia... Cuvintele ce înseamnă *cald* și *rece* nu au doar sonoritate similară în unele limbi moderne: de exemplu, *caldo*, în italiană, *cold* în engleză și *kalt* în germană, cu înțelesuri opuse; mai mult, în cadrul aceleiași limbi găsim cuvinte pentru *cald* și *rece* derivate din aceeași rădăcină (*gelu, gelidus, «rece»* și *caelo, calidus, «cald»*); iar Zeul Sudului tropical a coborât din Nordul înghețat. Așa cum adeseori în mituri și limbaj divinitatea benefică este contopită cu cea malefică, tot

astfel în limba persană, deși mitul respectiv face distincția clară între cele două principii, numele maleficului Ahriman și cel al zeului luminii, Ahura Mazda, derivă din aceeași rădăcină; tot astfel, Έρως (eros), iubire și Έρις (eris) discordie; și în diferite alte limbi cuvintele ce desemnează unitatea și înțelegerea, respectiv dezbinarea și animozitatea sunt aceleași. (Swedenborg a elaborat o teorie conform căreia iubirea senzuală dă naștere în altă dimensiune celei mai desăvârșite uri.) De asemenea, lumina este un simbol al adevărului, iar falsitatea sau minciuna sunt cuvinte derivate în anumite limbi dintr-o rădăcină comună, pentru că lumina, (frumosul luceafăr al dimineții, așa cum este numit pe alocuri, după ce izbucnește într-o flacără arzătoare, se transformă într-un lup feroce, maleficul Loki, care apare în alte zone în chip de câine sau cățea, având conotații negative). Această dublă însușire (de a arde și de a însenina) a luminii este exploatată în jargonul mitologic de pretutindeni. Și sângele este investit cu sens dublu, ca otravă, furie, nebunie distrugătoare, dar și ca ispășire, domolire, pace. Furie și umilință, întuneric și lumină, metalul cel apăsător și pasărea ușoară, aer și fier, producerea bucuriei și a tristeții, abis și înălțimi, senzualitate și impotență și multe alte concepte care au un caracter antitetic asemănător pot fi identificate ca având aceleași rădăcini; mielul, precum și fiara, care sunt adesea întâlnite în chip de simboluri ale *logosului* originar, ce apare inițial sub înfățișarea unui berbec, exprimând principiul dătător de viață, apoi reprezentând senzualismul cel mai brutal; sau șarpele care are fie o conotație benefică, fie una înspăimântătoare și nefastă“.

Nu arareori ne aflăm în situația de a stabili în mod extrem de precis modul în care cuvintele ajung să fie folosite într-un sens perfect opus înțelesului lor original. Câteva exemple vor fi suficiente. Înrudirea dintre a

cunoaște și a da naștere (pentru ambele folosim verbul „a concepe“) a fost identificată deja în mod remarcabil de Franz Bader: „În limbaj și în mitologie, porumbelul, care, în chip de duh sfânt, pune în mișcare apa vieții precum și mintea omului, este identic păsării *Phoenix* și palmierului (arbore sau frunză). Palmierul, floarea nopții de la fântâna vieții, sau, în alte versiuni ale mitului, ghinda, vița-de-vie sau smochinul devin copacul cunoașterii binelui și răului, care este în același timp originea fructului discordiei. În cele din urmă, pomul cunoașterii devine *lingam*, instrument și simbol al delectărilor senzuale. În același mod, ochiul văzător, fântâna din care izvorăște lumină, sau Cuvântul devine, pe de o parte, mână ce făurește, creează, iar pe de altă parte, alături de mână, semnifică organul trupesc care dă naștere. Ochiul dătător de viață devine în același timp malefic (deochiul), iar mâna ce adeverește și depune jurământ, un membru al neadevărului, al minciunii, al inutilității. Astfel, fecioara tânără și pudică din mit care nu fusese atinsă niciodată de dorințe senzuale devine zeița sofisticată a celei mai neînfrânate și mai sălbatice senzualități; cuvântul creator, al cunoașterii spirituale, trece printr-o schimbare teribilă sub înfățișarea oribilului berbec egiptean din Mendes, al cărui cult presupune toate faptele rușinoase ce decurg din cele mai josnice poftă animalice; peștele și șarpele ce simbolizează abandonul în fața simțurilor produc și acea groaznică otravă care a contaminat lumea și viața. Cuvântul iubirii, numele sfânt, legea devin pedeapsă, mânia, răzbunare. Așa cum accidente lingvistice schimbă binele în rău, lumina în întuneric, aceleași mecanisme provoacă transformări în sens invers, răul devenind bine; și multe exemple din mitologie și limbaj ne arată răul și otrava transformate în fapte minunate și entități benefice“.

În al doilea volum al *Jahrbuch für psychoanalytische und psychopathologische Forschungen*, Freud ne-a atras atenția asupra unui articol scris de Karl Abel, intitulat *Ueber den Gegensinn der Urworte* (*Despre sensul contrar al cuvintelor străvechi*), publicat în 1889.

În acest studiu, Abel precizează:

„În limba egipteană... această unică relicvă a unei lumi primitive, există un număr extrem de mare de cuvinte cu sens dublu, fiecare fiind opusul perfect al celuilalt. Gândiți-vă la absurditatea evidentă a situației în care ar trebui să țineți seama de faptul că, de pildă, cuvântul puternic ar însemna în limba noastră atât puternic, cât și slab în același timp; că substantivul lumină ar însemna atât lumină, cât și întuneric etc., și veți avea o imagine concretă a ceea ce egiptenii erau obișnuiți să întâlnească în limbajul de zi cu zi. Cine poate fi acuzat dacă ar simți nevoia să dea din cap în semn de îndoială?...

Având în vedere acest exemplu și multe alte mostre de semnificații contrarii, nu poate exista niciun dubiu că a existat cel puțin o limbă ce avea o mulțime de cuvinte care semnificau ceva și, în același timp, exact opusul acestuia. Oricât de ciudat ar putea să pară, așa au stat lucrurile și trebuie să ținem seama de ele.

Printre ciudățeniile vocabularului egiptean, poate că cea mai ieșită din comun este faptul că, în afară de cuvintele cu sensuri opuse, limba mai cuprinde și cuvinte compuse, formate din două silabe cu sensuri opuse, dar care constituie o unitate al cărei sens nu are nimic de-a face cu înțelesul vreuneia dintre părțile componente. În această limbă remarcabilă există, așadar, nu doar cuvinte care înseamnă în același timp puternic și slab, poruncitor și servil; ci mai există și termeni compuși, cum ar fi bătrân-tânăr, departe-aproape, unit-despărțit, afară-înăuntru, care, în ciuda originii lor duble și antitetice, semnifică, respectiv, bătrân, departe, unit,

afară... Aceste cuvinte compuse alătură în mod deliberat sensuri contrarii, nu în scopul creării unui sens nou, așa cum se întâmplă uneori în limba chineză, ci pur și simplu pentru a utiliza termenul compus în sensul unuia dintre componentele sale aflate în antiteză, în timp ce al doilea cuvânt component ar fi avut același sens, luat separat...”

Dar enigma poate fi dezlegată mai ușor decât ar putea să pară la prima vedere. Conceptele pe care le utilizăm decurg din contraste. „Dacă ar fi mereu luminos“, parafrazează Freud în prezentarea sa critică asupra eseului scris de Abel pe care l-am menționat mai sus, „atunci nu am distinge între luminos și întunecos și, în consecință, nu am putea avea nici conceptul, nici cuvântul *luminozitate*... Este evident că totul pe această planetă este relativ și are o existență de sine stătătoare numai în măsura în care este diferențiat în relațiile sale cu și față de alte lucruri. Întrucât fiecare concept este deci geamănul opusului său, cum putea fi el gândit prima oară, cum putea fi el comunicat altora care încercau să-l înțeleagă dacă nu prin raportarea la opusul lui?“⁵⁴

În vise, acest contrast sau această antiteză joacă un rol foarte important. Cea mai minunată însușire a naturii umane, caracterul bipolar al omului, se manifestă prin acest fenomen psihologic extrem de interesant. Nu există „negații“ în vise, așa cum remarcă Freud cu îndreptățire. Dar în acest sens nu există nici „da“-uri ferme. Zeul visului este arhetipul scepticismului.

În anumite vise, acest caracter contrariu este exprimat în mod deliberat și în mod precis prin intermediul îndoielii, ca de exemplu în visul următor al unui artist ce suferă de o nevroză profesională:

---

54 S. Freud, „Despre sensul contrar al cuvintelor străvechi“, în *Opere Esențiale*, vol. 4 (București, Trei), 2010, p. 290 (n.t.).

(27) *Fug de cineva sau urmăresc pe cineva prin apă, pe niște scări, până într-o încăpere. Își dă seama că mai e cineva în vis; încercăm să aflăm cine ar putea fi, iar el spune că e un coleg, un pianist ca și mine, care încerca să intre la colegiul tehnic; nu fusese acceptat și asta îl îngrijora foarte mult.*

Pacientul nu-și amintește persoana pe care o urmărea, dar știm din exercițiile analitice precedente că nu poate fi decât mama lui și, de fapt, copil fiind, avea într-adevăr obiceiul de a fugi pe scări până într-o anumită cameră atunci când ea îl amenința cu pedeapsa. Își amintește astfel de scene, își amintește și că, în anul precedent, s-a scăldat într-un râu împreună cu mama lui. Cabinele de schimb pentru bărbați erau pe un mal, iar cele pentru femei, pe celălalt. În ciuda mării distanțe dintre ei, el a înotat aproape o jumătate de oră pentru a ajunge la mama lui, iar când a ajuns, era epuizat. Observăm că ambele incidente sunt surprinse în vis. Copil fiind, el fugea de mama lui, iar ca adult a înotat până pe cealaltă parte a râului pentru a o întâlni. Care este semnificația acestui vis? El este un mare Don Juan, mai cu seamă în imaginația sa; dar, dacă și-ar urma înclinațiile, ar deveni acel tip de personaj numit de vienezi *Steiger* (literal, un „scărar“), adică „fustangiu“. De aici decurge sensul cuvântului *Stiege* (trepte, scară). Camerele, cum se întâmplă de obicei în vise, semnifică femeile (în limba germană, „camera“ — *Zimmer* se asociază cu „femeia“ sau „femeia ușuratică“ — *Frauenzimmer*); alergatul pentru a ajunge la acele camere-femei, aceasta e, într-adevăr, principala lui preocupare. El aleargă după orice femeie, una după alta, și nu-i poate fi credincios niciuneia. Dar de ce aleargă după toate femeile, fără a se dedica niciuneia? Pentru că fuge de o femeie care nu-i poate fi soție — mama lui.

Acest scurt vis dezvăluie psihologia lui Don Juan. Acesta e necredincios tocmai din pricina fidelității

sale eterne. El este credincios pentru vecie idealului său infantil: mama, și, pentru că își caută acest ideal pretutindeni și nu-l găsește niciodată, fiecare femeie îl incită și apoi îl dezamăgește imediat. Ceea ce-l interesează, în cele din urmă, este rezistența pe care i-o opune femeia și, chiar dacă va fi dezamăgit, își concentrează întreaga atenție în încercarea de a înfrânge rezistența și de a face o cucerire. Cele două tendințe opuse, fuga, ce implică urmărirea — sau, dacă preferați, urmărirea, care desemnează în mod asemănător o fugă — sunt uimitor de bine surprinse în acest vis. Visele în care apare apa fac de obicei referire la naștere și, prin urmare, nu a fost întâmplător faptul că, în acest caz, visul a trezit amintirea zilei în care pacientul a înotat către mama lui. Dar cine este colegul care nu a fost acceptat? Fratele său mai mic. El dorește să fie singurul copil primit în „colegiul tehnic“ al mamei lor. Chiar și un novice ar putea bănuși că profesorul este tatăl. Și domnul X este tatăl (condensare), care apare astfel ca nefiind acceptat la școală, asemenea fratelui. Cântatul la pian este un simbol frecvent al „contactului sexual“ sau al „masturbării“, ca toate celelalte acte ce implică exercițiul manual.

Voi continua această serie de vise prezentând în rândurile ce urmează un vis foarte interesant, în care transformarea joacă un rol însemnat. Acesta este un așa-zis vis politic. De fapt, pe tărâmul viselor nimic nu este sfânt. Cele mai mărețe și mai nobile personaje din lumea politicii la nivel înalt sunt utilizate în vis în calitate de simboluri ale unor gânduri banale, obișnuite. Dar să nu anticipăm interpretarea, ci mai bine să reproducem mai întâi visul, care la prima vedere lasă impresia unei construcții logice, ceea ce arareori poate fi întâlnit în vise. Visul meu cu nuanțe politice este următorul:

(28) Sunt la Palatul Hofburg și îl văd pe Bismarck. Strig împreună cu ceilalți: Să trăiți! Cineva începe să intoneze

imnul popular. Mă alătur lui, cântând cu înfocare. Unii oameni cad în genunchi... Îl văd din nou pe Bismarck. Vorbim despre incident, dar și despre cărțile pe care le are în mână. Îi spun că în biblioteca noastră rămâne un mare loc gol ori de câte ori luăm câteva cărți, când plecăm în excursii. El n-a avut niciodată aceeași impresie, iar eu îmi explic acest lucru prin faptul că, în imensa lui bibliotecă, niște cărți în plus sau în minus trec neobservate.

Iată un vis de factură politică, în care niște naționaliști germani îl aclamă insistent pe Bismarck; ei devin zgomotoși și, parțial din acest motiv, antrenează răspunsul tuturor patrioților adevărați, un imn popular. Și totuși... asemenea tuturor viselor politice, nici acest vis nu are nimic de-a face cu politica.

Am avut acest vis în satul P., aflat într-o frumoasă zonă rurală de la malul mării. Mergeam acolo în fiecare vară. Dar, din păcate, vacanța mi-a fost dată peste cap. Cu o săptămână înainte de data planificată a plecării, am primit vești neliniștitoare din F., localitatea în care trăiește bătrâna mea mamă. O telegramă mă chema la căpătâiul ei. Am găsit-o într-o stare gravă, care îmi solicita prezența constantă lângă ea. În asemenea circumstanțe, o vacanță petrecută la P. ieșea din discuție. Rapid, am luat decizia de a-mi aduce familia de la P. în Abbazia, de unde aș fi putut să-mi văd și mama în fiecare zi. De asemenea, m-am gândit că prezența familiei mele ar înveseli-o pe pacienta imobilizată la pat, ajutând-o să se însănătoșească mai repede. (Acest lucru s-a întâmplat cu adevărat. Bucuria are capacități vindecătoare de neegalat.) Am rămas câteva zile în F., până când starea ei s-a îmbunătățit într-o anumită măsură, apoi am mers la P., regretând că fusesem silit să plec de acolo. În cea de-a doua noapte a sejurului meu, am avut acel vis „politic“.

Iar acum, iată și analiza.

Sunt la Palatul Hofburg. Locul în care ne petreceam vacanțele de vară îmi plăcea enorm. Era o vilă cu o verandă lungă, oferind o priveliște minunată către stațiunea Maria Worth. Totul era atât de plăcut și confortabil, încât fiica mea cea mică a spus: „Nici împăratul nu are un palat mai frumos!“ Așadar, Hofburg ar fi cea mai bună reședință de vară. O asociere suplimentară decurge din numele proprietarului. Acesta se numește Schweinburg. Este arhitectul care a construit Teatrul Burghez (Bürgertheater din Viena, pe care unii îl numesc, în glumă, „Teatrul Schweinburg“, adică teatrul „de nimic“ sau „de porc“. Așadar, Palatul Hofburg din visul meu este vila mea, iar începutul visului spune: mă aflu la P., în vila frumoasă și bine plasată în care-mi petrec vacanțele de vară.

Și îl văd pe Bismarck. Ce legătură este între Bismarck și P.? Nici acest lucru nu-i greu de înțeles. Bismarck cel din visul meu era un bărbat uimitor de înalt, slab, cu un ten gălbui-măsliniu și cu o mustață albă. Și acest vis prezintă artificii atât de des întâlnite în vise, al deghizării conținutului prin transformarea în opusul acestuia. Bărbatul înalt și slab cu mustață albă și ten gălbui este un ins scund, îndesat, roșu la față și cu mustață neagră, prietenul meu, dr. M., a cărui reședință de vară din P. mi-a plăcut atât de mult cu un an înainte de a alege să închiriez o casă în aceeași localitate. Dr. M. fusese implicat într-un conflict neplăcut cu o societate căreia îi aparțineam amândoi și soluționase problema cu o asemenea iscusință diplomatică, încât l-am asigurat atunci: „Nici Bismarck nu s-ar fi descurcat mai bine!“ Mai mult, un alt coleg mi-a spus că dr. M. era inteligent și avea multă experiență, fiind un adevărat Bismarck în domeniul său. Visul reprezintă dorința ca el să acționeze acum cu iscusința lui Bismarck și să mă ajute să mă eliberez de contractul de închiriere a unei case de

vacanță fără prea mari pierderi, astfel încât să mă pot întoarce repede la mama.

Strig alături de ceilalți: Să trăiți! Întregul nostru grup laudă P. Iubim această localitate frumoasă de la malul mării, străzile ei curate. Oriunde te plimbi, ai impresia că ești într-o mare grădină; sunt obiective turistice interesante; ne plac băile în mare, poziționarea minunată a clădirii etc.

Cineva începe să intoneze imnul popular. Domnul S., un om din popor, acum cu o bună condiție materială, a fost de părere că prețurile erau prea mari în localitate. A cheltuit o mulțime de bani în câteva săptămâni. Locul nu era primitiv pentru cei de rând, deci nu era „popular“.

Mă alătur, cântând cu înfocare. Acesta este un fapt real. Absența unui hotel cu prețuri moderate ar putea să influențeze durata șederii mele în P.

Unii oameni cad în genunchi: referință la respectul exagerat al anumitor persoane față de proprietarul vilei.

Când îl văd din nou pe Bismarck, vorbim despre incident... Cuvântul „incident“ este important. Este o schimbare ce face posibilă o răsturnare de situație. Este vorba despre boala care reprezintă o experiență dureroasă pentru o ființă foarte dragă mie. Dar aceasta ne va duce în altă direcție a ideții onirice. Să ne ferim de digresiuni și să continuăm interpretarea pe drumul început deja. Am vorbit cu dr. M. despre problema mea, iar el a promis că mă va ajuta să anulez contractul.

... dar și despre cărțile pe care le are în mână. Îi spun că în biblioteca noastră rămâne un mare loc gol ori de câte ori luăm câteva cărți, când plecăm în excursii. El n-a avut niciodată impresia asta, iar eu îmi explic acest lucru prin faptul că, în imensa lui bibliotecă, niște cărți în plus sau în minus trec neobservate.

Aceasta este o aluzie la contul bancar de economii, din care am făcut o extragere înainte de a pleca în vacanță. Soția mea, ce exercită întotdeauna în cadrul căsniciei noastre influența unei persoane chibzuite, cumpătate, a fost de părere că aceste cheltuieli din timpul verii — inițial intenționasem să petrecem șase săptămâni la țară — aveau să lase un gol destul de mare în modestele noastre economii. Dr. M., care plănuise și el să stea șase săptămâni în acel loc, este înstărit și-și poate permite acest lux cu mult mai multă ușurință. Visul pornește de la acest gând. În realitate, chiar vorbisem cu dr. M. despre cheltuielile de vacanță⁵⁵.

Am interpretat visul până în acest punct. Într-o anumită măsură, conține regretul meu de a fi ales o stațiune atât de costisitoare. Este ca și când i-aș fi spus doctorului M. în vis: „Da, dumneata îți poți permite să stai și la Hofburg. Ce-ți pasă dacă intri puțin în contul dumitale de economii? Eu sunt un tip din popor, care s-ar mulțumi și cu o locuință simplă de la țară“.

Dar vă invit să analizăm mai profund. Am spus deja că *Vorfall*, „incident“, se referă la o schimbare care împinge lucrurile în altă direcție. Vă invit să urmăm celălalt drum...

Există o serie de simboluri onirice care permit aproape de fiecare dată o anumită traducere. Un simbol din această categorie este *împăratul* din vis, care, așa cum am spus deja, îl reprezintă de obicei pe tată. În

---

55 Contul bancar de economii înseamnă aici și *femeie*. În monografia mea *Keuschheit und Gesundheit (Pudoare și sănătate)* am afirmat: „Nu există o modalitate de economisire a spermatozoizilor“. Dr. M. trece drept un admirator al sexului frumos. Îl acuză că întreține legături cu un întreg harem, în timp ce eu nu am decât o singură soție. Conform „paralelismului simbolic“ despre care vom vorbi pe larg în capitolul ce urmează, „lichidul seminal“ înseamnă și „bani“. (Observați și formulările „mare loc gol“ și „imensa bibliotecă“ din această perspectivă.)

această cheie, *Hofburg* devine reședința tatălui meu, iar *Bismarck* este mama mea. Astfel, lucrurile se potrivesc chiar mai bine. Un bărbat uimitor de înalt și de slab semnifică, prin opoziție, o femeie scundă și plinuță, așa cum este mama mea, căreia tata îi spunea mereu că este „Bismarck al lui“. Înțelepciunea e cea mai evidentă însușire a sa. Culoarea gălbuie a tenului, din cauza bolii, se potrivește, de asemenea. Mi-am găsit mama grav bolnavă și am fost răvășit să o văd trasă la față și schimonosită de durere. Așadar, Bismarck reprezintă două persoane, un proces pe care Freud l-a numit *Verdichtung* (condensare).

Strig împreună cu ceilalți: Să trăiți! („Hoch!“) Îi dorim însănătoșire grăbnică. „*Kopf hoch — Mütterchen* — fii curajoasă, ține capul sus, scumpă mamă, te vei face bine!“ i-am spus dragei mele mame, care începuse să vorbească despre moarte și testament. Cineva începe să intoneze un cântec. Sună așa: *Gott erhalte — Gott beschütze — Dumnezeu să ne aibă în pază, Dumnezeu să ne apere* — în acest caz, desigur, e vorba de mama!

Unii oameni cad în genunchi: este vorba despre un lucru întâmplat în realitate, cu ocazia întâlnirii.

Vorbim despre incident — aceasta redă o experiență din viața de zi cu zi — ...dar și despre cărțile pe care le are în mână etc.: avem aici soluția visului. I-am mărturisit mamei că am făcut sacrificii pentru această vacanță (contul bancar de economii). Ea mi-a vorbit despre cum voia să-și împartă bijuteriile, pe care le prețuim nu pentru valoarea lor financiară, ci pentru amintirile asociate lor.

Dar în vis mama îmi apare ca o femeie extrem de bogată, posesoare a unei „biblioteci“ de dimensiuni fabuloase. Realizarea dorinței este evidentă. Noi, copiii ei, o vom moșteni. În locul unor amintiri, vom primi imense sume de bani, pentru că este bogată ca o prințesă

(Bismarck). Visul îmi dezvăluie un gând urât, neplăcut, dureros, pe care nu l-am avut niciodată în stare de veghe, dar care probabil că se afla în stare latentă în mintea mea. În timp ce mama vorbea de împărțirea modestelor ei posesii, probabil că mi-am reprimat o emoție care, exprimată în cuvinte, ar suna aproximativ după cum urmează: „De ce vorbești de lucrurile tale jalnice ca și când ai lăsa în urma ta cine știe ce moștenire neprețuită? Nu ar acoperi nici măcar cheltuielile drumului meu până aici“.

Simt nevoia să subliniez faptul că, în stare de veghe, conștiința mea nu este străbătută de astfel de gânduri. Sunt cât se poate de nechibzuit în chestiuni financiare și sunt extrem de sensibil. Dar asemenea gânduri neconștientizate sunt asociate celor mai delicate sentimente pe care le pot avea oamenii buni, iar acest lucru ar trebui să ne determine să manifestăm mai multă considerație față de persoanele pe care suntem tentați să le etichetăm drept „rele“, fără a cunoaște îndeaproape circumstanțele în care se află.

Până acum, analiza nu a expus relația dintre vis și rădăcinile infantile. Dar această conexiune există. Îmi amintește de una dintre cele mai neplăcute experiențe din copilăria mea. Eram mic și stăteam în fața bibliotecii pe care o strânsesem cu mândrie, împreună cu fratele meu (care era cu șase ani mai mare decât mine). Deodată, mi-a trecut prin minte gândul următor: „Dacă fratele tău ar muri, această bibliotecă ar fi numai a ta!“ Șocat, am luat-o la fugă. Credeam că eram un mare păcătos, iar amintirea acestui incident m-a făcut deseori să roșesc de rușine. (Sudermann povestește o experiență similară în romanul său *Die Geschwister — Frații.*) Cred că în aceeași perioadă mă confruntasem cu tentația de a fura câteva cărți și de a le vinde unui anticar, lucru pe care l-am făcut deseori cu propriile cărți.

Astfel, frumosul meu vis de natură politică are o semnificație și o motivație profunde. Mama e bogată. Dar eu sunt singurul ei moștenitor. Fratele meu nu apare în acest context. Dorința egoistă a copilului și-a păstrat puterea de a influența elementele vizuale din visul meu (biblioteca).

Trei săptămâni mai târziu, în timp ce mă aflam la Abbazia, am avut un vis care îl continua pe cel anterior. Iată dovada că ideile onirice exersează variațiuni pe aceeași temă.

(29) *Sunt la Neuwaldegg. Printre ultimele case este și o vilă minunată, aparținând mamei mele. Urc pe o scară de marmură și intru într-o imensă sală de recepție, minunat mobilată în nuanțe de roșu și auriu. „Oh“, exclam eu, „aici e loc destul pentru ca toată lumea să se simtă bine“.*

Istoria circumstanțelor anterioare visului este parțial cunoscută. Am închiriat o casă în Abbazia, în care practic stăteam destul de înghesuiți. De asemenea, i-am oferit mamei mele o cameră care nu mi se părea suficient de bine mobilată. În vis, mă aflam din nou la Viena. Sigur că te simți mai bine dacă mergi până în Neuwaldegg, o suburbie a Vienei, în loc să călătorești până într-o localitate îndepărtată, cum e Abbazia. Mama mea e o doamnă bogată. Ne simțeam bine în salonul în care primește oaspeți. Îmi vine în minte continuarea visului:

W. vrea să-i dea servitoarei noastre o monedă de-o coroană ca bacșiș, dar aceasta îi ignoră darul, disprețuitoare⁵⁶.

---

56 Continuarea analizei expune gânduri ascunse, dorul de întoarcere în corpul matern, în care „e destul loc pentru ca toată lumea să se simtă bine“ (?). Bacșișul sau recompensa, *Trinkgeld* în limba germană, literal „bani de băut“, duce cu gândul la amintirile din perioada în care eram alăptat.

Cu o zi în urmă, pierdusem o coroană jucând tarot cu W. În aceeași noapte, chiar și servitoarea noastră a refuzat un asemenea bacșiș. Visul este atât de grăitor...

Acest vis, asemenea celui alt, se pretează, desigur, unei analize mai profunde. Dar trebuie să mă abțin în fața acestui demers. Până acum, am dezvăluit deja despre mine lucruri pe care majoritatea persoanelor preferă să le păstreze secrete.

Visul în care apare cofetarul:

(30) Sunt pe stradă. Un bărbat înalt — ba nu, de înălțime potrivită, ba chiar mărunțel, cu o mustață neagră și pleoștită — mă ține de mână și nu vrea să-mi dea drumul. Vrea să mă strângă. Îi spun: „Lasă-mă, dacă nu, îl strig pe polițistul care stă acolo, lângă copiii mei“. Dar el continuă să mă strângă. Strig cu putere: „Poliția, poliția!“ Polițistul nu-mi aude strigătul. Bărbatul mă strânge mai tare. Mă zbat în fel și chip și scutur mâna atât de tare, încât strânsoarea bărbatului nu mă mai doare. Între timp, strig din nou: „Poliția, poliția!“ Polițistul ne vede și aleargă spre noi. Bărbatul e arestat (?). Deodată, ne trezim pe (strada) Liliengasse. Sunt cu cei doi copii ai mei într-o cameră, iar în bucătărie este bărbatul cel brunet, care acum are o barbă lungă și neagră. Ne desparte un mic hol. Bărbatul se numește Pellmann, iar memoria sa remarcabilă a impresionat instanța de judecată. Nu pot închide ușile. În timp ce el este afară, încerc să încui ușa. Dar el intră în camera mea, venind din spate. Îi spun, râzând: „Desigur, nu pot face nimic împotriva unui gimnast atât de bun“. Seamănă cu Socrate — un „Sturmgeselle“ (tovarăș de drum pe vreme de furtună).

Iată un vis ciudat, absurd. Vă invit totuși să pătrundem esența ideii visului și să luăm unul câte unul elementele care îl compun.

Visul este legat de două incidente ce au avut loc cu o zi înainte.

R. mi-a spus că răsfoise cartea egipteană a viselor, pentru că găsisese în aceasta multe asemănări cu sistemul de cultivare a memoriei elaborat de Pellmann; într-un restaurant am văzut un afiș al spectacolului *Sokrates der Sturmgeselle*, după piesa lui Sudermann; dar și o caricatură reprezentându-l pe Sudermann care se războiește cu criticii. Cam aceștia ar fi stimulii din trecutul recent. Acum, să începem analiza.

Sunt pe stradă. Acest detaliu duce cu gândul la *Landesgerichtsstrasse* și la locul în care se petrece acțiunea, în micul parc din fața palatului Czernin, în care se află galeria Czernin. Drumul duce de la casa mea direct la palat și la Clădirea Secession (o galerie de artă). În galeria Czernin am învățat să apreciez pictura. Îmi amintesc mai cu seamă un incident în care era implicat profesorul E. Eram în fața unei picturi a lui Paulus Puter — nu, ar trebui să-i spunem Potter. Tovarășul meu a exclamat: „Acest tablou are *Luft, Luft, Luft* — atmosferă!“ (literal, „aer“).

Un bărbat înalt — ba nu, de înălțime potrivită, ba chiar mărunțel, cu o mustață neagră și pleoștită — mă ține de mână și nu vrea să-mi dea drumul. Acesta îmi amintește de dl Rummel, cofetar din orașul meu natal, pe care nu l-am văzut decât de câteva ori, ultima dată cu vreo 15 ani în urmă. Acest domn Rummel scrisese odată un *feuilleton* sub pseudonimul Lemur (o anagramă a numelui Rummel), care m-a inspirat să imit versurile lui Lessing:

*Wer wird nicht einen Lemur lesen —
Doch wird ihn jemand loben? Nein.
Wir wollen weniger gelesen
Und mehr belobet sein.*

*[Cine n-ar citi un Lemurian?
Dar l-ar lăuda cineva? Nu.*

*Preferăm să nu fim citați
Și să fim apreciați.]*

Ce semnifică bărbatul înalt, ba nu, de înălțime potrivită, mai degrabă mărunțel? În mod clar, o persoană ce întrunește toate aceste calități, în acest caz, eu însumi. Probabil că-mi imaginez că sunt un mare cercetător — nu, unul de calibru mediu, pe când de fapt sunt unul destul de neînsemnat. Acum îl înțeleg pe „cofetar“. Îmi expun „produsele de cofetărie“ în fața cititorilor mei, asemenea domnului Rummel, foiletonist și cofetar. În realitate, fusesem ocupat cu cartea în seara de dinaintea visului. M-am temut că ceea ce făceam nu era destul de „profund“, ci doar echivalentul unor „Zuckerwerk“, zaharicale. Am decis să renunț la aceste dulcegării, la aceste „bonbons“, așa cum le numise odată un coleg. Iar acum, iată pasajul următor:

Nu vrea să-mi dea drumul. Vrea să mă strângă. (Altfel spus, să mă constrângă să am rezultate inferioare.) Păzitorul care stă lângă copiii mei este o păzitoare, și anume soția mea, care este foarte interesată de munca mea și nu se declară satisfăcută prea ușor. Ea trebuie să mă ajute, să-l ia pe acest „Rummel“ de lângă mine.

Polițistul nu-mi aude strigătele. După părerea mea, soția nu manifestă suficient interes față de ceea ce scriu.

Mă zbat în fel și chip și îmi scutur mâna cu putere, încât strânsoarea lui nu mă mai doare. Îmi ascund superficialitatea, mă descurc bine așa — câștig bani; profesorul E. și profesorul F. îmi strâng mâna foarte călduros. M-am descurcat bine. Acum știu câte ceva despre pictura în ulei, nu o să confund o stampă cu o pictură în ulei.

Bărbatul este arestat: aceasta duce la o supraaccentuare a imaginii onirice, o supradeterminare, iar din acest punct, analiza ne-ar duce prea departe.

Foarte interesantă este eroarea din amintire, *Puter* în loc de *Potter*. În dialectul uitat al copiilor, *puter* înseamnă a scăpa de ceva, cu alte cuvinte, a fi liber. Prima parte a visului, așadar, redă dorința de a scăpa de modestele zaharicale cu ajutorul soției mele și al profesorilor E. și F.

Deodată, ne trezim în Cz. Visul, ca toate visele, își trage rădăcinile tocmai din perioada infantilă. Sunt împreună cu cei doi copii ai mei în cameră, iar în bucătărie este bărbatul cel brunet, care poartă acum o barbă lungă și neagră. Am ajuns pe o treaptă superioară; par să fiu eu însumi în vis. Sunt un fel de Pellmann, înzestrat cu o memorie prodigioasă. De zile întregi pun la cale planul de a scrie ceva referitor la subiectul memoriei.

Memoria sa remarcabilă a impresionat instanța de judecată. O laudă de sine indirectă. Sunt foarte mândru de ultima dată când am fost prezent în instanță în calitate de expert, iar mărturia mea a fost urmărită cu cea mai mare atenție de public. Acum Pellmann devine Sudermann, cel care pornește lupta împotriva criticilor. Vreau să mă debarasez de autocritică. Sunt Socrate, care este în același timp „tăietor de lemne și cărător de apă“ (aluzie la versetul 9: 23 din *Cartea lui Iosua Navi*); Socrate se critică pe sine. Criticile care îmi displac în mod vădit se fac simțite în mod indirect.

Nu pot face nimic împotriva unui gimnast atât de bun. În minte îmi vine camera copiilor din K., din foisor, legată de sala de sport printr-un pasaj subteran, astfel încât copiii să nu răcească atunci când e vreme rea. Eu sunt gimnastul, iar visul mă liniștește, spunându-mi că mă voi debarasa de toate neplăcerile vieții, că voi găsi o cale de ieșire din toate situațiile dificile. Vise iraționale de grandoare referitoare la volumul care urmează să-mi apară! Vagi reminiscențe infantile cu tentă sexuală! Experiențe neplăcute din ultimii ani! Îndoieli privitoare

la capacitățile personale! Autoadulare nesfârșită!
Ignorare a oricăror critici! Toate acestea condensate,
contopite într-o singură pânză! Astfel, putem vedea cât
de bine articulat este visul. Nu doar două, trei sau patru
fire — ci oricâte pot fi îmbinate în textura visului. Mai
mult, cât de potrivită este alegerea lui Rummel, foileto-
nistul și cofetarul!

Până acum, analiza nu include cele mai importante
trăsături. Cine mă limitează, pricinuindu-mi suferințe
inconștiente? Desigur, soția mea. Mă simt constrâns de
legătura matrimonială. Soția și cei doi copii sunt piedici
în calea satisfacerii instinctelor poligame. Îmi doresc să
fiu Socrate și, în același timp, să mă bucur de „tumultul
și agitația“ unei vieți aventuroase.

O altă trăsătură merită observată. De ce acest bărbat
înalt și brunet joacă un rol în vis? Acesta mă face să mă
gândesc la un coleg extrem de chipeș alături de care
practicam gimnastica. În vis apar cu claritate înclinații
homosexuale — înclinații împotriva cărora trebuie să mă
protejeze soția mea, pentru că din pricina lor se poate
ajunge în instanță! Acesta este motivul pentru care el
se strecoară în cameră și apare din spatele meu. În vis,
toată precauția și toată vigilența se dovedesc inutile.

Aici se asociază complexul anal. Trebuia să fi bănuit
deja acest lucru, odată cu amintirea care a stabilit asoci-
erea — *Luft, Luft, Luft!* — atmosferă — adică aer!

Am ajuns până în acest punct fără a mă reîntoarce pe
traseul asocierilor. Acum îmi dau seama că pseudonimul
Lemur este numele *Rummel* citit invers. Aceasta sugerează
reîntoarcerea la bărbatul înalt și brunet. Și, iată!
Imediat mă gândesc la o fată mică de statură și blondă,
numită Bertha. Prima mea iubire! În prima zi în care a
apărut foiletonul lui Lemur, am văzut-o în fața vitrinei
cofetăriei, eroul zilei respective, și m-am îndrăgostit
imediat de ea. Vă puteți imagina entuziasmul unui licean

care scrie sute de poezii și care are în sfârșit norocul de a trăi o iubire nefericită — o iubire neîmpărtășită. Această primă iubire a fost cu adevărat nefericită. N-am vorbit niciodată cu aleasa inimii mele! Dar o dată s-a întors spre mine pentru a-mi spune că i se părea nebunesc modul în care o urmăream mereu ca un cățeluș...

Cu toate acestea, i-am rămas credincios ani întregi. De fapt, poate că nu m-am vindecat niciodată de acea primă iubire. Pasiunea mea îmi producea o dulce suferință. Strânsoarea nu mă durea în vis, deși ea nu dădea drumul mâinii mele. Observați împlinirea dorinței. Mă prinde și nu-mi mai dă drumul. Se agață de mine.

Acum înțeleg ura ascunsă pe care o dezvăluie visul la adresa soției mele. Mă răzbun pe femei pentru respingerea disprețuitoare de care am avut parte odată cu experiența de neuitat a primei iubiri. Acest proces este ilustrat și în psihologia tipologiei lui Don Juan (pe lângă trăsăturile deja menționate). Doar în acest sens pot să înțeleg contrastul dintre atitudinea mea conștientă și cea inconștientă față de soția mea. Îmi spun adeseori: dacă ar fi să ai acum libertatea de a alege din nou, ai alege-o tot pe soția ta. Desigur, acesta este cel mai frumos compliment care poate fi adresat unei femei.

În inconștient, mă văd din nou în *Liliengasse*, fără ea. Acolo locuiam atunci când mă îndrăgostisem cu atâta pasiune. Prin antiteză (cu imperativul: fii atent!) paznicul se transformă în comanda: „Dormi liniștită, nevastă!“ Mi se pare că acest lucru este foarte clar sugerat. Pentru că sunt (fără soție) acasă în Cz., cu cei doi copii ai mei, cu prima mea iubire și cu mama. O fidelitate cu adevărat remarcabilă („memorie uimitoare“). Pellmann îmi amintește de un psihiatru cu același nume care a scris o carte interesantă și de Pekelmann, un prieten din tinerețe. Acesta era un tip mărunțel — un actor de calibru mediu („înălțime potrivită“) și un

recitator excelent, genial. (Observați succesiunea de asocieri: *Stekel — ekelhafter Mann* [bărbat respingător] — *Pekelmann — Pellmann*). Prietenul meu recita adeseori o baladă scrisă de Meissner și intitulată *Evreica*, al cărei sfârșit era refrenul „Mormântul ei așteaptă“.

Bărbatul brunet este chiar moartea. Când vom examina sistematic subiectul simbolismului funebru, voi profita de ocazie pentru a vorbi mai pe larg despre „bărbatul brunet“. Moartea mă vrea — o trimit la soția mea, care, prin asocierea cu Socrate, primește apelativul ireverențios și nemeritat de Xantipa. Moartea nu-mi poate face niciun rău. Nu mă tem de moarte, niciodată nu m-am temut.

Sunt Socrate, sorbind cu o împăcare filosofică cupa plină de cucută. Acum îmi dau seama că marele tablou de Turner care îmi apare în vis îi aparține de fapt lui Richter. (De asemenea, îmi amintesc de un coleg de școală extrem de înalt și de puternic, deja decedat.) Asocierile *Landesgerichtsstrasse, Wachmann, Richter* (Strada Tribunalului, ofițer de poliție, judecător) duc cu gândul la domeniul penal. De asemenea, râsul din finalul visului trebuie înțeles în sensul opus. Este un vis trist, plin de gânduri deprimante. Pellmann este infractorul în fața căruia închid ușile inimii mele.

Noi asocieri mă copleșesc. Cele mai profunde niveluri ale visului sunt gata să iasă la suprafață. Dar va trebui să abandonăm analiza în acest punct. În primul rând, vreau să subliniez faptul că bărbatul brunet este o imagine compusă din mai multe personaje. Acestea sunt: *Rummel, Bertha, Richter, Pellmann, Pekelmann, moartea* și, în cele din urmă, propriul meu sentiment de inferioritate. Toate personajele din vis sunt compartimente ale personalității mele, aduse la viață de gândurile mele. Procesul condensării depinde de capacitatea de identificare a psihicului cu diverse persoane. În capitolele ce

urmează veți găsi mai multe exemplificări ale acestui proces. Aici nu vreau decât să indic faptul că și acest vis are un pronunțat caracter bisexual, fiind o dovadă a „hermafroditismului psihic“.

DEFORMAREA ONIRICĂ (2)

Omul este asemenea unui copac; cu cât se străduiește să ajungă mai sus, spre lumină, cu atât rădăcinile lui îl trag în jos, spre pământ, spre întuneric și abis — în prăpastia răului.

Nietzsche

Principiul „transformării în contrariu“ este aplicat în diverse moduri în vis. Unul dintre modurile preferate ale substituirii este deplasarea de jos în sus. Orice se referă la zonele corpului aflate mai jos de ombilic, care sunt dezgustătoare din perspectivă morală, pot fi mutate în partea de sus. Astfel, gura poate reprezenta vaginul. Aici întâlnim prima echivalență simbolică. Aceste paralelisme simbolice sunt de mare ajutor oricui le cunoaște, dovedindu-se uneori indispensabile în interpretarea viselor. Echivalența ne spune: *toate orificiile corpului sunt (în vis) echivalente și se pot substitui unul pe altul.* Astfel, gura, ochii, urechile, nările, anusul, vaginul, uretra și ombilicul⁵⁷ se pot substitui între ele.

⁵⁷ *Nabeln* pentru coire; vezi *Anthropophyteia*, vol. VII, p. 13. De exemplu, anusul este numit „ochiul ciclopului“: *Ibid.*, p. 44. De asemenea, în

Acest principiu al echivalenței simbolice va fi ilustrat prin următorul exemplu. O fată visează:

(31) *Mama mi-a spus să nu-mi mai permit să mă scobesc în nas,*

și se miră că acest „permit“ nu are niciun sens. Avea urâtul obicei de a se scobi în nas, care, în majoritatea cazurilor, reprezintă o deplasare de jos în sus. În acest caz, acest *introitus* al nasului îl înlocuiește pe cel din partea de jos a corpului.

Vă invit să analizăm un alt vis care ilustrează în mod chiar mai evident decât cel precedent această deplasare de jos în sus.

Domnul Theta are următorul vis:

(32) *Sunt implicat într-o conversație cu J.L. și îmi dau seama că am o excrescență carnoasă în spatele capului, așa că întind mâna dreaptă pentru a o atinge.*

Nu-mi place că am umflătura acolo și mă gândesc cum aș putea să scap de ea.

Acum arată ca o umflătură netedă și moale.

O apăs cu mâna stângă și mai întâi apare o mică picătură de sânge, apoi, apăsând mai mult, sângele se prelinge în continuare, iar umflătura se diminuează. Mă uit în jur, căutând ceva pentru a absorbi lichidul; în acest scop folosesc probabil o batistă pe care o am în mâna dreaptă, dar ceea ce vreau este o cantitate suficientă de vată.

Di J.L. se oferă să coboare și să-mi aducă.

Probabil că se găsește niște vată în biroul doctorului Stekel.

Între timp, am grijă de umflătură, curățând-o și aruncând vata îmbibată într-o oală de noapte, care se află sub pat, plină de urină. Dar am senzația că J.L. va fi șocat și va

---

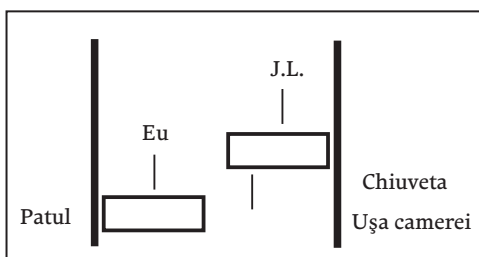
franceză, *cyclope*, „relațiile cu un singur ochi“ — „das ein-äugige Geschäft“ înseamnă homosexualitate: *Anthropophyteia*, vol. II, p. 428. De asemenea, vaginul este numit „urechea dintre picioare“, „das Ohr zwischen den Beinen“: *Anthropophyteia*, vol. I, p. 339.

considera foarte nepotrivit modul în care îi folosesc oala de noapte.

De asemenea, acum mi se pare că este și el în cameră.

Inițial, camera în care stăteam de vorbă era un birou și s-a preschimbat într-o cameră de zi în timp ce eram ocupat să-mi curăț rana.

PLANUL CAMEREI

Acest vis reprezintă în principal o ilustrare simbolică a tratamentului. Persoana care visează stă de vorbă cu J.L., care ulterior se transformă în dr. Stekel. Pacientul are o problemă la cap. Își poartă nevroza ca pe un abces. Eu trebuie să-i vindec abcesul. Trebuie să curăț murdăria (puroi, sânge, urină). Trebuie să-i arăt o altă cale, să-l direcționez (inițial, camera a fost un „birou“ — în germană *Direktionsgebäude*, tradus literal „încăpere pentru îndrumări“). În trecut fie spus, își dorește să se ocupe îndeaproape de diferitele sale *Sekreten* („secreții“ și „secrete“). Aici întâlnim un al doilea paralelism simbolic. Toate secrețiile și excrețiile sunt echivalente. Secrețiile mucoaselor (secrețiile nazale, cerumenul), sângele, limfa, urina, excrementele, lichidul seminal, laptele, transpirația și lacrimile sunt echivalente.

Acest paralelism simbolic va fi examinat mai amănunțit puțin mai târziu. Atunci vom discuta fiecare caz în particular.

Să ne întoarcem la visul nostru. Absorbția lichidului care curge ne determină să sugerăm că aceasta ar reprezenta suptul la sân (puroiul înlocuiește sângele).

Acest pacient nu a uitat-o încă pe femeia care l-a alăptat. Aproape toate visele sale sunt legate de doică. Aici, umflătura reprezintă, de asemenea, sânul. Așadar, avem o deplasare de jos în sus și viceversa. În acest context, întâlnim o a treia echivalență simbolică: sânul, degetul mare, degetele de la picioare, brațul, mâna, piciorul, regiunea lombară și penisul trebuie să fie privite drept echivalente⁵⁸.

Gura pacientului este principala sa zonă erogenă. Îi place să „guste“ și să „mestece“ îndelung mâncarea, îi plac alimentele și are papile foarte sensibile.

Dar să continuăm analiza.

Îmi dau seama că am o excrescență carnoasă în spatele capului și întind mâna dreaptă pentru a o atinge.

Ținând seama de deplasarea de jos în sus, credem că acest gest reprezintă atingerea posteriorului. Acest tip de contact joacă un rol important în viața erotică a bărbatului. Dacă luăm în considerare și deplasarea din spate în față, umflătura este penisul lui, pe care l-a atins de nenumărate ori. Deși are 39 de ani, încă se masturbează.

Nu-mi place că am umflătura acolo și mă gândesc cum aș putea să scap de ea.

Această parte a visului revelează „hermafroditismul psihic“ al pacientului. Ar prefera să nu aibă penis. Ar vrea să fie femeie. Fanteziile legate de castrare au jucat un rol important în viața sa mentală...

Cursul ulterior al visului descrie actul masturbării, care a fost întotdeauna un fel de „mulgere“ pentru el. Este asemenea unei doici al cărei lapte e „muls“. Astfel

---

58 Trebuie să adăugăm testiculele și urechile. Cu excepția penisului, toate sunt organe-perechi.

se trădează fantezmele lui legate de felație⁵⁹. Dar dorința se referă în mod precis la executarea felației de către un bărbat (prietenul său, J.L.).

Un alt exemplu de condensare apare prin amintirea unei infecții grave cu gonoree de care a suferit. O perioadă lungă de timp, apăsarea uretrei scotea la iveală supurație și, într-o vreme, chiar și sânge. Pe atunci folosea vată pentru a evita pătarea lenjeriei de pat; iar după masturbare, batista (onania este desemnată prin cuvântul *Selbstbefleckung*, care literal înseamnă „autopătare“).

Momentul în care J.L. se oferă să coboare reprezintă punctul critic. El trebuie să coboare (*hinuntergehen*) și să înlocuiască „vata“ (pacientul își striga tatăl „ata“) folosind mâna și gura. În cadrul terapiei, eu joc rolul lui J.L. și al tatălui. Îi sunt prieten și tată. Continuarea visului dezvăluie în mod limpede fantezii scatologice. Pe mine mă preocupă murdăria lui. El manifestă preocupare față de a mea.

„Oala de noapte“ a lui J.L. este soția acestuia. (Afirmația cinică a lui Moltke: femeia este un closet!) Acesta e motivul pentru care nu vrea să fie surprins. Firește, în acest moment se activează bine cunoscuta serie de asocieri cu etapa infantilă. Planul camerei este în realitate cel al camerei sale din copilărie. Primele incidente traumatizante au loc în această încăpere. (Interesul față de oala de noapte și vata utilizată ca tampon igienic.)

Acum voi pune capăt analizei. Intenționam doar să ilustrez mecanismul deplasării.

Vă invit să analizăm un alt exemplu de deplasare de jos în sus:

(33) *Eram în vizită la rude. Deși era vară, purtam o haină de iarnă. Mă așteptam să-l găesc acolo pe tata. De*

---

59 El joacă un dublu rol: de doică și de sugar.

cum am intrat, am văzut-o pe mama. Am salutat-o, pentru că stătea cel mai aproape de ușă. Apoi l-am văzut pe tata. L-am salutat și i-am sărutat mâna. Deși rudele aveau să-și imagineze că o fac forțat, doar pentru că erau și ele de față. De fapt, chiar a trebuit să îmi impun să o fac. Sunt șocat de faptul că tata are mâna roșie și umflată și mi se pare scârbos și neplăcut să o sărut.

Pacientul intră în casa părintească (în vizită la rude). Își urăște tatăl și totuși trebuie să se poarte frumos cu el. Ar trebui să-i fie cald, dar de fapt îi este foarte frig — aceasta e semnificația faptului că poartă o haină de iarnă pe timpul verii (iubirea plină de dispreț). Mama e lângă ușă. Transformare. El a fost primul la ușa mamei. De aceea o salută mai întâi pe ea și abia apoi pe tată. Se silește să simtă afecțiune. Mâna cea roșie și inflamată îl dezgustă. Această senzație de dezgust ne trezește bănuieli. Aflăm în acest moment că își iubește tatăl în aceeași măsură în care îl și urăște. Mâna cea roșie și inflamată este penisul (deplasare de jos în sus) cel roșu și inflammat (erect). Ideea că el sărută penisul este o aluzie la perversiunea sa reprimată de a efectua actul feleției asupra unui bărbat. De fapt, această nevoie intensă este expusă și de alte vise în forme foarte evidente, fără a fi deghizată în niciun fel.

Aici, precum în visul anterior, observăm o deplasare remarcabilă. S-a sugerat faptul că dr. Stekel s-ar putea simți jenat. Aici, un alt gând este atribuit rudelor: „*Aveau să-și imagineze că o fac forțat!*“ Ambele procese sunt forme de deplasare. În primul exemplu, sentimentul rușinii de a trebui să-mi povestească asemenea lucruri („toate aceste mizerii“) este transferat asupra mea. În cel de-al doilea, propriile sentimente de falsitate și ipocrizie ale pacientului sunt atribuite rudelor. „*Aveau să-și imagineze.*“ Deplasarea afectului (*Affektverschiebung*) și transferul afectului (*Affektübertragung*) sunt procese la care vom avea ocazia să ne referim de multe ori.

Un alt pacient visează:

(34) *Un palat (Palais) cu turn înalt și un parc și ansamblul rezidențial (Zinshaus) al baronului Rosenfeld. În parc (Park) îl întâlnesc pe Rosenfeld și vorbesc cu el. M-am îndrăgostit de el.*

Analiză: Visul reprezintă adorația zadarnică și admirația față de baronul Rosenfeld. Însă numele evreiesc e de ajuns pentru a ne trezi suspiciuni. Pacientul e sigur că numele se referă la baroneasa Rosenfeld, o aristocrată în etate. Dar asocieri ulterioare dovedesc faptul că siguranța sa este neîntemeiată. *Palais* ne face să credem că acest cuvânt este pronunțat în mod intenționat *Palais*s, „*ein paar Läus*“ (o pereche de păduchi); *Park* duce cu gândul la numele unui negustor de cai evreu, *Parcheles* („*Parch*“ este termenul evreiesc pentru „*Grindkopf*“ — creștet pleșuv); „*Zinshaus*“ (ansamblu rezidențial cu apartamente de închiriat) îi sugerează pacientului cuvântul *Zins*, care se referă la „dobândă“. *Auf der hohen Warte* (înaltul turn de pază): tânărul Rosenfeld, care are o vilă *auf der hohen Warte*, este și un „*Parch*“ (bărbat cu creștetul pleșuv) în visul său. „*M-am îndrăgostit de el*“ — sugerează cel mai profund dispreț și are menirea de a masca sentimentul exprimat astfel: „Ce evreu obraznic, arogant și nesuferit!“ Visul exteriorizează dorința de răzbunare îndreptată împotriva medicului său și fiului acestuia. Fantasmеle de răzbunare sunt generate de iubirea neîmpărtășită. În realitate, el este îndrăgostit de fiu (simbolizând penisul — „micuțul!“). Visătorul nu mai vrea să plătească fără a avea parte de o compensație, sub forma iubirii trupești.

Dar visul trebuie să aibă și un sens pozitiv. Îl iubește pe baronul Rosenfeld. Această pistă ne duce spre alt fel de simbolism: *palatul*, ca orice locuință, este simbolul corpului. *Parcul* simbolizează pilozitatea din jurul organelor genitale. Fiul este un simbol falic deja bine

cunoscut de noi. Așadar, acel *hohe Warte* — turn înalt — se referă la erecție. Vorbitul corespunde actului sexual. Dar *Zinshaus* — locuința?

Înainte de a discuta mai detaliat despre aceasta trebuie să ne raportăm din nou la cea de-a doua echivalență simbolică (pe care am putea-o numi E.S. II).

Această echivalență necesită reformularea în termeni mai cuprinzători, după cum urmează: *Toate secrețiile și excrețiile, precum și sângele, urina, puroiul, apa sunt echivalente în vis (și în inconștient). Acestea pot fi, de asemenea, considerate ca fiind echivalente cu sufletul, aerul (respirație, flatulență), vorbirea, banii și otrava.*

Bethe (*Die Dorische Knabenliebe*, Rheinisches Museum, vol. LXII, 1902; vezi și rezumatul meu detaliat din *Zentralblatt für Psychoanalyse*, 1910, vol. I, nr. 1-2.) aduce multe exemple ce dovedesc că, în mentalitatea primitivă, omul credea că secrețiile și excrețiile sale îi conțin sufletul. Puterea vitală se afla în urină, excremente, sânge sau lichid seminal. Cu ajutorul acestuia din urmă, sufletul era introdus în corp.

Și limbajul popular are cunoștință de asemenea relații. De exemplu, sângele simbolizează aurul⁶⁰. Cămătarii sug sângele oamenilor; atunci când ajungi la sapă de lemn din cauza ta, e ca și când i-ai da sângele tău cuiva. Când împrumutăm bani, vorbim despre o „transfuzie“ sau spunem că „am pompat niște sume“. Se spune despre un bărbat că „nu-i mai trage pompa“ atunci când este impotent. *Guldenul* (unitate monetară austriacă, prin urmare, bani) mai este numit și *Spiess* sau *Speer* (ambele înseamnă „lance“), cuvinte folosite și pentru penis. În mod similar, „tun“ se poate referi și la bani, și la falus⁶¹.

---

60 În basmul *Micuțul Meta* picăturile de sânge se transformă în ducați de aur. Analogiile cu găina de aur și cu măgarul de aur se impun de la sine.

61 Mireasa primește bani în dar (zestrea).

Orice lichid se pretează la această echivalare: laptele, uleiul, gazul, lacrimile etc. În cele șapte volume ale lucrării *Anthropophyteia* găsim numeroase exemple ale acestei E.S. II. Într-adevăr, penisul este desemnat în mod direct prin bani (*Anthropophyteia*, vol. VI, p. 15), iar uleiul este lichid seminal (*ibid.*, p. 9). Ejacularea înseamnă că penisul vomită (*Anthropophyteia*, vol. I, p. 146) sau scuipă (*ibid.*, vol I., pp. 74, 142, 143, 144). În alte locuri: penisul plânge (*Anthropophyteia*, vol. I, p. 364). *Einem Mädchen in die Mütze spucken* — a scuipa o față în v... (literal, pălărie sau bonetă) — o expresie ce desemnează copulația etc.

Dacă aplicăm aici E.S. II, *Zins* (dobândă) simbolizează lichidul seminal. Actul de a vorbi implică participarea gurii, o importantă zonă erogenă, în actul amoros reprezentat în vis. Pacientul se visează în rolul unei fete iubitoare. Ura îi trezește energia masculină (Adler). Iubirea îl transformă în femeie. Visul (asemenea tuturor viselor) are caracter bisexual.

Vreau să expun aici și alte forme de transformare, de inversare simbolică în opus (*Umkehrung*).

Mai întâi, iată un vis al doamnei Alpha:

Visul despre copilul care se sufocă:

(35) *Un copil necunoscut vine la mine. Nu arată bine și mă privește fix, cu ochi triști. Îl las să stea la masă și îi dau de mâncare. Copilul devorează o cantitate incredibil de mare de alimente și pare să se sature. Se vede că mâncarea îi face bine, fața i se animă și se rotunjește, iar eu mă simt mulțumită. Deodată, copilul se îneacă și observ că o îmbucătură i-a stat în gât. Se învinețește la față, ochii îi ies din orbite și, uluită, văd că e în mare pericol de a se sufoca. Copilul se întoarce spre mine să-l ajut în situația aceea chinuitoare. Știu că nu e nimeni prin preajmă la care aș putea apela. Ce bine ar fi dacă dr. Stekel ar fi aici! În orice clipă, copilul se poate sufoca și poate muri. Hotărâtă, deschid gura*

copilului, deși acesta se zbate, și văd o bucată mare de carne care i s-a blocat în gât, dar atât de adânc, încât nu cred că e posibil să ajung la ea cu degetele. Pe masă e o lingură; o apuc repede și o introduc cu îndrăzneală în gâtul copilului, încercând măcar să împing bucata blocată. Când scot lingura, văd că e pătată de sânge și mi-e foarte teamă că am rănit copilul. Dar copilul revine la culoarea normală, respiră liniștit și nu pare să sufere. Sunt bucuroasă, dar neliniștită pentru că tace; îl îndemn să spună ceva, vreau să știu dacă suferă. Apoi copilul strigă de două ori, una după alta: „Papá!“ Iar eu mă trezesc.

Analiză: O deplasare de jos în sus minunat reprezentată. Copilul „necunoscut“ pe care vrea să-l hrănească este vaginul ei⁶²; „a sta la masă“ înseamnă a fi întins în pat. „Copilul flămând“ primește în sfârșit „carne“. Mai mult, observăm fantezia în care un falus gigantic se blochează.

Ce bine ar fi să-l pot ajuta! E o aluzie îndreptată spre mine. Trebuie să o vindec de nefericirea produsă de problemele de natură sexuală.

Aceste fantasme transparente sunt asociate cu amintiri referitoare la masturbare, în care „degetul“ nu poate ajunge la „copil“, iar diverse alte obiecte (lingura) substituie penisul. În cele din urmă, visul dezvăluie transferul. Copilul îl strigă pe *papá!* Vrea să aibă un tată (tată, din nou, în sensul de penis, de „lance virilă“ — *hasta virilis*). Dar și adevăratul tată joacă un mare rol în nevroză — precum și în fantasma referitoare la felație, în cadrul căreia copilul reprezintă gura.

Pacienta renunțase să mai mănânce carne cu luni în urmă. Ea se teme (iar teama corespunde de obicei unei dorințe) că „o bucată de carne i s-ar putea opri în gât“.

---

62 Un simbolism des întâlnit: copilul sau „micuțul“/„micuța“ pentru a înlocui organele genitale.

Gesticulația tipic onanistă („Îl introduc cu îndrăzneală — împing spre interior“) este adeseori însoțită de reacții de greață. Masturbarea este asociată cu diverse fantasme referitoare la incest („Copilul a strigat «papá!» de două ori“) pe care le-a avut în două perioade: înainte de a împlini zece ani și după instalarea pubertății. Odată s-a rănit în timpul actului. Acum „teama a refulat iubirea pe care o simte“ (comparați cu visul cu telefonul, nr. 13). A practicat întotdeauna masturbarea cu multă asiduitate, iar uneori actul era repetat până când ajungea de două ori la orgasm („Copilul a strigat «papá!» de două ori“).

„Hermafroditismul psihic“ este ilustrat în mod izbitor. Ea demonstrează că ar putea da dovadă de multă forță, „asemenea unui bărbat“, dacă o femeie străină ar insista să-i ofere iubirea ei. („*Ce frumos ar fi să-i pot ajuta pe alții, dacă aș fi medic.*“) Se implică să ajute cu atât de multă forță, încât rănește copilul. Ea e „un alt soi de bărbat“ decât medicul ei. Știe imediat ce problemă avea copilul care suferea. Se identifică cu „papá“ al ei, care este un chirurg celebru și priceput.

Deplasarea poate fi atât de desăvârșită, încât anumite vise trebuie interpretate în sens invers.

Cu prilejul unui congres al Societății de Psihanaliză din Viena, Freud a afirmat că unele vise nu pot fi privite decât în acest mod⁶³. Consemnez aici un asemenea vis al domnișoarei Etta, mai ales pentru că prezintă și alte trăsături importante.

(36) 1. *Mă aflu în clădirea unui teatru. Era imensă și semăna cu un castel. Se pare că am urmărit un spectacol, dar nu-mi amintesc precis.*

63 Artemidoros spune: „În ceea ce privește tălmăcirea viziunilor onirice, onirocriticul trebuie să pornească în abordarea lui când de la început la sfârșit, când de la sfârșit la început: căci există, într-adevăr, situații în care, sfârșitul fiind obscur și greu de priceput dintr-o privire, începutul îl limpezește, și există situații în care sfârșitul lămurește începutul“ (Carte de tălmăcire a viselor, ed. cit., p. 36).

2. Apoi am urcat pe o scară gigantică din clădirea respectivă și l-am observat pe dl X care s-a ivit de câteva ori, iar eu m-am mirat că locuia acolo. L-am salutat politicos, mi-a răspuns tăios și rece și m-am gândit: „Trebuie să încetez, oricum nu face nimic pentru mine“.

3. Apoi, țineam în mâna dreaptă o bucată de hârtie albă și mototolită, iar în stânga, un măr alb. Am intrat într-o încăpere. Oamenii de acolo voiau să-mi ia mărul, dar i-am păcălit cu hârtia mototolită în formă de sferă. Când i-am povestit asta femeii numite Rosen (o actriță), vorbeam cu dificultate, pe un ton isteric, și m-am gândit: „Nu mă descurc prea bine, ar trebui să fie mai firesc — nu mă dedic cu totul acestui lucru“. Și după aceea: „Dacă nu mă pot apăra de acești oameni, o să-mi trag pur și simplu una peste cap și-o să mă trezesc“.

4. Apoi stăteam pe pervazul unei ferestre, alături de fiul adult al doctorului Stekel și mai târziu chiar lângă doctor. Îl țineam pe fiu într-o îmbrățișare strânsă. „Aha“, a spus dr. Stekel râzând — „din nou un pic de homosexualitate“. Apoi i-am dat drumul tânărului.

5. Iar acum eram la N. O fată cu părul roșcat s-a așezat lângă mine și m-am gândit că era ruda lui Rudolph și actuala lui iubită. Părul ei era răvășit într-o parte și m-am gândit că o sărutase cu siguranță în acel loc. Apoi ea a ieșit, iar eu de-abia așteptam să rămân singură cu doamna N. Soțul ei stătea tăcut la masă. Am sărit la ea, mi-am aruncat brațele în jurul ei și i-am șuiert printre dinți: „Mă gândesc mereu că o sărută și mă scoate din minți. Nu suport așa ceva! Sperietoarea aia de ciori cu părul roșcat!“ Apoi m-am aruncat, plângând, epuizată, pe divan. Rudolph era acolo, la fel și fata cu părul roșcat; Rudolph mi-a spus: „Încă te mai iubesc, dar nu ca înainte“. Îngrozită, m-am ridicat repede, ca să nu-mi vadă lacrimile.

6. După aceea mă plimbam printr-o grădină, îmbrăcată în alb și fiindu-mi foarte frig. Karl mergea puțin mai în

față și am încercat discret să mă cuibăresc pe lângă el: asta m-a ajutat să mă încălzesc imediat, dar — mi-am spus în gând — nu era frumos, și mama era foarte supărată din cauza asta; așa că mi-am continuat drumul de una singură, iar dinții îmi clănțăneau de frig.

Visul prezintă istoria vieții pacientei și începe cu o fantasmă privitoare la viitor; trebuie să-l citim de la coadă la cap pentru a-l înțelege. În copilărie, ea a avut o mică aventură amoroasă cu un băiețel (Karl). Avea 12 ani și suferea îngrozitor din pricina frisoanelor; un simptom tipic al nevrozei anxioase și, în special, al anticipației sexuale. Băiatul unor chiriași care locuiau acasă la ei, în vârstă de 14 ani, a venit în patul ei timp de câteva săptămâni, a sărutat-o (fără a face nimic mai mult) până când mama ei l-a prins și l-a dat afară din casă. Episodul cu rochia albă (inocență) și gerul face referire la această experiență. Cu șase ani înainte, fusese logodită cu un tânăr, un muzician (Rudolph), care, după câteva săptămâni, i-a mărturisit că nu știa ce să facă, era nefericit și nu o mai iubea ca înainte. A considerat că fata cu părul roșcat, care în vis era mai importantă pentru el decât ea, era cauza acestei schimbări. Evenimente asemănătoare cu cele redată în vis s-au întâmplat cu adevărat. Bărbatul care stă tăcut la masă și nu o poate ajuta este tatăl ei care a murit și pe care ea l-a iubit cu un devotament suprem. Trecând prin toate aceste experiențe, fata a dezvoltat o nevroză gravă și a venit la mine să o ajut. Modul în care își imaginează terapia în vis este reprezentat în partea a patra: îl îmbrățișează strâns pe fiul meu adult (nu am un astfel de fiu). Fiul este, desigur, falusul meu erect (pacienta are mereu sentimentul că ceva mare și greu e gata să coboare asupra ei sau că este pe cale să umple un spațiu de dimensiuni mari; când își deschide ochii și privește cerul, regretă că ochii îi sunt prea mici pentru a cuprinde întreaga întindere a cerului). Am reușit să

dovedesc în mod repetat înclinațiile ei homosexuale — printre care se număra și o anumită slăbiciune pentru soția mea. O formă de transfer puțin studiată până în prezent este transferul asupra familiei terapeutului, care joacă un rol imens. Chiar și cățelușul meu a devenit astfel obiectul unui transfer ca rezultat al unei deplasări dinspre medic spre un membru al căminului său. Dar faptul că în vis o tachinez cu privire la homosexualitatea sa are o semnificație aparte. Nu mă comport ca un bărbat, sunt femeie, pentru că nu-i ofer ocazia de a-mi îmbrățișa strâns fiul. Prin urmare, acum, după ce s-a vindecat, se gândește din nou la căsătorie; a treia parte a visului se referă la asta. Hârtia cea albă și mototolită din mâna ei dreaptă, pe care, după cum își amintește după aceea, mulți oameni încearcă s-o înhațe, este certificatul de căsătorie. Ea nu dă nimănui mărul cel alb pe care-l ține în mâna stângă — mai târziu a fost de părere că e posibil ca mărul să fi fost roșu — până când hârtia va fi fost mai întâi acceptată, cu alte cuvinte, poate fi posedată doar după ce va fi dusă la altar. Nu este mulțumită de ea însăși, încă nu a găsit pe nimeni care să-l înlocuiască pe iubitul pierdut: *sie legt sich nicht ordentlich hinein* — nu-și poate pune sufletul pe de-a-ntregul într-o nouă relație⁶⁴. Firește, găsim aici și aluzii la masturbare, aceasta fiind în mod clar asociată cu isteria. Ultima afirmație din această parte a visului dezvăluie gânduri tragice („*dacă nu mă pot apăra de acești oameni, o să-mi trag pur și simplu una peste cap și-o să mă trezesc*“). Este hotărâtă ca, în cazul în care va ceda poftelor care o iau cu asalt, bunăoară, printr-o

---

64 Ea este bărbat. De aceea se poate implica activ, se poate „pune în ceva“ (*hineinlegen*). Doar în acest sens acuzația pe care i-o aduc cu privire la homosexualitate devine inteligibilă. În acest vis, îmi arată *wie sie sich „hineinlegen“ würde*, cum ar fi să fie bărbat. Agentul X., acel bărbat brutal și cinic, ar părea un tip timid prin comparație cu ea. (*Hermafroditism psihic*.) În final, ea triumfă. Este deasupra (Adler).

relație extraconjugală, fără a avea certificat de căsătorie, să se împuște în cap imediat în ziua următoare. Pur și simplu își va pune revolverul în dreptul frunții și nu se va mai trezi niciodată, sau, mai bine, se va trezi în ceruri; altfel spus, abia atunci își va începe adevărata viață — iar fantasma legată de revolver reprezintă, de asemenea, fantasma de a se juca cu penisul, o fantasmă ce introduce cea de-a patra parte a visului.

Recent, i-au fost prezentate noi standarde morale; o prietenă care e actriță a fost de părere că nu putea să devină cântăreață de operă dacă avea asemenea mentalități învechite. E cântăreață și așteaptă să ajungă pe scena operei în mai puțin de un an. În sfârșit, ajunge la un nivel destul de înalt, de unde poate să treacă cu vederea anumite scăpări de ordin moral. Îl vede pe X., agentul ei, ivindu-se amenințător, un bărbat care, oricum, ei nu i se pare destul de implicat; deși ea îl salută cordial, el răspunde tăios și pare să nu-i pese de ea. Gândurile ei din timpul visului lucid gravitează în jurul unei temeri nemotivate, cauzate de comportamentul necizelat al acestui bărbat, un comportament din cauza căruia este privit cu neîncredere de toate actrițele. În acest vis, el se comportă cu o decență neobișnuită. Atât a reușit ea să realizeze, exersând ascensiunea pe scara gigantică. Și, în cele din urmă, își împlinește scopul, este actriță și întrezărește ca prin ceață viața lipsită de contrângerii pe care o duc actrițele.

Prima parte cuprinde și o experiență remarcabilă ce datează din primii săi ani de viață. Primele activități din copilărie au avut loc mai ales într-un *Hoftheater* (Teatrul Curții Imperiale). Amintirile din această perioadă sunt neclare și conțin o profecție imprecisă a viitorului: ea este acum actriță la Teatrul Curții Imperiale...

DEFORMAREA ONIRICĂ (3)

Așa cum ochiul are o pată oarbă, tot astfel în profunzimile sufletului fiecărui om există o pată întunecată care este centrul stricăciunii interioare.

Feuchtersleben

Deplasarea și condensarea se numără printre mijloacele expuse de Freud ca părți ale procesului de deformare onirică. În unele vise apare un criminal. Analiza dezvăluie că pacientul se gândește să ucidă pe cineva și să se răzbune, străduindu-se să-și reprime aceste tendințe neplăcute. Visul atribuie aceste impulsuri malefice unei alte persoane. Mai mult, menționăm că în vis o persoană este alcătuită din mai multe alte persoane. Acest proces a fost numit de Freud „condensare“.

Vom prezenta acum o exemplificare foarte instructivă. Este vorba despre un așa-numit „prim“ vis, cu alte cuvinte primul vis pe care un pacient nevrotic l-a prezentat spre a fi supus analizei. Aceste prime vise

sunt foarte importante. De obicei, influențează într-o anumită măsură relațiile dintre pacient și analist și, de regulă, redau imaginea de ansamblu a nevrozei.

Visul domnului Theta este următorul:

(37) În camera mea, la stânga ușii, am pus de pază un polițist despre care știam că era înarmat cu un pistol. În stânga, alături de punctul lui de observație, era o cutie, dar aceasta nu-l împiedica să fie văzut din exterior. Îl pusesem să stea acolo ca să mă apere dacă cineva ar fi dat buzna. Am reflectat: ar fi neplăcut pentru mine să fiu primul care intră. Trebuie să trimit pe cineva înainte. Apoi m-am gândit: aș putea lua cu mine un servitor sau vreo cunoștință, dacă e cazul, dacă nu, ar trebui să intru eu însumi. Mi-a trecut prin minte că cel care ar intra primul ar putea fi împușcat de paznic. Dar gândul m-a străfulgerat doar pentru o secundă.

În plus, pacientul își amintește un al doilea vis:

(38) Era un mare incendiu. M-am dus la perete. Peretele era atât de jos, încât am sărit pe el.

Acest vis redă diferite emoții. În primul rând, teama că cineva ar putea da buzna, în mod evident, un vis tipic „feminin“. În al doilea rând, teama de polițist. În al treilea rând, teama de a fi primul „care intră“ și, în al patrulea rând, îngrijorarea pentru ceea ce i se va întâmpla servitorului.

Îi permitem pacientului să ne prezinte asocierile trezite de „polițist“. În copilărie, un ofițer era o personalitate căreia i se cuvenea cel mai mare respect. Ori de câte ori era neastâmpărat, era amenințat cu venirea „polițistului“. Are și acum un sentiment neplăcut atunci când întâlnește un ofițer, fie el polițist sau jandarm, ca și când ar fi vinovat, ca și când ar fi făcut ceva rău. Dar, în același timp, se simte nevinovat. Nu a greșit cu nimic.

Acest fenomen, această spaimă pe care o însuflă oficialitățile și oamenii legii este destul de răspândită în

rândurile nevroticilor. Într-o anumită măsură, trădează o conștiință încărcată.

Este și situația pacientului nostru. Importantul „polițist“ din vis este tatăl de care îi este teamă: l-ar putea prinde în timp ce face obrăznicii. Orice persoană „vigilentă“ poate apărea în vis în chip de „polițist“. Soțul (dacă este vorba despre o femeie) sau soția (dacă este vorba despre un bărbat), guvernanta cea severă, profesorul particular, supraveghetorul etc. În acest punct, asocierile îl poartă pe pacient la persoana care îi impunea cel mai mult respect: tatăl său. În trecut, tatăl îl supraveghease cu multă severitate. În mod surprinzător, pacientului îi revine în minte un episod ce datează din cel de-al treilea an al vieții sale. Stătea în pat alături de tatăl său, când, deodată, i-a atins *membrum*-ul, aflat în stare de erecție puternică. L-a apucat, încercând să se joace cu el. Dar tatăl s-a trezit și i-a strigat cu asprime: „Ce faci?“ Tot acestea au fost și cuvintele unui polițist care l-a acostat odată, când se furișase să rupă niște trandafiri dintr-o grădină.

Dar să ne întoarcem la asocierile ulterioare ale pacientului. Fusesse influențat foarte mult de o anumită femeie, o prietenă a tatălui său pe care o numea „mătușa“. Această „mătușă“ îl supraveghea cu mare atenție și avea grijă ca el să-și țină mereu mâinile la vedere. Și ea a strigat odată către el: „Ce faci?“, într-o dimineață în care l-a surprins masturbându-se.

„Polițistul“ îi amintește, de asemenea, că fusesse foarte atașat de un unchi pe care-l chema Franz. Acesta fusesse medic și murise de sifilis. Își dă seama că mai cunoștea un Franz, un bărbat care se împușcase, și, în cele din urmă, un al treilea Franz, fratele lui.

Astfel, observăm că polițistul din vis este o figură compusă, ce constă dintr-o serie de persoane reale, îmbinate laolaltă. Până în acest punct, descoperim că personajul este compus din: „polițist“, ca reprezentant

al legii, tatăl, mătușa, fratele și doi unchi, dintre care unul fusese medic. Putem presupune întotdeauna în mod pertinent că primul vis relatat influențează într-o anumită măsură relația pacientului cu analistul. Polițistul mă reprezintă și pe mine. Dar vom aborda mai târziu această temă. Polițistul pare să se asemene cel mai mult cu fratele pacientului.

Aflăm lucruri despre factorii recentți care au inspirat acest vis. Aceștia sunt destul de importanți. Când vine aici, stă la fratele său. A venit de două zile. În aceeași casă locuiește și o soră a soției fratelui său, o fată foarte drăguță, studentă la Conservator. Se pregătește să devină artistă. E destul de cochetă. Acum, își dezvăluie câteva dintre fantasme. Ar vrea să rămână în Viena câteva săptămâni. I-a trecut prin minte: „Poate se înfiripă ceva între tine și sora cumnatei!“ Dar un alt gând a introdus o notă dezagreabilă: „Ce-ar fi dacă v-ar prinde fratele tău?“ Precum și: „Dar dacă e *virgo intacta*?“ Asta ar fi foarte neplăcut pentru el, de aici gândul din vis: „Am reflectat: ar fi neplăcut pentru mine să fiu primul care intră“.

Pacientul este extrem de neîncrezător. Le suspectează (în inconștient) pe toate rudele sale. Observă că fratele lui are un comportament foarte amical față de cumnata lui. Este oare posibil să aibă o relație extraconjugală cu ea? Cumnata e reprezentată prin „cutia“ din vis. Cutia, cufărul, scrinul, sertarul, dulapul, mobilierul (mobilierul vechi), masa, dar și camera simbolizează adeseori femeia (în limba germană, *Frauenzimmer*!). Cutia se află în stânga fratelui. Această precizare are o anumită semnificație, după cum vom vedea mai târziu. Duce cu gândul la caracterul interzis al relației. Expresia „*dar aceasta nu-l împiedica să fie văzut din exterior*“ se referă la acest fapt; înseamnă că el a fost capabil să-și dea seama. Această relație nu mai poate fi ascunsă. Expresia de mai sus, „*dar aceasta nu-l împiedica...*“, în germană „*durch*

den er aber nach aussen gegen Sicht nicht gedeckt war“, include termenii *Sicht* (vedere) și *Deckung* (acoperire), fiecare având un sens dublu. De exemplu, această iubire extraconjugală „acoperită“, ținută în secret, este o investiție care va trebui „acoperită“, adică pentru care se vor face niște plăți, care va costa deci ceva. Și el vrea s-o iubească, asemenea fratelui său.

Fratele simbolizează frecvent penisul. În special fratele mai mic. Acest lucru este valabil și aici. Acum înțelegem de ce îl pune să stea de pază — adică „drepti“ — pe polițist de două ori și ce anume reprezintă acest individ. Este o reprezentare a ceva dezgustător printr-o deplasare. El transformă agresiunea într-un act ce semnifică protecția. Este un fenomen des întâlnit în vise. Persoana care visează se apără de intruși și spărgători cu bețe, umbrele sau pistoale — toate acestea fiind simboluri pentru *membrum*. Acesta este modul în care sunt reprezentate manifestările homosexualității.

Acest vis are un caracter bisexual, asemenea tuturor viselor, un aspect evidențiat mai cu seamă de Alfred Adler⁶⁵. Dezvăluie intenții de natură sexuală față de fratele său și o primă aluzie la atracția (sau transferul) pe care o simte față de mine. Latura feminină din vis caută idealuri masculine. Latura masculină a visătorului reprezintă simbolic obiectivele sale de natură heterosexuală prin „cameră“ și „cutie“.

În vis trebuie să trimită pe cineva în cameră: un servitor⁶⁶. Din nou, acest servitor este penisul lui. Toate numele ce desemnează servitorii: *Diener*, *Knecht*, *Dienstbote*, *Dienstmann*, *Dienstmädchen* sau *Stubenmädchen* simbolizează organele genitale.

65 Vezi: *Der psychische Hermaphroditismus im Leben und in der Neurose*. Fortschritte der Medizin, 1910, nr. 16

66 Servitorul ca simbol al penisului: vezi *Anthropophyteia*, vol. I, p. 41.

În poezia sa „Jurnalul“⁶⁷, Goethe se referă la al său *membrum virile* după cum urmează:

*Și cum de-atâtea ori ca de o pradă
De-al căsniciei drept, cel cuvenit,
Ne-am bucurat, în holde și ogradă,
În locuri unde nici n-ai fi gândit,
Mereu slujiți de servul-meșter cu bravadă,
De câte ori voiam, și nesmintit.
Al naibii serv ce-mi stă azi în somnie
Lipsindu-mă de ce noroc a fi e!*

Cu greu am putea găsi simboluri mai grăitoare. Astfel, *Dienstmann* al nostru, servitorul nostru, este și penisul. O deformare iscusită a visului constă în atribuirea păcatului unei alte persoane și reprezentarea propriei persoane ca fiind expusă pericolului. „Sau vreo cunoștință, dacă e cazul“ se referă la încântătoarea fată. Nu are altă ocazie de a copula și speră că nu se va face de rușine. Teama că fratele s-ar putea supăra este exprimată în propoziția: „Primul intrus [adică primul care „penetreză“ camera] ar putea fi împușcat de cel ce stă de pază!” În gândurile lui apare și o ușoară teamă că s-ar putea molipsi de o boală. Una dintre primele persoane la care s-a gândit, prin asociere, a fost unchiul decedat din cauza sifilisului.

Intensitatea mare a pasiunii este indicată de elementul marelui incendiu: „era un mare incendiu“. Arde pe dinăuntru. Speră că și fata simte același lucru. Problemele nu sunt mari, femeia opune mai puțină rezistență atunci când arde și ea de dorință. El sare pe zidul cel scund⁶⁸...

---

67 Cf. J.W. Goethe, *Opere alese*, vol. 1: Poezii (București, Rao), 2013, p. 296 (trad. de Grete Tartler) (n. red.).

68 Zidurile simbolizează și mecanismele de apărare ridicate din frica față de pulsuniile criminale. În mod hotărât, pacientul nostru

Până în acest punct, am fost călăuziți de gândurile conștiințe și inconștiente care au generat visul. Dar visul permite o înțelegere mai profundă a conflictelor pacientului. De ce se teme de intervenția legii? Oare chiar nu a făcut nimic rău?

În acest moment, diverse episoade ale vieții sale ies la suprafață, după ce inițial opune rezistență. Din cauza lui, o fată a rămas însărcinată cândva și, sfătuită de el, a apelat la o moașă care i-a provocat un avort. A fost înnebunit de îngrijorare cu privire la rezultatul intervenției, arzând de nerăbdare să afle ce s-a întâmplat. A vrut să meargă și să se intereseze personal, dar s-a temut de complicațiile legale serioase. Așadar, a trimis un mesager care nu știa cine este, în timp ce el stătea și aștepta răspunsul la colțul străzii. Povestea respectivă l-a făcut să fie neliniștit o vreme, temându-se cumplit de complicațiile legale.

Dar povestea se asociază cu diverse alte episoade. Mai demult, a întreținut o *liaison* cu o femeie căsătorită (cutia de pe partea stângă) care, la insistențele soțului ei, a mărturisit totul. Atunci, s-a temut că soțul gelos avea să-l împuște. După aceea, soțul își urmărea nevasta la tot pasul. Și cu acea femeie el comunica tot prin intermediul unui mesager. Și ea i-a trimis odată un mesager care să-i lămurească situația și să anuleze mesajul unei scrisori pe care i-o scrisese la porunca soțului ei atunci când îi mărturisise acestuia adevărul.

Un alt episod legat de un avort apare în gândurile suscitade de vis. Într-adevăr, teama lui față de polițiști și jandarmi nu era lipsită de temeii. Afectul decurgea din evenimente adânc refulate. Decurgea dintr-o conștiință vinovată.

---

manifestă pulsiuni criminale.

Acum știm cine este polițistul. Pacientul simte că trebuie să se supravegheze. Este un exemplu de „clivaj al personalității”; vom avea ocazia să vorbim despre o serie de cazuri similare. Trebuie să fie foarte vigilent și să se apere. Trebuie să se protejeze împotriva instinctelor sale josnice, împotriva poftelor sale ascunse.

Într-adevăr, mai are un motiv pentru care trebuie să se supravegheze și să se țină în frâu cu cea mai mare atenție. În ultimii ani, a trebuit să lupte cu el însuși pentru a-și stăpâni puternicele pulsioni criminale la adresa șefului său (este funcționar la poștă) pentru că acesta a refuzat de două ori să-l promoveze. Șeful are o mare chelie în vârful capului. Vreme îndelungată, i-a fost greu să întâlnească un om chel fără a se gândi cât de mult i-ar plăcea să-l pocnească în creștet cu o măciucă. Și tatăl său are chelie. Astfel, ni se dezvăluie cel mai profund conflict din interiorul lui. Odată, a curtat aceeași femeie pe care o plăcea și tatăl lui, iar tatăl, un văduv în putere cu o poziție socială mai bună, a ieșit învingător. Acest tip de conflict este deja trasat în etapa infantilă a nevroticului.

Nu era deloc dornic să-mi povestească toate aceste lucruri. Eu sunt ofițerul de poliție căruia vrea să-i transmită un mesaj ciudat, cu alte cuvinte, își propune să nu-mi spună cele mai importante lucruri. Așadar, observăm că visul utilizează cele mai neobișnuite procese de condensare pentru a crea deformări motivate de nevoia de a se cenzura. Polițistul este tatăl, fratele, medicul, penisul său și el însuși. Acel *Dienstmann* (servitor) este penisul, adevăratul *Dienstmann* — el însuși, și, în cele din urmă, *Dienstmädchen*, servitoarea, în cazul căreia a fost „primul care a intrat” și care a trebuit să avorteze din cauza lui. Polițistul este și mătușa, și cumnata lui, astfel încât visul se pretează unei interpretări bisexuale.

Visul povestit ulterior dezvăluie și o fantasmă de natură homosexuală. Orice „perete“ sau separator lipsit de fisuri semnifică bărbatul. (Nu există nicio ușă.)

Pe scurt, acest vis expune întreaga amploare a nevrozei pacientului.

Analiza atinge noi profunzimi dacă ne amintim că „paznicul“ din vis semnifică moartea. Acest lucru este valabil și dacă ar fi vorba de un soldat, jandarm, cavaler sau ofițer. Aceștia simbolizează moartea care ne pândește mereu, nescăpându-ne niciodată din ochi, am putea spune.

Cutia simbolizează mormântul și sicriul. Nu vrea să fie primul care moare: „Ar fi neplăcut pentru mine să fiu primul...“ Dorește să trimită pe cineva înainte, altfel spus, să trimită pe cineva la moarte. Peretele este zidul ce împrejmuiește cimitirul. Marele incendiu simbolizează viața: flacăra ce se autoconsumă.

Acceptă dificultățile și sare pe zid: se confruntă cu gândul sinuciderii. Vrea să se împuște.

Într-adevăr, aceasta este cea mai profundă și mai importantă semnificație a visului.

CLIVAJUL PERSONALITĂȚII ÎN VIS

Modul în care ne vedem pe noi înșine în vis nu este diferit de cel în care ne vedem în oglindă, doar că în vis nu ne dăm seama că avem de-a face cu o oglindă. Însă, în vis, imaginea este mai vie, în timp ce conștiința și gândirea sunt amorțite.

Lichtenberg

Clivajul personalității în vis este o formă specială de deplasare. Persoana care visează se divizează în două: Eul cel bun și Eul cel rău. În literatură, scriitorii au recurs întotdeauna la acest mecanism⁶⁹. Freud observă în mod foarte pertinent:

„O descoperire căreia nu am putut să îi găsec nicio excepție este aceea că în fiecare vis este vorba despre propria

---

⁶⁹ În legătură cu acest lucru, vezi studiul meu „Dichtung and Neurose“. Printre perechile de acest gen se numără Mefisto și Faust, Zanga și Rustan, Franz și Karl Moor, Skule și Haakon etc.

persoană. Visele sunt absolut egoiste. Acolo unde în conținutul visului nu apare Eul meu, ci numai o persoană străină, pot presupune în liniște că Eul meu este ascuns în spatele acelei persoane. Îmi pot introduce Eul în context. Altă dată, acolo unde în vis apare Eul meu, situația în care acesta se află îmi arată că în spatele Eului se ascunde o altă persoană, prin identificare“.⁷⁰

Acum ne îndreptăm atenția spre un vis ce prezintă noi exemple de deplasare; în același timp, reprezintă o ilustrare adecvată a clivajului personalității în vis:

Un judecător are următorul vis:

(39) Aveam o vilă în apropierea unei închisori și la un moment dat se făcea că o cameră a acestei vile s-a transformat într-un fel de verandă care ducea pe acoperișul închisorii. Apoi am aflat că un deținut scăpase de acolo și oamenii vorbeau despre asta. Părea să fie o situație neplăcută, prizonierul care evadase putea să ne atace. Chiar așa, cum stăteam singur în cameră, privind spre verandă, am văzut pe acoperiș un prizonier cu aspect jalnic, foarte slab, emaciat, cu chipul palid; ochii îi erau înfundați în orbite, avea părul ras și imediat am avut impresia, dieser Strafling wird sich da hinaus-schwingen — acest prizonier va scăpa (literal: se va arunca afară!). Apoi mi s-a părut că bărbatul era gata-gata (unter Umständen) să mă atace, așa că am apucat un cuțit care se afla pe masă, am intrat într-o cămăruță despărțită de cealaltă printr-o ușă de sticlă, m-am

70 Practic, aceasta este o reacție infantilă. La întrebarea: „Cine a făcut asta?“ copilul indică mereu o „altă“ persoană. În același mod, visul proiectează toate gândurile negative asupra altcuiva și încearcă astfel să debaraseze conștiința de sentimentul vinovăției. Procese mentale similare pot fi observate în rândurile oamenilor primitivi, cu un mod de gândire simplu. „Diavolul e de vină!“, „E lucru necurat, s-au băgat spiritele rele!“ Dar nici persoanele cu un nivel de educație mai înalt nu pot să reziste întotdeauna tentației de a proiecta spre exterior acest sentiment interior al vinovăției.

încuiat acolo și l-am urmărit prin ușa de sticlă. Dumnezeuule mare! — m-am gândit eu, ar putea să spargă ușa de sticlă, iar eu va trebui să mă apăr (abwehren) cu cuțitul.

Acest vis este tipic pentru un judecător. Desigur, sentimentul nevrotic al vinovăției iese la suprafață cu multă forță de-a lungul visului. Pacientul are conștiința apăsată de mai multe lucruri, firește, de natură sexuală; teama lui majoră este că soția va afla despre aventurile sale amoroase, iar acest lucru le va tulbura fericirea matrimonială. În special, acest lucru ar fi posibil dacă una dintre amantele lui ar rămâne însărcinată în urma aventurii avute cu el. Unele escapade îi periclitizează în mod direct poziția socială. N-ar fi putut exprima mai clar acest lucru în vis altfel decât prin apariția unei închisori alături de vila în care locuiește. În acest vis, observăm clivajul personalității la care am făcut deja referire (Faust și Mefisto etc.), iar acest proces este foarte frumos ilustrat. În același timp, el este și bărbatul care locuiește în vila cea confortabilă, dar și deținutul din închisoare, individul ușuratic și nechibzuit care dă buzna, tulburând pacea și fericirea căminului său. Ar vrea să împiedice intrarea acestui intrus. Astfel, ajungem la imaginea ușii închise, o imagine care apare în mod tipic atunci când oamenilor le este teamă de ispite; visul le arată că pot trage oricând zăvorul pentru a nu permite pasiunilor să izbucnească. În asemenea exemple, pasiunile sunt reprezentate de fiare salbatice, de cai sau infractori.

Mai mult, acest vis are și o altă semnificație. În biroul lui este o femeie cu aspect înfloritor, bine hrănită, cu obraji roșii, cu o ușoară exoftalmie și părul bogat (comparați inversarea din vis: aspect jalnic, emaciat, chipul palid... ochii scufundați în orbite, părul ras), *Schwingen* (*Hinausschwingen* – „a evada“) duce la

schwängern și la *Umständen*⁷¹; ambii termeni se referă la sarcină. În birou, este despărțit de femeie doar printr-o ușă de sticlă. Relația lor în acest moment este doar platonice, o mică despărțitură îi mai separă încă, dar el își propune să atace „acest prizonier“ cu cuțitul. De aici expresia din vis: „Dumnezeule mare! Ar putea să spargă ușa de sticlă...“ Faptul că apărarea e în realitate un atac este indicat de cursul împlinirii dorinței din vis. În acest vis, clivajul personalității capătă o importanță specială, pentru că îi permite pacientului să-și mențină limpezimea și libertatea Eului conștient (cel care se „apără“), deși el este în același timp prizonierul. Acesta din urmă, cu paloarea sa și ochii înfundați în orbite, este și un simbol al morții.

Merită remarcat și caracterul bisexual al visului.

Lupta cu deținutul din închisoare este un act homosexual pasibil de pedeapsă; prin inversare, este un act de agresiune (cu falusul său) asupra femeii de la birou care îi trezește pasiunea. Profit de această oportunitate pentru a menționa un aspect remarcabil: judecătorii, procurorii și avocații acuzării trădează foarte frecvent un „complex criminal“ în visele lor. Judecătorul nostru este compus de fapt din doi oameni, lucru exprimat foarte clar în vis. Asemenea vise apar frecvent. O femeie visează:

(40) *Văd o mare întindere mlăștinoasă, iar domnișoara M. trebuie să o traverseze. O avertizez, spunându-i: „Te poți scufunda în mlaștină!“ Cu toate astea, ea aleargă înainte, se acoperă de noroi, dar râde și îmi strigă: „Încearcă și tu!“ Știu că n-o să mă scufund și, deși nu mi se părea că e bine ce fac, am mers înainte, fără teamă.*

---

71 Expresia „*unter Umständen*“ (trad. curentă: „probabil“, „eventual“) se referă aici la sarcină. Compară cu expresia colocvială „*In andere Umstände kommen*“, adică „a rămâne grea“. „*Schwängern*“ înseamnă, la fel, „a rămâne însărcinată“.

Pacienta se luptă cu tentațiile și personifică aceste înclinații pe care le resimte în sinea ei prin intermediul domnișoarei M. Își trimite sieși un avertisment cu privire la marele oraș, o „mlaștină“, dar inconștientul ei râde de aceste pericole și o îndeamnă să ignore murdăria, continuându-și drumul. În cele din urmă, o face, fără a păți nimic. Ar vrea să experimenteze multe și să guste plăcerile vieții, dar se teme de consecințe. Cazul ei este o ilustrare foarte potrivită a expresiei cinice: moralitatea vine din teama de ceea ce se va întâmpla (Simplizissimus).

Mai jos urmează două frumoase ilustrări ale clivajului personalității în vis:

(41) *M-am văzut ca într-o viziune care a dispărut rapid. Eram afară. M-am văzut mult mai mică — dar cu trăsăturile unei persoane adulte — cu mâinile și picioarele ținute pe cruce. Doi bărbați voiau să-mi bată cuie în cap. Am spus: „E prea mult. N-a fost decât o cunună de spini“.*

„În vis se făcea că priveam îngândurată, cu capul sprijinit pe braț.“ Se vede pe sine pironită pe cruce. Este încă un copil, la o vârstă atât de fragedă, și deja trebuie să sufere așa de mult! În cazul ei, crucea este o nevralgie gravă ce se întinde de-a lungul nervului trigemen, până la spate⁷². Cei doi bărbați reprezintă două idealuri de natură sexuală, de la care se așteaptă să o defloreze. Cuiile bătute în cap sunt o deplasare de jos în sus și semnifică acuplarea. Coroana de spini este de fapt o *Jungfernkranz* — cununa fecioriei — iar pierderea acesteia nu ar îndurera-o. Această *Jungfernkranz* nu a fost decât o cunună de spini pentru ea. Cele două suflete din interi-

---

72 Sau, în cuvintele ei: „până la șale“ — *bis ins Kreuz* („Kreuz“ înseamnă și „cruce“, dar aici se referă la „șale“). Forma gravă de nevralgie de care suferă îi întărește fantasma în care este pironită pe cruce, îmbinată cu fantasmă privitoare la deflorare, ca o formă de ispășire.

orul ei, cel strict moral și cel plin de pasiune, sunt redat foarte elocvent în acest vis. Un mare păcat îi apasă inima. Lubește doi bărbați și tânjește cu disperare să fie cu ei⁷³.

Aceste „dorințe“ păcătoase au împovărat-o cu crucea nevrozei. Astfel, intră în joc și tendințele ei sado-masochiste...

Aceste tendințe sunt exprimate chiar mai limpede în următorul vis:

(42) *Eram într-un muzeu (Panoptikum), în fața unei cutii de sticlă în care se afla o femeie foarte frumoasă. Aceasta a spus: „Vezi, atât de jos putem ajunge dacă nu ne controlăm. Acum trebuie să-mi expun nefericirea și rușinea în văzul tuturor!“ M-am uitat la ea și a devenit verzuie, gălbuie — ca un cadavru sau ca o figură de ceară. Am continuat s-o privesc, iar corpul îi era separat în două (în partea de sus și partea de jos) și în interiorul lui se încolăcise un șarpe. Șarpele creștea, iar despicătura dintre cele două părți (ale corpului) se mărea tot mai mult. Lângă ea era un bărbat — acesta era mult mai înspăimântător la înfățișare — cu ochi albaștri, teribili, imenși, făcuți din sticlă, și cu fața galbenă. El a spus: „Asta nu-i nimic! Să vezi cum e când pasiunile se transformă în crime. Eu n-ar trebui să stau în Panoptikum, ci în camera de tortură. Sunt un criminal, dar mi-am înfăptuit fărădelegile astfel încât să nu aflu nimeni. Am păstrat trofeele“. Îmi arată o bășică de pește ce seamănă cu un glob de sticlă — transparentă (ca baloanele umflate cu aer care se vând pe la târguri).*

---

73 Desigur, fantezmele legate de dominare, atât de des întâlnite în rândurile fetelor „virtuoase“, joacă, de asemenea, un rol. Vrea să obțină gratificație fără vinovăție și fără a trebui să lupte cu sentimentul rușinii. Mai mult: vrea doi bărbați în același timp. O imagine obscenă i-a suscitată această fantezie a unui *ménage à trois*. Cuiel sunt, desigur, un simbol falic. Vezi *Anthropophyteia*, vol. II, p. 89.

Printre trofee erau un deget și un ochi⁷⁴, pe lângă alte lucruri. Acesta din urmă arăta ca un ochi de sticlă a cărui pleoapă se mișca automat, sus-jos, încontinuu. Figurile de ceară își tot schimbau dimensiunile, devenind când mai mari, când mai mici; se înălțau și se prăbușeau din nou. Deodată, sala a devenit mult mai spațioasă. M-am îndreptat spre ușa pe care am văzut-o în depărtare. Parcă eram paralizată — nu mă puteam mișca. Dar deodată, m-am trezit lângă ușă, doar că nu eram capabilă să apuc clanța. În cele din urmă, m-am trezit dincolo de uși și am văzut un coridor lung — am alergat și am alergat — și am văzut că figurile de ceară mă priveau fix. În cele din urmă, am ajuns la scări, care păreau nesfârșite. Nu puteam merge înainte, m-am prăbușit la pământ. Mi-am spus în sinea mea: Oricum te afli în Karlsplatz! Jos era o figură de ceară. M-am gândit: eu sunt aceea! Apoi am spus: Nu, e Salomeea! În mână avea un dovleac, și atunci când l-a aruncat spre mine, m-am trezit.

Analiză: Pacienta vede cursul vieții sale. Muzeul este terapia. Zace întinsă într-o cutie de sticlă și trebuie să-mi dea voie să o examinez cu atenție. Șarpele care separă corpul astfel încât despărțitura se lărgește tot mai mult nu mai necesită interpretarea mea. Separarea apare în plan orizontal, întrucât simbolizează sciziunea dintre suflet și trup. Spiritul este puternic, dar carnea e slabă.

„Specia umană sau ființa umană sunt asemenea nobilei Melusina⁷⁵” spune Hebbel, „oarecum accep-

74 Ochiul ca simbol al vaginului: prima echivalență simbolică. Degetul înlocuiește penisul: a treia echivalență simbolică. Mișcările automate sus-jos ale ochiului se referă la mișcările reflexe din timpul copulării: deplasare de jos în sus. Mai mult, ochiul, asemenea majorității simbolurilor de natură sexuală, are caracter bisexual și desemnează, de asemenea, scrotul: *Anthropophyteia*, vol. I, p. 215. Un deget și doi ochi: organele genitale masculine.

75 Personaj mitologic din folclorul medieval european, jumătate femeie, jumătate șarpe (n.t.).

tabilă până la nivelul ombilicului — dar mai jos de acesta, o monstruozitate“. Pasaje similare găsim la Nietzsche și la Shakespeare. Și pacienta noastră se vede ca și când ar fi separată în două prin păcat (șarpele): o parte nobilă și una imorală. Divizarea devine tot mai pronunțată. Acest lucru sugerează tragedia nevrozei sale — refularea.

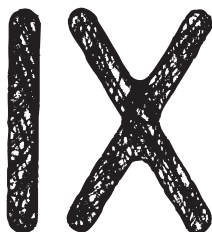
Dar, chiar și în sens literal, acest vis are o semnificație importantă pentru ea. Își visează virginitatea pierdută — sacrificată în secret. Bășica de pește trebuie s-o apere de riscul unei sarcini. Visează că face asta în secret, fără ca părinții săi să afle. Numele bărbatului iubit care trebuie să facă asta este Karl (*Karlsplatz*). Salomeea reprezintă, din nou, clivajul personalității sale — dar duce cu gândul și la soția lui Karl, de a cărei furie se teme. Această femeie i-a povestit odată că soțul ei, Karl, folosește bășici de pește ca metodă contraceptivă, pentru că nu-și mai doresc copii. La cât este ea de fertilă (*dovleac*), ar avea o duzină de copii! Odată, pacienta a fost împreună cu această femeie la o reprezentație a operei *Salomé*.

Bărbatul care îi arată cea bășică de pește este viciul — cel care o va seduce. Și „degetul“ joacă un rol în seducție. Ochii cu mișcări automate sunt cei ai unei prostituate care ademenește bărbați. Figurile de ceară care „se înălțau“ reprezintă penisuri. Ea nu poate înainta, se prăbușește la pământ. E o femeie pierdută. O fantasmă legată de naștere se asociază aici. Se pare că bășica de pește nu a avut efect. Dovleacul este un simbol al fertilității. De fapt, în vis pacienta se vede doar pe ea însăși, sub cinci înfățișări diferite: (1) femeia al cărei corp este separat în două de șarpe; (2) prostituata versată; (3) masturbatoarea (degetul); (4) ființa cea sadică, delectându-se cu fantezme sângeroase; (5) bărbatul care devine criminal.

Avem aici, din nou, un vis de natură bisexuală, demonstrând puternice tendințe criminale. Figurile de ceară, asemenea atracției față de statui, indică existența unor pulsiuni necrofile refulate⁷⁶.

---

76 Pulsiunile necrofile sunt foarte răspândite în rândurile nevroticilor și se exteriorizează prin oroarea trezită de cadavre sau morminte, sublimându-se în forma atracției față de statui, figuri de ceară și obiecte neînsuflețite. Motivația acestor fantasme infantile cu tentă necrofilă poate fi lipsa de apărare a ființelor moarte: *Anthropophyteia*, vol. VI, p. 249. O dovadă a persistenței acestor fantasme poate fi găsită în formele de jurământ necrofil ale unor persoane cu un nivel de cultură destul de ridicat. Compară cu jurămintele croaților, *Anthropophyteia*, vol. I. Același lucru poate fi spus despre jurămintele vehiculate de români. Vezi *Anthropophyteia*, vol. II, p. 293.

TRANSFORMĂRI ȘI BISEXUALITATE

Printre avantajele de care se bucură omul se numără și faptul că visează și știe acest lucru. Până acum, nu am profitat aproape deloc de asta. Visul este o viață în sine, care, alături de viața obișnuită, alcătuiește întregul pe care îl numim existență umană.

Lichtenberg

Transformările la care sunt supuse persoanele și chiar lucrurile ce apar în vis au fost întotdeauna recunoscute drept procese definitorii ale visului. Cineva cântă la pian. Deodată, pianul nu mai e pian — e o femeie. Femeia se transformă în tigru. În acest mod, visul expune procese de identificare. Pianul, femeia și tigrul trebuie să fie considerate echivalente. Cu alte cuvinte: poți atinge corzile sensibile ale acestei femei la fel cum atingi clapele unui pian! Dar e foarte pasională. Trebuie să ai grijă să nu-i stârnești gelozia. Imediat s-ar transforma în tigroaică. Această asociere de idei destul de detaliată este redată prin transformările de mai sus.

Uneori, prin intermediul unor asemenea transformări, visul exprimă îndoiala sau ezitarea între două dorințe. Atunci când, de pildă, un isteric anxios visează:

(43) Un mierloi m-a ciupit de deget. Apoi, pasărea s-a preschimbat într-o pupăză și a sărit la mine.

Aceste două vietăți diferite exprimă hermafroditismul psihic. Bărbatul este simbolizat de mierloi (penis), iar femeia, de pupăză (vagin). Sau cineva visează o femeie goală. Deodată, acesteia îi apare un penis gigantic. În sfârșit, se transformă într-un bărbat cu barbă.

Alte vise redau transformarea sub forma îndoielii.

(44) În vis mi-a apărut dl N. Nu eram sigur. Mai târziu mi-a trecut prin cap: poate era doamna X.

Am putea să examinăm acest fenomen în mod productiv dacă îl asociem cu câteva exemple. O pacientă are următorul vis după a patra zi de tratament:

(45) Unchiul Charles îl aduce pe Paul acasă după lăsarea serii. Eram cumplit de speriată și am întrebat dacă n-ar fi mai bine să-l culcăm imediat pe Paul. Charles s-a întors spre mine, dar, când m-am uitat la el, nu era Charles, ci în locul lui am văzut chipul întunecat al doctorului Stekel. Din cauza fricii prin care trecusem, mă simțeam epuizată și mi-am sprijinit capul pe brațul său.

Analiză: situația corespunde parțial unor evenimente din viața reală. Unchiul ei a adus-o într-adevăr pe soția lui, „Paula“, acasă la pacientă, după ce fusese rănită grav într-un accident rutier. Paula era cea mai bună prietenă a ei. Charles era omul pe care-l iubea cel mai mult. O iubire nefericită care s-a sfârșit repede. S-a sfârșit doar în sens manifest. Ea a întrerupt orice legătură cu el. Dar, în sinea ei, încă îl iubește cu toată afecțiunea de care este în stare o fată singură care simte cum înaintea în vârstă și care tânjește după tandrețe. Al doilea om de care se simte foarte atașată este fratele ei, Paul. Și acesta este adus acasă grav rănit, altfel spus, moare curând.

Desigur, doar în sens simbolic. El moare doar din perspectiva sufletului ei. Eu îi „moștenesc“ toată afecțiunea. Ea transferă asupra mea toată iubirea pe care o simțise pentru Charles și Paul. Trebuie s-o încurajez și s-o susțin.

Faptul că Charles se transformă în mine este expresia simbolică a transferului emoțional. Imaginile noastre se contopesc într-una singură. Mă identific cu Charles și — după cum se întâmplă în alt vis — cu Paul. (Toate dorințele sale ca fratele să moară se intensifică acum din nou.)

Domnișoara Etha are următorul vis:

(46) *Urmează să ne mutăm din vechea noastră locuință; în toate camerele este o dezordine teribilă. Deodată, servitoarea aduce două cărți de vizită ale unor oaspeți și spune: „I-am condus pe domni în camera din față“. A venit Hugo, împreună cu un bărbat necunoscut. L-a adus și pe străin — îmi zic în sinea mea — pentru a se asigura că va fi primit. Mama merge cu mine în camera din față. Arată pustie și plină de praf, mama a trecut pe lângă Hugo fără să spună nimic. Am început să vorbesc cu el. „Arăți complet schimbată“, a spus el. „Felul în care arăt nu te mai privește“, îi răspund. Apoi, brusc, îmi pare rău și încep să-i mângâi părul. Stăm unul lângă altul pe o canapea întoarsă cu susul în jos. „Vezi, sunt aproape bine de acum“, îi spun. Se uită la mine, fără să mă creadă. „Și am fost foarte grav bolnavă — o boală nervoasă“, continui eu, gândindu-mă, în același timp, „și asta în mare parte din vina ta“. Apoi i-am spus despre dr. Stekel. „Toate astea sunt prostii“, a mormăit Hugo. „E adevărat“, spun eu, „că ceilalți medici nu dau nicio atenție sufletului, și totuși acesta este factorul principal în orice boală“. L-am cuprins în brațe, s-a transformat într-un ogar mare, apoi s-a făcut tot mai mic și deodată am ajuns să-l țin în brațe și să-l mângâi pe Scharj.*

Începem să înțelegem visul atunci când aflăm că Hugo este tânărul cu care a fost logodită și care a rupt

logodna. El vine în vizită însoțit de un străin. Aceasta este modalitatea prin care visul redă înstrăinarea lui Hugo. Supradeterminarea prezenței unui străin este demonstrată și de faptul că el urmează să fie primit în camera din față. Hugo nu s-a comportat niciodată față de ea ca un bărbat adevărat. Străinul este și un simbol falic⁷⁷, în acest context.

Observăm o serie de transformări în acest vis. Hugo este un străin pentru ea. Dar și ea s-a schimbat. Canapeaua răsturnată dovedește, la rândul ei, contrastul puternic dintre trecut și prezent. Cândva, stătuseră îmbrățișați pe sofa. Ea obișnuia să se întindă, iar el ședea lângă ea. Uneori devenea sălbatic și începea s-o îmbrățișeze pasional. Ea fremăta, întrebându-se ce va urma. Dar nu se întâmpla nimic. Hugo nu este un bărbat. Cel puțin nu acum. N-are nevoie de canapea. La ce i-ar trebui? Nici să stea întinși n-are rost. Amândoi sunt așezați pe canapeaua răsturnată. (Trimiteri la „sitzenbleiben“, literal, „a rămâne așezat“, o expresie colocvială din limba germană ce înseamnă „a fi celibatar“, și la „Umstürzen“ sau condiții nefavorabile — cu susul în jos.)

Boala ei ține de domeniul trecutului. A fost foarte bolnavă — dar acum e bine... Apoi, apar și eu în poveste. Ea observă faptul că mă preocupă sufletul. Acesta este principalul factor, spune ea, disprețuitoare. Hugo se transformă într-un câine mare (dispreț?). Deodată, se transformă în câinele meu, micuțul meu scump, Schary, care este prezent la toate ședințele de analiză. Câinele mă reprezintă pe mine. În acest context, el simbolizează latura animalică⁷⁸ a personalității mele. Seria de transformări: Hugo — câine mare — câine mic — Schary — dr.

---

77 O altă supradeterminare — rolul „bărbatului străin“ sau al „străinului“ este și un simbol al morții.

78 Câinii care apar în vis reprezintă sexualitatea „nerușinată“. *Mopseln = coit (Antropophyteia, vol. III, p. 222.)* La fel și „Pudeln“.

Stekel — exprimă transferul emoțional dinspre tânărul care a trădat-o către mine.

Următoarele două vise îi aparțin domnului Omicron, care suferă de nevroză obsesională. Și aceste vise conțin o transformare ce reprezintă cea mai clară dovadă a identificării.

Prima parte a visului ne arată că practicile masturbatorii ale pacientului se asociază cu fantasmе incestuoase secrete. Vom afla imediat asupra cui sunt centrate aceste fantasmе:

(47) Cobor pe o scară, însoțit de o fată pe care am cunoscut-o recent. Ea îmi spune să aduc un șorț pentru servitoarea doctorului Stekel — probabil nu va fi greu pentru mine, întrucât sora mea vinde și șorțuri în magazinul ei. Un astfel de șorț costă probabil în jur de 15 creițari. Promit să fac cum mi-a spus, dar între timp îmi spun în sinea mea că șorțurile la care se referă ea nu se dau decât pe sub mână și costă 35 de creițari. Mă alint pe lângă ea, în acel moment observ că e sora mea. Eram pe punctul să o sărut, dar am ezitat. Ea spune că trebuie să mă bucur, că e în regulă. O pot săruta.

Pacientul explică cifrele după cum urmează: 15 — *fünf-zehn* (cincisprezece) trimite la *fünf Zehen* (cinci degete de la picioare) — cinci degete de la mână, ceea ce duce cu gândul la onanism.

E clar că și „a da pe sub mână“ duce cu gândul tot la masturbare. Sora lui îl îndeamnă să o sărute — nu contează dacă o face. Acest lucru s-a întâmplat o dată în realitate. El avea șase ani ($15=5+1=6$), sora lui avea opt ani ($35=3+5=8$) când stătuseră amândoi în pat, jucându-se unul cu celălalt. Atunci ea îi ceruse să o sărute.

Își iubește sora foarte mult și în prezent. Își amintește o poezie scrisă de Paul Heyse:

*Ce poate fi mai trainic pe lume
Ca legătura dintre o soră și un frate?*

*Niciun lanț de aur nu ține mai bine
Ca legătura de sânge, aceeași până la moarte.*

Șorțul și lanțul trezesc diferite asocieri...

Și în scurt timp el îmi prezintă un al doilea vis, care redă în mod mai acut sentimentul vinovăției asociate cu anumite episoade incestuoase din copilărie.

(48) Treceam pe lângă o vitrină și, nerealizând deloc ce fac, am deschis-o și am luat niște lanțuri de aur. M-am speriat când mi-am dat seama ce am făcut de fapt. Am intrat în fugă într-un magazin de bijuterii, unde am găsit-o pe sora mea vânzându-i ceva bijutierului (sau venise acolo să cumpere ea însăși ceva?). M-am temut că voi fi arestat și, în același timp, mi-am dorit să se întâmple, astfel încât să am ocazia de a spune că nu știu de ce am făcut-o.

El însuși este bijutierul care-și dorește să-mi spună povestea traumei sale. Între el și sora lui au avut loc mai multe raporturi intime. Își amintește că sora lui i-a spus că în copilărie el a urinat în gura ei. (Urină — excreții — aur: a doua echivalență simbolică.) Și-a amintit și niște sărutări și îmbrățișări pasionale. Părinții au fost suficient de neprevăzători încât să le permită copiilor să doarmă împreună timp de ani întregi. Își amintește că i-a spus surorii sale tot felul de obscenități. De asemenea, își amintește și de practicarea felației. O fată i-a spus despre asta când avea zece ani. A fost extrem de șocat și s-a întrebat dacă n-ar trebui să-i spună mamei. În cele din urmă, i-a spus și s-a simțit foarte ușurat după aceea. La acea vreme, suferea de poliurie severă. Trebuia să meargă la toaletă de câteva ori în fiecare oră...

Visul îi spune că i-a furat surorii o bijuterie de preț, inocența. Are muștrări de conștiință din acest motiv, precum și din pricina gândurilor incestuoase.

Transformarea servitoarei mele în sora lui arată că în spatele tuturor ipostazelor feminine ideale se află

idealul din copilărie — sora lui. Visul transmite enigma alegerii unui țel. Servitoarea mea (care poartă un șorț alb) îl atrage pentru că îi amintește de sora lui.

Închei această trecere în revistă a subiectului transformărilor cu visul lui Epsilon, un artist. Este un vis tipic de factură bisexuală.

(49) Merg pe o stradă a „plăcerilor“ și mă îndrept spre o fată. Când ajung lângă ea, se preschimbă într-un bărbat care stă pe o canapea, pe jumătate dezbrăcat. Îmi spune: „Sper că nu e nicio problemă pentru tine“ (faptul că, de fapt, sunt bărbat).

Bărbatul era bătrâior, purta favoriți cărunți. Îmi amintea de un bun prieten al tatălui meu.

Prostituata se transformă într-un prieten al tatălui și apoi în tatăl său, pe care îl surprinde astfel într-o casă de toleranță. Preschimbarea fetei în tată ilustrează meca- nismul transformării. El joacă rolul tatălui când merge la femei. Și își caută tatăl atunci când se identifică cu mama. Această oscilare între masculin și feminin apare în vis prin intermediul transformărilor. Mierloiul care s-a preschimbât în pupăză ilustra același lucru.

Până în acest moment, am analizat aproape cincizeci de vise, în mod destul de lejer și superficial. Anumite considerente de ordin practic îmi impun să mă limitez doar la cele mai semnificative și mai pertinente detalii. Însă în toate visele pe care ne-am dat osteneala să le analizăm am întâmpinat problema bisexualității.

Conchid așadar: *Toate visele au o determinare bisexuală. Atunci când caracterul bisexual nu este evident, acesta ține de gândul oniric latent.* În această privință, experiența mea coincide cu perspectiva lui Alfred Adler⁷⁹, care merge mai departe, văzând în toate visele înclinația femeilor spre o orientare tipic masculină — așa-numitul

---

79 *Der psychische Hermaphroditismus*, Fortschritte der Medizin, 1910.

„protest viril“. Vom vorbi mai târziu despre acesta. Acum propun să dăm câteva exemple ce ilustrează modul în care hermafroditismul psihic se manifestă în vis.

Mai întâi, să luăm un exemplu cunoscut. Al nouălea vis al domnului Beta.

(9) *Văd în fața mea un mare tablou pictat pe lemn, reprezentându-l pe Hristos. Desprind o așchie din tablou.*

Am analizat această metaforă și am descoperit că pacientul a „luat o așchie“ din esența sa divină. Dar continuarea analizei ne arată că a luat așchia din partea de mijloc, cu alte cuvinte din zona genitală. Înseamnă că își transformă zeul în zeiță. Altfel spus, își emasculează zeul. Vom vedea mai târziu cât de puternic este influențată nevroza domnului Beta de fantasme active și pasive privind castrarea. Caracterul bisexual al visului este sugerat de această emasculare.

Bisexualitatea nevroticului, o descoperire pornind de la care Fliess, Freud, Sadger, Weininger și Swoboda au adus contribuții mari, se exprimă în vise la fel de evident precum în „simptomele isteriei” sau în caracterul isteric (Adler).

Dar cât de bine deghizat este modul în care bisexualitatea se afirmă în vis, cât de difuz, cât de criptic! Vă invit să examinăm câteva exemple.

Domnișoara Gamma a avut o serie de vise succesive:

(50) *Mă plimbam de colo-colo, neștiind dacă să-mi pun bluza sau cămașa de noapte, fiind neliniștită și, practic, neînțelegând ce se întâmplă cu mine.*

(51) *Charles a venit și mi-a oferit niște țigări dintr-o cutie, dar n-am luat niciuna, pentru că era înainte de amiază și nu simțeam nevoia să fumez.*

Dilema bluză sau cămașă de noapte (*Schlafrock* — literal, „rochie de somn“) semnifică în acest context neliniștitoarea întrebare: *Bărbat sau femeie?* „Astăzi mă simt ca un bărbat sau ca o femeie?“. Cel de-al doilea vis

al ei îi neagă pulsiunile feminine. Ea e bărbat, așadar refuză penisul (țigara) ce i se oferă. Afirmatia: „Nu înțelegeam ce se întâmpla cu mine“ exprimă ezitățile ei între masculin și feminin. Aceste două vise ilustrează în mod clar un *protest viril*, o înclinare în direcția masculinității.

Următorul vis — aparținând unui bărbat de 30 de ani, este mai limpede:

(52) *Doctorul X stă în cabinet, îmbrăcat în haine de femeie, și pare foarte corpulent. Poartă o bluză gri...*

S.T. îl vede pe doctorul X, colegul său de serviciu, ca femeie. În acest context, aflăm că bluza este un simbol feminin. În visul anterior (50), bluza era un simbol masculin. Ceea ce dezvăluie acum este un secret bine cunoscut: *toate simbolurile de natură sexuală sunt, la origine, de natură bisexuală.*

Domnul X. are următorul vis:

(53) *Printre hainele de zi cu zi am unele bărbătești, dar și un costum femeiesc. Ies la plimbare îmbrăcat cu acesta și arăt atât de bine deghizat în față, încât nimeni nu bănuiește că de fapt sunt bărbat...*

Cu câtă istețime a perceput pacientul (52) caracterul feminin al doctorului X. Visul îl expune pe doctorul X. ca un „travestit“ autentic. Acest termen îi aparține lui Magnus Hirschfeld⁸⁰, care spune că travestiții sunt „persoane care manifestă înclinația puternică de a se îmbrăca în veșmintele pe care le poartă reprezentanții sexului cărui ea nu-i aparțin, din punct de vedere fizic“. Dacă trecem cu vederea observația „înclinație puternică“ și luăm în considerare doar tendința de a purta anumite veșminte, am putea spune: *Toți nevroticii sunt travestiți, pentru că toți sunt hermafrodiți din punct de vedere psihic*

---

80 Magnus Hirschfeld, *Die Transvestiten: Eine Untersuchung über den erotischen Verkleidungstrieb* (Mediz. Verlag, Alfred Pulvermacher und Co., Berlin, 1910).

în aceeași măsură, iar bisexualitatea este un important element constitutiv al naturii lor.

Acesta este motivul pentru care o anumită vestimentație joacă un rol important în visele nevroticilor, precum și în viața lor reală. Desigur, există diferite etape de tranziție. În rândul bărbaților, hainele lungi au o semnificație specială. În această categorie intră, așadar: preoții, judecătorii, avocații, însoțitorii din băile publice și, în general, tinerii chipeși care au o fizionomie feminină. În rândurile celuilalt sex avem: artiste de estradă cu ciorapii rulați, turiste și bicicliste în „uniformă“, femei cu pilozitate deasupra buzei superioare sau cu vocea groasă și apucături bărbătești; de asemenea, femei în vârstă, pentru că acestea seamănă cu tipul masculin. Tot în aceste categorii intră și bărbații cu părul lung sau cozi împletite (chinezii) și femeile cu părul scurt — poetul pletos și „emancipata“ Mignon cu buclele ei tăiate scurt.

Bisexualitatea ocupă un loc central în nevroză și în cadrul visului. Unde putem găsi un simbol care să nu poată fi folosit și în sens masculin, și în sens feminin în același timp — chiar dacă trebuie să ne folosim puțin imaginația!

Să examinăm câteva exemple:

Șarpele este un simbol masculin de natură sexuală și reprezintă falusul. Dar poate fi utilizat și ca simbol feminin, asemenea tuturor vietăților netede, umede, alunecoase ce pot reprezenta vulva. Scoicile și melcii sunt simboluri feminine. Melcii — *Schnecke* — simbolizează vulva. (Vezi *Anthropophyteia*, vol. III, p. 98. Dar *Schnecke* este un termen care are și o formă de genul masculin — *der Schneck*. Aceasta din urmă este utilizată uneori cu referire la o femeie, de pildă în expresia „*ein lieber Schneck!*“ Dar *der Schneck* desemnează și penisul (*Anthrop.*, vol. VI, p. 50). *Schneckenhaus* (cochilie

bivalvă), ca receptor, ar trebui să fie feminin. Cu toate acestea, este folosit pentru a desemna penisul (*ibid.*, III, p. 189). Forma de plural a acestui cuvânt — *die Schnecker* — este bisexuală și desemnează părul pubian.

Maus (șoarece) și *Ratte* (șobolan) sunt, de asemenea, cuvinte folosite în sens bisexual. (Vezi *Anthropophyteia*, vol. I, pp. 143-144; *ibid.*, vol. III, pp. 52, 186. Același lucru se poate spune despre *mătură* (*Anthrop.*, II, p. 26); despre *lampă* și componentele sale (*ibid.*, pp.141, 230); despre *pește* (a *pescuri* — *coit*, vezi *Anthrop.*, vol. I, p. 251); despre *broscoi* și *broască* (*ibid.*, II, p. 132) etc.

Răspândirea largă a dublei semnificații a simbolurilor de natură sexuală este o reminiscență a hermafroditismului din perioada păgână; a acelor vremuri de demult în care divinitățile erau reprezentate (și, desigur, concepute) în chip de femei gigantice cu penisuri imense sau ca bărbați cu sâni mari, dezvoltăți. Comparațiile redată prin simboluri exprimă identități la nivel de esență. „A mulge penisul“ se referă la masturbare. Penisul este tratat ca un mamelon. Asemenea detalii dezvăluie hermafroditismul psihic.

Divinitatea bisexuală apare și în imagistica onirică a nevroticilor. Probabil că nu toate visele sunt atât de transparente cum este următorul, relatat de un nevrotic în vârstă de 20 de ani:

(54) *Visez că sunt întins în pat lângă mama și o îmbrățișez cu căldură. Când îmi mișc mâna mai jos, descopăr, spre marea mea mirare, un penis imens, în erecție. Mă trezesc cu un strigăt puternic.*

Acest nevrotic are o fixație libidinală ciudată. Este atras de gambele puternice, musculoase. Acest obiect al atracției sexuale îi excită libidoul indiferent de sexul persoanei căreia îi aparțin. Poartă ciorapi femeiești care trebuie să ajungă cel puțin până la nivelul genunchiului și, în ciuda unei piloziități foarte abundente, se

străduiește din greu să-și radă părul, astfel încât pielea să-i fie cât mai netedă. Alți bărbați poartă brasarde sau sunt atrași de articolele de toaletă, folosesc parfum etc. Aceste trăsături pot să apară în vis.

Chiar mai interesantă este identificarea specificităților de caracter percepute ca fiind fie masculine, fie feminine. Dr. Alfred Adler⁸¹ din Viena a adus un mare serviciu științei atrăgând atenția asupra acestui fapt semnificativ, venind pe această cale cu o contribuție importantă pentru o mai bună înțelegere a viselor. El atrage atenția că hermafroditismul psihic se manifestă în rândurile nevroticilor de sex masculin chiar și în mod fizic, sub forma unei constituții feminine, și că putem afirma opusul despre femeile nevrotice. Toți nevroticii suferă de sentimentul inferiorității⁸² și încearcă să-și depășească banalele trăsături feminine prin „protestul viril“. În fiecare caz, psihanaliza trebuie să fie în stare să detecteze (1) trăsăturile feminine; (2) protestul viril și (3) formulele ce reprezintă un compromis între cele două tendințe de mai sus.

Adler a analizat, printre alte exemple din aceeași categorie, următoarele „două vise aparținând unei prostituate“⁸³:

(55) *În fața mea, am văzut un bărbat cu un pieptăm care-i rămăsese înșfpt în păr. Aveam un sentiment de groază care s-a accentuat pe măsură ce mi-am dat seama că acea creatură avea coarne și coadă.*

„Este evident faptul că în acest material oniric apare bine-cunoscutul simbol pe care-l regăsim la toate religiile — diavolul. Dar acest lucru nu dezvăluie prea multe

---

81 *Der psychische Hermaphroditismus im Leben und in der Neurose*. ed. cit.

82 A. Adler, *Studie über die Minderwertigkeit der Organen* (Urban-Schwarzenberg, Viena, Berlin), 1907.

83 *Zeitschrift für Sexualwissenschaft*, 1908, p. 103.

despre caracterul visului. Nu trebuie să recurgi la vise pentru a evoca imaginea mentală a diavolului. Freud, a cărui viziune asupra naturii visului sunt în măsură să o susțin în majoritatea punctelor esențiale, impune identificarea ideii ascunse în vis drept metodă de testare pentru a hotărî dacă analiza visului a fost corect realizată. În același timp, anxietatea prezentă în vis ne amintește că trebuie să ne așteptăm să găsim realizarea unei dorințe adânc ascunse și protejate, de o rezistență care nu o lasă să se dezvăluie în timpul stării de veghe. În vis, procesul psihic al travaliului oniric trebuie să fi fost capabil să depășească acea rezistență, iar sentimentul de oroare care persistă trebuie privit drept contrariul său — ca simbol al unei dorințe refulate în starea de veghe, dar care își atinge intensitatea maximă în inconștient. Trebuie să ținem seama de încă un aspect pentru a evalua, măcar cu aproximație, caracterul acelei dorințe. Anxietatea nu are decât parțial legătură cu acest aspect — indică în trecere faptul că dorința refulată aparține sferei sexualității. Ne reîntoarcem la detaliul bizar al pieptănelului pe care îl poartă în păr personajul din vis — în mod clar, o emblemă a feminității; personajul este, așadar, o diavoliță, și nu însuși diavolul. Este ușor să explicăm prezența diavoliței. Foarte probabil, imaginea onirică pe care o examinăm poate fi asociată unei înclinații refulate spre lesbianism, iar realizarea dorinței constă în înlocuirea bărbatului cu o femeie. Atributele demonice ne trimit spre copilăria pacientei, când toate excitațiile de natură sexuală erau atribuite diavolului (religie, spovedanie). Interesantă este și îmbinarea religiozității și a perversității, care trezește suspiciunea că acestea se pot înlocui reciproc.“

(56) Se făcea că începusem să traversez un râu cu barca. În barcă, lângă mine, era un băiat a cărui față era acoperită de numeroase vezicule. Când am ajuns la mal, am alergat

spre vârful dealului și am văzut un cimitir. M-am aruncat în fața unui monument al Sfintei Fecioare, am îmbrățișat-o și am sărutat-o, iar în cele din urmă am mușcat-o de nas. După aceea, m-am simțit înspăimântată.

„Multe prostituate, și nu numai ele, ar interpreta veziculele numeroase de pe față ca semn al sifilisului. Se întâmplă deseori ca medicul să creadă de cuviință să-i explice unui pacient afectat de acnee că nu este victima unei infecții sifilitice. De altfel, medicului i se cere să vindece afecțiunea cât mai repede posibil, întrucât cunoștii pacientului presupun că acnea este un simptom al sifilisului. Cimitirul în care se sfârșește călătoria semnifică teama de moarte în urma unei infecții luetice. Pierderea nasului este ușor explicabilă, dacă ne amintim că acest simptom ce provoacă mare îngrijorare bolnavilor de sifilis este o complicație frecventă ce apare în al treilea stadiu al sifilisului. Observăm din nou imaginile împrumutate din sfera religioasă, iar prin intermediul statuii Fecioarei Maria ne este prezentată contopirea femeii cu religia. Aici, înclinația spre lesbianism apare complet asimilată sentimentului religios; acesta este motivul pentru care visul ilustrează ceea ce este refutat în activitățile din starea de veghe. Dacă am încerca să formulăm o frază ce sintetizează procesele psihice revelate, aceasta ar arăta aproximativ așa: lesbiană fiind, nu aș risca atât de mult să mă infectez cu sifilis — în cel mai rău caz aș putea să o mușc de nas pe iubita mea în timp ce facem dragoste.⁸⁴”

---

84 După părerea mea, aici apar la suprafață și tendințele „necrofile“. Sfânta Maică a lui Dumnezeu este, de asemenea, un simbol de natură bisexuală — reprezentându-l și pe Dumnezeu, deci pe tatăl. Visul pare să ducă cu gândul la castrare și la fantasme referitoare la felație. „Băiatul“ este, din nou, însăși prostituata, iar barca o duce spre viața eternă, când va trebui să dea seama pentru păcatele ei. (Una dintre cauzele stării ei de anxietate este teama de iad.) Din cauza vieții sale trăite în păcat, va fi aruncată în iad.

După publicarea analizelor prezentate mai sus, Adler a aplicat principiul bisexualității tuturor viselor.

Acum, ne îndreptăm atenția spre o altă analiză a unui vis, realizată ulterior de Adler. (Vezi „Die psychische Behandlung der Trigeminusneuralgie“, *Zentralblatt für Psychoanalyse*, vol. I, nr. 1.)

Un bărbat de 36 de ani ce suferă de nevralgie de trigemen visează:

(57) Sunt într-o cameră, gol, alături de iubita mea. Mă mușcă de coapsă. Îmi scapă un strigăt puternic și mă trezesc cu o criză severă a nevralgiei de care sufăr.

„Factorul care a inspirat acest vis a fost un eveniment ce a avut loc cu câteva zile în urmă: pacientul primise din Graz o carte poștală ilustrată, semnată de mai multe persoane, printre care se numărau fratele său și fata care apare în vis. În timpul cinei, nu i-a fost foame și a avut o criză ușoară. În ceea ce privește visul, pacientul ne spune că fata îi fusese iubită cândva. Dar el s-a plictisit de ea și, în scurt timp, și-a pierdut complet interesul față de ea. Cu puțin timp înainte, a cunoscut-o fratele lui. Și-a avertizat fratele, dar fără rezultat, după cum dovedeau semnăturile de pe cartea poștală. S-a simțit jignit, mai ales pentru că, în alte privințe, avea o influență puternică asupra fratelui și, după moartea tatălui lor, el își asumase, într-un fel, rolul acestuia în raporturile cu fratele său.“

„Gol“: îi dispăcea să se dezbrace de față cu femeile. În special, evita să-și expună organele genitale. Indubitabil, motivul era criptorhidia (absența testiculelor din scrot) de care era afectat.

„L-a mușcat de coapsă“⁸⁵: aici apare doar următoarea asociere: fata avea tot felul de înclinații perverse — l-a

---

85 Psihanalistului experimentat nu-i va fi greu să înțeleagă acest pasaj. Avem de-a face cu un pacient pe care boala l-a făcut să se teamă de durere. Alte date expuse în decursul analizei au demonstrat o cunoaștere precoce referitoare la durerile facerii. Iar în copilărie

și mușcat. La întrebarea destul de insinuantă dacă auzise vreodată ca cineva să fi fost mușcat de coapsă el a răspuns prin anecdota referitoare la barză.

„*Mi-a scăpat un strigăt puternic*“: el strigă în timpul crizelor intense. Atunci, mama lui vine repede din camera alăturată pentru a-l alina, iar uneori îi face o injecție cu morfină.

„Credem că visul este suficient de transparent și, prin urmare, nu este necesar să depunem eforturi de amploare pentru a-l sintetiza. Visul exprimă în mod limpede sentimentul umilinței, dar pricinuieste și un atac, iar acesta îi permite să atingă un obiectiv simbolic: apropierea de mamă. Cu alte cuvinte, din femeie (*este mușcat*) se transformă în bărbat. Stigmatul lipsei virilității — criptorhidia — trebuie să cedeze, așadar apare «gol». Este bărbat, nu trebuie să dea înapoi din fața nimănui — dar este astfel doar prin mijlocirea durerilor nevralgice. Iar el își asigură acest sentiment de superioritate masculină — întocmai ca în situația morbidă din copilărie — prin intermediul durerii.“⁸⁶

Deși cred că analiza acestui vis ar fi putut fi dirijată mai în profunzime, vreau să ilustrez prin câteva mostre de material oniric personal punctul de vedere al lui Adler, o perspectivă importantă în psihanaliza viselor, intenționând să evidențiez ideea de bază, precum și limitele acestei metode de investigare. Accept fără rezerve conceptul de „hermafroditism psihic“, dar sunt de părere că principiul „protestului viril“ este doar parțial valid...

Când examinăm oscilarea continuă a nevroticului între idealul masculin și cel feminin, multe dintre

---

aceste dureri i-au fost explicate prin propoziția: *barza a ciupit-o pe mama de picior!* În acest context, „l-a mușcat de coapsă“ înseamnă practic: l-a degradat până la nivelul unei femei, l-a umilit având o relație cu fratele lui. În mod asemănător, la alți nevrotici apare „mușcătura“ unui câine sau a unor insecte.

86 *Durerea este aici, desigur, o armă „feminină“.*

transformările onirice devin imediat inteligibile pentru noi: mai ales preschimbarea bărbatului în femeie și cea inversă. Pacientul care-și vede tatăl în chip de prostituată (49) își trădează prin intermediul visului propriul hermafroditism psihic. El caută latura masculină a femeilor⁸⁷ și caută femeia prin ceea ce este masculin. Așa cum el este în același timp și bărbat, și femeie, caută un ideal similar în ceilalți. „A iubi înseamnă a te regăsi în ceilalți“, spune Hebbel.

Cât de uimitor de subtil poate fi modul în care se exprimă hermafroditismul psihic și cât de iscusită este căutarea idealului masculin — redat în vis — putem vedea în visul următor, relatat de domnul Zamara.

Analiza a fost realizată de pacientul însuși, după vindecare. Este reprodusă aici cu propriile sale cuvinte.

Mai întâi, iată visul:

(58) Un prieten m-a invitat să petrec seara de Crăciun cu el. Am acceptat invitația. Într-o galerie, am văzut o expoziție de cadouri de Crăciun oferite spre vânzare, în special căluți, care fuseseră împachetați în acea seară. Și brazii de Crăciun erau plini de căluți de jucărie; am ajutat la împachetarea cadourilor. Apoi, când m-am gândit să trec pe la prietenul meu, s-a dovedit că-i pierdusem adresa. Am întrebat o fată din galeria respectivă care era adresa lui, dar nu puteam să înțeleg ce vorbea, deși mi-a repetat adresa de câteva ori. M-am gândit: ce ciudat, noi (austriecii și germanii) vorbim aceeași limbă și totuși nu reușim să ne înțelegem unii cu alții. În scurt timp, am văzut un grup mare compus din bărbați și femei. Am vrut s-o întreb pe una dintre femei care era adresa, gândindu-mă că trebuie s-o știe; dar, spre bucuria mea, mi-am văzut prietenul printre cei prezenți. M-am îndreptat spre el, întrebându-l: „Și tu ți-ai făcut cumpărăturile în seara asta?“ După ce mi-a răspuns

87 În cele din urmă, triumfă asupra tatălui. Pentru că este *deasupra* (Adler).

afirmativ, am adăugat: "N-aș fi putut să trec pe la tine, pentru că-ți uitasem adresa". El a luat o cutie cu trabucuri și mi-a oferit unul.

Pacientul notează:

„Este foarte ușor să analizăm acest vis. Un prieten mă invită să petrec noaptea cea sfântă alături de el. Mai întâi, dau peste un târg de Crăciun. Brazii de Crăciun și căluții trebuie priviți drept simboluri ale organelor genitale masculine și feminine; galeria în care văd toate aceste daruri minunate se leagă de fantasmе referitoare la incest și fantasmе originare și trebuie considerată un simbol al corpului matern. Înclinația mea spre homosexualitate, slab sugerată la începutul visului, este foarte abil și cât se poate de adecvat exprimată în conversația cu fata: «Ce ciudat! Vorbim aceeași limbă și totuși nu reușim să ne înțelegem unii cu alții». Astfel, avem un exemplu de iubire îndreptată spre persoana nepotrivită; niciodată nu voi «ajunge la o înțelegere» cu fata; ceea ce ne leagă nu este decât elementul masculin, spre care tânjesc din toată inima și pe care îl caut — zadarnic — în femeie. Visul nu se sfârșește aici; duce la îndeplinire în mod evident ideea homosexualității și în cele din urmă expune împlinirea deplină a dorinței. Mă bucur că nu trebuie să intru mai întâi în contact cu o femeie pentru a afla adresa bărbatului; nu este nevoie să recurg la această metodă indirectă de a obține satisfacția sexuală, pentru că în galeria respectivă îl văd pe bărbatul pe care-l caut, în persoană. De acum voi avea un Crăciun fericit! Și cum am putea — prietenul meu și cu mine — să serbăm această zi importantă a iubirii în mod mai potrivit, dacă nu contopindu-ne în iubire? Contopirea homosexuală este dusă la îndeplinire — prietenul «îmi oferă un trabuc»“.

Aceasta a fost analiza realizată de pacient. Ea expune latura brută a hermafroditismului psihic. Se întâlnește

cu multe femei — printre ele se numără și o cunoștință⁸⁸. În fiecare femeie, el caută latura masculină. Îi cere femeii adresa prietenului său. El și femeia vorbesc limbi diferite. Acum înțelegem de ce acest pacient nu s-a căsătorit niciodată — de fapt, nu a avut nicio relație serioasă de iubire.

Este un Don Juan care umblă din floare-n floare. Caută încontinuu — se caută pe sine, pentru că se identifică cu mama lui. Joacă rolul mamei care-și caută unicul copil.

Încă o observație care facilitează elucidarea problemei: înainte de a recurge la psihanaliză, pacientul nu era conștient de homosexualitatea sa, deși aceasta era cauza simptomelor sale nevrotice. Acum își cunoaște dușmanul interior și această înțelegere îl ajută să-i facă față.

Iată victoria luminii asupra întunericului.

---

88 Cu alte cuvinte, femeile au chip familiar: cel al iubitei sale mame!

SIMBOLISMUL DREPTEI ȘI AL STÂNGII ÎN VISE

Adevăratul simbolism este reprezentarea întregului prin parte, nu în chip de vis sau umbră, ci ca revelație lucidă și fulgurantă a incognoscibilului.

Goethe

Adeseori, constatăm că este important dacă persoana care visează se îndreaptă spre stânga sau spre dreapta în vis. Drumul care cotește spre dreapta este întotdeauna calea cea bună; iar cel ce cotește spre stânga duce la înfăptuirea răului⁸⁹. *Stânga* ar putea însemna incest, homosexualitate, perversiune, în timp ce *dreapta* înseamnă căsătorie etc. Valorile subînțelese reproduc întotdeauna propria scală a pacientului privind standardele morale. De exemplu, actul sexual cu o prostituată poate fi simbolizat prin alegerea cărării din stânga în

---

⁸⁹ Acest lucru este discutat pe larg de Artemidoros, *op. cit.*

cazul unui preot evanghelist, în timp ce, în cazul unui liber-cugetător care își reprimă fantezmele incestuoase, același contact ar putea fi reprezentat de drumul către dreapta. Simbolismul poziționării este cunoscut de multă vreme. În balada în care îngerul este reprezentat stând la dreapta, iar diavolul, în stânga, Burger spune: „Ascultă povața îngerului și nu te lăsa ispitit de cel rău“. „Cine coboară din pat cu stângul va avea parte de ghinion“, spune credința populară, referindu-se, desigur, la *membrum virile* înclinat în acea direcție. Soția legitimă stă la dreapta, stânga semnifică o *liaison* ilicită. Am descoperit întotdeauna că vertijul nevroticilor este îndreptat fără excepție spre stânga și consider că acesta este un detaliu important în cadrul diagnosticului diferențial. Senzația de amețală îndreptată spre dreapta ridică suspiciunea unei tulburări organice. Auzim adeseori nevroticii plângându-se că se simt atrași într-o anumită direcție. Întrebați-i în care dintre ele și vor răspunde invariabil: *spre stânga*⁹⁰. La stângaci, simbolismul *drepte* și al *stângii* ar putea fi inversat, după cum am avut ocazia să descopăr. Urmează să fie întreprinse cercetări ulterioare pentru a afla dacă acesta ar putea fi într-adevăr un factor ce condiționează psihic preponderența utilizării mâinii stângi în sine, fiind necesar ca stângacii să se supună analizei pentru a elucida acest aspect.

Percepția conform căreia *dreapta* este masculină, iar *stânga*, feminină este chiar și mai importantă (Adler). Fliess⁹¹, care a încercat să identifice fundamentul biologic al bisexualității, a descoperit că

90 Din când în când apar variații: de exemplu, pacientul se întoarce spre dreapta și își agită mâinile prin aer, în încercarea de a găsi un sprijin. Uneori, acest simptom trebuie interpretat ca un indicator al lipsei de încredere în partenerul conjugal sau în rude. De asemenea, poate să apară gândul: *Mi-am pierdut orice sprijin în viață!*

91 Wilhelm Fliess, *Der Ablauf des Lebens* (F. Deuticke, Viena), 1906.

partea dreaptă semnifică homosexualitate, iar stânga, heterosexualitate.

Aigremont are niște observații foarte interesante cu privire la simbolismul dreptei și al stângii în studiul său extrem de edificator și fascinant, intitulat *Fuss- und Schuh-Symbolik und -Erotik (Caracterul simbolic și erotic al piciorului și pantofului — Deutsche Verlagsaktiengesellschaft, Leipzig, 1909)*.

Visul recurge din plin la simbolismul dreptei și al stângii, după cum vă voi dovedi imediat prin intermediul câtorva exemple. Un pacient (nevroză obsesională) visează:

(59) O întâlnesc pe domnișoara Fritzi König, vine spre mine la brațul unui bărbat. O salut foarte politicos când trec pe lângă ea. La început, am fost frapat și m-am pregătit să-i salut la momentul potrivit, schimbându-mi bastonul din mâna stângă în cea dreaptă. Am schimbat o privire ciudată cu domnul acela.

Bărbatul care-i apare în minte este un angajat de la Stația de Control al Semințelor. Prima astfel de stație a fost construită de tatăl lui, care i-a vorbit și despre pericolele la care îl poate expune masturbarea și care-i examina rufăria cu multă atenție. Domnișoara König („rege“) este regina — mama lui — care vine spre el, exact ceea ce el își dorește în secret; de asemenea, el își respectă foarte mult mama: „O salut foarte politicos când trec pe lângă ea.“ Mai departe: „La început, am fost frapat“, altfel spus, iubirea lui datează din copilărie, din vremea în care mama îl îmbăia și-l ducea la culcare. Dacă nu era cuminte, mama lui îi dădea un mic ghiont și-l împingea spre mijlocul patului, între ea și tatăl lui, un post de observație ce pare foarte nimerit pentru a pune bazele unei nevroze. Ura față de tatăl lui datează din situațiile în care a avut ocazia să observe: „Am schimbat o privire ciudată cu domnul acela“. Acel domn, în calitate

de „stăpân“ al mamei, are dreptul să-i adreseze o privire ciudată. Pe de altă parte, Fritzi König este singura fată care-i place îndeajuns de mult încât să se gândească să o ceară în căsătorie. Ajungând să-și cunoască originile nevrozei prin intermediul terapiei, o vrea pe verișoara lui, altfel spus, își trece bastonul din mâna stângă în cea dreaptă. Verișoara⁹² este în mod tipic un compromis între incest și atracția erotică acceptabilă; verișoara este cea mai bună prietenă a surorii lui și ambele au același prenume. Astfel, el se poate abandona fantasmei înfăptuirii incestului, fără a intra în conflict cu legea sau cu restricțiile de ordin moral. Este același lucru, doar că „și-a mutat bastonul din mâna stângă în cea dreaptă“.

Iată și visul unui alt pacient ce suferă de o formă gravă de nevroză compulsivă:

(60) Merg pe bicicletă. Aceasta se tot răsucește spre stânga; în cele din urmă, o trag spre dreapta cu toată puterea și cobor. Bicicleta se transformă într-un animal ce pare peste măsură de furios și îmi apucă degetul în gură, ca și cum ar vrea să-l muște. Apoi, se pare că animalul n-are decât partea din față, ca și când partea din spate sau o bucată din piele i-ar lipsi; prin urmare, creatura va muri curând.

În continuare, iată un alt vis al aceluiași pacient:

(61) Partea dreaptă a corpului îmi era paralizată, nu puteam deschide ochiul drept.

Acest nefericit, deja trecut binișor de 50 de ani, este în continuare atașat puternic de mama lui de 70 de ani prin toate emoțiile și dorințele lui. Nu se poate căsători. Într-o zi se îndrăgostește de o femeie, iar a doua zi, ea îi este complet indiferentă. E ca și cum ar fi paralizat pe partea dreaptă, nu are ochi pentru a sesiza farmecul

---

92 Vezi K. Abraham, „Die Stellung der Verwandtenehe in der Psychologie der Neurosen“. *Jahrbuch für psychoanalytische Forschungen*, vol. I, nr. 1, 1909.

altor femei. Este incapabil să folosească ochiul drept, nu vede decât cu stângul. Acum putem să-i înțelegem și visul despre bicicletă. Bicicleta care se transformă într-o fiară este pasiunea lui, care-l îndreaptă mereu spre stânga. Mama îl atrage spre ea. El încearcă să se îndrepte „spre dreapta, din toate puterile“, cu alte cuvinte a apelat la prostituate pentru a-și satisface poftele sexuale. Prostituata este opusul tipologiei materne; ea nu este o femeie pentru el, este o străină. Dar nu se poate duce la o prostituată decât o singură dată. Dacă se duce la o femeie pentru a doua oară, o anumită relație se stabilește între ei — îi devine cunoscută și îi amintește de mama lui. Și atunci nu mai poate să presteze. Animalul care-i ia degetul în gură ca pentru a-l mușca este mama lui, care avea obiceiul să-i sugă degețelele. El însuși este un „sugaci“⁹³ bisexual și ar executa cu dragă inimă o felație unui bărbat. Cele mai importante fantasme infantile ale sale se leagă de fixația anală. Acesta este motivul pentru care partea de dinapoi a animalului nu se distinge. De fapt, fantasmele sunt complet refulate. Și mama lui e foarte bătrână. Pe vremuri, avea o siluetă foarte bine clădită, dar acum corpul ei s-a diminuat; în special, îl uimește faptul că șoldurile-i sunt înguste; este și plină de riduri, pielea ei, odinioară atât de fină, e acum veștedă; „ca și când partea din spate sau o bucată din piele i-ar lipsi; prin urmare, creatura va muri curând“. Are un prieten, un pictor, care spune mereu că femeile au piele (*Fell*) de animal (compară *Fell* cu *Fellatio*).

Aceluiași pacient îi aparține al treilea vis:

(62) *Stau călare pe un pian vechi, ca și când aș sta pe cal, și îi dau pintoni. Începe să se miște și așa o luăm la*

---

93 Mulți „băieței ai mămicii“ sunt donjuani cu puternice înclinații homosexuale. Compară cu observațiile privind psihologia donjuanismului în legătură cu visul 27.

trap de-a lungul coastei, pe lângă casă. Pot chiar să și cânt la pian în același timp. Întâlnesc o tânără fată în partea dreaptă, iar la stânga depășesc un bărbat. Mă tem că pianul se va rupe în două.

Pianul cel vechi este, din nou, mama; coasta, malul se referă la fantasma originară; zgâlțâiturile sau trapul și cântatul la pian nu mai au nevoie de nicio explicație. Tânăra pe care o întâlnește este o fată de care a fost cândva îndrăgostit — o fată foarte bogată — și cu care s-ar fi putut căsători, dacă n-ar fi fost atât de nepriceput. Bărbatul pe care-l „depășește“ este tatăl lui, care a murit și căruia i-a supraviețuit, așadar. Teama că „pianul s-ar putea rupe în două” este pe deplin justificată. Planurile de căsătorie cu fata au fost abandonate din cauza fixației sale incestuoase; copil fiind, tatăl îi inspira o teamă imensă, care este încă și mai justificată în vis, întrucât cântă la vechiul pian al tatălui. Mama este fragilă, foarte bolnavă — ar putea muri de la o zi la alta. Din nou, vedem interacțiunea dintre naștere și moarte; mama, care i-a dat naștere, este acum în pragul morții. Trăvialul nașterii sale a fost atât de chinuitor, încât mama lui aproape că și-a pierdut viața. În acest vis, de asemenea, partea dreaptă, de unde apare fata, reprezintă ceea ce este permis, relațiile conjugale heterosexuale, în timp ce bărbatul de la stânga reprezintă înclinațiile homosexuale ale pacientului.

Un alt pacient are următorul vis:

(63) Tatăl meu, domnișoara N. și cu mine eram undeva pe lângă calea ferată din sudul țării (la Hinterbrühl). O luasem la picior și am întâlnit un bărbat care călărea un cal foarte nărvaș. Calul s-a cabrat și m-a lovit; i-am îndemnat pe tata și pe dra N. să se ferească repede din calea lui, dar, cu toate acestea, ei nu s-au mișcat de unde erau, mai spre dreapta. Am căzut, dar fusesem lovit foarte ușor și nu auzeam decât un vuiet în urechea dreaptă.

Visul nu se sfârșește aici. Dar, deocamdată, trebuie să ne limităm la o analiză succintă a acestui fragment de vis. *Fräulein N.* era guvernanta care a avut o relație cu tatăl lui. Calea ferată din sudul țării, ca toate zonele sudice, sugerează pasiunea profundă. Asocierile cu soarele, cu focul, Spania, Italia indică intensitatea pasiunii. În context, acest lucru este sugerat și de numele locului: *Hinterbrühl*. Asocierea imediată pe care o face pacientul este cu *brûler* („a arde“, în franceză). Aceasta este o trimitere la un loc cu privire la care pacientul a făcut câteva observații intime și în care *der Hintere* („posteriorul“) joacă un rol însemnat: „la toaletă“. Suferă de un prurit supărător la nivelul posteriorului și a confirmat că practică sexul anal. Expresia „o luasem la picior“ face aluzie la cea mai puternică pasiune a sa — fetișizarea picioarelor. Bărbatul pe care ei îl întâlnesc este primul lui profesor, care a fost și primul care l-a sedus. Din cauza acestui bărbat a trăit o serie de traume grave, parțial legate de părțile posterioare, iar aceste episoade i-au dat ocazia de a avea primele senzații de plăcere homosexuală. Caii năvăși semnifică întotdeauna pasiune — la fel și animalele sălbatice: leii, tigrii, câinii turbați etc. Supravegherea strictă a tatălui și a guvernantei i-au tulburat relațiile cu profesorul, în imaginea căruia se contopește și o altă persoană: un tovarăș de joacă puțin mai mare, care s-a dedat alături de el la mai multe jocuri erotice; au fost surprinși de tatăl lui și de guvernantă și pedepsiți. Această experiență i-a trezit gânduri de răzbunare la adresa tatălui, iar acestea apar în vis prin gândul „l-am îndemnat să se ferească repede din calea lui, dar, cu toate acestea, (el) nu s-a mișcat de unde era...“ Mai târziu, pacientul a dezvoltat față de tată un atașament de o intensitate maladivă. Aproape a înnebunit când i-a murit tatăl; suferința lui era nemăsurată. Înțelegem că această iubire extremă își trăgea originile

dintr-o ură la fel de profundă și era compensatorie. În vis, tatăl trăiește prea mult, el îi spune să se dea repede la o parte, dar tatăl nu se clintește din loc. Rana lui e pe partea dreaptă a pieptului, altfel spus, experiențele din copilărie i-au tulburat modul de a simți și atitudinea față de femei. Aceste incidente sunt asociate cu impotența lui severă, formând un complex strâns legat; pentru că primul act de agresiune sexuală în care fusese implicat a fost zădărnicit de tatăl lui; i s-a administrat o pedeapsă severă după ce a fost prins (practicând „jocuri“ erotice cu acel tânăr). Asemenea complexe sunt neplăcute.

Concepțiile populare susțin că zgomotele sau țiuitul urechilor au o anumită semnificație. „Nu ți-au țiuit urechile?“ este întrebarea adresată unei persoane care a fost subiectul unei discuții. „Vuietul din urechea dreaptă“ înseamnă că visătorul se gândește la episodul din copilărie când mergea la femei. Are un handicap (din punct de vedere sexual) pe partea dreaptă. Dar această traumă gravă este reprezentată în vis ca fiind banală: „Am căzut, dar nu m-am lovit decât foarte puțin” — în acest mod este redată situația. Visul demonstrează că aluziile la homosexualitate sunt asociate cu partea stângă a corpului. (Aceasta întărește observațiile lui Fliess, conform cărora mulți homosexuali sunt stângaci. Potrivit lui Fliess, stânga reprezintă întotdeauna această înclinație. La un pacient din această categorie suferind de un atac de panică, el a constatat dilatarea pupilei stângi.)

În diferite porniri de natură compulsivă, simbolismul dreptei și al stângii joacă același rol pe care-l are și în vise. Pacientul cu visul tipic în care este rănit în partea dreaptă de un căluș a suferit și el de o obsesie care se manifesta după cum urmează: a luat decizia solemnă de a dormi doar pe partea stângă până când avea să treacă de examenele finale. A pus în practică această decizie cu strictețe: acum nu mai poate dormi decât dacă stă pe

partea stângă. Visul în care trebuie să susții un examen, o temă pe care o vom aborda mai târziu, semnifică întotdeauna un test de natură sexuală în relația cu o femeie. Freud⁹⁴ îmi citează greșit opinia atunci când afirmă că interpretarea mea este: pacientul are un astfel de vis pentru că așteaptă cu nerăbdare să aibă o aventură (sexuală) și se teme că va eșua. În realitate, este îngrozit de iubirea în sine. Acest vis în care pacientul participă la o testare s-a dovedit a fi, după trecerea examenelor finale, un vis recurent tipic:

(64) *Este la liceu, confruntându-se cu examene la fizică și matematică, iar acestea îl neliniștesc foarte mult.*

Dar nu doresc să insist acum asupra acestui vis și a asocierilor pe care le trezește: vreau doar să menționez că reprezentarea sa obsesională a fost anticipată, într-o anumită măsură, de visul în care trebuie să fie examinat. Pacientul a decis să nu mai doarmă decât pe partea stângă, cu alte cuvinte: și-a propus să aibă de-a face doar cu un bărbat, mai ales până la *Maturitätsprüfung*⁹⁵, examenul de maturitate, când poate va descoperi cum să ajungă și la femei. Așadar, simbolismul *stângii* și al *dreptei* reproduce propria sa idee obsesivă. Compulsia era un fel de gest ispășitor, o pedeapsă pentru păcatele sale. Asemenea flagelanților, și-a impus să se pedepsească printr-un gest care, la rândul lui, a devenit o sursă de satisfacție pentru el.

Simbolismul lui „drept“ și „strâmb“ are aceeași semnificație precum stânga și dreapta. În vis, serpentinele

---

94 Vezi Sigmund Freud despre Wilhelm Stekel: *Interpretarea viselor*, ed. cit., p. 332 (n.t.).

95 Examenul de maturitate (bacalaureatul) ce are loc la finalizarea cursurilor liceale. Această examinare, *Maturitätsprüfung*, dacă este trecută cu succes, îi permite titularului diplomei să se înscrie la universitate și îi garantează alte privilegii (în special legate de serviciul militar). Visul prezentat este o *Maturitätsprüfung*. Înțelesul literal al cuvântului *Matura* („bac“) este evident.

înseamnă întocmai ceea ce sugerează în mod plastic, căi reprobabile, și adeseori semnifică perversiunile pacientului sau incestul. Calea păcatului este frecvent reprezentată ca fiind meandrată și șerpuitoare⁹⁶. Unii pacienți au astfel de vise foarte des — visele devin stereotipice. Consider că aceste vise stereotipice sunt cele specifice unui pacient, altfel spus, visele care apar repetat, adeseori în aceeași formă sau în forme similare; de obicei acestea conțin motivul, tiparul nevrozei. Uneori, aceste vise se infiltrază la nivel conștient — apar sub forma reveriilor diurne și conferă senzația gratificării.

Un vis de acest gen, soldat cu eliberarea lichidului seminal (poluție), este redat în continuare:

(65) Visam că urc pe un munte pe care se afla o ruină. Când am ajuns pe vârf, mi s-a părut că acea ruină nu era decât un bob de orez sau o sămânță de mei și muntele întreg părea făcut din aceleași boabe. M-am lăsat să alunec, iar mișcarea rapidă mi-a produs o plăcere intensă, așa că am avut o poluție. Am reușit să-mi provoc această senzație și în timpul zilei, fixându-mi privirea într-un anumit punct; mă gândeam că sunt o sămânță care se rostogolește pe un traseu șerpuitor.

Pacientul și-a reprezentat alunecarea după cum urmează:

Înțelesul este destul de simplu. Pe un punct mai înalt, pe un „munte“ (al lui Venus), se află o ruină — urină, adică o vezică urinară. O identificare secundară poate fi realizată după cum urmează: ruina — tatăl cel bătrân și ramolit, care are dreptul să se afle acolo, sus, e gata să se prăbușească și să se sfărâme, conform dorinței pacientului, cu alte cuvinte, să moară. Ceea ce se scurge la vale este sămânța, și aceasta se prelinge cu o viteză amețitoare. Așadar, avem o reprezentare a actului

96 Cărările șerpuitoare duc cu gândul la șarpe, după cum sugerează și numele lor.

sexual care se sfârșește, în mod firesc, prin poluție. În timpul zilei, prin autohipnoză indusă de fixarea privirii într-un anumit punct, pacientul își poate evoca aceeași fantasmă, cu același rezultat.

Un alt nevrotic, a cărui mamă murise la nașterea lui, s-a dedicat de la o vârstă fragedă unor reflecții privind eternitatea, pe care și-o imagina ca pe o spirală⁹⁷. Astfel, ajungem la o nouă temă — reprezentarea vieții și a morții în vis. Analiza a demonstrat că pacientul era mereu preocupat de nașterea sa, care însemnase în același timp moartea unei alte ființe. Astfel, pentru el, imaginile eternității, ale morții, copulației și nașterii se contopiseră. Un gând obsesiv de care suferea era: *oriunde aș merge, aduc ghinion!* Devenise ucigaș prin simplul fapt al venirii pe lume și se confrunta cu fantasmе violente care, în esență, sunt doar reprezentări ale actului sexual. În visele lui, șerpii joacă un rol important — vede șerpi pretutindeni — așa că o cunoștință l-a poreclit, în glumă, “omul-șarpe”. Simbolismul stângii și al dreptei apare, de asemenea, în visele lui, precum și în compulsii. Dacă face un pas la stânga, trebuie să compenseze prin trei pași la dreapta.

Tema morții și a vieții asociată cu simbolismul drepte și al stângii este ilustrată de un scurt vis al domnului Theta:

(66) *Câteva lămpioane (japoneze?) sunt atârinate unul lângă altul — unul din stânga ia foc și arde complet.*

Lămpioanele reprezintă mai multe femei. Acest pacient ne este deja cunoscut prin intermediul visului

---

97 Îmi amintesc de un pacient abstinent care credea că descoperise soluția enigmei universului și a întregii existențe sub forma spiralei. Și în acest caz, spirala era simbolul aceluși „*ewig Weibliche*” — eternul feminin. Spirala, șurubul, scara în spirală etc. exprimă păcatul originar. Răsucirea spiralei aduce în fața ochilor aceeași față (fantasma nevrotică a eternei reîntoarceri a Aceluiași — *des Gleichen!* — de exemplu, la Nietzsche).

interesant în care apare polițistul (37). „Lampioanele care luminează“ sunt cumnatele și surorile lui, mătușa și servitoarea. Lampionul din stânga (conform analizei, cumnata) „arde complet“. Aceasta sugerează în mod grăitor iubirea și moartea. Flacăra se stinge — persoana moare. (Mătușa este pe moarte.) Flacăra arde, se consumă: cumnata îl iubește. Lampionul (în care se află o lumânare) simbolizează femeia — la fel lampa și lumânările.

Închei această serie relatând visul unei persoane cultivate, un aristocrat cu o poziție socială însemnată ale cărui vise sunt atât de complexe, încât solicită la maximum ingeniozitatea psihanalistului. În visele sale apar cele mai bizare combinații și cele mai stranii transformări. Odată, a avut următorul vis:

(67) Se afla într-un oraș în care totul era cu susul în jos: legea gravitației acționa invers, oamenii mergeau înapoi etc.

Date fiind dificultățile la care am făcut referire mai sus, vom fi scuzați pentru că nu insistăm pe larg asupra analizei. Iată un alt vis:

(68) Un mic oraș german de provincie. În timp ce mă plimb printr-un mare parc ce se întinde pe un deal, întâlnesc două femei — una e tânără, cealaltă pare bătrâioară. Sunt diplomat de profesie, un membru al guvernului (probabil sub conducerea lui Bülow⁹⁸). Regret profund că, din pricina unei obligații stabilite anterior, nu le pot însoți pe doamne. Dar stăm de vorbă în picioare; le țin companie timp de aproximativ 40 sau 45 de minute. Apoi o iau spre dreapta, pe drumul larg ce duce spre templul muzelor.

Napoli. Urc niște trepte de piatră.

... Geld (bani)... schlagen (uimitor)... Riga.

„Dar nu mi-a spus niciodată că mă iubea.“

---

98 Bernhard von Bülow (1849-1929), om de stat german, secretar de stat al afacerilor externe și cancelar al imperiului german între anii 1900 și 1909 (n.t.).

Când mi-a povestit visul, mi-a spus mai întâi că doamnele îi ceruseră să o ia la stânga, și nu la dreapta; ulterior, s-a corectat: i se ceruse să o ia tot înainte. După aceea, și-a amintit cu precizie și modul în care arăta drumul. La început, ducea drept printr-o pădure, iar într-un punct mai înalt se ramifica în mai multe cărări șerpuitoare. *Serpentinele* (drumul șerpuit) au un sens clar atunci când apar în vis. Semnifică o cale “sinuoasă” asemenea unui șarpe; în acest caz, ar fi vorba despre drumul din stânga — incestul; ar reprezenta seducția exercitată de o fiică a Evei, cu ajutorul șarpelui, așa cum s-a întâmplat în paradisi. Dar povestea biblică amintește de templul și calea cea dreaptă care ducea spre acesta — în mod hotărât, o aluzie la căsătorie. În realitate, pacientul este atras de o evreică și, fiind creștin, este nemulțumit de acest lucru. În special, n-o poate suporta pe mama femeii, nici pe ceilalți evrei, rudele ei. Este pe cale să se ducă la Nauheim — drumul înspre acolo îi amintește de meandrele șerpuitoare — pentru a se logodi oficial. Simte o rezistență puternică împotriva acestui pas. Bülow reprezintă o aluzie la acest lucru. Cu o zi înainte, a citit că Bülow își anunțase demisia. Și el ar vrea să demisioneze, dar numai dacă ar putea să o facă în mod foarte diplomat. Această dorință este tema visului său, întrucât, după câte își amintește, s-a comportat cu cea mai mare politețe atunci când a mărturisit că-i este imposibil să le însoțească pe doamne.

Micuțul oraș provincial este Gotha. Localitatea sugerează noi asocieri. Bülow s-a căsătorit cu o contesă italiană. Pentru o vreme, el însuși a avut o relație intimă cu o contesă italiană; erau practic logodiți. Contesa italiană ar fi mult mai ușor acceptată de familia lui decât femeia care datorează supunere sinagogii. Micuțul oraș provincial este locul în care urmează să fie numit profesor. Așteaptă autorizația pentru a practica

profesoratul; pentru a deveni profesor „plin“ — acum este doar „asociat“ — mai rămâne doar să primească un telefon.

În vis este diplomat de profesie. Telefonul așteptat va veni din partea secretarului de stat de la Ministerul Educației, care are putere deplină de decizie asupra numirii lui. Bülow este și numele unui muzician care lucrase în Meiningen și care părăsise orașul. „*Meinige*“ (a mea) — așa îi spune el miresei lui, și ar vrea să o părăsească. Dar lui Bülow i-a fost mai ușor: Richard Wagner i-a luat-o pur și simplu pe Cosima. Cosima: aluzie la *cosinus*, un unghi având între 40 și 45 de grade — *Gradminuten*, adică „minute de grad“. Cosima Wagner este fiica lui Liszt — din nou, o asociere cu diplomația, „*zum Listigen*“ (cu viclenie, prin tertipurii) — contrastează aici cu Mathilde Wessendonk. Și Wagner a renunțat la o relație amoroasă; a abandonat-o pe Mathilde Wessendonk când aceasta a îmbătrânit, alegând o altă femeie. Și pacientului îi este răpită o ființă pe care o iubește: una dintre surori — sora lui favorită!

Abia acum aflăm cine sunt cele două doamne din vis. Acestea sunt o combinație dintre tânăra care este pe cale să-i devină soție, viitoarea soacră, respectiv sora și mama lui. Firește, nu le poate însoți pe cele din urmă pe drumul vieții lor. Nu poate decât să le țină companie pentru o vreme; și între timp stă în picioare. Patruzeci sau patruzeci și cinci de grade duc cu gândul, prin asociere, la gradele în care se măsoară temperatura; nimeni nu rezistă cu o temperatură corporală de 45° (Celsius); aceasta se dovedește fatală. Patruzeci de grade e cea mai înaltă temperatură pe care a avut-o. Iubita lui i-a scris că avea stări febrile; astfel, el îi permite să ardă de febră. Și-a permis sieși să fie ars de febră în tinerețe, cu cea mai intensă pasiune posibilă: febra nesăbuită și incestuoasă aproape l-a distrus.

În vis, nu se lasă ademenit de partea stângă a drumului. În schimb, el o ia pe calea mai dificilă, dar și mai plăcută, de la dreapta, care duce în sus, spre templul iubirii. Acolo așteaptă toate muzele. Intenționează să construiască o casă ce va fi dedicată artelor. Dorește să obțină iubirea supremă, nobilă, autentică și să se elibereze de situația precară în care se află în prezent, din perspectiva vieții sexuale. În orice caz, drumul ce duce la templu este în același timp calea celei mai elevate pasiuni. Nivelul cel mai de jos este atins la treptele de piatră din Napoli. La urma urmelor, nu se va alege nimic de acest mariaj? Sau ar fi mai bine să se însoare cu contesa italiană?

„Dar nu mi-a spus niciodată că mă iubea.“ Cuvintele „banii... izbitor... Riga...” par să nu aibă relevanță. Dar cele patruzeci de grade îl evocă, prin asociere, pe Regiomontanus, astrologul din Königsberg mort la 40 de ani, apoi ajungem la Kant. El nu știe dacă *Ding an sich* — lucrul în sine — merită sacrificiul pe care-l presupune; trebuie să supună această problemă criticii rațiunii pure — *Kritik der reinen Vernunft*, anume dacă vrea să pună capăt relației. *Riga* — *Rigorousum* — *Rigorous*, aceste asocieri duc în mod „diplomatic” spre erecție, și se referă în același timp la *potentia*, o temă deja sugerată prin expresia „a rămâne în picioare”.

În momentul în care intră în contact cu un mare vagin (drumul larg) potența lui ia sfârșit brusc. El caută încontinuu lucruri de mici dimensiuni: „un mic orașel de provincie”. Prin asociere, acesta duce la cel mai mic și cel mai îngust loc pe care îl caută — iar acesta se dovedește a fi anusul. Termenul *Geld*, bani, este o aluzie la acesta. În acest punct, o sumedenie de amintiri timpurii dezvăluie erotismul anal.

Templul este asociat în mod clar erotismului său anal, amintindu-i de o povestire: un evreu se îmbolnăvise

odată de diaree. Nimic nu l-a vindecat, așa că a pus să i se citească *tillim* (psalmi) la sinagogă, ceea ce i-a făcut bine instantaneu. A doua zi, soția lui stătea și privea pe fereastră, când a văzut o altă evreică alergând grăbită pe străzi. „Unde fugi?” a întrebat-o ea. „Mă grăbesc la sinagogă, să cer să i se citească *tillim* bietului meu soț; e constipat de zece zile.“ „Săraca de tine“, a strigat prima femeie, „astea sunt prostii! Nu te duce, îți spun eu: *tillim* constipă.“

Și în situația respectivă ceva trebuia detensionat sau înlăturat — și anume fixația sa anală.

Acum înțelegem de ce, în visul său anterior, totul era reprezentat cu susul în jos. Pacientul trăiește într-un mare oraș, nu este deloc diplomat din fire, aleargă după toate femeile care-i ies în cale, le însoțește și nu se mulțumește întotdeauna să le țină de urât stând în picioare; nu „arde“ cu destulă intensitate și alunecă la vale. Calea cea dreaptă din vis este de fapt cea de la stânga, iar aceasta din urmă duce spre templu printr-o deschizătură mică; iar acum, pentru întâia oară, aflăm o poveste legată de un avort. În Napoli a avut neșansa de a se trezi cu un copil, și, dacă nu ar fi fost sever cu el însuși, episodul l-ar fi putut duce cu ușurință pe o pantă descendentă, „pe treptele de piatră din Napoli“. Acum îi trece prin minte că la ultimul act sexual a pipăit involuntar anusul partenerei. Se gândește că nu va găsi nicicând vaginul, care este mult prea adânc. În mod evident, el caută altceva, și anume anusul. I s-a întâmplat în repetate rânduri ca, în timpul copulării, să i se pară că spațiul e prea larg și, de fiecare dată când aceasta se întâmplă, nu poate ajunge la *ejaculatio*. Din experiența mea profesională, această formă de *coitus sine ejaculatione* apare doar atunci când dorința sexuală a subiectului este fixată asupra unui obiectiv diferit de ceea ce posedă în realitate. În vagin fiind, el se gândea la anus.

În acest vis, accesul pe calea cea dreaptă, cea de la stânga, mai exact, spre care vor să-l îndrepte femeile, este mediat de sentimentele incestuoase. Fiecare femeie în parte este mama sau una dintre surorile lui. A trebuit să execute o întoarcere de patruzeci și cinci de grade, ceea ce printr-o asociere dintr-un vis anterior cu unghiul de nouăzeci de grade trimite la un unghi „drept“, la o schimbare radicală. De această dată, schimbarea este doar parțială, altfel spus, idealul pe care îl caută el este un compromis între bărbat și femeie. O asemenea ființă bisexuală (*Mannweib*), capabilă să fie în viața lui în același timp și frate, și soră, este mireasa care îl așteaptă în Nauheim; așadar, în ciuda rezistenței opuse, trebuie să se însoare cu ea și să o ducă spre templul muzelor.

XI

VISELE UNUI OM NEHOTĂRÂT

*Nu există adevăruri
îngrozitoare, adevărul este întot-
deauna util și reconfortant.*

Swoboda

Înainte de a prezenta visele ce urmează a fi analizate în capitolul curent, trebuie să menționez ceva legat de istoria anterioară a pacientului. Domnul Sigma suferă de o formă severă de nevroză, este foarte scrupulos în exercitarea meseriei, are 40 de ani și este îndrăgostit de o fată tânără și drăguță, care e săracă. Lăsându-se adeseori pradă îndoielilor, el se simte constrâns de logodna cu această fată. Profitând de absența ei, i-a scris un mesaj de despărțire. Dar aflăm că această scrisoare, prin care pune capăt logodnei, îi fusese dictată de sora lui, Rose.

Marele său motiv de îngrijorare este sărăcia miresei. Asemenea tuturor celor ce au crescut într-un mediu modest, el își dorește cu înfrigurare să trăiască bine — să

se bucură de tot confortul și de plăcerile vieții. Curând după ce i-a scris logodnicei scrisoarea de despărțire, s-a trezit că nu mai era capabil să deduce îndatoririlor profesionale atenția și energia cuvenite. De exemplu, s-a văzut nevoit să citească un document de peste zece ori, înainte de a-i pricepe sensul. În timp ce asculta oamenii vorbindu-i, își dădea seama că mintea lui era distrasă de la ceea ce-i spuneau sau că le punea întrebări irelevante. Învățase limba cehă pentru a-i fi de ajutor în profesie și atinsese un nivel înalt de competență în înțelegerea și vorbitul limbii. Dar, brusc, și-a dat seama că toate cunoștințele îi dispăruseră și ajunsese neputincios în prezența vreunui locuitor al Boemiei. Suferea de insomnii și disfuncții gastrointestinale; dispoziția îi era morocănoasă, se temea că va înnebuni și ceru sfatul unui psihiatru, care îi diagnostică boala drept „neurastenii“.

Pe fundalul acestor griji, începu să regrete modul în care se purtase cu logodnica lui. Îi aduse surorii reproșuri atât de aspre, încât aceasta îi scrisese în cele din urmă fetei, sugerându-i să reînnoade logodna cu fratele ei. Deși acest lucru s-a întâmplat, el continuă să fie deprimat, iar situația i s-a înrăutățit. Aceasta era starea lui când a venit la mine.

Acum doresc să relatez primele vise ale pacientului, pentru că acestea ne permit să pătrundem adânc natura nevrozei sale și a proceselor psihice complexe pe care psihiatrii noștri le diagnostichează drept „neurastenii“. În trecut fie spus, de când m-am obișnuit să caut conflictele psihice care stau la baza nevrozelor, n-am mai văzut niciun caz de neurastenii. Toate ideile pe care le aveam înainte despre extenuarea prin muncă și predispozițiile ereditare sunt false, iar opinia conform căreia prea multe raporturi sexuale sau masturbarea ar putea cauza neurastenii sau maladia cunoscută până acum sub numele de neurastenii, *în absența unui conflict psihic*, nu

mi se par pertinente. Am discutat despre acest subiect pe larg în altă lucrare⁹⁹, în *Cauzele nevrozei*.

Iată primul vis al pacientului:

(69) *Împreună cu Mary, stau în fața unei măsuțe și las să cadă pe ea dulciuri dintr-o cutie. Bomboanele arată ca niște perle mari și ca niște steluțe, albe și trandafirii la culoare. Aranjez steluțele aliniindu-le pe un rând și îi spun lui Mary: acum alege!*

Ce reprezintă visul? Îi oferă bomboane logodnicei, cerându-i să ia o decizie. De fapt, i-a sugerat eventualitatea de a se căsători mai repede și așteaptă să guste în curând din bucuriile vieții conjugale. Măsuța este un pat. Perlele și bomboanele (vezi articolul lui Freud „Fragment dintr-o analiză de isterie“) stau pentru lichidul seminal. Însă în vis, întreaga imagine este contaminată de ură. Pentru că prima asociere care îi vine în minte pacientului este bine cunoscutul caz Hofrichter — al unui ofițer din armată care le-a trimis colegilor săi pastile acoperite cu un strat de zahăr pentru a scăpa de ei. Pilulele, despre care spusese că ar fi afrodisiace, conțineau otravă. Această asociere dezvăluie faptul că materialul oniric maschează ideea că logodnica ar trebui să se otrăvească mâncând dulciurile. Otrăvirea, în limbajul oniric, semnifică graviditatea; în mod inconștient, el cochetează cu ideea unei relații în afara căsătoriei, iar gândul i-a trecut prin minte și în mod conștient; teama de sarcină și de consecințele serioase ale acesteia se face simțită în conținutul oniric manifest.

---

99 Maladia pe care medicii o diagnostichează sub numele de „neurastenie“ este o afecțiune complexă. Conceptul include nevroza, isteria de angoasă, forme mai ușoare de melancolie, nevroza obsesiv-compulsivă, *dementia praecox* și ciclotimia. Pe lângă disfuncțiile vieții sexuale, aceste persoane prezintă întotdeauna un conflict psihic, iar acesta constituie cauza cea mai profundă a nevrozei. Vezi monografia mea *Die Urschen der Nervosität* (Viena, Paul Knepler), 1907.

Mesajul visului devine încă și mai limpede când pacientul ne împărtășește asocierile trezite de „perle“ și „steluțe“.

Perlele îi sugerează lacrimi; aceasta este o echivalență simbolică menționată și în micul lexicon al viselor pe care Kleinpaul l-a adăugat interesantei sale lucrări *Sprache ohne Worte* (*Limbajul fără cuvinte*).

Steluțele duc cu gândul la cometă, steaua „cu o coadă lungă“. Apoi apare la suprafață un simbolism remarcabil: soarele e tatăl, luna e mama iar stelele sunt copiii; așadar, iată din nou ideea sarcinii. În cele din urmă, îi vin în minte cele mai importante însușiri ale steluțelor: muchiile lor ascuțite, vârfurile înțepătoare. Visul îl prezintă spunându-i miresei sale: iată ce te așteaptă în căsnicie: multe lacrimi, multe griji, mulțe înțepături de ac și suferință, și toate acestea pentru a plăti un strop de plăcere (dulciuri).

Culoarea „trandafirie“ este importantă. Rose e numele surorii lui. El ezită între alb (mireasa neprihănită, Mary) și Rose, sora lui, iar această nesiguranță, întrebarea dacă trebuie să se însoare sau nu, îi sugerează incapacitatea de a decide dacă o alege pe Mary sau pe Rose. (Acest conflict va fi explicat mai amănunțit în analiza viselor ce urmează.)

În cele din urmă, șirul (aranjarea steluțelor în linie dreaptă) îi amintește că bomboanele sunt aliniat asemenea soldaților și că Mary fusese logodită în trecut cu un ofițer din armată. În vis, îi oferă încă o dată posibilitatea să aleagă între el și ofițerul din armată. *Reihe* („rând“) duce, prin asociere, și la *Reue*, regret; el crede că ea ar putea să regrete totuși acest mariaj. Problema sa este incapacitatea de a alege între soră și mireasă. În vis, lasă sarcina alegerii în seama miresei, sustrăgându-se din mijlocul acestei dileme.

Să încercăm acum să pătrundem mai adânc mecanismul psihic. Reproduc mai jos alte trei vise ale aceluiași pacient:

(70) I. *Am împrumutat una sau mai multe cărți din biblioteca deputatului V. v. Z. Dar, în același timp, aveam impresia vagă că de fapt mama îmi făcuse rost de cărți și mi le adusese. Vreau să le păstrez pentru mine. Mă apropiu pe furiș de cutia în care se păstrează fișele tuturor cărților împrumutate și, pândind ocazia în care nu mă vede nimeni, iau din cutie fișa cărților și o rup în bucățele.*

Mă furișez de-a lungul coridorului din locuința lui V. v. Z., care se află într-un imobil mare, minunat. Simt că am făcut ceva rău, ceva nespus de ticălos, sentimentul vinovăției mă copleșește și aș vrea să înlătur urmele fărădelegii comise de mine. Dar niște băieți tineri stau unul lângă altul de cealaltă parte a culoarului. Cred că vorbesc despre mine și mă urmăresc.

Vreau să mă năpustesc în cameră (bibliotecă). Un sentiment inexplicabil de groază mă împiedică.

(71) II. *Am două cărți. Una e acasă la mine, iar pe cealaltă am dus-o la Mary, sau, mai bine zis, am ascuns-o prin casa ei fără să-i spun.*

Îi cer cartea lui Mary. Îmi răspunde: „Da, m-am gândit că e a ta, ți-am adus-o de câteva ori, dar tu ai adus-o din nou acasă la noi de fiecare dată. Nu știu nimic mai mult despre toată treaba asta, nu mă interesează deloc“.

(72) III. *Sunt chemat în instanță. Un soldat îmi aduce citația. Rup plicul și deduc din citație că sunt chemat la judecată din pricina faptei mele.*

Încerc să mă gândesc în ce mod m-aș putea apăra. O să mărturisesc în fața completului: „Nu eu am distrus fișa de la bibliotecă — mama a făcut-o. Dar mama nu a avut intenții rele, ea nu înțelege lucrurile acestea, ea nu e vinovată“.

În aceste vise apare o nouă persoană — mama lui. Ca și când ar fi comis o infracțiune, conștiința lui vinovată

se face simțită în mod pregnant în întreaga textură onirică. Ori de câte ori întâlnim un asemenea sentiment de vinovăție sau dramatizarea onirică a chemării în justiție și a acuzațiilor de furt, analiza ne arată că pacientul își reproșează un lucru pe care îl consideră greșit sau ca pe o adevărată crimă. Deja am menționat în altă lucrare ce semnificație au cărțile. Aici poate fi aplicată aceeași interpretare pe care am indicat-o în visul anterior; cărțile semnifică avariția bărbatului. E îngrijorat pentru că mireasa nu are *Sparkassenbücher* (literal: „cărți de economii“), nu are carnete bancare de economii; mai mult, își reproșează faptul că e forțat să-i accepte ajutorul, bazându-se pe economiile ei, din pricina problemelor lui de sănătate. Ea are un cont de economii pe care i l-a pus la dispoziție.

Dar nu aceasta pare să fie explicația visului. Mama lui e săracă, nu are nicio legătură cu livretul bancar de economii al miresei. Aici intră în mod clar în discuție al doilea sens al cuvântului „carte“: o carte pe care oricine o poate citi, adică accesibilă oricui, duce cu gândul la o prostituată. Cartea ca simbol al prostituției se justifică și pornind de la alt fundament. Unei femei care devine prostituată i se întocmește o „fișă“ oficială la secția de poliție (conform legislației europene privind prostituția). Expresia vehiculată în Viena „are carte“ (sau „fișă“), atunci când se referă la o femeie, semnifică faptul că aceasta se află sub supravegherea secției de moravuri a poliției.

În cele din urmă, cuvântul „carte“ duce, prin asociere, la *număr*¹⁰⁰, un termen foarte des utilizat în jargonul referitor la sex. În vis, el pare să-i reproșeze mamei ceva. Ar vrea să șteargă amintirea unui incident din trecutul mamei. I-am atras atenția asupra acestui lucru. În minte

---

100 Într-o bibliotecă mare, fiecare carte are un număr de înregistrare, o cotă.

i-au venit o serie de incidente traumatizante din copilărie. Odată, și-a surprins mama într-un *tête-à-tête* destul de intim cu un chiriaș al cărui nume seamănă într-o anumită măsură cu acel cuvânt menționat anterior, *Reihe* („rând“, „șir“). Numele lui era probabil *Reihental. Ritter V. v. Z.* Îl face să se gândească la faptul că bărbatul este vestit pentru viața destrăbălată pe care o duce — la fel și soția lui. Când și-au construit o altă casă, bărbatul le-a spus prietenilor: „Am două etaje. Soția primește oaspeți la primul etaj, iar eu, la al doilea“. Am putea traduce: „Bordelul soției e la etajul întâi, iar haremul meu, la al doilea“.

Asocierile duc de la acest bărbat la un altul, *Ritter von X.*; mama lui avusese relații destul de strânse cu acesta. Erau vecini. Odată, în timpul unei certe îngrozitoare, sora lui a acuzat-o pe mamă că se furișase în mod repetat în casa lui *Ritter* în timpul nopților. În această situație, bărbatul se identifică cu mama lui și ar vrea să șteargă amintirea acestei greșeli, pentru că i se pare că tot orașul știa și se amuza pe seama aventurii: „Niște băieți tineri stau unul lângă altul de cealaltă parte a culoarului. Cred că vorbesc despre mine și mă urmăresc“.

Dar remușcărilor se asociază cu un alt gând, mai dureros. Ele decurg din înclinațiile incestuoase care-l atrăgeau spre mamă. Ea este camera, biblioteca în care sunt multe cărți numerotate, mama este cutia în care sunt păstrate *Empfangsscheinen* — „fișele“. (*Empfängniss* este sinonim cu gravitatea.) Este cuprins de impulsul de a da buzna în camera respectivă, iar acum putem înțelege sensul ultimei observații din vis: „*Un sentiment inexplicabil de groază mă împiedică*“. Expresia are o dublă semnificație. Ezitarea lui compulsivă îl ține departe atât de mamă, cât și de mireasă; pentru că iubirea față de mamă și manifestarea ei secundară, iubirea față de soră, care joacă la rândul ei un rol important, este cea mai importantă barieră, din pricina căreia nu reușește să ia decizia consumării măritășului.

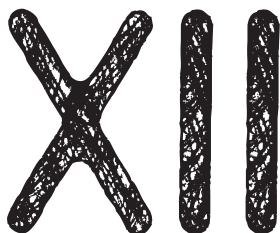
Al doilea vis expune un alt element al ezitării sale, și anume îndoielile privitoare la mireasa lui. Din cauza amintirilor dureroase din copilărie, îi este teamă de reiterarea aceluiași episoade, prin intermediul miresei. Și ea s-ar putea dovedi necredincioasă, dedându-se la tot felul de lucruri rele fără știrea lui. Toată neîncrederea, resentimentele și îndoiala pe care le simte față de mamă sunt proiectate asupra miresei. Oricât de des și-ar repeta că mireasa nu s-a făcut vinovată de comportamentul mamei sale, intelectul se dovedește slab prin comparație cu aceste afecte puternice. Cine analizează visul cu atenție va detecta imediat ce anume a ascuns el în casa logodnicei, iar reacția ei de apărare, precum și sinceritatea mărturisirii devin, de asemenea, evidente: „Nu știu nimic mai mult despre toată treaba asta, nu mă interesează deloc!“

În al treilea vis, pacientul e chemat în justiție și trebuie să se apere. Dacă am încerca să realizăm o analiză completă a acestui vis, am ajunge prea departe. Asocierile au dezvăluit relații strânse cu un alt ofițer din armată. Cea mai semnificativă trăsătură este dramatizarea gândului că trebuie să se apere pentru vina de a fi comis un incest (cea mai puternică dorință a lui) cu mama. Curtea de judecată, „instanța“, este mama lui; „citația“ (*Vorladung*) spre a se prezenta în instanță¹⁰¹ corespunde unei invitații (*Einladung*). Se pare că încearcă să-i găsească scuze mamei. Suntem pe cale să descoperim o teribilă tragedie de familie, o dramă oribilă întâmplată în copilărie, evenimente deloc improbabile când este vorba despre personalități afectate de psihopatii severe, după cât putem deduce din descrierea pe care pacientul o face mamei sale: „*Dar mama nu*

101 *Gerichte*, „instanță“, are un sens dublu, sugerează și *Gerücht*, „zvon“. Circulau zvonuri neplăcute despre mama lui.

a avut intenții rele, ea nu înțelege lucrurile acestea, nu e vinovată!”

Mai mult, incidentul „chemării în justiție“ din vis corespunde pericolului real pe care-l reprezintă mama. Pacientul dezvăluie scene de familie îngrozitoare, ce depășesc aproape orice a descris vreodată talentul lui Zola. În încercarea de a pune capăt comportamentului isteric și scandalos al mamei lor, pacientul și sora lui au fost siliți să recurgă la forța fizică. Izbucneau certuri oribile, iar mama îi amenința că se va plânga poliției... Iată cum arată, privite de aproape, persoanele care își arogă dreptul de a-i judeca pe ceilalți.

SIMBOLISMUL VIEȚII ȘI AL MORȚII ÎN VIS

În definitiv, a trăi înseamnă a muri câte puțin.

Maupassant

În memoriile în care și-a adunat experiențele din războiul ruso-japonez, un chirurg militar de naționalitate rusă povestește un episod interesant. Era chiar înaintea unei mari bătălii decisive. Regimentul lui urma să fie printre primele ce aveau să se îndrepte spre măcel, dis-de-diminează. Soldații chinuiți de nesomn se îngheșuiau în jurul cortului său, cu rugămintea de a primi un medicament care să-i scape de erecțiile dureroase. A fost nevoit să le recomande purgative puternice pentru a direcționa hiperemia înspre intestine.

Observații similare au fost consemnate în timpul cutremurului ce a avut loc la Messina. Pe când casele se prăbușeau și flăcările izbucneau peste tot, amorul se

deda celor mai nestăvilite orgii. Nicio fecioară neprihănită, nicio nevestă respectabilă nu s-a gândit să opună rezistență dorinței bărbaților înnebuniți. Apropierea morții le trezise tuturor instinctele vitale.

Recent, ziarele au publicat o poveste impresionantă. O fată rănită mortal i-a spus unui muncitor care trecea pe lângă ea: „Sărută-mă! Să știi și eu cum este iubirea, înainte de a muri!“ Acestea au fost ultimele ei cuvinte¹⁰².

Acolo unde se întrezărește moartea, sporește și instinctul vital. În basmul în care un vraci îi cere Morții o nouă flacăra pentru a înlocui focul tot mai firav al vieții sale, ce-i răspunde Moartea? „Nu pot să-ți dau! O flacăra trebuie să se stingă pentru ca alta să se aprindă.“

Aceste observații l-au determinat pe Swoboda să formuleze o lege a „conservării vieții“¹⁰³. „Este vorba despre echivalența dintre viață și moarte“, afirmă Swoboda, „și, în virtutea acesteia, irosirea celulelor sexuale — pentru că nu orice act sexual trebuie să ducă neapărat la sporirea vieții — implică o diminuare temporară a vieții“. El citează în mod cât se poate de nimerit aforismul lui Celsius: *Seminis emissio est partis animae jactura*¹⁰⁴.

Astfel, începem să înțelegem de ce visul reprezintă adeseori acuplarea sub înfățișarea morții; precum și faptul remarcabil că în vis crima poate fi echivalentul psihologic al actului sexual. Înseamnă a poseda în mod absolut — a poseda în sens ultim și exclusiv.

Vă invit să ne îndreptăm atenția către aceste principii, așa cum sunt dezvăluite de analiza contemporană a viselor.

---

102 Arthur Schnitzler a dramatizat acest motiv în piesa *Ruf des Lebens* (Chemarea vieții).

103 Hermann Swoboda, *Die Periode im menschlichen Organismus* (F. Deuticke, Viena și Leipzig, 1904).

104 „Prin eliminarea lichidului seminal se pierde o parte din suflet“ (n.t.).

(73) Într-o pădure sălbatică se află un copac înalt, cu o coroană bogată. De una dintre ramurile sale care se întind mult în afară atârnă o sabie lungă și ascuțită. În fața mea este un bărbat pe care nu-l pot vedea clar. Sabia atârnă între noi doi, așadar nu ne putem vedea și nici recunoaște unul pe celălalt. Dorința noastră crește tot mai mult, tot mai fierbinte; cu un gest viguros, bărbatul apucă sabia, hotărât să o tragă jos; strig, foarte bucuroasă, și-mi ridic brațele în aer. Dar a apucat sabia cu prea multă grabă, îi alunecă din mână și-mi străpunge inima. Mă prăbușesc la pământ, cu sabia înfiptă în piept. Silueta bărbatului se risipește ca o umbră, iar eu rămân singură, la pământ, rănită mortal.

Acest vis descrie de fapt doar o moarte accidentală? Pricinuită de lipsa de îndemânare a unui bărbat? Cătuși de puțin. Acesta nu este un vis mortuar — este un vis despre viață. „Copacul înalt, cu o coroană bogată, din pădurea sălbatică“ este penisul. Ereția este reprezentată de sabia cea lungă și ascuțită. „Dorința noastră devine tot mai puternică și mai fierbinte“ — după care el o pătrunde. *Inima și pieptul* reprezintă aici deplasări de jos în sus.

„Silueta care se risipește asemenea unei umbre“ este o referință la o persoană decedată. Cea mai mare iubire a vieții sale! Este de asemenea o aluzie transparentă la ejaculare...

Ce imagine remarcabilă! În momentul în care începe să trăiască, începe să cunoască viața, ea moare.

Așa cum, în general, visul nu cunoaște negația, nu recunoaște nici negația vieții. În vis, de obicei, moartea este sinonimă cu viața și adeseori cel mai puternic imbold vital este exprimat prin dorința de moarte. Observații psihologice similare se aplică și în ceea ce privește suicidul¹⁰⁵, chiar și alegerea metodei de auto-

105 Vezi observațiile mele privind suicidul din „Ueber den Selbstmord“, *Diskussionen*, vol. I, 1910 (J.F. Bergmann, Wiesbaden).

distrugere este influențată de anumiți factori de natură erotică. Această idee a fost exprimată în mod repetat de poeți; filosofii, de asemenea, au vorbit despre legătura strânsă dintre *Eros* și *Thanatos*¹⁰⁶. În vis, precum și în viața reală, omuciderea este adeseori o *crime passionelle*, nefiind altceva decât un act sexual cu o puternică tentă sadică. Un vis tipic al fetelor tinere: sunt goale pe stradă și un bărbat puternic le atacă sau le înfige un cuțit în abdomen. Am analizat deja un astfel de vis. În asemenea situații, atacul criminal redă o deflorare violentă — ceea ce este distrus în mod irecuperabil este onoarea; este semnul ce anunță moartea virginității, care, la rândul său, înseamnă începutul vieții de femeie. Homosexualii visează că atacă un bărbat, pe care îl doboară cu un baston. Vise de o asemenea natură nu mai au nevoie de lămuriri suplimentare din partea mea.

Vom discuta acum despre reprezentarea morții în vise:

(74) *Fratele meu urmează să plece din Viena. Deja și-a împachetat lucrurile în două geamantane și câteva bagaje de mână. Apoi — pentru că avea să plece abia noaptea târziu — s-a dus la club. Între timp, am intrat în camere pe când el era plecat și am găsit piese de mobilier și lucruri depozitate la parter, la primul și la al doilea etaj. Eram însoțit de un paznic bătrân care arăta ca un supraveghetor dintr-un muzeu și care purta o uniformă roșu-bordo, mai avea și un inel plin de chei. Mi-a explicat multe lucruri într-o încăpere lăaturalnică ce se extindea spre partea din spate a casei, care era foarte întunecoasă, în care se aflau câteva saltele roșii, cu huse; husele aveau nasturi albi, din sidef. A desfăcut nasturii uneia dintre huse, salteaua de dedesubt era tot roșie, dar nu avea nasturi cusuți pe ea. Apoi supraveghetorul de la muzeu a început să vorbească foarte*

106 Celebra idee a lui Euripide ilustrează minunat această relație: „Cine știe dacă viața nu-i de fapt o moarte și moartea, viață?”

însuflețit: „Seamăna cu viziunea pe care o avem noi, norvegienii, despre viață și moarte; husa de deasupra este viața. Nasturii sunt plăcerile și neplăcerile existenței noastre. Când murim, învelitoarea alunecă și ceea ce rămâne este o stare de pace absolută, neîntreruptă și uniformă. Aceasta este fericirea supremă. Somnul continuă fără cea mai mică senzație, fie ea neplăcută sau plăcută, cu înțelegerea că am murit, dar că existența continuă dincolo de viața noastră pe pământ“. Apoi, el a încheiat din nou nasturii de la husa ce acoperea salteaua. Am fost foarte profund mișcat de ceea ce spusese și am simțit că tânjesc din tot sufletul după acea stare promisă de pace absolută și m-a cuprins acea senzație odihnitoare care face parte, într-o anumită măsură, din măreția morții. Între timp, am ajuns la nivelul următor, care era podul casei. Acolo, am găsit niște vechituri și mobilier care semăna cu echipamentul unui tâmplar care ar fi putut fi în același timp colecționar de antichități. Apoi am coborât scările din nou. Mi-am dat seama că era târziu și am vrut să-l caut pe fratele meu. L-am văzut pe stradă, într-o piațetă; nu eram sigur dacă era G. sau fratele meu; apoi mi-am dat seama că era fratele meu după monoclul pe care îl purta. M-am întors în casă și am supravegheat încărcarea obiectelor personale ale fratelui meu într-o roabă; pachetele care nu-i aparțineau erau descărcate; am spus că erau ale mele, nu ale fratelui meu. S-a întâmplat de două ori; apoi, în cele din urmă, doi bărbați au coborât bagajele într-o roabă.

Ar fi imposibil să redăm aici o analiză completă a visului; aceasta va fi realizată în conexiune cu studiul respectivei tulburări nevrotice. Dar putem indica cele mai importante trăsături. Pacientul urmează să abandoneze terapia. De aici dorința de a pleca din Viena. Se identifică cu fratele său, care locuiește în afara Vienei. Fratele său este un ins plin de viață, care joacă mereu pe degete vreo femeie sau chiar două. Pacientul îl invidiază

pentru geamantanele lui numeroase. Dar îl acuză și de masturbare („bagaje de mână“). Pentru el, clubul este un loc în care membrii se dedau unor plăceri homosexuale. Etajele diferite fac aluzie la diversele lui zone erogene: fetișizează picioarele (parter), practică sexul anal (etajul întâi), iar felația (etajul al doilea) joacă un rol important în visele sale. Amintirile din copilărie sunt reprezentate aici de mobilierul vechi. Mai ales o doică bătrână, care îl chinuise ani întregi, se contopește cu imaginea servitorului său în personajul supraveghetorului de muzeu.

Apoi apar fantasme anale care gravitează în jurul amintirilor din copilărie. Cuvintele „îmi explică multe lucruri“ la acestea se referă. Încăperea lăturalnică „ce se extindea spre partea din spate a casei și care era foarte întunecoasă“ este demnă de atenție. Saltelele sugerează o serie de lucruri. În primul rând, numele servitorului, alături de numele unei anumite franțuzoaice; apare și o asociere elocventă cu saltea veche pe care a murit Heine din cauza sifilisului — o boală de care te molipsești dacă îți faci de cap în mod nesăbuit. Pacientul suferă de sifilofobie; „Saltelele“ (*Matratzen*) sugerează o înșiruire similară de gânduri: șobolanii (*Ratten*) transmit infectarea cu ciumă. Nasturii au conotații anale, referindu-se la nodulii hemoroidali, dar sugerează, de asemenea, și glandul penisului, capul (nasturele) roșu care este caracterizat mai cu seamă de hiperestezie în această stare; de asemenea, nasturii duc cu gândul și la mameloane.

Conversația avută cu supraveghetorul muzeului nu trebuie explicată aici decât pe scurt.

„*Husa de deasupra este viața*“: din perspectiva penisului, vaginul este viața. De asemenea, o referință la *præputium*. Se teme să înlăture învelișul. „Învelișul“, „a înveli“ are și o supradeterminare prin asocierea cu un dispozitiv menit să protejeze împotriva infecției.

„*Nasturii sunt plăcerile și neplăcerile existenței noastre*“: această propoziție trimite cu gândul la senzațiile plăcute și la durerea resimțită la nivelul penisului și, respectiv, al hemoroizilor.

Viața: înseamnă și erecție: când *membrum virile* se micșorează, este ca și când ar muri: „Când murim, învelitoarea alunecă și ceea ce rămâne este o stare de pace absolută, neîntreruptă și uniformă“; altfel spus, dacă libidoul ni se diminuează, nu mai este nevoie de vagin, iar penisul se liniștește.

„*Aceasta este fericirea supremă*“: astfel se consolează el pentru *impotentia*. A vrut să fondeze o nouă religie, bazată pe ascetism, și îi împărtășește viziunea lui Tolstoi în aceste privințe, sau, mai bine zis, i-o împărtășea, întrucât în prezent este aproape vindecat și, practic, a abandonat acest ideal ascetic...

Știm că „*am murit, dar că existența continuă dincolo de viața noastră pe pământ*“: un *membrum* în repaus nu îi dă bătaii de cap bărbatului potent, pentru că este sigur că va urma o „înviere“.

În acest punct, pacientului i-au trecut prin minte fantasme cu tentă homosexuală referitoare la fratele lui, precum și la mine însumi; de fapt, supraveghetorul de muzeu împrumutase multe dintre trăsăturile mele; pentru că, pe durata tratamentului, eu îl instruiesc, obțin de la mine informații noi din domeniul psihologiei. În vis, eu îmi închei tratamentul cu o demonstrație practică — sugerată de descheierea și încheierea nasturilor... Iar emoțiile pe care le simte nu sunt surprinzătoare: entuziasmul său, dorința arzătoare de a atinge acea stare promisă de pace binecuvântată, în cele din urmă, convingerea sa că moartea trebuie să fie mareață. Acest tip de moarte înseamnă doar să aibă o viață de om liber, fără inhibiții infantile; este ceea ce vrea (și chiar a reușit) să obțină prin intermediul terapiei.

Alte fantezii se asociază cu fratele lui și cu al său *membrum virile*. Sesizăm faptul că inhibițiile sunt cauza acestei *impotentia* de care suferă; bagajul joacă aici un rol foarte însemnat; bagajul atribuit greșit semnifică opiniile morale greșite, precum cele care l-au făcut să sufere ani întregi. Un alt sens al bagajelor e *genitalia*; aceasta indică masturbarea, după cum sugerează încărcarea bagajelor într-o roabă ce va fi trasă „cu mâinile“.

Iată visul unei femei:

(75) *Eram pe stradă și simțeam că amețesc; foarte speriată, am strigat: „Cad pe spate (Rüdefall), cu siguranță cad pe spate! Acum voi muri!*¹⁰⁷“

Această mamă blajină în vârstă de 55 de ani a dus o viață netulburată până când unica ei fiică de 34 de ani s-a îndrăgostit brusc de un bărbat care i-a împărtășit afecțiunea și s-a căsătorit cu el. Acest eveniment i-a trezit puternice fantasme erotice care au dus la o depresie severă. Își invidia fiica pentru că avea un soț și se bucura de plăcerile sexului. A început să sufere de vertijuri; în timpul episoadelor era gata să cadă spre stânga — sau cel puțin căuta să se prindă de un punct de sprijin din dreapta. Încercarea de a se sprijini de ceva nu-i reușea; avea senzația că sprijinul nu era suficient de puternic: acel sprijin era soțul ei — un bărbat cu desăvârșire impotent, iar amețeala reprezenta teama și dorința ei de a cădea. A cădea pe spate înseamnă de fapt a te întinde pe spate și aceasta oferă o explicație simplă pentru

---

107 *Rückfall*, desigur, înseamnă recidivă. În vis, femeia strigă: „Boala recidivează!“ Traducerea literală apare în text — „a cădea pe spate“ — pentru că visul, după cum a fost demonstrat prin analiză, gravitează mai ales în jurul celui de-al doilea sens. Dar ideea unei „recidive“, alături de sugestia ușurării pe care o presupune alunecarea pe spate (spre deosebire de starea femeii care încă nu a „căzut“) și de sugestia suplimentară a experienței dorite care deja s-a împlinit se află ascunse de asemenea în fundalul visului, susținându-i tema centrală [notă la ediția în lb. engleză].

teama nevrotică a multor femei de a aluneca pe spate. Convingerea că va muri cu siguranță în urma căderii pe spate înseamnă de fapt că este pe cale să trăiască din nou. După interpretare, mesajul visului este: mă plimb pe stradă în căutarea unei ocazii de a cădea în păcat, apoi „cad“ și gust păcatul după pofta inimii!

Doamna Delta, pacienta mea, visează:

(76) Este seară, s-a întunecat. Fetele vor să închidă magazinul. Auzim un zgomot puternic, cineva strigă „Ucigaș de mamă!“ și mulți oameni aleargă pe stradă. Ne este foarte teamă; o procesiune înaintează încet pe stradă, purtând lumini puternice. În față sunt preoți îmbrăcați în alb, urmași de un catafalc, învăluit tot în pânze albe, pe care este purtat ucigașul; apoi urmează o mulțime de oameni. Sunt foarte speriată și mă trezesc din cauza fricii.

Doamna Delta e chinuită de fantasmе ale incestului. Visul gravitează în jurul fiului ei mult iubit, care s-a căsătorit recent. Este de față la înmormântarea lui, îl vede întins pe un catafalc alb, altfel spus, își imaginează nunta lui — mireasa îmbrăcată în alb. Un mariaj care, din punctul ei de vedere, implică anihilarea socială a fiului ei — în orice caz, marchează moartea iubirii lor. Ceea ce aștepta de la el era *Muttermord*, „uciderea de mamă“ (firește, uciderea în sens sexual, dătător de viață); de aici puternica sa ură față de noră. Prezența multor oameni înseamnă că există un secret, preoții ce apar în vis înseamnă, adeseori, prin inversarea semnificațiilor, senzualitate îmbrăcată în alb. Credința în fantome și teama față de ele trădează un simbolism asemănător. În mod obișnuit, apropiații care au dispărut apar în chip de fantome, îmbrăcați în alb, stârnind uimire.

Fetele vor să închidă magazinul; în afara fantasmelor de natură homoerotică pe care le evocă, remarcă exprimă și regretul pacientei că fiicele sale nu sunt capabile să-și satisfacă nevoile sexuale (vezi și visul nr. 25).

Transformat în contrariul său, visul este ușor de interpretat: este zi și afară e lumină. Băiatul meu se comportă cu tandrețe față de mine și sunt mulțumită etc. De asemenea, visul exprimă și hermafroditismul psihic al doamnei Delta.

Începătorii sunt adeseori conduși pe căi greșite de afectele prezente în vis. După cum am văzut deja, iubirea poate reprezenta și ura, ironia, uimirea etc. Putem merge mai departe, afirmând: și aici echivalența simbolică funcționează ca principiu valid. Această a patra echivalență simbolică poate fi formulată după cum urmează: *Toate afectele din vis sunt echivalente unul cu celălalt și se pot substitui unul pe altul.*

Vă invit să analizăm un vis ce ilustrează ambele trăsături: reprezentarea vieții și a morții și cea de-a patra echivalență simbolică.

Domnișoara Delta visează:

(77) Merg la aniversarea zilei de naștere a prietenei mele, Christine. Nu am adus un cadou. N-am avut timp să-l cumpăr. Ea este în pat, e foarte palidă — ca o figură de ceară — și asta mă miră.

Nu e nevoie să spunem prea mult. Christine este soția bărbatului după care tânjește. Visul înseamnă: am venit la înmormântarea prietenei mele, Christine. Am uitat coroana de flori. A murit atât de subit, încât n-am avut timp de asta. Era întinsă pe patul de moarte, palidă ca ceara, iar eu m-am bucurat.

În acest context, ziua de naștere semnifică moartea. Sentimentul surprizei sau al mirării înlocuiește satisfacția plină de bucurie.

O femeie de 34 de ani, obsedată de teama de apoplexie, povestește următorul vis:

(78) Îl căram pe fratele meu mort, îmbrăcat așa cum a fost așezat în sicriu, cu ajutorul unei alte persoane, și eram gata să punem sicriul în mormânt, iar înăuntru corpul

încă era cald. I-am spus celuiilalt bărbat: „Vezi, Franz e încă viu, nu-l putem băga în groapă“. În jur mai erau multe alte înmormântări și mulți oameni. M-am trezit tremurând.

Și-a pierdut fratele, de care o lega o mare afecțiune. Singura ei consolare a venit din partea unui unchi — cealaltă persoană din vis. Ea a îmbinat persoana fratelui cu a unchiului, un compromis incestuos tipic; este atât de îndrăgostită de unchiul său, încât nu i-ar putea refuza nimic. Sicriul în care zace fiecare om la început este corpul matern. Același simbolism este valabil în cazul mormântului (*das Grab*), iar prin această asociere „graben“ (a săpa) are, evident, un sens important, „geboren“ (născut). Astfel, mormântul reprezintă paradisul; de aici legătura strânsă între mormânt și rai în credința populară. Ideea este exprimată și de Friedrich Rückert:

*Lumea mea în care eu trăiesc,
Cerul meu în care eu plutesc
Și tu, mormântul meu de sub glie
În care durerea-i parcă o veșnicie.*

și, în mod încă mai clar, de Schiller:

*Noi gliei dragi îi dăm să crească
Ce mâna noastră-a plăsmuit;
Sămânța vreun plugar trudit
Îi dă, sperând să încolțească,
De cerul sfânt blagoslovit¹⁰⁸.*

În visul de mai sus, pacienta își vede fratele, acest *membrum virile* al unchiului ei, așa cum stătuse în corpul matern (îmbrăcat așa cum a fost așezat în sicriu): cu alte cuvinte, *dezbrăcat*, și vrea să îl așeze în mormânt cât

¹⁰⁸ Din balada *Cântecul despre clopot*, în Schiller, Poezii, trad. de I. Cassian-Mătășaru (București, Ed. Tineretului), 1958, p. 105 (n. red.).

este încă viu, altfel spus, potent. Afectul care însoțește visul este asociat cu oroarea trezită de gândul că ar putea îngropa pe cineva de viu. Dar afectul a fost înlocuit; dacă îl interpretăm, va însemna: nu vreau să-mi pun soțul — care este încă viu — în mod prematur în rândul morților, schimbându-l cu unchiul meu.

„*Nu îl putem băga în groapă*“: această propoziție are un sens dublu: așezarea în mormânt, precum și trădarea (sau înșelarea); al doilea sens este mai evident în expresia „a-i săpa cuiva o groapă“. „*Mulți oameni*“ înseamnă „un secret“, dar și provocarea de a face ceea ce intenționează, la urma urmei. „*Multe înmormântări*“ înseamnă: toată lumea trăiește și se bucură de plăcerile unei vieți fără constrângeri și îi îngroapă pe alții; de ce doar tu ți-ai impune asemenea scrupule?

Aceste gânduri onirice sunt confirmate de faptul real că actualul ei soț nu se înțelese deloc cu fratele decedat și, în realitate, chiar ar fi meritat din plin să fie pedepsit. Cea mai intensă dorință a ei este să aibă un copil, cu alte cuvinte, să fie ea însăși sicriu. Nu poate rămâne însărcinată cu soțul ei, pentru că știe că e steril. Vrea să obțină copilul prin unchi, vrea să „îl poarte“ cu o altă persoană.

Un reprezentant abstinent al bisericii, care suferă de depresie, visează:

(79) *Stăteam pe un scăunel în biroul tatălui meu. Deodată, am simțit o durere în corp și am vomitat foarte mult sânge. Am strigat: voi muri!*

Ani de-a rândul fusese dependent de masturbare, până când tatăl său l-a avertizat: „Dacă nu renunți la obiceiul ăsta, vei muri!“ O dată s-a masturbat cu atât de multă violență, încât și-a provocat o hemoragie uretrală puternică. În ultimii ani fusese abstinent, dar dezvoltase simptome severe de nevroză anxioasă; are o senzație extrem de neplăcută de presiune și durere în corp,

precum și senzația că are ceva înfipt în corp, fără ca acel lucru să poată fi nici împins înăuntru, nici tras în afară.

Lucrul care este atașat de corpul lui, fără a putea fi împins sau tras în exterior, este penisul lui. Acum se luptă cu decizia de a avea contact sexual. „Voi muri“: această expresie din vis înseamnă „abstinența mă dărâmă, trebuie să încep să trăiesc“.

Această decizie a fost luată de fapt la scurt timp după ce a avut visul. Cu ajutorul celei de-a doua echivalențe simbolice, visul este interpretat cu ușurință: sunt cu o femeie. Deodată, simt o satisfacție imensă. Strig: Trăiască viața! (Sânge în loc de spermă; moartea în locul vieții.)

Dorința lui de a avea parte de contacte sexuale în mod regulat a fost exprimată într-un vis scurt, pe care-l voi reda fără a-i mai analiza detaliile, întrucât sensul este destul de clar, date fiind lucrurile pe care le știm deja:

(80) Mă plimbam de-a lungul unei cărări înguste, străjuite de tufișuri pe partea dreaptă și pe cea stângă. La o mică distanță de drum, spre dreapta, se afla o femeie care părea să mă aștepte. Când am văzut-o, m-am întors din drum.

Femeia era o prostituată pe care o tot întâlnește în ultimele șase zile. Tufișurile sunt șiretlicul diavolului și, precum Luther, dacă s-ar împiedica, ar crede că-i vreun meșteșug diavolesc la mijloc. (A se împiedica, *straucheln* în limba germană, și *Strauch* — tufiș; așadar, există încă o legătură între tufișuri și împiedicare, în limba germană, bazată pe semantică.) Femeia stătea la marginea tufișurilor. Reprezentarea simbolică a vaginului — cărare îngustă, mărginită de tufișuri — este cât se poate de evidentă.

Dar pacientul este în același timp homosexual, iar cauza principală a nevrozei sale este atracția sa față de o soră alături de care a avut cea mai importantă experiență

traumatică a vieții sale¹⁰⁹. Visul demonstrează că mai are încă de depășit o doză considerabilă de rezistență. Câteva zile mai târziu, după cum am precizat, acțiunile sale au infirmat întoarcerea din drum prin care se sfârșește visul.

---

¹⁰⁹ Ar putea fi surprinzător faptul că am ocazia să insist atât de mult asupra incestului. Dar nu pot decât să consemnez cu conștiinciozitate tot ce îmi este adus în atenție. De asemenea, trebuie să se țină seama de faptul că vorbim în principal de pacienți împovărați de probleme de sănătate.

DISCUȚIILE DIN VISE

Visul este retragerea omului în el însuși.

Hebbel

Domnul Sigma, pe care l-am cunoscut deja prin intermediul câtorva exemple de analiză (vezi visele 69, 70, 71, 72), are următorul vis:

(81) Mary îmi oferă o broșă în dar. O refuz, spunând: „Mulțumesc, dar, știi, acele aduc ghinion dacă le primești în dar. În plus, vei primi chiar tu de la mine un ac mai bun (mai viu, mai cald)“.

O regulă stabilită de Freud spune că orice conversație din vis este preluarea unei conversații reale din timpul zilei. Acest lucru este valabil în cazul de față. Mireasa pacientului, Mary, i-a adus mai multe cadouri surorii lui; dar a oprit pentru sine o broșă foarte frumoasă. Pacientul s-a gândit că ar fi trebuit să-i ofere și broșa surorii lui, Rose. Mary a spus: „Nu pot să fac acest lucru; știi, acele aduc ghinion dacă le faci cadou“.

Putem menționa și un alt incident care ar fi putut inspira acest vis: în timpul unei plimbări prin pădure,

mireasa lui a observat (după ce o îmbrățișase) că și-a pierdut broșa. Au căutat-o, dar zadarnic.

Pacientului îi plac sânii frumoși. Cea mai mare plăcere a sa este suptul sânilor (de aici simbolismul broșei, care se prinde lângă sânii), un act în mod distinctiv și tipic infantil, ce poate fi atribuit cu precizie perioadei în care a fost alăptat.

A fost lăsat în grija doicii până la vârsta de cinci ani. Dormea cu ea în pat, se juca cu sânii ei și adormea cu un mamelon în gură¹¹⁰. Zona orală este cea mai sensibilă dintre zonele sale erogene. Visul reprezintă ideea (pe care a avut-o și în stare de veghe) actului sexual cu mireasa sau a propunerii unei felații, pentru a evita riscul apariției unei sarcini.

În acest context, trebuie să menționăm o altă observație a lui Freud¹¹¹. Acesta afirmă („Remarci asupra unui caz de nevroză obsesională“): „Se observă că visele pot aduce veritabilul text al unui comandament compulsiv, text care nu este cunoscut în viața vigیلă decât într-o formă mutilată și denaturată, ca o telegramă deformată. Textul obsesiilor apare, în vise, sub formă de fraze enunțate, împotriva regulii potrivit căreia discursurile din vise provin din discursurile din starea de veghe“.

Sigma, cu al cărui caz suntem familiarizați prin intermediul viselor precedente, suferă din pricina unui conflict psihic foarte acut, care ar putea fi rezumat printr-o întrebare simplă: mireasa sau sora (Mary sau Rose)¹¹²? Fiecare detaliu devine un subiect de îndoială în

---

110 Odată, când suferea de tuse, doica i-a dat să bea din urina ei drept remediu. Un exemplu de echivalență simbolică.

111 S. Freud, „Remarci asupra unui caz de nevroză obsesională“, în *Opere esențiale*, vol. 7 (București, Trei), 2010, p. 100 (n. red.).

112 În toate cazurile de îndoială obsesivă am descoperit că persoana care nu poate lua o decizie s-a aflat la mijloc, între două persoane de care era atașată în egală măsură prin legături afective: mama și doica sau bona, mama și mătușa, mama și tata. Dl Sigma caută o

mintea sa: se îndoiește de sine, de sora lui, de viitoarea soție; se întreabă dacă o poate face fericită, dacă o poate întreține, dacă poate să-i fie credincios, dacă va fi capabil să o satisfacă, dacă ea îi va fi credincioasă etc.

Acest vis ne expune ideea lui obsesivă: își dorește ca Mary să-i înapoieze lui Rose acul (un simbol grăitor).

Ea nu a făcut acest lucru. El îi ia partea surorii.

Mary și Rose sunt verișoare — un compromis incestuos tipic. Discuția din vis i se aplică lui Rose și înseamnă: „Consolează-te. E adevărat, nu ai primit acul de la mireasa mea, dar am un altul pentru tine — unul mai frumos, mai viu și mai cald!”

Așadar, ideea obsesivă a cărei victimă este pacientul sună astfel: „Iubește-ți sora!” Se luptă din răspuțeri împotriva acestui imperativ, iar nevroza severă de care suferă este consecința acestui conflict.

Oare sora lui nu este deloc responsabilă pentru afecțiunea nevrotică de care suferă el? Citirea atentă a celorlalte vise ale pacientului ar putea să ne ajute să emitem o părere proprie. Înainte de a porni în călătorie spre Viena (pentru a urma terapia psihanalitică), sora lui i-a spus: „Poți să te căsătorești cu Mary a ta, dar atunci să nu te miri dacă o să-mi gădesc și eu un iubit și-o să am relații intime cu el!” Această amenințare absurdă venită din partea surorii lui îl îngrijorase foarte mult. „Ar fi cel mai mare necaz care i s-ar putea întâmpla”: sora sa nu trebuie să obțină vreun alt ac. I-ar purta pică dacă ar avea pe cineva. Trebuie să rămână singură. Este gelos când ea întreține conversații cu alți domni. Dar nici nu vrea să renunțe la mireasa lui. Și nici ca ea să aibă pe altcineva. Ar vrea să se agațe de amândouă. Unica soluție pe care o poate vedea este sinuciderea: aceasta ar pune capăt

---

formă de exprimare a acestui conflict cu o configurație tipică. Vechea temă — mama sau doica — este readusă la lumină într-o nouă formă — mireasa sau sora?

acestor chinuri, dorințe, pofte și îndoieli o dată pentru totdeauna.

Iată un alt vis al aceluiași pacient:

(82) *În fața mea, ghemuită în partea dreaptă a pervazului ferestrei, stă o maimuțică maro-gălbuie care mângâie o porumbiță cenușiu-roșiatică aflată în fața ei. Privindu-le, am senzația că maimuța își poate înfige ghearele în pasăre în orice clipă și spun, batjocoritor: „Ți-ar plăcea s-o mănânci, nu-i așa?”*

Porumbița este Mary cea bună și blândă, din pricina căreia își face atâtea griji (porumbița cenușie). Odată, el i-a spus surorii sale: „*Dacă ai putea, ai înghiți-o pe Mary dintr-o sorbitură, nu-i așa?*”

Cu o zi înainte, mireasa îi scrisese că sora lui o vizita zilnic, purtându-se foarte frumos cu ea. Dar el știe că sora lui o urăște pe biata fată și ar „devora-o” dacă ar putea. Și el, de altfel, ar „mânca-o” de dragă ce-i este. Vrea să se însoare cu ea (partea dreaptă!). Despre el însuși crede că e urât ca o maimuță. E doar un maimuțoi. Mai întâi îi face pe plac surorii, iar acum, miresei. Este gelos (galben) și le-ar purta pică atât surorii, cât și miresei dacă ar avea un alt iubit.

În acest context, culorile au o semnificație specială. Roșiaticul indică înclinații sadice. Abia așteaptă să o defloreze. Nesiguranța sa cu privire la faptul că Mary e *virgo intacta* va primi răspuns curând după ceremonia nupțială. Va trebui să sângereze.

La fel de semnificativă este nuanța „maro-gălbui” (*gelb-braun*). *Brauner* este numele bărbatului care a provocat despărțirea dintre el și o altă iubită de-a lui. Atunci fusese foarte gelos. *Gelb* este numele unui alt bărbat care a stat în chirie la ei. Acest bărbat era un mare Don Juan, care aducea multe femei în camera lui. Odată, pacientul s-a delectat deranjându-l pe Don Juan la puțin timp după ce adusese în cameră o femeie deosebit de

atrăgătoare. A cântat cât de tare putea refrenul „Iubirea e într-adevăr minunată!“ și alte frânturi de cântece asemănătoare. Cum știa că Gelb se distra cu o femeie în camera lui? „Pentru că pereții erau extrem de subțiri! Nici ușa nu acoperea sunetele. Ba chiar și sora mea mi-a atras atenția despre ce se întâmpla acolo.“

Ulterior aflăm că și sora lui era în relații destul de strânse cu respectivul chiriaș și acest lucru îl făcea, de asemenea, foarte gelos. Cântatul s-a dovedit o răzbunare eficientă din partea fratelui și a surorii. Pentru că vizitarea — o femeie respectabilă, se pare — s-a speriat atât de tare, încât a părăsit camera bărbatului imediat. Gelb l-a amenințat că-l va bate până când îl va umple de vânătași albastre și gălbui.

Cenușiul-roșiatic (*rötlich-grau*) trezește diverse asocieri. *Grauer* era un cunoscut care, fără știrea soției lui, îi dăruise 20 000 de coroane surorii sale pentru a-și completa zestrea, din banii încredințați lui de către soție. Când aceasta a aflat, a cerut să i se returneze banii și a amenințat cu divorțul. *Roth* era numele unui tânăr care o curtase pe Mary și care voise să se însoare cu ea. În sfârșit, „porumbița“ (*Tauber*), ultima asociere, era un ofițer chiar cu numele Tauber, cu manșete roșii (menționase anterior că porumbița avea o lucire roșiatică în jurul gâtului), care o vedea adeseori pe mireasa lui și care fusese logodit cu ea pentru o perioadă scurtă. Se îndoiește de puritatea porumbiței sale.

Astfel, culorile „maro-gălbui“ și „cenușiu-roșiatic“ sunt definite în diferite moduri. *Tauber* nu avea posibilități materiale. Din cauza carierei militare, a trebuit să rupă logodna cu Mary. Acea iubire fusese sortită eșecului.

Gândul de a renunța la logodna cu Mary face parte, de asemenea, din propriile sale speculații. Mai întâi o va avea, apoi o va îndepărta. Sora lui îl va ajuta să se

descotorosească de mireasă. (Vezi visul cu bomboanele otrăvite și chemarea în justiție!) Cuvintele adresate surorii înseamnă de fapt: „Ți-ar plăcea mai mult decât orice să o otrăvești, așa cum a făcut Hofrichter cu tovarășii săi”¹¹³. Mary a vrut să se otrăvească. A fost împiedicată înainte de a o face. Visul face aluzie la toate aceste posibilități. Remarca adresată în glumă surorii este în realitate o rugămintă care înseamnă: „Ia-mi-o de pe cap și ai să scapi și tu de ea! Sugrum-o sau otrăvește-o, dar eliberează-mă odată!”

Regrete pline de teamă și gânduri suicidare odată cu trezirea. (Legea talionului!) Sadismul său aproape nețărnut iese la lumină prin intermediul visului. Sadismul nu e numai psihic — el nu se mulțumește doar să producă suferință logodnicei, surorilor și tuturor celor din jur. De fapt, a avut și izbucniri de violență fizică. Și-a bătut și sufocat mama. Bătăile administrate surorii și obiceiul de a o târî de păr erau incidente obișnuite. Iar acum se teme că-și va bate și blânda soție, odată ce va apărea un precedent.

În profunzimile sufletului său se află, în stare latentă, porniri canibale. E ca un animal de pradă gata să atace cu colții. Mușcă în timpul acuplării — probabil că și-ar putea devora mireasa din iubire. El este maimuța maro-gâlbuie, gata să-și satisfacă instinctele canibalice

---

113 Cât de frecvent în spatele obsesiilor se ascund imperative asociate cu cercul familial al pacientului! Un bărbat mă consultă din pricina ideii obsesive că trebuie să-și înlăture soția. O analiză succintă dezvăluie faptul că mama lui și soția se antipatizează reciproc. Odată s-au certat foarte tare. Și-au înfipt mâinile una în părul celeilalte. Apoi, mama lui i-a spus: „Nu pot înțelege cum de te împaci cu soția ta. Un alt bărbat s-ar fi descotorosit de ea de mult!” Acest imperativ ipotetic venit din partea mamei a declanșat ideea obsesivă și tulburătoare; ulterior, ideea a dispărut, după ce i-a fost identificată originea.

pe seama porumbiței: a o poseda și a o ucide în timpul actului, în timp ce o posedă.

Întâlnim din nou asocierea dintre viață și moarte; de astă-dată, într-o variantă agresivă: a posedă și a ucide¹¹⁴.

---

114 Nu mă îndoiesc în sinea mea că toți cei care au ucis din gelozie au resimțit plăcere. Când Othello o sugrumă pe Desdemona, el ascultă de o pornire instinctivă — o posedă pentru ultima oară. Astfel, răzbunarea devine pentru el extrem de plăcută. Satisfacerea instinctelor noastre implică distrugerea altor ființe. Viața noastră continuă prin moartea altora.

XIV

REPREZENTAREA EMOȚIILOR ÎN VIS

*Ofrandă nopții este viața noastră
Și la plăcere visează orice biet om treaz.
Nu te lăsa răpit de niciun vag miraj:
Ușor de zis, dar câți pot oare s-o săvârșească?*

Feuchtersleben

În realitate, nu există vise lipsite de afecte. Nu ne amintim visele neînsoțite de afecte sau având doar un colorit afectiv discret. Faptul că procesul oniric începe în momentul în care închidem ochii mi se pare evident. Mai târziu, voi da câteva exemple atunci când vom discuta despre imaginile din stările hipnagogice. Visăm tot timpul atunci când dormim. Când afectul devine atât de puternic încât ne stimulează conștiința, ne trezim. În mod similar, ne amintim doar de visele puternic nuanțate afectiv. Doar aceste vise ne stârnesc atenția. De fapt, atenția este o stare afectivă, după cum a demonstrat Bleuler¹¹⁵ în mod convingător. Visul este un ansamblu de imagini care servesc afectelor noastre.

115 *Affektivität, Suggestibilität, Paranoia* (Carl Marhold, Halle a. S.), 1906. „Acțiunile noastre sunt probabil influențate exclusiv de

Afectele care vor ieși la suprafață în mod limpede prin intermediul visului au o semnificație aparte, pentru că sunt exact afectele refulate.

(83) O femeie visează că soțul ei o înșală. Se repede la el cu un cuțit. Îi aruncă injurii și cuvinte urâte.

În vis, femeia dă frâu liber unui imens sentiment de ură. Când se trezește, e fericită că „n-a fost decât un vis“. Dar visul ne dezvăluie faptul că este neîncrezătoare și că-și urăște soțul. Mai mult, încă. Ea caută o justificare pentru această ură. Această femeie i-a spus odată soțului ei: „Dacă aș afla vreodată că nu-mi ești credincios, m-aș răzbuna imediat“. Visul reprezintă o justificare a urii ei și îi acordă o scuză să-și poată urma imboldurile sexuale.

Astfel, ori de câte ori un afect se face simțit în mod evident, ne permite de fiecare dată să pătrundem adânc viața psihică a cuiva.

Dar și afectele sunt înșelătoare. Și afectele pot fi transformate; substituirea joacă un rol semnificativ: respect în locul disprețului, supraevaluare în locul subestimării, iubire în locul urii. Profit de această ocazie pentru a evidenția faptul că visele trebuie să fie simplu de citit chiar și fără transformare. Cele două tendințe emoționale coexistă. Nevroticul — asemenea oricărei ființe umane — este impresionat de contrarii. Toate simptomele, toate manifestările cognițiilor și emoțiilor umane sunt bipolare. Ura și iubirea, respectul și disprețul, încrederea și îndoiala merg mână în mână. Orice afect poate apărea fie sub formă pozitivă, fie negativă — fie cu semnul plus, fie cu semnul minus. Ura este iubire cu semnul minus... În acest context, trebuie

---

senzațiile de plăcere și disforie; considerentele logice își derivă puterea din afectele cărora le sunt asociate din întâmplare.“ În același mod, visul nu este interacțiunea unor gânduri, ci un conflict al afectelor.

să ne amintim cea de-a patra echivalență simbolică. Afectele se pot înlocui unul cu celălalt.

Adeseori, visul prezintă un afect care nu se potrivește deloc în contextul oniric. Freud a discutat acest subiect foarte detaliat, și trebuie să fac trimitere la a sa *Traumdeutung (Interpretarea viselor)*. Aș adăuga doar faptul că, în multe situații, afectul prezent în vis este extrem de grăitor și expune conflictul psihic aproape de-a dreptul, fără înconjur. Sunt în măsură să confirm regula expusă de Freud, potrivit căreia, în fiecare vis puternic colorat afectiv, afectul este întotdeauna justificat. Când interpretez un vis, încep întotdeauna cu afectul. Astfel, aflăm în ce mod materialul oniric a fost deghizat prin inversare, deplasare etc. și în ce mod afectul devine asociat unor elemente irelevante din vis. Datele banale care îl însoțesc dezvăluie caracterul afectului. Întrucât tulburarea afectivității este cea mai profundă cauză a nevrozei, pun cel mai mare accent pe analiza afectelor ce apar în vis. Desigur, există și vise aparent lipsite de afecte (Freud). Dar același lucru se poate spune și despre actele compulsive, iar acestea sunt numai în aparență lipsite de afect. Uneori, din această cauză s-a ajuns la anumite opinii eronate — pe care mulți psihiatri le susțin în continuare; conform acestora, compulsiile sunt caracterizate de absența afectului¹¹⁶.

Exemplele următoare vor ilustra modul în care afectul prezent în vis ne permite să obținem o înțelegere mai profundă a structurii nevrozei respective.

O pacientă are o serie de vise recurente tipice: de fiecare dată se agită extrem de mult în legătură cu un lucru pe care nu îl poate obține. Simbolismul este evident: această agitație apare mai ales în timpul actului sexual. Se teme că bărbatul va termina prea repede,

116 Stekel, „Zwangszustände, ihre psychischen Wurzeln und ihre Heilung“. *Medizinische Klinik.*, 1910, nr. 5-7.

înainte de a-și satisface libidoul; dorința ei perpetuă: să aibă un orgasm adevărat. Acest conflict se manifestă în vis după cum urmează:

(84) *Pregătiri pentru a ieși în oraș seara: mă învărt grăbită de colo-colo, foarte încântată. Deschid și închid dulapul, diverse sertare de la birou, de la masa de scris. Îmi scot mănușile, bijuteriile și diverse articole de toaletă. După câteva clipe, mă gândesc din nou la vreun alt lucrușor de care uitasem. Și reîncep deschiderea ușilor și căutarea prin dulapuri. În cele din urmă, stau în fața oglinzii și-mi dau drumul la păr, pregătindu-mă să-l coafez; dar zadarnic. Nu reușesc să termin cu bine coafura. Extenuată de efortul inutil, îmi cobor brațele, neputincioasă. Soțul meu s-a îmbrăcat complet, e gata și mă așteaptă să mergem în vizită. Alerg din cameră în cameră până când rămân fără suflare, dar nu reușesc nicicum să termin cu gătitul. În cele din urmă, mă trezesc extenuată.*

Nu este greu să deducem semnificația visului. Își dă seama că soțul ei se pregătește pentru o seară petrecută în mod intim (secret — ca opus vizitei de socializare). Ea își pregătește lucrușoarele (bijuteriile). În mod deosebit, expresia: „*Și reîncep deschiderea ușilor și căutarea prin dulapuri*“ este edificatoare. Nu-și poate termina coafura, altfel spus nu este capabilă să-și satisfacă libidoul; întreaga ei viață reprezintă o încercare de satisfacere a libidoului. Toate gândurile ei se reîntorc, simbolic, la această temă. *Frisieren* — „coafarea părului“ — este o metaforă bine cunoscută a acuplării. A-ți face toaleta trimite la ideea de satisfacere a unei nevoi (sexuale); prin opoziție, mai înseamnă și a te dezbrăca. Incapacitatea ei de „a termina“, spre deosebire de soțul ei, este tema fundamentală pe care o exprimă acest vis și toate celelalte vise ale ei colorate afectiv. A ieși în societate, a fi primit în vizită: *empfangen werden* — din nou, aceasta duce la *Empfängnis*; sarcină. Cea mai amarnică

dezamăgire a sa: nu are copii, în casa lor nu sunt copii, nu are companie, nu sunt *Kleinigkeiten*: nu sunt lucruri soare. Dulap, sertar, masă de scris, mânășă, bijuterie, lucruri soare — toate acestea sunt deopotrivă simboluri ale organelor genitale feminine. Soțul ei o așteaptă deja, altfel spus, el este gata sau, mai degrabă, a „terminat“ înaintea ei.

Un alt vis al ei poate servi drept exemplu:

(85) *Stau întinsă în pat, bolnavă și tulburată în sinea mea. Sunt îngrijorată pentru că am multe de făcut, dar stau degeaba, ca o gogoasă [simbol pentru vagin]. Îmi iau inima-n dinți și, în ciuda stării mele de sănătate, îmi înfășor un prosop în jurul capului și, cu un ștergător de praf [simbol al falusului], curăț și lustruiesc orice colțisor. Efortul mă extenuază și suspin din cauza neputinței, pentru că, în ciuda muncii și grijii mele, treaba tot nu e făcută. Peste tot în jur văd aceeași dezordine. Apare mama și mă ceartă că încerc mereu să fac prea multe. O implor să mă ajute, această veșnică neterminare a treburilor mă apasă ca un blestem.*

Mama care îi aduce reproșuri semnifică uterul (*Mutter*: mamă și *Gebärmutter*: uter). Nici în acest vis ea nu reușește să o scoată la capăt. Acesta este blestemul vieții sale. Soțul termină mai repede. El este, de fapt, „complet terminat“. Suspina gândindu-se la impotența soțului ei, căruia nu prea i se mai ridică. La ce bun să se păstreze atât de „curată“, nu ar fi oare mai bine să se împotrivescă necurăteniei morale — oare stările de excitație sfârșite în frustrare și fantezmele ei nu o extenuază cumva și nu o îmbolnăvesc? În visul următor, pe care-l reproduc pentru a completa tabloul, ea revine la starea de dinaintea căsătoriei. Este din nou o femeie tânără, pusă în situația de a-și alege alt soț — unul potent:

(86) *Sunt din nou tânără și stau cu părinții mei. Acasă la prietena mea are loc o mare petrecere; se sărbătorește logodna ei. Sunt prezentă, deloc tristă, dar tăcută. Când vorbesc, o fac monosilabic. Majoritatea celor prezenți îmi interpretează greșit comportamentul — sușotesc între ei, spunându-și că sunt geloasă pe prietena mea. Nu fac decât să zâmbesc cu un aer de răceală, pentru că sunt conștientă de superioritatea mea morală și, în sinea mea, decid să nu mă mărit decât când voi întâlni marea iubire după care tânjesc.*

Sunt necesare câteva explicații. Actualul ei soț fusese interesat cândva de acea prietenă a ei. Ea își cedează soțul prietenei. Din cauza experiențelor sale, nu o invidiază pe prietenă, nici viitoarele plăceri de care se va bucura. Pe de altă parte, ea însăși este acea prietenă și se privește pe sine retrospectiv, la vremea propriei logodne, ca și când ar avea o viziune: „Marea iubire după care tânjesc“. Este un vis inclus într-un vis; astfel, ea anulează căsătoria încheiată pe fugă — se reîntoarce înaintea acesteia. Pentru că acum s-ar căsători doar dintr-o mare iubire. Marea iubire este iubirea pentru un mare bărbat. Vrea să fie posedată de un mare bărbat. Visul este un frumos exemplu de împlinire a unei dorințe, îi readuce tinerețea, libertatea, îi permite să-și aleagă din nou iubitul. Este singură, tăcută. Vorbește doar „monosilabic“ — un cuvânt tot atât de scurt este și acel *Da* rostit în grabă, care i-a adus nefericire îndelungată. De această dată, vrea să extragă lozul câștigător în loteria iubirii. Soțul ei a fost un loz necâștigător.

Visele în care pacientul „nu reușește să facă ceva“ sunt foarte frecvente. Subiectul ajunge prea târziu la teatru sau pierde trenul chiar în ultimul moment. Aceste vise contrastează cu tipul menționat mai sus — visele în care pacientul descoperă că nu este gata, nu e „pregătit“.

Unul dintre pacienții mei, care suferea de o nevroză severă, era chinuit de gândul că arăta ca un evreu. Îi era foarte teamă că mama lui ar fi putut fi ucisă în absența lui. Pentru a avea un alibi pregătit, el aduna tot felul de însemnări de agendă, bilete de tramvai, chitanțe etc. Analiza a dovedit că baza nevrozei sale era atașamentul pasional față de mamă, care persista încă. În mintea sa, *evreiesc* era sinonim cu „senzual“. A-l identifica drept evreu însemna a-i recunoaște senzualitatea. Așadar, este stăpânit de cele mai neplăcute senzații când se plimbă pe stradă. Crede că toată lumea se uită la el, că fețele oamenilor exprimă bănuieli — și din această cauză a fost de multe ori victima unor conflicte foarte dureroase.

(87) Subiectul visează în mod regulat că ajunge la gară exact când pleacă trenul. Se grăbește, emoționat, să ajungă la timp, dar nu reușește niciodată.

(88) Sau fuge după tramvai și nu-l poate ajunge. Avea obiceiul de a sări în tramvaiele aflate în mers, pentru a scăpa de urmăritori — spunea el. Pe lângă asta, era obsedat mereu de dorința de a prinde un vehicul din mers. Cu altă ocazie, a visat

(89) că urmărirea un automobil dintr-o trăsură și nu-l putea ajunge.

Toate aceste gânduri se bazează pe faptul că mama lui este cu 28 de ani mai în vârstă decât el. Este o diferență imensă, pe care nu o poate surmonta. Dorința lui era: „O! De-aș fi eu tata! O! De-aș fi cunoscut-o pe mama când era tânără!“ Tatăl său i-a luat-o chiar de sub nas. E bolnavă: știe că poate muri în fiecare zi și că n-o va poseda niciodată. De fiecare dată când ajunge la gară are atât de mult bagaje, încât nu reușește să prindă trenul. Mai ales aceste bagaje sunt un element tipic. Aproape întotdeauna — deși nu există simboluri fixe și în anumite situații un simbol poate însemna altceva — bagajele

semnifică povara morală pe care cineva o poartă pe umeri. Asemenea pelerinilor din *Tannhäuser*, care cântă: „Povara grea a păcatului mă apasă“. Din cauza bagajelor grele, ajunge cu întârziere. În vis, și inhibițiile de ordin moral sunt reprezentate ca bagaje.

Gândul că ar putea fi luat drept ucigaș este justificat. Acesta are legătură cu raportarea sa emoțională față de mamă. Personajul lui preferat este dostoevskianul Raskolnikov (*Crimă și pedeapsă*). Crima duce cu gândul și la reprezentarea simbolică a unui pumnal înfipt în corpul victimei; a lua viața înseamnă a da viață. Am discutat deja această temă.

Mai jos este un alt vis al subiectului, care tratează aceeași temă. Dar aici obiectivul este o soră măritată, cu zece ani mai în vârstă decât pacientul:

(90) Mă aflu în gară și sunt îngrijorat pentru că nu știu dacă am ajuns la cea potrivită. După ce mi-a dispărut îngrijorarea, m-am gândit să cumpăr un bilet. Într-o gentuță găsesc o monedă de aur cu cifra 10 scrisă mare pe ea. Inițial, am crezut că nu pot folosi moneda. Apoi am hotărât că este în regulă. În același timp, încep să mă întreb dacă o să mai prind trenul, pentru că am pierdut vremea. Îndreptându-mă spre tren, descopăr că am prea multe bagaje. De unele dintre ele nu am deloc nevoie. Din nefericire, nu puteam ajunge la bagajul pe care voiam să-l las acolo; îl lăsasem într-un capăt al gării — la o distanță destul de mare. Nu știam ce să fac. În cele din urmă, i-am atras atenția unui hamal, spunându-i să-mi ia bagajul și să-l ducă la serviciul „bagaje de mână“. Îl voi lua de acolo când mă întorc. Imediat ce am terminat de vorbit, m-am grăbit spre tren, dar era prea târziu — trenul tocmai se pusese în mișcare.

Aici, bagajul este utilizat cu sens dublu: (1) organele genitale și (2) diverse inhibiții. Sora lui cu zece ani mai mare i-a fost luată prin căsătorie. Legat de simbolismul numerelor, să mai spunem că acest număr este format

din cifra 1 — simbol al penisului, și 0 — ce reprezintă vaginul. Numărul zece reprezintă împreunarea sexuală, pe care subiectul nu o dusese la îndeplinire până atunci, întrucât practica masturbarea¹¹⁷. Acesta este motivul pentru care își caută o monedă în genți. Se gândește mai întâi la poșeta surorii lui. De aici îngrijorarea sa dacă a ajuns în gara potrivită, îndoiala dacă ar trebui să utilizeze sau nu moneda. Este prea moral pentru a comite incestul. Într-adevăr, scrupulele sale de ordin moral — este teolog — îl împiedică să practice contactul sexual obișnuit. Nu a atins niciodată o femeie, cu excepția surorii, pe vremuri, când avea 12 ani, dar nu a fost vorba de *immissio penis*. Expresia „îl lăsasem într-un capăt al gării“ se referă la acest incident. Scrupulele sale sunt exprimate clar în vis (îndoială): (a) prin îngrijorarea dacă a ajuns sau nu în gara potrivită, (b) prin ezitarea dacă ar trebui să cheltuiască acea monedă și (c) prin expresia tipică: „Nu știam ce să fac“.

Acest vis ne informează deja că subiectul este incapabil să renunțe la obiceiul de a se masturba și să se angajeze în contacte obișnuite cu femeile: aceasta este baza conflictului său psihic. Călează ce duce spre femei îi este blocată și din pricina înclinațiilor incestuoase, care îl fac să se îndrepte în direcția opusă — spre bărbați. Trenul pierdut are aici aceeași semnificație precum în visele analizate anterior. Nu va ajunge niciodată la sora lui. Bagajele de mână fac trimitere la conotația sexuală a bagajului¹¹⁸, cea de organe genitale. El are „prea multe

---

117 Zece trimite cu gândul și la mâini și semnifică masturbarea. În jargonul popular, penisul este numit „al unsprezecelea deget“. Întrucât acest vis aparține unui membru al clerului, zece are o semnificație suplimentară: cele zece porunci. În ceea ce privește marea importanță a religiei în definirea simptomelor nevrotice, cifra zece, din rândul numerelor, este întotdeauna semnificativă.

118 Organele genitale masculine sunt numite în limbajul popular *das Päckchen, das Gemächte, das Gepäck* (bagaje) și, în sfârșit, *das*

bagaje“. Este împovărat, copleșit de poftele sexuale. Revine la masturbare. Își depășește scrupulele.

Masturbarea (serviciul „bagaje de mână“) înlocuiește incestul. Acesta este motivul pentru care evită femeile. Practica masturbării, asociată cu gânduri incestuoase, este pentru el mai plăcută decât oricare altă experiență erotică.

Faptul că ne îndreptăm atenția acum spre un vis în care afectele sunt ascunse (sau deformate) ar trebui să fie foarte edificator. Uneori, anumite lucruri înțelese perfect pe durata visului de persoana care visează par simple absurdități în starea de veghe. Mai jos avem exact situația opusă: un vis în care ceva pare să-l nedumească pe cel ce visează:

(91) Citesc despre o plângere depusă de dl X. împotriva lui Weirich, directorul liceului, care a murit chiar în ziua respectivă. Erau trei capete de acuzare în rechizitoriu, iar Weirich a fost găsit vinovat doar sub al treilea, care-l acuză că se plimbase în sandale și de încă ceva. Nu puteam înțelege acest lucru.

Mai târziu: am văzut o fotografie a lui Gessmann și am vorbit cu el despre asta.

În seara de dinaintea visului, domnul Beta mâncase chifle din făină integrală cu unt, numite în Viena *Bosniak* sau *Hadschii Loja*, după numele unui lider insurgent bosniac. La puțin timp după aceea, a vomitat și a simțit o durere la nivelul rinichilor. A crezut că era din cauza acidității. Aciditatea îl face să vomite întotdeauna. Are dureri asemănătoare, urmate de diaree, dacă mănâncă pere moi.

Gewicht — greutate sau povară: *Anthropophyteia*, vol. II. În același mod, *Koffer*, *Ranzen*, *Korb*, *Kiste*, *Sack*, *Rucksack*, *Tasche* și *Handtasche*, care se referă la cufere și geți, sunt nume vulgare ale organelor genitale feminine. Termenul „bagaj“, folosit cu o conotație sexuală, este în principal un termen derogatoriu.

Analiza dezvăluie asocieri importante cu Wehrich, directorul de liceu. Mai întâi, iată asocierile: *Wehrich* — *Weihe* (consacrare religioasă) — *Weiher* (iaz) — *Wei* (*Vai mie!*). Asocierea cu X (picioare), *Wei* — și *Gessmann*, celebrul antisemit — înseamnă disprețul față de psihoterapeutul său. Nemulțumirea lui este că cel din urmă l-a lipsit de plăcerea de a se bucura de perversiuni. Se simte ca și când s-ar cufunda într-o stare de amețală cețoasă (fum). Amețeala îl face să se clatine. Își amintește că pe când era mic un soldat l-a legănat pe genunchi.

Aceasta este originea fetișizării picioarelor. Suptul degetelor de la picioare este o manifestare a acestei afecțiuni, după cum a arătat Adler.

Pacientul tânjește să cuprindă cu gura un picior murdar, transpirat — mai ales degetul mare. Echivalența simbolică înlocuiește piciorul cu mâna, degetul cel mare de la picior cu cel de la mână, care, la rândul lui, simbolizează penisul sau mamelonul. Aceasta duce cu gândul la perversiune (felație) și la complexul doicii (preferința pentru sânii mari).

Bosniak este un termen colocvial vienez atribuit unui soldat din Bosnia. *Hadschi Loja* îl face să se gândească la *hatschen*, „a vagabonda“. Voma, durerile și diareea duc la o veche fantasmă — să bage degetul mare de la picior în gură și să înghită transpirația (care duce cu gândul și la „unt“, expresia „a scoate untul din cineva“). Fantasmele lui din starea de veghe, chiar înainte de a adormi: să înghită un picior mare.

O altă cauză a fetișizării picioarelor: a fost învățat să considere că penisul este dezgustător, un motiv de rușine. Și-a proiectat întregul libido asupra piciorului, înzestrat cu proprietăți erogene.

Gessmann duce cu gândul la cuvântul englez „guess“ — a ghici. Eu sunt cel care nu face decât să ghicească, neștiind nimic. Fotografia (a mea) părea să

fie de foarte proastă calitate. Era mult prea luminoasă. Gessmann e întunecat. Alb — *weiss* — îl duce cu gândul din nou la *Schweiss* — transpirație — și la aversiunea lui față de friptura de vită în sânge. În jargonul vânătorilor, „sânge“ înseamnă transpirație. Friptura de vită îi amintește tot de transpirație — ce poate fi evitată prin purtarea sandalelor. (Echivalența simbolică: sânge, transpirație, puroi, salivă, lichid seminal, aer, limbaj, bani etc.)

În vis apar trei elemente: (a) englezoaica sa, (b) fratele lui și (c) transpirația picioarelor. De primele două am reușit să-l eliberez prin intermediul analizei; acum sunt pe cale să-l vindec și de ultimul element. De aici atitudinea disprețuitoare — de aici reproșul: picior — picior plat — *Weigeschrien* (strigăt; Vai mie!). Alte asocieri duc la *Jidovul rătăcitor* al lui Eugène Sue, și de aici din nou la *suer*, în limba franceză, a transpira.

Dar el însuși este Ahasverus, evreul rătăcitor. Printre fantasmalele lui preferate se număra mitul lui Ahasverus sau al Olandezului zburător sau al vreunui alt erou rătăcitor. Fantasmalele sale referitoare la picioare sunt masochiste, gravitând în jurul ideii de ispășire.

Ce nu „poate“ înțelege sunt lucrurile pe care le află prin intermediul psihanalizei. În momentul în care le înțelege, nevroza lui obsesională se vindecă. Dar compulsiile infantile îi asigură multă plăcere. Nu vrea să renunțe la ele.

Visul cuprinde o serie de afecte profunde. Dezvăluie disprețul adânc pentru psihanalist. Dar toate acestea sunt atât de abil deghizate, încât visul este în aparență lipsit de afecte.

În sfârșit, am murit! Mă așază în rândul celor dece-dați. A merge în sandale înseamnă a intra în eternitate. Uneori, nu mă înțelege. I se pare că este prea complicat (*geistreich*). Am devenit o stafie (*Gessmann=Geistmann*).

O stafie (*Geist*) este albă, palidă. Am prea multă culoare, după gustul lui. Dar pentru el nu exist decât într-o imagine (fotografie). Aceasta deschide drumul altor asocieri: credința sa că diavolul este real. Pentru el, eu sunt diavolul. Îl fac să fie potent, altfel spus, îi fac legătura cu o femeie. Vrea să rămână un ascet, un om sfânt. Insistă mereu asupra situațiilor în care i se face o nedreptate. Este invitat la un eveniment de socializare. Acesta este contramandat. Imediat, se simte foarte jignit din cauza aceasta. Caută supărări mărunte. Îi place să creadă că suferă pe nedrept. După ce evenimentul respectiv a fost contramandat, mi-a scris următoarea scrisoare interesantă:

„Anularea evenimentului ce trebuia să aibă loc mâine, cea schimbare urmată imediat de o altă schimbare a planurilor, mi-a provocat o depresie considerabilă, deși găsesec că amânarea excursiei vânătoarești este destul de mulțumitoare, pentru că vânătoarea mă face să fiu mereu încordat. Într-adevăr, nici depresia nu a fost lipsită de anumite sentimente agreabile. Dezamăgirea, surpriza neplăcută, mi-a adus o anumită doză de satisfacție. Sunt masochist. Iar masochistul este pasiv. Femeia e pasivă, bărbatul e activ. Acesta este motivul pentru care masochistul are sentimente feminine și vrea să fie dominat de un bărbat; caută o persoană activă; de aici preferința pentru soldat — un soldat activ. Cea mai mare plăcere pasivă, cea mai mare satisfacție a masochistului este «pati», «suferința», de aici ideile legate de ispășire; cea mai mare *Unlust* (durere) a sa — acțiunea, adică acuplarea.

În copilărie am fost, probabil, victima unei mari nedreptăți care mi-a făcut, totuși, plăcere, iar acum încerc mereu, în mod evident, să reproduc situația respectivă.

Și, practic, nu am renunțat deja la tot ce contează?

Boala mea este o manifestare a ascetismului desăvârșit. Nu

mai am viață sexuală, trăiesc asexual, abia dacă mă văd cu cineva, nu merg la teatru, mă îndepărtez tot mai mult de restul lumii, cufundându-mă în cărțile mele. Sentimentul de groază pe care-l resimt mă protejează împotriva gratificării. Am chiar momente în care nu-mi doresc nimic mai mult decât să mor și să fiu pe de-a-ntregul uitat: forma supremă de masochism“.

În perioada în care consemna aceste impresii profunde, a avut o remarcabilă fantasmă în timpul unei stări de reverie:

(92) Un bărbat a fost condamnat pe nedrept pentru crimă. Ciudat era faptul că nu s-a apărut aproape deloc și a ascultat sentința cu atitudinea calmă a cuiva care, dat fiind că nu era vinovat, trebuie să fi fost vreun înger. Este condamnat pe viață. Comportamentul lui din închisoare e atât de minunat, încât până și paznicii temniței îl consideră un sfânt: îi mângâie pe cei bolnavi, îi vindecă, aproape că săvârșește minuni. După ani și ani, vestea sfințeniei acestui bărbat ajunge la șeful închisorii, care îl iartă, dar fără a-i anula sentința. Bărbatului i se aduce vestea. Dar sfântul a pierdut orice contact cu viața și orice percepție a trivialității acesteia. Este transfigurat — este însuși Hristos; cel mai mare triumf constă în faptul că și-a pierdut sexualitatea prin sfințenie; este asexuat și pare o rază infinită de lumină îndreptată spre paradis. Șeful închisorii amuțește — incapabil să se apropie de el; bărbatul ascet își continuă existența în felul său.

Această fantasmă dezvăluie rădăcinile ascetismului său. Se plânge de viața păcătoasă pe care o duce (vezi asociația de mai sus *Weirich* – „Vai mie!“).

Cuvântul *Weirich* este ales cu multă ingeniozitate de către inconștient. Se referă la complexul său cu privire la diavol și la miros (*Riech-Komplex*). (Diavolul duhnește.) Dar sub forma *Wehrauch* (tămâie) duce cu gândul și la

complexul său referitor la sfințenie. Șeful închisorii (sau directorul de la liceu din celălalt vis) este tatăl. Acesta l-a pedepsit o dată pe nedrept. Este situația din copilărie pe care o reproduce în viața de adult: „Fericiți cei prigonți întru dreptate, căci a lor este împărăția cerurilor“.

Tânjește după împărăția cerurilor. Vrea să ajungă lângă tatăl său. Prin ascetism speră să-și câștige un loc mai de soi în paradis. În acest punct, observăm că ideea lui Adler este confirmată. Pacientul vrea să fie femeie — să nu aibă penis. Dar aceste tendințe feminine nu fac decât să servească scopului de a-l ajuta să triumfe asupra tatălui. Vrea să aibă viață veșnică și astfel să triumfe asupra tatălui său. El, un sfânt — tatăl lui, un păcătos. Vrea să-și ridice vocea mai presus de cea a tatălui (directorul) în fața jilțului lui Dumnezeu.

Dar care este motivul acestui antagonism față de tată? Este vorba despre vechea rivalitate, al cărei obiect era guvernanta englezoaică. Aceasta fusese marea lui iubire. După doică, pe guvernantă o iubise cel mai mult. Ea nu putea să fie prietenă cu nimeni altcineva. Acest lucru îl înfuria. Tatăl lui era mai mult decât familiar în atitudinea sa față de guvernanta englezoaică. Domnul Beta a avut ocazia să observe și să asculte câteva lucruri, mai însemnate sau mai puțin importante, care îi făceau sângele să clocotească. Cum de era posibil? Mary a lui săruta pe altcineva? I-a rănit sentimentele, i-a trezit gânduri amare și fantasmе răzbunătoare. Un copil mic e neajutorat împotriva adulților. Dar cu niște otravă s-ar putea răzbuna ușor pe dușmanii lui. De aici greața, voma și diareea după ce mâncase *Hadschi Loja*. Tatăl său era un *Pasha* — avea un harem. Gândurile lui masochiste sunt forme de compensare a tendințelor criminale din copilărie.

În plus, eu sunt directorul de liceu împotriva căruia face o plângere. Mai ales din pricina punctului trei (sau cap de acuzare): punctul al III-lea — boala a III-a — III

= al treilea sex, homosexualitatea. Ura sa este iubire neîmpărtășită. Cine ar fi bănuït o asemenea multitudine de afecte ascunse în visul respectiv?

Visul ce urmează are, de asemenea, un colorit afectiv bogat și îi aparține unui pacient ce suferă de nevroză obsesională, domnul Gino:

(93) *Un vapor cu aburi intră în portul nostru; vreau să mă feresc spre dreapta, dar nu pot. O iau spre stânga, pe un drum de țară. Mulți oameni fug, însăimântați, strigând: „Se întâmplă ceva cumplit! Simt același lucru. Sunt îmbrăcat în uniformă și dau peste un băiețel care-mi pune în palmă un pumnal mare. Îngrozit, strig: „Dispari, nălucă din vis!“ Iar el dispare imediat.*

Numele micuțului este Teller. Afectul din vis este transmis de oamenii cei mulți care aleargă și strigă: „Se întâmplă ceva cumplit!“ Știu că „mulți oameni“ indică un secret. Și el are același sentiment! Lucrul cel cumplit care urmează să se întâmple este o crimă; băiatul îi dă un pumnal. În anii copilăriei mici, a auzit din întâmplare zgomotele pe care le făceau părinții săi în timpul acuplării (intrarea vaporului cu aburi în port); a vrut să fugă de această amintire, mai precis la dreapta, dar, în schimb, a luat-o la stânga. Poartă uniformă; îi amintește de serviciul militar, când a avut puseuri severe de boală, astfel încât a fost demobilizat pe motivul neurasteniei. *A purta uniformă în vis înseamnă a fi dezbrăcat, întrucât uniformă este singura uniformă care-i face pe oameni egali — uniformi.* De asemenea, și lenjeria albă de corp poate fi reprezentată în vis ca uniformă pestriță. În perioada serviciului militar, i-a venit și ideea obsesivă de a înjunghia pe cineva. Marea temă a acestei obsesii era uciderea fratelui sau a tatălui său. Un gând dureros, reprezentat așadar ca o „nălucă din vis“.

„Dispari, nălucă din vis!“ înseamnă că el nu nutrește cătuși de puțin acel gând — n-a fost decât un vis — un

incident oniric pe care l-am discutat deja, în asociere cu anumite ilustrări.

Copilul, al cărui nume era Teller, a fost identificat de pacient mai întâi ca Eros, apoi ca reprezentând penisul, „spiridușul casei“, „Tom Degețel“ și, în cele din urmă, „Croitorașul cel Viteaz“. Prima asociere pe care i-o trezește Teller este actul de a tăia carne în farfurie (*Teller*=farfurie): dar și o servitoare care a spart o farfurie, și *Tiller*, un manufacturier de uniforme de la care și-a procurat-o pe a sa: și *to tell* (a spune, în limba engleză): *Tuttel*, sâni de femeie, mai departe, *tailor* (croitor, în limba engleză) îl duce cu gândul la basmul despre croitorașii cei isteți care au legat un uriaș cu panglicile lor. Deja s-a gândit la *Wilhelm Tell*, cel care l-a ucis pe Gessler. În piesa lui Schiller *Wilhelm Tell* este invocat ducele Johann von Schwaben, supranumit „Paricidul“. Întrucât cumplita faptă pe care avea s-o îndeplinească nu era alta decât crima, afectul prezent în vis apare cât se poate de legitim. Visul dezvoltă de asemenea și influența spaimei de castrare. Fusese amenințat cu castrarea din cauza masturbării. Vrea să riposteze printr-o răzbunare sângeroasă.

Acest bărbat nutrește încontinuu gânduri criminale împotriva apropiaților săi. De fiecare dată în mod inconștient, desigur. Fiecare tramvai, fiecare tren, fiecare cal ar putea fi un mesager al morții. Vaporul cu aburi ar putea să răstoarne o bărcuță. Odinioară, tatăl și frații lui au scăpat ca prin minune de un asemenea accident. Pe un drum de țară, te poți întâlni cu tâlharii. Bicicletă, automobil, stradă, furtună, otravă, infecție — toate acestea corespundeau ideilor sale criminale. Dar dorința i se transformase în anxietate: se teme că le-ar putea face rău celorlalți — i-ar putea răni — poate că mâinile lui ar putea fi contaminate, răspândind otravă.

În trecut, nutrise gânduri criminale. Se gândise să-și atace mama și s-o înjunghie. Din răzbunare. Pentru că și-a îndreptat iubirea spre un copil de sex feminin. Dar și din aviditate. Pentru că o astfel de crimă reprezintă simbolic manifestarea posedării violente. Ispășește aceste instincte criminale prin suferința pe care i-o aduce nevroza. Se regăsește în atitudinea criminalului cu pumnalul în mână și nu dorește să privească o asemenea imagine.

Freud a evidențiat în mod repetat identitatea dintre gândurile onirice și diverse obsesii nevrotice. Vreau să dau încă un exemplu în acest sens. Un pacient aflat împreună cu fratele său într-o stațiune balneară a simțit deodată în felul următor: „Nu mai pot rezista. Voi sări la el și-l voi doborî!“ Analiza descoperă urmele unui puternic atașament infantil față de acel frate. Sentimentul: „Nu mai pot rezista. Voi sări la el și-l voi doborî (și-l voi sodomiza)“ se transformă aici în furie. Această convertire este deosebit de clară sub forma infantilă a nevrozei de angoasă (a anxietății). Copiii care cad pradă cu ușurință crizelor temperamentale sunt victime ale unei frici excesive¹¹⁹.

Iată un alt exemplu.

Un student la medicină eșuează la un examen și dezvoltă o mare ură față de examinator, profesorul Zuckerkandl. Printre numeroasele moduri în care fantezia lui dezlănțuită concepe răzbunarea se numără și următorul: are relații intime cu bărbatul, altfel spus ajunge la același nivel cu acesta și îi cere să-i „ridice“ nota. De asemenea, el întreține fantasma în care

---

119 Observăm aici originea biologică a celei de-a patra echivalențe simbolice. „Orice afect poate înlocui oricare alt afect prezent în vis.“ Teama, mânia, furia și îndoiala se pot substitui și înlocui indirect una pe cealaltă. Agorafobii scapă de teama de spații deschise dacă sunt furioși.

profesorul îi este îndatorat pentru că-i făcuse un anumit serviciu. N-ar trebui decât să-i aducă aminte că-i datorează recunoștință. Acest pacient, Zenta, are următorul vis:

(94) Descopăr că profesorul Z., pe care îl consider vinovat pentru necazurile mele, este de fapt o cunoștință apropiată de-a mea. Ne întâlnim și este foarte prietenos și îndatoritor cu mine. Sunt sigur că Z. are o anumită obligație morală față de mine. Încerc să-i dau de înțeles în mod indirect că, întrucât suntem atât de apropiați și având în vedere faptul că are o obligație față de mine, comportamentul lui ar trebui să fie mai amabil. Nu îi dezvălui faptul că se comportase foarte pidosnic cu mine. Dar nu reacționează nici când îi vorbesc la fel ca unei persoane cu o poziție socială însemnată (membru al guvernului sau ceva similar). Data fiind poziția lui socială înaltă, am evitat să fac referire în conversație la obligația lui și la eșecul meu la examen. Visul acesta a fost încărcat de emoții.

Ne dăm seama imediat că această persoană cu o poziție socială înaltă nu este altcineva decât tatăl pacientului, de care îl leagă raporturi foarte cordiale. Este foarte politicos în atitudinea pe care o are față de tată, dar, în același timp, îl consideră cauza inițială a tulburării sale nevrotice. Tatăl preferă în mod evident erotismul anal și s-a interesat într-o măsură suspect de mare de funcțiile anale ale fiului său.

În vis, el descoperă că examinatorul căruia îi atribuie responsabilitatea pentru ghinionul său (ghinion în încercarea alături de o femeie, pentru că este impotent alături de o femeie și practică masturbarea, sau ghinionul ca aluzie la ceea ce s-a întâmplat la examenul ce a avut loc în realitate) este de fapt un apropiat de-al său. Un apropiat care l-a mituit cândva cu „dulciuri“ (*Zuckerln*) și căruia îi „datorează“ tot felul de plăceri erotice timpurii. „Mă tratează îndatoritor“ — acest lucru

este adevărat. Are impresia slab conturată că este datoria morală a tatălui său să aibă grijă de el, pentru că oare nu acesta este vinovat de nefericirea lui? Visul dezvăluie dorința de a-i spune tatălui acest lucru — cel puțin într-un mod indirect. Se așteaptă la un comportament amabil — *ein kulanteres Benehmen*. Asocierile care apar sunt: „*cul — Popo*“, căruia i se asociază termenul „*hinterlistig*“ (pidosnic), în sensul că poftele cuiva sunt stârnite (*lustern*) de posterior. Poziția socială înaltă duce cu gândul la tată, în timp de *Durchfall* („eșec“, dar literal „cădere sau alunecare prin ceva“) asociază funcțiile anale și rezultatul examenului. Situația în care „o persoană detestată în realitate este tratată cu amabilitate“ se impune în mod evident și conține rădăcinile nevrozei; aceasta este axată în principal pe urofilie și coprofilie.

Domnul Gino, care suferă de nevroză obsesională și se teme de necredință, trădare și murdărie și are mania compensatorie a spălării mâinilor, visează:

(95) Mă pregătesc să merg la o prostituată; dar mai întâi le vizitez pe Frau Strabo și pe sora ei. Văd că nasul și degetele îi sunt acoperite cu bandaje albe. La despărțire, îi dau mâna, dar mă gândesc că nu pot merge la o prostituată, pentru că trebuie să trec mai întâi pe acasă și să mă spăl pe mâini și astăzi nu mai am timp pentru toate astea. De fapt, mă tem că voi răspândi o infecție dacă nu mă spăl pe mâini mai întâi.

Pacientul a avut și visul cu numărul 93. Teama lui de atingere se bazează pe motive altruiste: nu se teme că se va molipsi el însuși, teama lui este că va purta și va răspândi către alții germenii bolii. Această frică este exprimată clar în vis. Observăm că teama apare pentru că a dat mâna cu o femeie, Frau Strabo, a cărei palmă era bandajată. Strabo îl face pe pacient să se gândească la strabism (este medic) și vorbește despre acest lucru. Pe vremuri avea și el privirea încrucișată — spre interior.

În acest context, menționez că o serie de tulburări ale vederii sunt cauzate de o pedeapsă autoimpusă pe motivul de a fi văzut ceva interzis. Pacientul își aplică sieși *legea talionului*. Aceasta este ilustrată prin credința că privitul în oglindă exact când bate miezul nopții te va orbi și prin credința evreilor pioși că nu este voie să-ți privești pe *Kohanim*, pe preoți, atunci când oferă binecuvântarea. Îmi amintesc de un băiat în vârstă de opt ani care suferea de pe urma unui defect de vedere pe care oftalmologii care îl consultaseră nu l-au putut explica și care era determinat de faptul că băiatul văzuse un lucru pe care n-ar fi trebuit să-l vadă¹²⁰.

Strabismul — privirea piezișă a acestui pacient — era tot simptomul unei nevroze: el „privise“ cu prea mult interes nuri mamei și ai surorii sale¹²¹. Mama lui l-a îngrijit după ce a suferit o operație la nas, iar enorma ei abnegație i-a lăsat o impresie de neșters. Dar, zece ani mai târziu, el a avut și o operație la nivelul penisului, care a solicitat multe îngrijiri ulterioare. Rana nu s-a cicatrizat imediat, iar băiatul în vârstă de 20 de ani a fost bandajat zilnic de mama lui. Atingerea mâinilor ei delicate îi trezea senzații foarte plăcute.

În al său „roman de familie“, fantasma mamei în rol de *Dirne* (femeie ușoară) juca un rol important. De asemenea, și în fantezmele sale din timpul masturbării. Din pricina acestui obicei, se considera necurat, iar mania de a-și spăla mâinile a fost asociată cu obiceiul de a se masturba. După cum a evidențiat Freud în mod foarte pertinent, maniile nu trimit la o anumită practică

120 Unul dintre pacienții mei mi-a povestit că mama lui îi strigase odată, în timp ce urina: „Nu te uita spre mine, altfel vei orbi!“

121 Vezi Freud: *Tulburarea psihogenă de vedere în concepția psihanalitică*, în *Opere esențiale*, vol. 6 (București, Trei), 2010. Freud descrie puterea punitivă a conștiinței morale după cum urmează: „Pentru că ai vrut să abuzezi de organul tău de vedere pentru o plăcere senzuală rea, și se cuvine să nu mai vezi nimic“ (p. 244).

în sine, ci se referă la fantezmele ce o însoțesc. În acest caz, fantezmele erau de asemenea natură, încât mama apărea în chip de prostituată.

În vis, înainte de a merge la prostituată, o vizitează pe Frau Strabo; o identifică pe Strabo cu o prostituată. Faptul că îi dă mâna la despărțire reprezintă amintirea contactului dintre mâna mamei sale și penisul lui, iar aici degetele simbolizează penisul. De asemenea, și gândul că, dacă va fi impotent, va continua practicile manipulării digitale. Așadar, prostituata devine inutilă. Firește, raționamentul prezentat în vis „trebuie să ajung acasă, să mă spăl pe mâini“ este un exemplu de deformare onirică pe care, dacă o citim pe dos, o vom interpreta ca însemnând: „Această fantasmă m-a murdărit atât de mult, încât trebuie să mă duc acasă și să mă spăl pe mâini!“ „Nu mai era timp pentru toate acestea“ este o aluzie la faptul că mama lui nu era acolo în noaptea în care avusese visul: ea tocmai plecase acasă în seara precedentă, după o vizită de câteva zile.

Teama că ar putea răspândi o infecție este evidentă; infecția luată de la prostituată sau mamă; nasul îi amintește de leziunile sifilitice care distrug acest organ; degetele, de *psoriasis palmarum*. Dar Freud ne-a învățat că, ori de câte ori apar, aceste temeri sunt cu siguranță justificate în ceea ce-i privește pe pacienții noștri. În vis, de asemenea, afectul se distinge ca o trăsătură autentică și validă. Tot ce gravitează în jurul afectului poate fi schimbat, transformat, deformat. Dar afectul își păstrează justificarea chiar transformat fiind.

Și în acest moment descoperim că pacientul are, într-adevăr, un anumit motiv să se teamă de pericolul împotriva căruia ar vrea să-i protejeze pe ceilalți. În realitate, nutrește gândul de a-i otrăvi pe tatăl și frații săi — o fantasmă care a jucat un rol extrem de mare în copilăria lui; de asemenea, pornirea de a-i doborî la

pământ. Se simte obligat să se spele încontinuu pentru că, precum Lady Macbeth, vrea să-și curețe petele de sânge de pe mâini. Și, redusă în forma ei esențială, starea anxioasă înseamnă: „Mă tem că pasiunea mea criminală pentru mama ar putea să mă facă să-i rănesc pe tata și pe alți membri ai familiei. Mă tem de acest lucru mai ales pentru că mi-am dorit în repetate rânduri ca ei să moară!“ După cum compulsia de a-și spăla mâinile este o formă de protecție împotriva contagiunii morale la care s-a simțit expus și, în același timp, simbolizează curățarea mâinilor de sângele victimelor, tot astfel el îndeplinește alte gesturi compulsive remarcabile care indică în mod foarte clar că aceste gesturi de apărare sunt compromisuri între abținere și cedare. Își introduce arătătorul de la mâna dreaptă în căușul mâinii stângi și își rotește mâna sub apă într-un anumit mod. Mai mult, are, sau mai bine zis avea, pentru că acum s-a vindecat — o ceremonie a spălării foarte specială, un ritual strict pe care l-a elaborat și de care s-a descotorosit prin intermediul psihanalizei, după ce a fost redus la conotațiile sale asociate dorințelor¹²².

În concluzie, să dăm un exemplu minor. Iată un vis al domnului Sigma (vezi visele 69, 70, 71, 72, 81, 82):

(96) *Sunt într-un loc deschis. Sunt silit să ies sau forțat într-un fel sau altul să-mi păstrez poziția (?). În orice caz, mi se impune un anumit lucru, dar nu mă deranjează.*

122 Otrăvirea are o semnificație mai profundă prin faptul că otrava conotează și lichidul seminal, iar otrăvirea înseamnă sarcină. (Extindere a celei de-a doua echivalențe simbolice.) Unul dintre pacienții mei se temea că sora lui ar putea rămâne însărcinată din cauza apei din cadă, pentru că el se masturba în timpul băii. Gino avea aceeași teamă. Teamă de sifilis, atât de des întâlnită, este motivată în linii mari în același mod. Otrava simbolizează și banii; banii simbolizează penisul: *vid. Anthropophyteia*, vol. VI, p. 15. Astfel, descoperim aici o nouă semnificație a avariției asociate erotismului anal.

Analiză: Pacientul a cerut o fată în căsătorie, gest pe care l-a regretat adesea ulterior. La scurt timp după cerere, i-a scris o scrisoare prin care o anunța de ruperea logodnei. Fata a fost pe punctul de a se sinucide. S-au logodit a doua oară. La scurt timp după aceea, a început să se manifeste nevroza lui severă. Toate acestea sunt exprimate în visul său scurt. Spațiul deschis este mireasa lui; dar „*freier Platz*“ (spațiu liber) este și o ironie. Oricine altcineva era bine-venit la mireasa lui. A ocupat un „loc liber“ (sens literal al expresiei).

Este silit să iasă. Acest lucru este practic adevărat. Sora lui l-a forțat să renunțe la logodnă. De fapt, i-a dictat scrisoarea în care-i aducea la cunoștință fetei faptul că se răzgândise. „*Forțat într-un fel sau altul să-mi păstrez poziția.*“ Și acest lucru este adevărat. Mireasa lui se agață acum cu putere de el și nu vrea să-l elibereze. Conflictul său psihic se exprimă după cum urmează: ar trebui să se țină de cuvânt și să se însoare cu o fată săracă sau să se elibereze, încalcându-și promisiunea pe această cale. De asemenea, arată faptul că două femei sunt în competiție, luptându-se pentru iubirea lui: sora și mireasa. Ce își dorește el? Nu are încredere în sine. Vrea să fie condus spre o anumită decizie. Acesta este motivul pentru care, în aparență, este atât de nepăsător. Dar faptul că „*nu îl deranjează*“ este cea mai mare dovadă de ipocrizie. Ar trebui să spună: „Sunt teribil de îngrijorat din pricina acestei nesiguranțe“. Starea afectivă a indiferenței mimate este o realizare a unei dorințe în stare pură. Cât de clar este exprimată îndoiala lui! „*Silit să iese*“ sau „*silit să rămân pe loc*“ și acestea sub semnul întrebării!

Cine a citit analiza visului precedent aparținând aceleiași pacient va înțelege imediat că această indiferență aparentă maschează afecte atât de copleșitoare, încât practic l-au adus pe pacient în pragul sinuciderii. Aceasta

dovedește adevărata natură a viselor aparent lipsite de afecte. În acest caz, absența afectivității reprezintă realizarea unui dorințe pe un fundal afectiv copleșitor.

Adeseori, persoana care visează se miră cu privire la anumite incidente din vis. Vă invit să analizăm un vis de acest tip:

(97) Pe strada Weihburg l-am văzut pe dl Springer șezând pe Kutschbock — capra vizitiului — unei trăsurii, stând de vorbă cu trei infanteriști maghiari. Unul avea mustață neagră; ceilalți doi nu aveau decât bărbuțe mici și blonde. M-a mirat comportamentul domnului Springer. Mi s-a părut vulgar și înjositor.

Acest Herr Springer îl reprezintă pe tatăl lui. Îi reproșează tatălui tocmai propriile-i aventuri amoroase. (*springen — bespringen — begatten*, adică „a sări“ — „a duce la montă“ — „a copula“). Trăsura este englezoaica tânără ce întreține raporturi intime cu tatăl său. Dar cine sunt cei trei infanteriști? Asocierile pacientului duc la organele genitale masculine — triada sexuală. Cel înalt cu mustață stufoasă este penisul, iar ceilalți doi simbolizează testiculele. Tatăl său se preocupase prea mult de organele lui genitale.

Acesta este adevăratul motiv al mirării sale. Dar o altă amintire din copilărie îi revine în minte. Soldații maghiari cu pantalonii lor strâmți îi amintesc că se jucase odată cu păpușile. Studiase anatomia fiecărei păpuși și fusese surprins să nu le găsească organele genitale. Doar porțiuni netede. Nicio deschizătură nicăieri. Apoi, a sfâșiat trupurile păpușilor. Înăuntru n-a găsit decât rumeguș.

A ajuns la concluzia că păpușile și femeile nu aveau „cuc“. Acest lucru l-a mirat foarte mult. Odată, a văzut un balerin, Abel, purtând colanți de culoarea pielii și a strigat: „Abel nu are cuc!“ După aceea și-a amintit și și-a repetat în minte incidentul ani de-a rândul.

Pentru el, cea mai mare înjosire era să nu ai cuc. Se delecta cu fantasmе răzbunătoare în care-și imagina că smulge organele genitale ale tatălui său. De ce? Pentru că în copilărie tatăl îl amenințase că-l va castra pentru a-l dezobișnui să-și mai atingă părțile intime. De asemenea, el era extrem de atașat de englezoaică. De aici gelozia fără margini. Voise să se răzbune castrându-și tatăl.

Rezultatul acestor experiențe și fantasmе a fost o impotență psihică de care s-a vindecat doar prin intermediul analizei.

Wundern (mirare) îl duce cu gândul la rană — *Wunde* — rezultat al castrării, și la traumă, o temă pe care am discutat-o deja.

Observați similitudinea dintre strada Weihburg și *Weihrich* (visul cu numărul 91). De asemenea, sentimentul mirării este prefăcut. (Echivalența simbolică a afectelor.) Aici, înlocuiește mânia și înseamnă: „Sunt teribil de îngrijorat de comportamentul domnului Springer“.

Aparenta lipsă de afectivitate din vis este aproape întotdeauna un aspect interesant. Multe vise cu un conținut oribil par lipsite de colorit emoțional. Cum este posibil acest lucru?

Un vis înfiorător al lui Freud este interpretat cu ușurință, găsindu-se o explicație satisfăcătoare pentru absența afectivității.

„În ceea ce privește visul despre ciudata sarcină pe care pare mi-o da bătrânul Brücke, de a-mi diseca propriul bazin, omit chiar în vis groaza care ține de aceasta. Aceasta este deci o împlinire a dorinței în mai mult decât un singur sens. Disecția înseamnă autoanaliza, pe care o desăvârșesc oarecum prin publicarea cărții despre vise, care în realitate mi-a fost atât de grea, încât am amânat mai mult de un an tipărirea manuscrisului care era deja gata. Se activează deci dorința ca eu să-mi pot depăși

această senzație inhibitorie, de aceea în vis nu simt nicio groază. Aș fi vrut să omit și în alt sens «groaza» (*Grauen*): eu deja încărunțesc (*graue*) și părul cărunt (*grau*) mă avertizează să nu mai întârzii. Știm deja că la încheierea visului se impune reprezentării gândul că ar trebui să las în seama copiilor să ajungă la țelul acestui drum dificil.¹²³

Absența afectivității din acest vis aparținând fondatorului noii științe a interpretării viselor este tot o formă de împlinire a unei dorințe. Dovedește dorința lui Freud de a depăși „emoțiile care îl inhibă“.

Așadar, chiar și visele lipsite de coloratură afectivă confirmă principiul pe care îl expun aici: nu există vis lipsit de afecte puternice. Puterea visului de a ajunge la conștiință depinde de puterea emoțiilor care au generat visul, precum și de profunzimea somnului¹²⁴.

---

123 S. Freud, *Interpretarea viselor*, ed. cit., pp. 550-551.

124 P. Meunier și R. Masselon, în *Les rêves et leur interprétation* (Blend et Cie., Paris, 1910), ajung la aceeași concluzie: „Logica viselor este eminentamente afectivă“.